

BALKÁN-KRONOLÓGIA

IV.

Két szövetségi rendszerben, 1946–1989

PUBLICATIONS OF THE BULGARIAN–HUNGARIAN HISTORY COMMISSION

12.

A MAGYAR–BOLGÁR TÖRTÉNÉSZ VEGYES BIZOTTSÁG KIADVÁNYAI

ИЗДАНИЯ НА БЪЛГАРО–УНГАРСКАТА ИСТОРИЧЕСКА КОМИСИЯ

PUBLICATIONS OF THE BULGARIAN–HUNGARIAN HISTORY COMMISSION

12.

BALKÁN-KRONOLÓGIA IV.

Két szövetségi rendszerben, 1946–1989

Szerkesztette:

Bagdi Róbert – Bíró László – Demeter Gábor – Zahorán Csaba

Írták:

Nemzetközi események – Bíró László, Juhász József

Bulgária – Demeter Gábor, Penka Peykovska

Görögország – Balogh Ádám, Bíró László, Demeter Gábor

Albánia – Bíró László, Csaplár-Degovics Krisztián

Jugoszlávia – Bíró László, Juhász József

Románia – Zahorán Csaba

Institut za Istoricheski Izsledvaniya – Balgarska Akademiya na Naukite
Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet

Budapest–Szófia

2023

A kötet

Integráció és dezintegráció Délkelet-Európában a 17–21. században

Integration and Disintegration in Central and Southeast Europe, 17th –21st Centuries
(*Economy, Policy, Culture*)

című bolgár–magyar akadémiai mobilitási projekt keretében valósult meg.

© Bagdi Róbert, Balogh Ádám, Bíró László, Csaplár-Degovics Krisztián,
Demeter Gábor, Juhász József, Penka Peykovska, Zahorán Csaba

© Institut za Istoricheski Izsledvaniya – Balgarska Akademiya na Naukite

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
MTA Kiváló Kutatóhely

Felelős szerkesztő / lektorálta: Hornyák Árpád és Penka Peykovska

ISBN 978-963-416-385-5

978-963-416-386-2 (pdf)

978-954-2903-64-2

978-954-2903-65-9 (pdf)

ISSN 2535-0757

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	6
A párizsi békeszerződéstől a Varsói Szerződés létrehozásáig. Az új politikai rendszerek kialakulása, összefogás és kiátkozás a szocialista táboron belül	7
A Varsói Szerződés létrehozásától a Brezsnyev-doktrínáig. Külpolitikai mozgástér keresése, görög–török vetélkedés Ciprusért, pozícióharcok a kommunista pártokban	86
A Brezsnyev-doktrínától a helsinki értekezletig. Meghiúsult reformkísérletek a szocialista országokban, a görög junta bukása	170
A helsinki értekezletől a Varsói Szerződés felbomlásáig. A régi gárda makacs ragaszkodása a hatalomhoz, görög–török viszály és a megbékélés kezdete	218

ELŐSZÓ

A Balkán-kronológia negyedik kötetét tartja kezében az olvasó. A 2020-ban megjelent első rész 1700 és 1878 között követi nyomon az eseményeket országok, régiók szerinti bontásban, a második rész az 1879–1918 közötti, a harmadik az 1919–1945 közötti eseményeket tárgyalja. E kötet alapjául is az OTKA 69 173-as, „A Balkán a múlt és a jelen között – magyar szemmel” című pályázata során Szász Zoltán és Glatz Ferenc vezetésével, Zahorán Csaba szerkesztésében készült anyag szolgált,¹ amelyet – mind területi szempontból, mind tartalmát illetően – jelentős mértékben kibővítettük.

Kronológiánk kapaszkodót kíván nyújtani az események forgatagában történő tájékozódáshoz, illetve a történelmi folyamatok értelmezéséhez, hiszen a Balkán-félsziget és közvetlen környezete igen mozgalmas háromszáz évet tudhat maga mögött. Hasonló részletességű párhuzamos kronológia magyarul – de világnyelveken sem – született:² próbálkozásunk esetében nehézséget elsősorban az eltérő időszámítási rendszerek közötti navigáció okozott, illetve hogy az elérhető nemzeti kronológiák más-más eseményeket tartanak meghatározónak, gyakran különböző, olykor egészen ellentétes módon értelmezve azokat.

Az eseménytár a félsziget népeinek, országainak politika- és kultúrtörténete mellett a térség közvetlen környezetének és sorsában alakításában érintett hatalmak, birodalmak bel- és külpolitikai eseményeit is bemutatja. A tájékozódást segíti a különböző népekhez tartozó események eltérő színekkel való jelölése, a fontosabb események értelmező leírása, az előre- és visszautalások sokasága, a személynevek, fogalmak szerepeltetése.

Sötét kiemelést kaptak a nemzetközi események, kurziváltak a görög történelemmel kapcsolatos események, félkövér betűtípussal szedettek a bolgár vonatkozású történések, a román történelemhez kapcsolódó események félkövér, de szürke betűszínnel kerültek megjelenítésre, míg a szerb, horvát, szlovén, macedón, bosnyák és montenegrói kronológia szürke háttérkiemelést kapott, az albán vonatkozású események pedig normál betűtípussal vannak szedve.

Kiadványunk online elérhetősége – mivel a kötetben hely- és névmutató szándékosan nincs – a személy- és helynevek keresésében segíthet. Problémát jelenthet a keresés során a sok névvariáns: ugyanazon személy vagy település neve ugyanis nagy differenciákat mutathat a különböző átírások során (Isztambul – Konstantinápoly, Montenegró – Crna Gora; Velesz – Veles, Jászvásár – Iași; Monastir – Monasztir – Manastir; Skopje – Szkopje – Üsküb; Durazzo – Durrës – Drač; Vlora – Vlorë – Valona; Gjakova – Gjakovë – Đakovica – Djakovica – Yakova, Ipek – Peć – Pejë stb.). Ezért a keresés során fokozott figyelemmel kell eljárni.

A szerkesztők

¹ Online elérhető: https://www.academia.edu/1887483/Balk%C3%A1n_kronol%C3%B3gia_1878_2007_.

² A tágabb térségre vonatkozóan a legjobb, magyar nyelven elérhető eseménytár még mindig a Pándi Lajos-féle Köztes-Európa kronológia, <https://pandi.adatbank.transindex.ro/>.

A párizsi békeszerződéstől a Varsói Szerződés létrehozásáig

Az új politikai rendszerek kialakulása, összefogás és kiátkozás a szocialista táboron belül

1946. január 5. Albániában bevezetik az általános hadkötelezettséget.

1946. január 5. Moszkva nyomására a bolgár Népfrent a polgári Nikola Petkovot és Koszta Lulcsevet bevették a kormányba (moszkvai döntés). Az ellenzéki pártok viszont új választást, a kommunista miniszterek számának csökkentését (igazságügyi és belügyi tárca) és a hadsereg párttagoktól való megtisztítását követelik. Az ellenzék reménykedik, hogy kiprovokálja az USA beavatkozását. Január 10-én Sztálin Kimon Georgiev kormányfőnek azt üzeni, hogy vagy elfogaja a két ellenzéki vezető a moszkvai egyezményt, vagy nélkülük haladnak tovább, de „ne higgye Petkov, hogy miatta háborúzni fog a Szovjetunió és az USA”.

1946. január 7. Romániában a nemzeti liberális párti Mihail Romniceanu és a parasztpárti Emil Hațieganu leteszik az esküt I. Mihály román király előtt, a két ellenzéki politikus tárca nélküli miniszteri posztot kap. Miután az amerikai, brit és szovjet külügyminiszteri konferencia javaslatára a kormányba bekerült az ellenzéki pártok két képviselője, január 8-án véget ér a „királyi sztrájk”. Az USA és Nagy-Britannia romániai képviselői február elején elismerik a Groza-kormányt, február 6-án az USA, február 15-én pedig Nagy-Britannia is újra felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Romániával.

1946. január 11. Az alkotmányozó nemzetgyűlés népköztársasággá nyilvánítja Albániát.

1946. január 17. Az albán kormány bezáratja a katolikus intézmények jó részét.

1946. január 21. A Szovjetunió az ENSZ Biztonsági Tanácsához írt tiltakozójegyzékben azt követeli, hogy a brit kormány vonja ki a brit csapatokat Görögországból. Február 1-jén a szovjet képviselő ugyanezt követeli a BT ülésén.

1946. január 23. A görög és a brit kormány gazdasági szerződést köt Londonban.

1946. január 24. Kijön a nyomdából az első macedón nyelvű tankönyv, Krume Kepeski nyelvész, néprajztudós munkája.

1946. január 25. Romániában megalakul a Demokrata Parasztpárt. Az új formációt a Nemzeti Parasztpártból kivált, Nicolae Lupu alelnök vezette csoport hozza létre, a Román Kommunista Párt támogatásával. Programjában szerepel többek közt a mező-

gazdaság fejlesztése, a decentralizáció, a Nemzeti Bank államosítása, a Szovjetunióval, az USA-val és Nagy-Britanniával való jó viszony ápolása.

1946. január 29. *Lemondatják Joannisz Szofianopolosz görög külügyminisztert, mert két nappal korábban azt javasolta, hogy Görögország ne kerüljön túl közel a nyugati szövetségesekhez és lépjen szorosabb kapcsolatba a Szovjetunióval.*

1946. január 31. Belgrádban, az alkotmányozó nemzetgyűlés két házának együttes ülésén kihirdetik az új jugoszláv alkotmányt, amely Jugoszláviát szövetségi népköztársasággá nyilvánítja. A szövetségi állam hat köztársaságból áll, Szerbia része a Vajdaság Autonóm Tartomány és a Koszovó-Metóhia Autonóm Körzet. Meghatározzák a szövetségi (külügy, védelem, posta, külkereskedelem, közlekedés), a szövetségi és köztársasági (pénzügy, belügy, igazságszolgáltatás, ipar, bányászat, kereskedelem, mezőgazdaság), valamint a köztársasági (kultúra, egészségügy, szociális kérdések) hatásköröket. Deklarálják a polgári szabadságjogokat.

1946. február 1. Megalakul a szövetségi Jugoszlávia kormánya. Vezetője Tito, a kormány 9 JKP, 3 párton kívüli, 2 republikánus, 2 horvát parasztpárti, 2 önálló demokrata párti, 1 jugoszláv párti és 1 parasztpárti miniszterből áll.

1946. február 4. Jugoszláviában megalakul az agrárreform-előkészítő bizottság. A Vajdaságban számos helyen megkezdődik a földosztás.

1946. február 4–6. *Az ENSZ BT ülésén éles vita alakul ki a nagyhatalmak között Görögország ügyében. A Szovjetunió Nagy-Britanniát teszi felelőssé a görögországi polgárháborúért, míg a brit álláspont szerint a brit csapatok jelenléte a béke elérésének eszköze.*

1946. február 9. Sztálin beszéde Moszkva Sztálini kerületének választási gyűlésén. Sztálin a két világháború kitöréséért a kapitalista gazdaságból eredő válságokat, a kapitalista országokat teszi felelőssé. A második világháborúban az ellenség felett aratott győzelem a szovjet szocialista társadalmi rendszer győzelmét és sikerességét jelenti. Mivel 1941 után nem állítják ilyen élesen szembe a szocializmust és a kapitalizmust, a beszédet a Nyugaton a hidegháború bejelentéseként értelmezik.

1946. február 10. Bukarestben megnyitja kapuit a Román Kommunista Párt egyeteme, a Ștefan Gheorghiu Egyetem. Romániában bevezetik a jegyrendszert a kenyérre, később pedig a cukorra is.

1946. február 12. *A Görög Kommunista Párt (GKP) Központi Bizottsága (KB) II. plénuma a fegyveres harc megindítása mellett foglal állást. A párt utasítja szimpatizánsait, hogy ne vegyenek részt a március 1-jei görög választásokon.*

1946. február 15. Albániában államosítják az összes olasz céget és üzemet.

1946. február 16. Romániában törvényerejű rendelet születik a mezőgazdasági és az állati és növényi termékek begyűjtéséről, valamint az ipari és élelmiszer-cikkek vidéki elosztásáról. A rendelkezés célja a belső ellátás javítása és Románia nemzetközi kötelezettségvállalásainak biztosítása, de politikai (társadalmi) nyomásgyakorlásra is felhasználják.

1946. február 19. A nem albán állampolgárságú katolikus szerzeteseket kiutasítják Albániából.

1946. február 21. Az Albán Kommunista Párt KB 5. plénumán erősen bírálják az „opportunistá”, Nyugat-barát irányzatokat. Sejfulla Malëshova kulturális minisztert nyugati orientációja miatt kizárják a központi bizottságból. A plénum dönt: szorosabb viszonyt alakítanak ki Jugoszláviával.

1946. február 22. *George F. Kennan Moszkvában akkreditált amerikai diplomata „hosszú táviratában”, melyben a Szovjetunió veszélyes külpolitikai törekvéseit elemzi, kijelenti: „Görögország beleillik Oroszország közel-keleti, földközi-tengeri és indiai-óceáni expanziós terveibe”.*

1946. február 23. *Megkezdte tevékenységét a görög választásokat ellenőrző szövetséges nemzetközi misszió (AMFOGE): 692 amerikai, 294 brit, 168 francia megfigyelővel, Henry F. Grady amerikai nagykövet vezetésével.*

1946. március 5. Romániában Tájékoztatási Minisztériummá alakul át a Propagandaminisztérium, melynek feladata a tömegtájékoztatás szervezése és ellenőrzése. A minisztérium révén a Román Kommunista Pártnak sikerül biztosítania a kulturális élet ellenőrzését.

1946. március 5. Winston Churchill beszéde a fultoni Westminster College-ban. Kijelenti: „Szczecintől Triesztig vasfüggöny ereszkedett le a kontinensre: Varsó, Berlin, Prága, Bécs, Budapest, Belgrád, Bukarest, Szófia és más híres városok a szovjet érdekszféra lakói, és így vagy úgy, nemcsak a szovjet befolyásnak vannak alávetve,

hanem szigorú és egyre erősebb Moszkva által diktált ellenőrzésnek is.” A szovjet agresszióval szembeni védekezésre szólítja fel a szabad országokat.

1946. március 8. Bulgáriában törvényt hoznak az 1935. január 1. után üzérkedéssel vagy törvénytelenül megszerzett vagyonok elkobzásáról. Március 12-én pedig megkezdődik a földreform, elkezdik kisajátítani a földtulajdont. Ez minden 20 hektár (Dobrudzsában 30 hektár) feletti birtokot érint, de így is csak a földek 1,2%-a, 56 ezer hektár kerül 129 ezer új, vagyontalan tulajdonoshoz, azaz az egy főre jutó föld még az egy hektárt sem éri el.

1946. március 10. A Román Szociáldemokrata Párt XIII. rendkívüli kongresszusán a küldöttek nyílt szavazással döntenek arról, hogy a parlamenti választásokon a párt a Román Kommunista Párttal közös listán indul. A határozat ellen szavazókat (például Constantin-Titel Petrescu pártvezetőt, Iosif Jumancát, Ioan Fluerașt, akik később megalakítják a Független Szociáldemokrata Pártot) március 16-án kizárják a Szociáldemokrata Pártból, amivel megszilárdulnak a kommunistabarát irányzat pozíciói a párton belül.

1946. március 13. Repuševićiban, egy kelet-boszniai faluban elfogják a bujkáló Draža (Dragoljub) Mihailović egykori csetnik vezetőt.

1946. március 14. Albániában elfogadják az új alkotmányt. Az alaptörvény szövege a jugoszláv, valamint az 1936. évi szovjet alkotmányt másolja.

1946. március 14–19. Tito jugoszláv pártvezető és kormányfő Lengyelországba látogat. A vizit során aláírják a jugoszláv–lengyel kölcsönös segítségnyújtási szerződést.

1946. március 21. Bulgáriában lemond a Hazafias Front első kormánya, miután nem sikerül megegyeznie az ellenzékkel egy koalíciós kormány megalakításáról. **Március 31-én megalakul Kimon Georgiev második Népfront-kormánya: 5 kommunista, 4 földműves, 4 Zveno-tag, 2 szociáldemokrata és 1 radikális miniszterrel.**

1946. március 22. Átalakul a Hodzsa-kormány Albániában. Enver Hodzsa a miniszterelnöki pozíció mellett a külügyi és a védelmi tárcát is vezeti. A miniszterelnök-helyettes Koçi Xoxe (Dzodze) áll a belügyminisztérium élén.

1946. március 30–31. Görögországban kommunista csapatok támadják meg Litochorót, a harcokban 12 rendőr és katona veszt életét.

1946. március 31. *Görögországban amerikai, brit és francia megfigyelők jelenlétében parlamenti választásokat tartanak, amelyeket összességében szabályosnak és korrektnek minősítenek. A baloldal bojkottra szólít fel. Az 56%-os részvételi arányú választáson a jobboldali nacionalisták, az Egyesült Nemzeti Párt (Néppárt, Nemzeti Liberális Párt) 55%-ot (206 mandátum), a centristák, a Nemzeti Politikai Szövetség (Demokratikus Szocialista Párt, Nemzeti Unionista Párt) 20%-ot (68 mandátum), a Liberális Párt 15%-ot (48 mandátum) ér el.*

1946. április 5. *A Törökországot ért szovjet fenyegetésre válaszul az amerikai USS Missouri csatahajó Isztambulba érkezik.*

1946. április 10. *A második világháborút követően először érkezik Pireuszba amerikai hadihajó (Missouri), ami a görög kormány támogatására irányuló amerikai elszántságot jelzi. Szeptember 5-én a Franklin Delano Roosevelt és négy kísérőhajó érkezik Pireuszba, ugyancsak a görög kormánynak nyújtott amerikai támogatást demonstrálva.*

1946. április 16. *A görög külügyminisztérium memorandumban követeli Albániától Észak-Epirusz átadását.*

1946. április 18. *Konsztantinosz Caldarisz (Néppárt) vezetésével megalakul az új görög kormány.*

1946. április 19. *Az USA hivatalosan elismeri Jugoszláviát és a Tito-kormányt.*

1946. április 20. *Albániában törvényt fogadnak el a mezőgazdaság szövetkezetesítéséről.*

1946. április 24. *A szovjet kormány utasításának megfelelően egy rotációs gépet és 200 tonna újságpapírt küldenek a Görög Kommunista Pártnak. (Előzmény: noha a Szovjetunió elfogadja, hogy Görögország a brit érközönába került a – többek között a százalékos – megállapodások értelmében, a Görög Kommunista Párt támogatásával nem hagy fel, így például a Szovjet Kommunista Párt 1945. november 23-án 100 ezer dollárt küld a GKP-nak.)*

1946. április 25. – május 16. és június 15. – július 12. *Az amerikai, brit, szovjet és francia külügyminiszterek párizsi ülésén döntés születik Románia határaitól: semmisnek nyilvánítják a második bécsi döntést, visszaállítva a trianoni román–magyar határvonalat, ugyanakkor bolgár viszonylatban jóváhagyják a craiovai szerződés által kijelölt határokat (azaz Bulgária megtarthatja Dél-Dobrudzsát), a szovjet–román*

határ vonatkozásában pedig az 1940. június 28. utáni állapotot (azaz Besszarábiát és Észak-Bukovinát a Szovjetunióhoz csatolják).

James F. Byrnes amerikai külügyminiszter szóba hozza a Közép-Európában és a Balkánon állomásozó szovjet csapatok csökkentésének kérdését, és javasolja Bulgária, Magyarország és Románia fegyverszüneti feltételeinek módosítását. Vjacseszlav Molotov nem ért egyet a tervvel. Byrnes javasolja, hogy tartsanak népszavazást a vitatott olasz–jugoszláv határrégióban, de Molotov ezt Venezia Giuliára egész területére, valamint az Isztriai-félszigetre is ki akarja terjeszteni. Molotov felajánlja: amennyiben Triesztet Jugoszláviának ítélik, változtat álláspontján az olasz gyarmatok és jóvátétel, valamint a Dodekanészosz-szigetek hovatartozásának ügyében. Byrnes és Ernest Bevin elutasítja a tervet.

1946. április 27. Bulgária újabb kereskedelmi egyezményt köt a Szovjetunióval.

1946. április Albániában bezárják az összes katolikus intézményt.

1946. április Bulgáriában az egyetemi helyek 20%-át a volt frontharcosok, partizánok, baloldali elkötelezettségűek kapják meg.

1946. május 9. Belgrádban barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződést köt Jugoszlávia és Csehszlovákia.

1946. május 10. Görögországban érvénybe lép az új polgári törvénykönyv.

1946. május 15. A jugoszláv parlament törvényt fogad el az államhatalom helyi szerveiről, a népi bizottságokról.

1946. május 16. Az albán parti őrseg rálő két, a Korfui-szoroson áthaladó angol hajóra. A brit hatóságok bocsánatkérést várnak el az albán kormánytól, amely azonban azt állítja, hogy a hajók megsértették az albán felségvizeket.

1946. május 16–17. Romániában bíróság elé állítják Ion Antonescu marsallt, illetve számos egykori tisztviselőjét és legionárius politikust. Az 1940–1944 között ténykedő kormányokat háborús bűnök elkövetésével és a román nemzeti érdekek elárulásával vádolják. Több halálos ítélet születik, Ion Antonescut, helyettesét és külügyminiszterét, Mihai Antonescut, továbbá két társukat a fellebbezés elutasítása után június 1-jén kivégzik, sokan súlyos börtönbüntetést kapnak. Május második felében letartóztatják az Antonescu-kormányzat apparátusának további tagjait. Október 3–9. között újabb nagyszabású perre kerül sor.

1946. május 17. Romániában a baloldali pártok, az Ekésfront, a Gheorghe Tătărescu-féle Nemzeti Liberális Párt és a Nemzeti Parasztpártból kivált csoportosulás részvételével létrejön a Demokratikus Pártok Blokkja nevű választási szövetség (BPD). A szövetség programja a demokratikus berendezkedés biztosítása (alkotmányos monarchia), az egyéni szabadságjogok, a gyülekezési és szólásszabadság stb. tiszteletben tartása, a vallásszabadság és a földmagántulajdon védelme, az igazságszolgáltatás és törvényhozás demokratizálása stb.

1946. május 23–24. Megalakul a Bolgár–Szovjet Társaságok Szövetsége Bulgáriában.

1946. május 26. – június 10. Tito vezetésével jugoszláv kormányküldöttség tartózkodik a Szovjetunióban. A látogatás idején, június 8-án aláírják a szovjet–jugoszláv gazdasági együttműködési szerződést. Emellett Jugoszlávia hosszú lejáratú hitelt kap katonai felszerelése fejlesztéséhez. A Sztálin és Tito közötti megbeszélésen szóba kerül Albánia ügye is, a szovjet vezető támogatja a két balkáni ország közötti kapcsolatok szorosabbá tételét, így barátsági és segítségnyújtási szerződés megkötését.

1946. május 28–29. Kolozsvárott etnikai zavargások törnek ki román egyetemi hallgatók és szervezett magyar munkások között, amelyeket a külügyminiszterek tanácsának Észak-Erdélyre vonatkozó döntése vált ki.

1946. május 29. – július 12. Bulgáriában lefolytatják a külföldön tartózkodó Georgi M. Dimitrov-Gemeto, a Bolgár Földműves Népi Szövetség (BFNSZ/BZNSZ) volt elnökének perét. A politikust életfogytiglani fegyházra ítélik az ellenzékkel való leszámolás jegyében (a világháború alatt négy évig külföldi emigrációban volt, s csak alig néhány hónapra térhetett haza, majd az USA-ba távozott). Hasonlóképpen elítélik a 72 éves Krasztyo Pasztuhovot (öt évre), a szociáldemokraták vezetőjét, a két világháború közti bolgár rezsím ellenzékének vezetőjét.

1946. június 1. A Groza-kormány válaszjegyzékében visszautasítja a brit és amerikai kritikákat, amelyekkel a romániai viszonyokat illették.

1946. június 5–8. Georgi Dimitrov vezetésével bolgár pártküldöttség látogat a Szovjetunióba. Sztálin követeli Bulgáriától Pirini-Macedónia kulturális autonómiáját, az ottani lakosság macedón nemzeti öntudatának fejlesztését – a Macedón Népköztársasághoz való csatlakozás előfeltételeként –, illetve hogy a békeszerződés megkötéséig halasszák el a Jugoszláviával való szövetségi szerződés aláírását.

1946. június 10. – július 5. A csetnikek elleni perben halálra ítélik Draža Mihailovićot és még 12 vádlottat.

1946. június 15. Nicolae Rădescu tábornok, 1944–1945 fordulóján Románia miniszterelnöke, megszökik az országból. A tábornok 1947-ben az USA-ba távozik, ahol rövid ideig betölti az 1949 májusában létrejövő Román Nemzeti Bizottság elnöki tisztét, és részt vesz a Szabad Románok Ligájának megalakításában. Júniusban nagyarányú tisztogatás kezdődik a román hadseregben.

1946. június 18. „A közrendet és közbiztonságot érintő rendkívüli óvintézkedésekről szóló”, 3. számú rendelet megjelenése Görögországban. Halálbüntetéssel sújtják azokat, akik fegyveres bandák tagjai és az állam egy részének elszakítására törekuszenek, vagy azt segíteni próbálják. A rendelet felhatalmazza a kormányt, hogy gyűléseket tiltson be, növeli a rendőrség jogkörét a letartóztatások terén. A rendelettel a kommunista eszméket, valamint az 1941-ben alakult baloldali ellenállási szervezet, az EAM (Nemzeti Felszabadítási Front) tagjait akarják visszaszorítani.

1946. június 23. – július 2. Enver Hodzsa albán kormányfő jugoszláviai látogatása során (július 1-jén) aláírják a jugoszláv–albán gazdasági együttműködési szerződést. Jugoszlávia sokrétű támogatást ígér Albániának (gazdasági, kereskedelmi és hitelszerződést kötnek, jugoszláv–albán társaságokat hoznak létre), továbbá a felek úgy vélik, hogy a balkáni föderáció megoldást jelenthetne Koszovó kérdésében.

1946. június 24. Jugoszláviában a korábbi rendelkezéseket megerősítve törvényt hoznak a megszállás alatt szerzett hadi jövedelmek elkobzásáról.

1946. június 24. Görögország és Olaszország felveszi a diplomáciai kapcsolatot.

1946. június 29. A Moldovai Szovjet Szocialista Köztársaság vezetői eredménytelenül kérvényezik Sztálinnál Besszarábia Ukrajnába olvasztott részeinek Moldovához csatolását.

1946. július 2. Bulgáriában elfogadják a hadseregről szóló törvényt, amely leszögezi, hogy fasiszta, királypárti és antidemokratikus mozgalomhoz kötődő vagy a népbíróság által elítélt tiszt nem lehet a hadsereg tagja. Ennek szellemében a tisztek egyharmadát leszerelik.

1946. július 3. Az USA, a Szovjetunió, Nagy-Britannia és Franciaország külügyminisztereinek tanácskozásán Párizsban megállapodnak arról, hogy Triesztet nemzetközi

ellenőrzés alá helyezik és létrehozzák a trieszti szabad területet egy, az ENSZ által kinevezett kormányzó (főbiztos) vezetése alatt.

1946. július 9. Tiranában Jugoszlávia kölcsönös barátsági és segítségnyújtási szerződést köt Albániával.

1946. július 11. Jugoszláviában törvényt hoznak a spekuláció megtiltásáról. A törvény értelmében a spekuláló és szabotázszt elkövető kereskedők boltjait elvehetik, államosíthatják.

1946. július 14. Prilepben a legnagyobb titokban letartóztatják Metodija Andonov-Čentót, az ASNOM (Macedóniai Népfelszabadító Mozgalom Antifasiszta Tanácsa) elnökét, az AVNOJ (Jugoszlávia Népfelszabadító Antifasiszta Tanácsa) Elnökségének tagját. A november 19-én kezdődő perben koholt vádakkal 11 év börtönbüntetésre ítélik, 1955 szeptemberében engedik ki a börtönből, ezt követően Andonov-Čento hamarosan meghal. 1991-ben rehabilitálják. (Igazi „bűnének” az számított, hogy nagyobb autonómiát igényelt Macedóniának a szövetségi Jugoszlávián belül, illetve összetűzésbe keveredett Svetozar Vukmanovičcsal.)

1946. július 15. Romániában törvényerejű rendeletben rögzítik az általános, egyenlő, titkos és közvetlen választójogot az összes 21 éven felüli állampolgár részére (beleértve a nőket is). Az új szabályozás bevezeti az egykamarás törvényhozást (megszünteti a szenátust), kizárja a választásokból az Antonescu-rezsimben felelős tisztségeket betöltőket, a „fasisztákat” és a „nép ellenségeit”.

1946. július 18. Elfogadják a termelőszövetkezetekről szóló jugoszláv alaptörvényt.

1946. július 20. Jugoszláviában törvényt hoznak a társadalombiztosításról, amelyet államosítanak és centralizálnak.

1946. július 27. Jugoszláviában megerősítik és kiegészítik az 1945. június 9-i konfiskációs törvényt, július 31-én pedig elfogadják az elítélt személyek ellenséges tulajdonának elkobzásáról szóló törvényt (az 1944. november 21-i határozat megerősítése, pontosítása).

1946. július 29. – október 15. Huszonegy ország részvételével zajlik Párizsban a második világháborút lezáró, az Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal megkötendő békeszerződéseket előkészítő békekonferencia. A konferencián nem születik döntés a trieszti kérdésben. A Szovjetunió

nem szavazza meg a francia javaslatot Trieszt szabad területté alakításáról és a jugoszláv–olasz határról. Bulgária ragaszkodik Dél-Dobrudzsához, és hogy ne vesztes félként tekintsenek rá, elutasítja a görög területi és pénzügyi kompenzációs követeléseket a megszállásért, valamint ragaszkodik Nyugat-Trákia megtartásához (sikertelenül). Gheorghe Tătărescu román külügyminiszter – a román küldöttség vezetője – augusztus 13-án kéri, hogy vegyék jobban tekintetbe Románia hozzájárulását Németország legyőzéséhez és módosítsanak egyes gazdasági feltételeken. Ugyanakkor nem tér ki Románia keleti határaitra és a szovjet csapatok jelenlétére, a szovjet–román kapcsolatok kérdését a külföldön ténykedő román diplomaták vetik csak fel. A román kéréseket többnyire elvetik, de szeptember 5-én jóváhagyják a külügyminiszterek tanácsa által 1946. május 7-én megerősített trianoni román–magyar határt. A békekonferencia október 10-én fogadja el a román békeszerződés tervezetét, amit november–december folyamán véglegesítenek. Magyarország megkísérel legalább némi területet megtartani Erdélyből, aminek alátámasztására több javaslatot is elkészít a magyar küldöttség (egy maximális, 22 000 km²-es és egy minimális, 11 800 km²-es változatot), ám végül egyiket sem fogadják el.

1946. augusztus 2. Albániában elfogadják a gazdasági tervezésről szóló törvényt. Állami tervbizottságot állítanak fel.

1946. augusztus 6. Görögország memorandumot bocsát ki Albánia ENSZ-be való felvétele ellen. Augusztus 29-én az ENSZ BT öt igen, három nem szavazattal (USA, Nagy-Britannia, Hollandia) és három tartózkodással elutasítja Albánia felvételi kérelmét a világszervezetbe.

1946. augusztus 7. Bulgária kereskedelmi egyezményt köt Csehszlovákiával. Az országban ugyanakkor folytatódik a kommunisták „szalámitaktikája”: elítélik a szociáldemokraták lapjának főszerkesztőjét.

1946. augusztus 8. Miután június 2-án elkezdődött a választási kampány, Iuliu Maniu, a Nemzeti Parasztpárt elnöke külföldi újságíróknak élesen bírálja a Groza-kormányt és politikáját. Később jegyzéket intéz az USA, Nagy-Britannia és a Szovjetunió romániai képviselőihez, amelyben ismerteti a pártja elleni hatósági intézkedéseket, és kéri a szabad választásokról szóló egyezmény betartását, sőt még Sztálinnak is levelet ír ez ügyben, szeptember 28-án pedig Petru Groza miniszterelnöknél tiltakozik.

1946. augusztus 9. A jugoszláv légierő vadászgépei leszállásra kényszerítenek egy Szlovénia fölött átrepülő amerikai szállító repülőgépet, majd tíz nappal később, 19-én

lelőnek egy másikat. A gép teljes személyzete életét veszti. Az incidensek miatt eléri mélypontját a világháború befejezése óta feszült amerikai–jugoszláv viszony.

1946. augusztus 9–10. A Bolgár Munkáspárt (BMP) KB X. plénuma döntést hoz Pirini-Macedónia kulturális autonómiájáról, valamint a macedón nyelv és irodalom népszerűsítéséről.

1946. augusztus 17–24. Bulgáriában folytatódik a leszámolás: a Belső Macedón Forradalmi Szervezet elleni perben a szervezetet a hatalom megdöntésére irányuló kísérlettel vádolják, két vezetőt halálra ítélnék.

1946. augusztus 24. Bulgáriában kihirdetik a munkakötelezettségről szóló törvényt.

1946. augusztus 31. Bulgáriában törvényt hoznak az anya és a gyermek egészségügyi védelméről.

1946. augusztus Moszkva megpróbálja elérni, hogy a Boszporuszt és a Dardanellákat Törökországgal együtt ellenőrizhesse. Törökország azonban – maga mögött tudva Nagy-Britannia és az Amerikai Egyesült Államok támogatását – határozottan elutasítja a szovjet követelést.

1946. szeptember 1. Görögországban népszavazást tartanak a király visszatéréséről és az államforma kérdéséről (a Görög Kommunista Párt bojkottálja). A referendum a monarchia visszaállítása mellett dönt (68%-os támogatás). (A Szovjetunió nem ismeri el a népszavazást, tiltakozásul augusztusban hazarendeli nagykövetét, aki csak 1947 januárjában tér vissza Athénba.)

1946. szeptember 8. Bulgáriában népszavazást tartanak a monarchia megszüntetéséről; a szavazók 96%-a a népköztársaság mellett teszi le voksát. Szeptember 15-én a 26. nemzetgyűlés Bulgáriát népköztársasággá nyilvánítja, a régenseket menesztik, Vaszil Kolarov lesz az ideiglenes köztársasági elnök.

1946. szeptember 10. Módosítják, illetve véglegesítik két jugoszláv tagköztársaság, Szerbia, illetve Macedónia határait.

1946. szeptember 12. Párizsban megszületik a magyar és a jugoszláv békedelegációk közötti megállapodás az önkéntes lakosságcsere-egyezményről. Önkéntes alapon, maximum 40 ezer főnyi lakosságcserét irányoz elő, de a két ország között végül mégsem születik megállapodás.

1946. szeptember 21. *A görög felkelők/gerillák megtámadják Deszkatit.*

1946. szeptember 25. A jugoszláv kormány rendeletet hoz a bankok államosításáról.

1946. szeptember 27. *A népszavazást követően visszatér Görögországba a britek által támogatott II. György király.*

1946. október 2. *Görögországban a partizánok elfoglalják Nausza városát és átveszik annak irányítását. A partizánok gerillaharcmodort alkalmaznak, ami ellen a reguláris hadsereg nincs felkészülve.*

1946. október 8. Jugoszláviában rendeletet hoznak arról, hogy a hitelintézeteket, a lakossági bankokat és a takarékszövetkezeteket a Nemzeti Bank keretében össze kell vonni.

1946. október 10. Bulgáriából Macedóniába szállítják Goce Delcsev, a macedón nemzeti ideológia kidolgozójának földi maradványait.

1946. október 10. *Görögországban a kormány feloszlatja a szakszervezeteket.*

1946. október 15. Jugoszláviában a legfelsőbb bíróság 16 év börtönre ítéli Alojzije Stepinac zágrabi érseket (állítólagos usztabarátsága miatt). A büntetést két év múlva házi őrizetté változtatják.

1946. október 21. Romániában közreadják a három legnagyobb ellenzéki párt (Nemzeti Liberális Párt, Nemzeti Parasztpárt és Független Szociáldemokrata Párt) megállapodását, amely alapján a pártok összehangolják fellépésüket az anti-demokratikusnak tekintett Groza-kormány ellen, megakadályozandó a választási csalást. Október 26-án egy kiáltványt bocsátanak ki, amelyben kérik a lakosokat, hogy szavazzanak rájuk. Novemberben az ellenzéki szövetség az ENSZ-hez fordul, és a világszervezet beavatkozását kéri, majd a „világ demokráciáit” szólítják meg. November 17-én nagyszabású választási gyűlést tart a Nemzeti Parasztpárt, amelyet kommunista provokátorok zavarnak meg, a karhatalom fellépése során pedig több résztvevő megsebesül.

1946. október 22. Újabb albán–brit incidensre kerül sor a Korfui-szorosban. Két brit rombolóhajó az albán partok előtt aknára fut, 38 ember meghal, 43 megsebesül.

1946. október 27. A bulgáriai VI. rendkívüli (nagy) nemzetgyűlési választásokon a szavazatok 70%-át a Népfront kapja (366 képviselővel, ebből 275 kommunista, velük szemben 99 ellenzéki). A nemzetgyűlés feladata az új alkotmány kidolgozása. Ekkor 444 termelőszövetkezet működik országban, de csak a művelt földek 3,6%-át tarják a kezükben.

1946. október 28. Az USA és Nagy-Britannia diplomáciai jegyzékekben róják fel a román kormánynak a választások előkészítésének hiányosságait, amit november 2-án Gheorghe Tătărescu külügyminiszter Románia szuverenitásának megsértéseként és a belügyeibe való közvetlen beavatkozásként értékeli.

1946. október 28. A parancsnokok cúkai találkozásán megalakul a görög partizán (gerilla) hadsereg főparancsnoksága Markosz Vafiadisz vezetésével. A főparancsnokság december 27-i parancsa értelmében az erőket Görög Demokratikus Hadseregnek nevezik át. A Demokratikus Hadsereg a Görög Kommunista Párt fegyveres szervezete a polgárháború idején. Alapját az ELASZ (Görög Népi Felszabadító Hadsereg) egységei képezik, melyek a varkizai béke (1945. február 12.) előírásai ellenére nem adták le fegyvereiket.

1946. november 11–18. Romániában bíróság elé állítják több antikommunista szervezet vezetőjét és tagját, a per során magas rangú katonatiszteket is súlyos börtönbüntetésre ítélik.

1946. november 12–13. A brit haditengerészet egységei aknákat keresnek és találnak a Korfui-szorosban. Megállapítják, hogy az aknákat – noha a világháború idejéből származnak – frissen telepítették.

1946. november 13. A görög felkelők megtámadják a görög–jugoszláv határ közelében lévő Szkra falut, szembeszállnak a reguláris hadsereggel, ennek során mindkét fél súlyos veszteségeket szenved. Ezt követően máshol is megkezdődnek a helyi őréségek és csendőrállomások elleni támadások Nyugat-Macedóniában, Evroszban és a görög–albán határon.

1946. november 15. Az Amerikai Egyesült Államok kivonja diplomáciai misszióját Albániából, mivel Tirana elutasította, hogy azok a szerződések, melyeket a háború előtt kötöttek USA-val, érvényben vannak.

1946. november 19. Romániában az általános és titkos választáson – 88,2%-os részvétel mellett – a szavazatok 68,7%-ával a kommunisták vezette Demokratikus

Pártok Blokkja győz, és 347 mandátumot szerez a 414-ből. Az ellenzéki Nemzeti Parasztpárt 33 mandátumhoz jut (12,7%-os eredménnyel), a Nemzeti Liberális Párt pedig 3 mandátumot kap (3,8%-kal). A Magyar Népi Szövetség 8,3%-kal 29 mandátumhoz jut. A választások lebonyolítását súlyos szabálytalanságok és csalások jellemzik. Nem hivatalos adatok szerint az ellenzéki Nemzeti Liberális Párt és a Nemzeti Parasztpárt együtt a szavazatok körülbelül felét szerezték meg. Az amerikai és a brit kormány nem ismeri el a választások eredményét, a két nagy ellenzéki párt tiltakozik és visszahívja minisztereit a kormányból.

1946. november 22. Bulgáriában megalakul a Népfront harmadik kormánya Georgi Dimitrov miniszterelnök vezetésével.

1946. november 27. Belgrádban Jugoszlávia megállapodást köt Albániával a gazdasági tervek egyeztetéséről és a vámunióról. Az albán fizetőeszköz, a lek értékét a dinárhoz kötik. A következő évtől új érmekeket vezetnek be Albániában.

1946. november 28. *Megegyezés születik a Görög és a Jugoszláv Kommunista Párt között arról, hogy a görögországi macedónok által alapított Nemzeti Felszabadítási Front integrálódik a Görög Kommunista Pártba, macedóniai és trákiai regionális szervezetként annak részét alkotja, ugyanakkor szoros kapcsolatban áll a jugoszláviai Macedón Kommunista Párttal.*

1946. november 29. Romániában a választási eredményeknek megfelelően újjáalakul a Groza-kormány. December 1-jén megnyílik a világháború utáni első parlament, amelynek munkájában a nemzeti parasztpárti képviselők tiltakozásképp nem vesznek részt. Ugyanakkor több kisebbségi szervezet – köztük a Magyar Népi Szövetség – december 2-án felsorakozik az új rezsim mellett.

1946. december 5. A jugoszláv parlament elfogadja a magánvállalatok államosításáról szóló törvényt. Teljesen megszűnik a magánszektor az iparban és a bányászatban, illetve a bankéletben és a nagykereskedelemben.

1946. december 9. A brit kormány jegyzéket küld Albániának, amelyben azzal vádolja Tiranát, hogy aknákat helyez el a Korfui-szorosban. Nem megfelelő válasz esetén – áll a jegyzékben – Nagy-Britannia az ENSZ Nemzetközi Bíróságához fordul.

1946. december 10. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 12. határozata a görögkérdéssel, a görög polgárháború nemzetközi következményeivel foglalkozik. Kimondja: Görögország és Jugoszlávia részt vehet a Biztonsági Tanács vitájában. Albánia és Bulgária nyilatkozhat a

kérdésről, és bizonyos körülmények között szintén részt vehet a vitában. A december 19-i 15. határozat értelmében az Albánia, Bulgária és Jugoszlávia közötti határsértések kivizsgálására vizsgálóbizottságot állítanak fel.

1946. december 16. Szkopjében létrehozzák a Filozófiai [Bölcsészettudományi] Kart. Ez az első intézményalapítás a felsőoktatásban Macedóniában a második világháború után. Egy év múlva létrejön az Orvosi, illetve az Agrár Kar. A három intézmény alkotja a szkopjei Kirill és Metód Egyetem alapját (1949-ben hozzák létre).

1946. december 28. Romániában államosítják a Román Nemzeti Bankot, amivel a kommunista kormányzat megszerzi az ellenőrzést a bank- és hitelszervezetek fölött.

1946. december 28. *Arisztotelisz Onasszisz és Tina Livanosz házasságkötése New Yorkban. Onasszisz a leggazdagabb görög hajótulajdonos, Sztavrosz Livanosz lányát veszi feleségül.*

1946 december A Bulgáriához tartozó Pirini-Macedóniában a 252 ezer fős lakosság 60%-a vallja magát macedónnak, de közülük csak 28 ezer beszéli a „makedón nyelvet”, 131 ezer fő a bolgárt tekinti anyanyelvének. Emellett 54 ezer bolgárul beszélő bolgárt és 29 ezer pomákot (bolgárul beszélő muszlimot) számolnak össze.

1946 folyamán Bulgária (szovjet támogatással) megkísérel tengeri kijáratot szerezni az Égei-tengerhez, ám próbálkozása elbukik a görög és brit ellenálláson. – Bulgáriában népszámlálást tartanak; az adatok szerint az ország lakossága 7,029 millió fő, amelynek körülbelül 83,98%-a bolgár, 9,61%-a török, 2,62%-a roma, 0,63%-a pedig zsidó.

1947. január 8–9. A Román Kommunista Párt plenáris ülésén határozatokat hoznak a párt vidéki jelenlétének megerősítése érdekében – többek közt földműves szekciók megalakításáról döntenek.

1947. január 10. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa határozatot fogad el a Trieszti Szabad Terület létrehozásáról. A határozat szerint a terület élén a négy nagyhatalom által javasolt és az ENSZ BT által jóváhagyott főbiztos áll. A terület önkormányzatiságot élvez. Hivatalos nyelvei az olasz, a horvát és a szlovén.

1947. január 15. A Bolgár Munkáspárt KB Politikai Irodája elhatározza a Kulturális Bizottság létrehozását, amelynek feladata a kulturális élet felügyelete (cenzúrája), a bizottság elnöke Todor Pavlov.

1947. január 15. Albániában, miután az előző évben kivégezték a ferences rend több prominens személyét, betiltják a rend működését is.

1947. január 15. – február 20. A Gheorghe Gheorghiu-Dej vezette román kormányküldöttség gazdasági kérdésekről tárgyal Moszkvában, aminek eredményeképpen több szerződést is aláírnak (a legnagyobb kedvezmény elvéről, a gazdasági együttműködésről stb.).

1947. január 17. A szerbiai alkotmányozó nemzetgyűlés kihirdeti a Szerb Népköztársaság alkotmányát. Szerbia területe 16 körzetet, Belgrád városát, a Koszovó-Metóhia Autonóm Körzetet, valamint a Vajdaság Autonóm Tartományt foglalja magában.

1947. január 17–18. Romániában az ellenzéki Nemzeti Parasztpárt lapjában, a *Dreptate*-ben megjelenik a párt felhívása, amelyben tiltakoznak a kormányzat antidemokratikus intézkedései ellen. Májusban a Romániai Független Szociáldemokrata Párt fordul segítségért a világ szocialista pártjaihoz és demokratikus erőihez, május 20-án pedig Constantin I. C. Brătianu, a Nemzeti Liberális Párt elnöke intéz egy emlékiratot I. Mihály királyhoz, kérvén az uralkodó beavatkozását. Május 24-én a kormánykoalíció tagja, a Tătărescu-féle Nemzeti Liberális Párt is bírálja a kormány tevékenységét, különösen az államosítás felé vezető intézkedéseket.

1947. január 20. *Elsüllyed Evia szigetének északi partjainál a Himara nevű hajó (a „görög Titanic”) 544 emberrel a fedélzetén (Thesszalonikiből tartott Pireusz kikötőjébe). Legalább 400 utas veszti életét. A katasztrófa oka ismeretlen.*

1947. január 24. *Görögországban előzetes választások nélkül átmeneti, hét pártból álló koalíciós kormány alakul Dimitriosz Maximosz (Néppárt) vezetésével (a Liberális Párt nélkül). Hivatalban augusztus 29-ig.*

1947. január 31. Bulgáriában a VI. Nagy Nemzetgyűlés jóváhagyja a Bolgár Tudományos Akadémiáról szóló törvényt. Közben zajlik 15, a „semlegességi” mozgalomhoz csatlakozó tiszt pere, akiket fasizmussal vádolnak. Ivan Popov tábornok 15 évet kap, és a többi tisztet is börtönbüntetésre ítélik.

1947. február 4. Szovjet–jugoszláv közös hajózási és légi közlekedési vegyes vállalatot hoznak létre (Juspad, Justa).

1947. február 10. A második világháborúban győztes nagyhatalmak Párizsban aláírják a békeszerződéseket Németország európai szövetségeseivel: Olaszországgal, Romániával, Finnországgal, Magyarországgal és Bulgáriával. A vesztes országoknak kárpótlást kell fizetniük – Románia 8 éven belül 300 millió USA-dollár értékű árut szállít a Szovjetunióknak, valamint átruházza Moszkvára a német tulajdont. A határok tekintetében többnyire az 1937-es állapotokhoz térnek vissza, ami alól a Szovjetunió határai jelentenek nagyobb kivételt – itt az 1940-es helyzetet szentesítik: Délkelet-Európában a Szovjetunió megtartja Besszarábiát és Észak-Bukovinát, a Duna-deltánál ismét kijutva a Dunához (és egy 1948-as román–szovjet egyezmény értelmében a Kígyó-sziget is a Szovjetunióhoz kerül), továbbá döntő befolyást szerez a Vörös Hadsereg által felszabadított és megszállt területeken, azaz Bulgáriában és Romániában. Jugoszlávia új területként megkapja az Isztriai-félszigetet, Fiumét és Zárát. Tiltakozással, de tudomásul veszi, hogy Trieszt szabad város lesz, és a Trieszti Szabad Területet két részre osztják (az „A zóna” brit katonai felügyelet alá, a „B zóna” pedig jugoszláv fennhatóság alá kerül). Olaszország elismeri Albánia függetlenségét és szuverenitását, visszaadja Szazan kikötőjét, valamint lemond vagyoni követeléseiről. Bulgária ugyan megtarthatja az 1940-ben Romániától visszaszerzett Dél-Dobrudzsát, ám a Nyugat-Trákiára vonatkozó területi igényei nem teljesülnek (a bolgár–görög határ a háború előtti marad), továbbá Görögországnak 45 millió, Jugoszláviának pedig 25 millió dollár háborús kártérítést kell fizetnie. Görögország megkapja a Dodekanészoszt. A vesztes országok haderejét korlátozzák, ugyanakkor előírják a szovjet csapatok kivonását a békeszerződés érvénybe lépésétől számított 90 napon belül (az ausztriai szovjet megszállási övezettel való kapcsolattartáshoz szükséges erőknél kívül). A román parlament augusztus 23-án ratifikálja a békeszerződést.

1947. február 11. Nagy-Britannia elismeri a bolgár kormányzatot és felveszi vele a diplomáciai kapcsolatot.

1947. február 12. A Görög Kommunista Párt KB III. plénumán titkos tervet fogadnak el, amely célul tűzi ki az egész Macedónia és Trákia felszabadítását (Szaloniki központtal).

1947. február 13. Szkopjében megalakul a Macedón Írószövetség.

1947. február 18. A Korfui-szorosban történt incidensek ügyében benyújtott brit panaszok az ENSZ BT elé kerülnek. Február 27-én egy albizottságot küldenek ki az eset kivizsgálására.

1947. február 19. *Makronisszoszon megnyitják a hírhedtté váló büntetőtábor, ahová több százezer kommunistát börtönöznek be, még az 1967 és 1974 között fennálló diktatúra idején is.*

1947. február 21. Nagy-Britannia – gazdasági és pénzügyi nehézségeire hivatkozva – az amerikai kormányzathoz fordul segítségért Görögország és Törökország támogatása kérdésében. Az USA ezt követően nemcsak gazdasági és katonai, hanem politikai téren is átveszi Nagy-Britannia „védnöki” szerepét. Ugyanakkor egészen a polgárháború 1949-es végéig maradnak brit egységek Görögországban (igaz, a brit katonai hozzájárulás végül inkább már csak szimbolikusnak volt tekinthető).

1947. február 25. Bulgáriában bevezetik az állami dohánymonopóliumot.

1947. március 3. *A görög kormány segítséget kér az Egyesült Államoktól.*

1947. március 8. A jugoszláv parlament elnöksége rendelettel megfosztja a Karađorđević-ház tagjait jugoszláv állampolgárságuktól, vagyonukat pedig államosítja.

1947. március 10. Külügyminiszteri konferenciát tartanak Moszkvában, Vjacseszlav Molotov szovjet külügyminiszter támogatja a Karintiára vonatkozó jugoszláv igényeket.

1947. március 10–16. Bulgáriában pénzreformot hajtanak végre: 2000 leváig a régi levát 1:1 arányban váltják át újra, az e fölötti összegek esetében négy régi leva ér egy új levát.

1947. március 12. Harry S. Truman amerikai elnök a Kongresszus előtt tartott beszédében megfogalmazza a kommunizmus feltartóztatásának doktrínáját, és bejelenti, hogy az Amerikai Egyesült Államok (400 millió dolláros) gazdasági és katonai segítségben részesíti Görögországot és Törökországot a nyugati világ biztonságának érdekében. A kérdéstről március 18–19-én tárgyal a Képviselőház, illetve a Szenátus. Ezzel az USA átveszi Nagy-Britanniától a görög és török ügyekben a fő felelősséget.

1947. március 13. Albániában törvényt hoznak a rendkívüli hadiadó bevezetéséről és a rekvirált javak államosításáról.

1947. március 13. Romániában Iuliu Maniu, a Nemzeti Parasztpárt elnöke az USA bukaresti képviselőjéhez fordul, és az angolszász hatalmak támogatását kéri a Groza-kormány megdöntéséhez. Kijelenti, hogy akár erőszakhoz is kész nyúlni, amihez a

király is hozzájárult. Március második felében azonban mind az amerikai, mind a brit kormányzat közli, hogy nem támogatja Maniu esetleges erőszakos fellépését.

1947. március 20. Romániában az NKVD (a szovjet Belügyi Népbiztosság) által koordinált akció keretében letartóztatási hullám kezdődik, amely során márciusban és áprilisban az ellenzéki pártok közel ezer tagját őrizetbe veszik. Júniusban Iuliu Maniu, a Nemzeti Parasztpárt elnöke emlékiratot intéz a kommunista belügyminiszterhez, amelyben azt kéri, hogy vessenek véget az ellenzékiek elleni fellépéseknek és a letartóztatottakkal szembeni brutális bánásmódnak.

1947. március 20. Thesszalonikiben meggyilkolják a Görög Kommunista Párt (KKE) vezető tisztségviselőjét, Jannisz Zevgoszt.

1947. március 30. Bulgária kereskedelmi egyezményt köt Jugoszláviával.

1947. április 1. Szívrohamban meghal a görög király, II. György. A trónon testvére, I. Pál követi.

1947. április 19. Romániában átalakul az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium – széles jogköröket kap a gazdasági élet szervezése és ellenőrzése terén, előkészítve az államosítást. A kormánykoalícióban részt vevő Tătărescu-féle Nemzeti Liberális Párt tiltakozik.

1947. április 21. Nikosz Zahariadis, a Görög Kommunista Párt főtitkára találkozik a jugoszláv vezetőkkel, Titóval és Rankovićsal. A Titóval folytatott megbeszélésein Zahariadis ismerteti a fő hadi célokat (Észak-Görögország, azaz Égei-Macedónia és Nyugat-Trákia teljes elfoglalása), melyek végrehajtásához jelentős segítséget kér.

1947. április 22. Az USA Szenátusa jóváhagyja a Görög- és Törökországnak nyújtandó segílyt. Május 8-án a Kongresszus is, majd május 22-én Truman elnök aláírja a segílyről szóló törvényt, amelynek értelmében 1948 júniusáig 200 millió dollár értékben támogatást nyújt az USA Görögországnak. (A görög kormányok 1946–1960 között összesen 3 milliárd dollárt kapnak, de a segíly fele katonai kiadásokra megy el, és csak 20%-át költik termelési-beruházási célokra.)

1947. április 28. Jugoszláviában a parlament elfogadja az első ötéves tervről szóló törvényt (1947–1951), ezzel bevezetik a tervgazdálkodást. A terv nagymérvű iparosítást ír elő.

1947. május 11. Jugoszlávia kereskedelmi szerződést köt Magyarországgal.

1947. május 22. *Nikosz Zahariadiszt szovjetunióbeli tartózkodása során (különgépet küldenek kiutaztatására) fogadja Andrej Zsdanov, a Szovjet Kommunista Párt (SZKP) Politikai Bizottságának (PB) tagja. Zahariadisz kifejezi: a Szovjetunió támogatása garantálja a demokratikus hadsereg sikerét és „Szabad Görögország” létrehozását északon. Zahariadisz előadja a görög kommunisták igényeit. A szovjet fél anyagi (többek között fegyverek és hadi eszközök) és diplomáciai segítséget ígér.*

1947. május 24. Jugoszlávia és Lengyelország kereskedelmi szerződést köt.

1947. május 27. Az ENSZ BT vizsgálóbizottságának jelentése azzal vádolja Jugoszláviát, Bulgáriát és Albániát, hogy támogatják a görögországi kommunista partizánokat.

1947. május 29. Nikola Petkov, a bolgár parlamenti ellenzék agrárszocialista vezetője nem ért egyet a Népfront által elkészített új alkotmánytervezettel. Petkovot államcsíny kísérletének vádjával június 5-én őrizetbe veszik, az augusztusban lefolytatott perben halálra ítélik, szeptember 23-án pedig kivégzik.

1947. június 5. George Marshall külügyminiszter a Harvard Egyetemen tartott beszédében először tesz javaslatot egy segélyprogramra valamennyi európai állam számára az országok újjáépítésének támogatására. Június 27. és július 2. között a párizsi konferencián a szövetségesek külügyminiszterei – az USA külügyminisztere nélkül – a segélyprogramról tárgyalnak. Molotov szovjet külügyminiszter hamar elhagyja a tárgyalásokat, arra hivatkozva, hogy az USA a segéllyel az államok belügyébe akar beavatkozni. Július 12-én Párizsban 16 ország külügyminiszterei gyűlnek össze (köztük a görög) a segélyprogram kidolgozására.

1947. június 7. A horvát legfelsőbb bíróság halálra ítéli a Független Horvát Állam (NDH) több magas rangú vezetőjét (Slavko Kvaterniket, Mehmed Alajbegovićet, Osman Kulenovićet, Miroslav Navratilt, Ivan Perčevićet).

1947. június 7–9. Petru Groza vezetésével román kormánydelegáció látogat Jugoszláviába. A Titóval folytatott megbeszéléseket követően megegyezés születik egy 20 évre szóló román–jugoszláv barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményről, amelyet december 19-én írnak alá.

1947. június 18. Bulgária helyreállítja diplomáciai kapcsolatait Magyarországgal, 25-én pedig kereskedelmi egyezményt köt Budapesttel.

1947. június 20. Bulgáriában kihirdetik a felsőoktatásról szóló törvényt. Megszűnik az egyetemi autonómia, marxista szelleművé válik a felsőoktatás.

1947. június 20. Hosszú tárgyalások után az Egyesült Államok és Görögország aláírják a gazdasági segélyről szóló egyezményt. Ennek keretében Görögország összesen 300 millió dollár pénzügyi segélyt kap, amelyből 146 milliót a görög fegyveres erők felszerelésére és modernizálására fordítanak. A program végrehajtását az Amerikai Segélymisszió Görögországnak (American Mission for Aid to Greece, AMAG) nevű szervezetre bízák.

1947. június 24–25. Az amerikai és a brit kormány jegyzéket intéz a román kormányhoz, amelyben felróják Bukarestnek az emberi jogok megsértését. Románia júliusban visszautasítja a „belügyeibe való beavatkozást”.

1947. június A Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottsága Tito aláírásával levelet intéz az albán testvérpárt Központi Bizottságához, amelyben megállapítja, hogy az albán pártvezetésben jugoszlávellenes vonal jött létre.

1947. július 5. Románia visszautasítja a Marshall-tervvel kapcsolatos párizsi konferenciára való meghívást. Bulgária július 8-án, a jugoszláv kormány 9-én, Albánia pedig július 10-én utasítja el a Marshall-segélyt.

1947. július 13. A görög kommunisták – reménykedve a görög válság politikai megoldásában – az alábbi követeléseket terjesztik elő: a jelenlegi kormány lemondása, a parlament feloszlátása, egy új koalíciós kormány megalakítása Temisztoklisz Szofulisz vezetésével (Liberális Párt, Centrum Unió, Haladó Liberális Centrum Párt), megállapodás az új kormány és a Görög Kommunista Párt között a megbékélésről (általános amnesztia, fegyverletétel, mielőbbi választások). Augusztus 2-án a király ellenzése ellenére Szofulisz válaszjegyzékében hajlandónak mutatkozik az együttműködésre (az EAM elismerésére, általános amnesztia megadására és a megtorlás elkerülését célzó jogszabályok meghozatalára), esetleges kormányalakításra a kommunistákkal, ha a kommunista hadsereg leteszi a fegyvert. Az amerikaiak és az angolok elutasítják a megegyezést (a segélyek visszatartásával is fenyegetnek), mert véleményük szerint az csak erősítené a kommunistákat, a Néppárt az amnesztiát sem fogadja el.

1947. július 14. Romániában letartóztatják Iuliu Maniu ellenzéki (nemzeti parasztpárti) vezetőt és több társát, július 29-én pedig betiltják a Nemzeti Parasztpártot.

1947. július 14–26. Enver Hodzsa albán kormányfő moszkvai látogatása során találkozik Sztálinnal. A Szovjetunió gazdasági segítséget ígér Albániának. Sztálin élénken érdeklődik az albán–jugoszláv kapcsolatok alakulása iránt, de egyelőre nem ellenzi a tervbe vett és Jugoszlávia által forszírozott jugoszláv–albán egyesülést.

1947. július 15. Romániában törvény rendelkezik a gazdasági célokról: állami beavatkozással elsősorban a nehézipart fogják fejleszteni, nő az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium szerepe a gazdaság ellenőrzésében.

1947. július 15–16. Bulgáriában Petru Groza vezetésével román kormánydelegáció folytat tárgyalásokat Georgi Dimitrovval a román–bolgár kapcsolatokról. Megállapodnak egy román–bolgár barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményről, amelyet 1948 januárjában kötnek meg Dimitrov bukaresti látogatása során.

1947. július 20. Albániában törvényt hoznak a magáningatlanok kisajátításáról – ezáltal szinte kizárólagossá válik az állami tulajdoni forma.

1947. július 24. *A Szovjetunió – annak kifejezéseként, hogy elégedetlen a hivatalos görög kormány tevékenységével és a görögországi eseményekkel – felmenti tisztségéből Konsztantyin Rogyionov nagykövetet, és nem nevez ki helyére új nagykövetet (egészen 1953-ig).*

1947. július 25. Jugoszlávia kereskedelmi szerződést köt a Szovjetunióval.

1947. július 27. A Szovjetunió és Albánia hitelszerződést köt.

1947. július 27. – augusztus 3. Georgi Dimitrov vezetésével magas szintű bolgár delegáció látogat Jugoszláviába. Ennek keretében augusztus 1-jén Bledben megállapodnak a szorosabb jugoszláv–bolgár politikai és gazdasági együttműködésről (vámunió). Megegyeznek, hogy eltörlik a vízumot a két ország között. Elismerik a macedón nyelvet Pirini-Macedóniában, valamint az ottani macedónok kulturális autonómiáját, megegyeznek a macedón nyelv és történelem oktatásáról, színházak és könyvesboltok létesítéséről Pirini-Macedóniában. Tárgyalnak a két macedón terület (Vardari-, illetve Pirini-Macedónia) egy nagyobb föderáción belüli egyesítéséről – abban az esetben, ha Pirini-Macedónia csatlakozna a Macedón Népköztársasághoz, Bulgária cserébe megkapná az első világháború után Szerbiához csatolt nyugati határvidéket (Timok, Caribrod, Boszilegrád). A tárgyalások idején Jugoszlávia bejelenti: lemond a bolgár háborús jóvátétel jelentős részéről.

1947. augusztus eleje Sztálin éles hangú – de nyilvánosságra nem hozott – üzenetben kel ki Tito és Dimitrov ellen, akik Bledben Jugoszlávia és Bulgária balkáni föderációjáról tárgyaltak. (A Szovjetunió ugyanis nem tűrhette el, hogy Moszkván kívül más hatalmi központ is kialakuljon a régióban.)

1947. augusztus 1–2. Voloszban tanácskozik a görög Legfelsőbb Katonai Tanács. A konferencián az amerikai és a brit katonai misszió vezetői is részt vesznek. Döntenek a kormányerők létszámának növeléséről és egy általános őszi offenzíva előkészítéséről. Határozatot fogadnak el arról, hogy amerikai katonai egységek segítségét kéri (a tengerészgyalogság 2. hadosztálya és a 82. légideszant hadosztály kiküldését). Ezt követően a görög kormány kéri az amerikai katonai támogatás növelését.

1947. augusztus 16. Romániában pénzreformot hajtanak végre az infláció megfékezésének céljával. A régi lej újra való átváltását korlátozzák, az árfolyam 1 új lej = 2000 régi lej. A reform hozzájárul a lakosság elszegényedéséhez, és különösen a gazdákat és a kereskedőket sújtja.

1947. augusztus 18. Az ENSZ BT 3 igen, 4 nem (Ausztrália, USA, Nagy-Britannia, Belgium) és 4 tartózkodás mellett ismét elutasítja Albánia felvételét a szervezetbe.

1947. augusztus 26. Nikola Petkov pere miatt a bolgár kommunista vezetés felszámolja az agrárszocialista pártot, képviselői mandátumait pedig megsemmisíti.

1947. augusztus 29. Konsztantinosz Caldarisz (Néppárt) vezetésével megalakul a rövid életű új görög kormány. (A korábbi, Maximosz vezette koalíció felbomlik, mert Venizelosz, Papandreu és Kanellopoulosz lemond.) Hivatalban szeptember 7-ig., amikor Temisztoklisz Szofulisz alakít kormányt.

1947. szeptember 1. Lengyelország kereskedelmi egyezményt köt Bulgáriával és Albániával.

1947. szeptember 1. Romániában megjelenik a *Romániai Magyar Szó* első száma. A napilap a romániai magyar kisebbség központi lapja (1953-tól *Előre* névvel).

1947. szeptember 2. Bulgáriában bejelentik az ország első szocialista városának, a dél-bulgáriai Dimitrovgradnak a megalapítását.

1947. szeptember 7. *A görög király átalakítja a kormányt: ezúttal a Liberális Párt vezetőjét, Themisztoklisz Szofuliszt nevezi ki miniszterelnöknek. A Néppárttal és a centrum pártokkal alkotott koalíció feladata a kommunistákkal szembeni egységfront létrehozása.*

1947. szeptember 12. Megnyitják az első nemzetközi légi vonalat Budapest és Szófia között.

1947. szeptember 12–15. *A Görög Kommunista Párt Központi Bizottságának III. plénuma úgy dönt, hogy szakítanak a gerillaharcmodorral és hagyományos fegyveres erőt hoznak létre (egyedül Markosz tábornok ellenzi a gerillataktika feladását). Ambiciózus hadseregfejlesztési elképzelések kerülnek napirendre. A plénum kidolgozza az áprilisban már felmerült Limnesz-tervet, melynek célja „Thesszaloniki központtal felszabadítani egész Makedónia–Trákiát”, majd ott egy kommunista vezetésű állam létrehozása.*

1947. szeptember 14. *Romániában egy miniszteri bizottság jelentése alapján megkezdődik a „reakciónak” bélyegzett egyetemi tanárok eltávolítása. A tisztogatások 1948-ban is folytatódnak.*

1947. szeptember 15. *Albánia és Magyarország diplomáciai kapcsolatokat létesít.*

1947. szeptember 17. *A macedón tagköztársaság kormánya rendeletet fogad el a kecsketartás szabályozásáról, a kecskék számának korlátozásáról. 1948. november 24-én törvényt hoznak e tárgyban. A macedóniai kecskék számának drasztikus csökkenése (1947: 517 ezer, 1952: 69 ezer) nagymértékben hozzájárul a hegyi falvak elnéptelenedéséhez.*

1947. szeptember 22–28. *A lengyelországi Szklarska Porębában üléseznek a kelet-európai baráti kommunista és munkáspártok (a szovjet, jugoszláv, román, csehszlovák, lengyel, magyar, bolgár), valamint a francia és az olasz kommunista párt képviselői. Megállapodnak a szorosabb együttműködésben, a gyakoribb tapasztalat- és információcserében. Néhány nap múlva, szeptember 30-án hivatalosan is létrehozzák a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodáját (Kominform), amelynek első székhelye Belgrád lesz.*

A tanácskozáson az RKP főtitkára, Gheorghe Gheorghiu-Dej ismerteti pártja céljait: a társutas Tătărescu-féle Nemzeti Liberális Párt eltávolítása a kormányból, a király lemondása, új alkotmány kidolgozása és a népköztársaság kikiáltása.

1947. szeptember 27. A Várnához közeli Evkszinogradban Bulgária és Jugoszlávia szerződésbe foglalja az augusztus 1-jei bledi megállapodásokat (barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződés, gazdasági együttműködési szerződés, a vámuniót előkészítő szerződés a vámkönnyítésekről).

1947. október 8–21. Bulgáriában újabb 39 tiszt perére kerül sor. Kiril Szancsev tábornokot életfogytiglani fegyházra ítélik.

1947. október 9. Albánia ratifikálja az olasz békeszerződést.

1947. október 14. A Bolgár Kommunista Párt XIII. plénumán – immár a Kominform megalakulása után, annak szellemiségében – Valko Cservenkov, a Központi Bizottság titkára beszédében meghatározza az új stratégiát: fokozni kell a harcot az (amerikai) imperializmussal szemben, meg kell erősíteni a szocialista elemeket mind a politikai (új alkotmány elfogadása, egypártrendszer létrehozása a Hazafias Front egy közös szervezetté való átalakításával és a polgári pártok kiszorításával), mind a gazdasági életben (a nagyvállalatok államosítása). Cservenkov első ízben bírálja nyilvánosan Dimitrovot és az 1944 utáni („népi demokrácia”) irányvonalat. Két nap múlva, 16-án Cservenkov a Hazafias Front pártjainak vezetői előtt is ismerteti a Front átalakítását a szocializmus építése céljával.

1947. október 17. A görög partizánok jugoszláv tüzérségi fegyverekkel megkezdik Metszovo (Mecovo) ostromát. A város fontos átkelőhely a Pindosz-hegységbe.

1947. október 21. Az ENSZ Közgyűlése 40 igen, 6 nem szavazat és 11 tartózkodás mellett felszólítja Albániát, Bulgáriát és Jugoszláviát, hogy tartózkodjanak a görög „gerillák” támogatásától, alakítsanak ki normális kapcsolatokat a görög kormánnyal. Határoznak arról is, hogy egy ENSZ-bizottságot hoznak létre a Balkánra vonatkozó határozatok és javaslatok megvalósítására. A United Nations Special Committee on the Balkans (UNSCOB) október 21-én alakul meg, 11 tagjából 9 az ENSZ BT országait képviseli. A Szovjetunió és Lengyelország visszautasítja a részvételt. A bizottság 1951. július 31-ig működik.

1947. október 27. Budapesten bolgár–magyar kulturális egyezményt írnak alá.

1947. október 29. – november 11. Bukarestben lefolytatják a Iuliu Maniu és a Nemzeti Parasztpárt többi vezetője elleni pert. A pártot a vádakban a „román nép ellenségének”, „az imperializmus és a reakció hívének”, a „fasiszta berendezkedés” és a „Szovjetunió elleni háború” támogatójának, illetve antidemokratikus és hazaáruló

erőnek állítják be, Maniut pedig – a fasizmus és a reakció támogatása mellett – Erdély és Románia 1918-as egyesülésének akadályozásával (!) is megvádolják. Az idős nemzeti parasztpárti politikust, aki védekezése során a kormányzatot vádolja a diktatúra kiépítésével, életfogytiglani kényszermunkára ítélik, vele együtt számos politikus (például Ion Mihalache) kap súlyos büntetést.

1947. november 1. Bulgáriában a Politikai Iroda javaslatára a Pirin-vidéken új tantárgyakat vezetnek be az iskolákban: a macedón nyelvet és a macedón történelmet.

1947. november 6. A Gheorghe Tătărescu miniszterelnök-helyettes és külügyminiszter elleni sajtókampány és bizalmatlansági indítvány következtében a Tătărescu-féle Nemzeti Liberális Párt miniszterei benyújtják lemondásukat. Az utolsó társutas kormánytagok helyét kommunisták töltik be, a külügyminiszter Ana Pauker, a pénzügyminiszter pedig Vasile Luca (Luka László) lesz.

1947. november 8. A Jugoszláv Kommunista Párt KB újabb levelet küld az Albán Kommunista Párt KB-nak, amelyben az albán párt szemére vetik, hogy Enver Hodzsa moszkvai látogatása után megváltozott Albánia külpolitikai irányvonala és viszonyulása Jugoszláviához.

1947. november 12. I. Mihály román király Londonba utazik, ahol részt vesz unokanővére esküvőjén. Angliai tartózkodása során megbizonyosodik arról, hogy Románia nem várhat segítséget a Nyugattól.

1947. november 17. A kormány határozatban bezárja a Görög Kommunista Párt két jelentős sajtóorgánumának (Rizospasztisz, Szabad Görögország) szerkesztőségét. (A Rizospasztisz a varkizai béke után szabadon jelenhetett meg, de csak a városi lakosságot érte el.) Körülbelül egy hónappal múlva azonban megkezdik a Rizospasztisz illegális terjesztését, a polgárháború alatt végig megjelenik. A diktatúra után, 1974. szeptember 25-én újra lehetővé válik a legális terjesztése.

1947. november 23–25. Magyar kormányküldöttség látogat Romániába Dinnyés Lajos vezetésével. A látogatás eredménye egy kulturális egyezség és a magyar–román barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés (amelyet 1948 januárjában írnak alá Petru Groza budapesti látogatásakor).

1947. november 26–28. Jugoszláv kormánydelegáció látogat Bulgáriába. November 27-én a két ország barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést ír alá.

1947. november A kulturális autonómia jegyében macedón népszínház nyílik Gorna Dzsumajában.

1947. december 4. Bulgáriában a VI. Nagy Nemzetgyűlés jóváhagyja az új alkotmányt.

1947. december 6–9. Jugoszláv kormánydelegáció látogat Magyarországra. A két ország december 8-án barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést ír alá.

1947. december 9. Bulgáriában megválasztják az államhatalom új szervét, a Nemzetgyűlés 19 fős Elnökségét. Georgi Dimitrov lemond, de a VI. Nagy Nemzetgyűlés újból őt bízza meg kormányalakítással.

1947. december 16. Enver Hodzsa albán kormányfő szófiai látogatása idején Albánia és Bulgária barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést köt. A Szovjetunió támogatásával létrejött egyezmény az egyik első lépés Albánia Jugoszláviától való külpolitikai önállósulásában.

1947. december 17–20. Jugoszláv kormánydelegáció látogat Romániába. December 19-én a két ország barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést ír alá.

1947. december 23. A bolgár minisztertanács jóváhagyja és végrehajtja a magántulajdonban lévő gyárak és bányák államosítását (6100 vállalatot érint). **December 26-án a bankok következnek – 31 magánbankból kettőt hoznak létre.**

1947. december 24. *Görögországban a GKP kezdeményezésére Markosz Vafiadisz vezetésével ellenkormány (Ideiglenes Demokratikus Kormány) alakul, amelyben a kommunisták mellett néhány agrárpárti képviselő is helyet kap. A kormányt a nemzetközi közösség nem ismeri el.*

1947. december 25. *A Görög Demokratikus Hadsereg, amelynek eddig egyetlen nagyobb várost sem sikerült elfoglalnia, az albán határhoz közel fekvő epiruszi Konitszát (Konica) támadja (a kormány székhelyének szánják). A város lakói az athéni kormány mellé állnak, emellett a „felperzselt föld” taktikáját alkalmazzák. December végén erősítés jut be a városba. Január 6-án a Demokratikus Hadsereg támadása végleg*

kudarcot vall, és a támadók ismét a kiindulópontjukra térnek vissza. Az 1948. január 15-ig tartó összecsapásokban a kommunisták vereséget szenvednek.

1947. december 26. A görög kormány „Az állambiztonsággal, a politikai és társadalmi rendszerrel, valamint az állampolgárok szabadságjogaival kapcsolatos óvintézkedésekről szóló”, 509. számú törvényben betiltja a Görög Kommunista Párt működését, valamint szűkíti a sajtószabadságot (nem szabad jelentéseket közölni a hadműveletekről).

1947. december 30. Gheorghe Gheorghiu-Dej és Petru Groza fenyegetésekkel lemondásra bírják I. Mihály román királyt. A volt uralkodó 1948. január 4-én az országból is távozik.

1947. december A szovjet hadsereg kivonul Bulgáriából.

1947. december Savo Zlatić tiranai jugoszláv nagykövet, a Jugoszláv Kommunista Párt KB képviselője megbeszéléseket folytat az Albán Kommunista Párt KB néhány tagjával a jugoszláv–albán föderáció lehetőségéről. Azt javasolja az albán vezetőknek, hogy a két ország hozzon létre föderációt, továbbá előirányozza a hadseregek fúzióját és a népgazdaságok szorosabb együttműködését.

1947 folyamán Bulgáriában új közigazgatási beosztást vezetnek be: a körzeteket kétszintű közigazgatás (járás és község) váltja fel.

1948. január 1. Bulgáriában megkezdte működését a Tudomány, Művészet és Kultúra Bizottsága, elnöke Valko Cservenkov, feladata pedig a tudományos és kulturális intézmények tevékenységének irányítása a Bolgár Munkáspárt szellemében.

1948. január 4. A Bolgár Munkáspárt KB XIV. plenumán megszüntetik a KB elnöke tisztségét, helyette bevezetik a főtitkári posztot. Főtitkárrá Georgi Dimitrovot választják. Megválasztják a Politikai Bizottság tagjait és a KB titkárait (Trajco Kosztov, Valko Cservenkov, Georgi Csankov). Az ülészenon Dimitrov – titoktartást kérve a résztvevőktől – kifejti: jelentős problémát jelent, hogy az ország déli határainál nem bolgár nemzetiségű lakosság él. Mivel veszélyt rejt magában Bulgáriára nézve, ezért valamilyen módot kell találni, hogy eltávolítsák és más helyre telepítsék az itt élő nem bolgár népet, még 1948 folyamán.

1948. január 4. Romániát népköztársasággá (RNK) nyilvánítja a képviselőház, és megválasztja az elnökséget, élén Constantin I. Parhonnal. – Bukarestben megjelenik a

Művészek, Írók és Újságírók Szakszervezetének hetilapja, a *Flacëra* első száma. A lap a szocialista irodalom művelésében vállal szerepet.

1948. január 7–16. Az USA földközi-tengeri flottája manővereket hajt végre Görögország délnyugati partjainál.

1948. január 9. Sztálin találkozik Milovan Đilasszal, és megerősíti: a Szovjetunióknak nincsenek különleges érdekei Albániában, és támogatja Jugoszlávia és Albánia egyesülését.

1948. január 10. Az ENSZ balkáni különbizottságának jelentése Albániát felelőssé teszi a görögországi felkelőknek nyújtott anyagi segítségért.

1948. január 17. Bulgária és Románia barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést köt. A szerződés aláírása után Dimitrov a kelet-európai országok lehetséges föderációjáról tesz említést.

1948. január 25. Népszámlálást tartanak Romániában, amelynek elsődleges célja a birtokok felmérése a küszöbönálló kollektivizálás előtt. Nemzetiségi statisztika nem készül, a lakosságnak az anyanyelvéről viszont nyilatkozni kell. Az összlakosság 15 872 624, magyar anyanyelvűnek 1,5 millióan vallják magukat (9,4%), németnek pedig 344 ezren (2,2%).

1948. január 28. A legtekintélyesebb szovjet pártlap, a *Pravda* rosszallásának ad hangot Georgi Dimitrov bolgár pártvezető külföldi újságírók előtt tett nyilatkozata kapcsán – a nyilatkozat január 23-án jelent meg –, mert a bolgár elnök lehetségesnek tartotta a balkáni és más népi demokratikus országok majdani föderációját. A *Pravda* szerint semmi szükség nincs efféle államszövetségre, valamint vámuniókra sem. Ezen országoknak saját szuverenitásukat és függetlenségüket kell erősíteniük.

1948. február 1. Tito táviratot kap Vjacseszlav Molotov szovjet külügyminisztertől, amelyben az áll: a Szovjetunió sérelmezi, hogy kész tények elé állítják, és külpolitikai kérdésekben nem konzultálnak vele előzetesen.

1948. február 2–3. A Hazafias Front II. kongresszusán határozatot fogadnak el az átalakításról: egy társadalmi-politikai szervezetet hoznak létre, amelyben a BKP dominanciája érvényesül. Elfogadják új programját is. Ezt követően több, korábban a Hazafias Frontban részt vevő politikai párt beszűnteti működését.

1948. február 4. A Szovjetunió barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási megállapodást köt a Szovjetunióba érkezett, Petru Groza vezette román delegációval. Ez az első ilyen jellegű szovjet lépés a háborús vesztesek esetében. A megállapodást követően megkezdődik a hadifoglyok hazaengedése a Szovjetunióból (1956-ban térnek haza az utolsó román foglyok).

1948. február 10. Sztálin, Georgi Dimitrov, Edvard Kardelj és Milovan Đilas moszkvai találkozásán megvitatják a balkáni és dunai országok konföderációjának elvi kérdéseit. Sztálin kijelenti: nézeteltérések vannak a föderáció szerepének megítélésben. A jugoszláv–bolgár megállapodásokkal kapcsolatosan kifejti: a vámunió és a gazdasági tervek egyeztetése nem más, mint egy új állam megteremtésének – amit ellenez – első lépései. Emellett – a szovjet befolyás érdekében – elvárja, hogy Szófia és Belgrád előzetesen egyeztessen Moszkvával. Különösen nehezményezi, hogy a jugoszláv vezetők az utóbbi időszakban nem konzultáltak a szovjetekkel. (A szovjet és a jugoszláv vezetők találkozója után február 12-én egyezményt írnak alá, miszerint a két fél külpolitikai kérdésekben konzultál egymással.) A Szovjetunió a görög polgárháború vonatkozásában – tekintettel az erőviszonyokra, melyek nem a győzelem irányába mutatnak – ellenzi, hogy Jugoszlávia és Bulgária továbbra is támogassa a görög kommunistákat, csakúgy, mint azt, hogy Jugoszlávia továbbra is küldjön katonákat Albániába. A Szovjetunió nem engedi meg, hogy Albánia a föderáció tagállamaként Jugoszlávia része legyen.

1948. február 20. Az albán katolikus püspökök elleni perben súlyos ítéleteket hoznak: halál- és hosszú börtönbüntetéseket szabnak ki a lezhëi, a durrësi és a sappai püspökre.

1948. február 21–23. Miután a Román Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt Központi Bizottságának plenáris ülése 1947 novemberében jóváhagyta az egységes munkáspárt programját, a két szervezet kikényszerített egyesítésével létrejön a Gheorge Gheorghiu-Dej vezette Román Munkáspárt. Az új párton belül azonnal megkezdődnek a tisztogatások, miközben a párt tagsága ütemesen növekszik (1950-ben 720 ezer, 1965-ben 1,45 millió, 1978-ban 2,76 millió tagja van).

1948. február 22. Elhalasztják a tárgyalásokat a szovjet–jugoszláv kereskedelmi kapcsolatokról.

1948. február 26. A hágai Nemzetközi Bíróságon brit panasz nyomán megkezdődik a Korfui-szorosban történt incidensek ügyének tárgyalása.

1948. február 28. – március 8. Az Albán Kommunista Párt KB VIII. plenumán megerősítik a jugoszláv külpolitikai orientációt. Az ülés után a jugoszláv vezetés többször is sürgeti a föderációt.

1948. február 29. – március 1. A Makroniszosz szigeti börtönben egy előre megtervezett provokáció során a börtönőrök tüzet nyitnak a baloldali fogvatartottakra. A görög védelmi minisztérium a halálos áldozatok számát 21-re (közte 4 börtönőr), a sebesülteket pedig 61-re tette, míg a szemtanúk a két nap során meghaltak számát 350-re becsülték.

1948. február James Van Fleet amerikai altábornagyot – az Egyesült Államok Közös Katonai Tanácsadó és Tervező Csoportjának (JUSMAPG) vezetőjeként – Görögországba küldik a Truman-doktrína végrehajtására. 250 katonai tanácsadót irányít, valamint 400 millió dolláros katonai segély felett rendelkezik. Március végére az USA 75 000 fegyvert, 7000 tonna lőszert, 2800 járművet és néhány repülőgépet küld a görög hadseregnek.

1948. március 1. A JKP Politikai Bizottságának ülésén elutasítják a jugoszláv–bolgár föderációt. Tito pártvezető véleménye szerint Bulgáriával „trójai faló” kerülne Jugoszláviába. Megállapítják, hogy a szovjet–jugoszláv kapcsolatok is zsákutcába jutottak, mivel a Szovjetunió megsértette a viszony alapját képező elveket. Tito Jugoszlávia önállóságát hangsúlyozza.

1948. március 3. A képviselőházi és szenátusi viták után nagy többséggel elfogadják a Marshall-tervet, és Harry S. Truman amerikai elnök még aznap hatályba lépteti. A következő négy évre, 1951. júniusig 13,3 milliárd dollárt irányoznak elő a megsegítendő országoknak. Görögország 1951-ig 376 millió dolláros gazdasági támogatásban részesül (más adatok szerint 1952-ig több mint 700 millióban).

1948. március 4. Az emigrációba vonult Mihály román király Londonban sajtótájékoztatót tart, amelyen feltárja lemondatásának körülményeit, és a Romániában uralkodó állapotokat bírálja. Májusban, Romániában államosítják az uralkodói család vagyonát, május 28-án pedig a királyt és családtagjait megfosztják román állampolgárságuktól.

1948. március 5. Bulgáriában a Nagy Nemzetgyűlés jóváhagyja a nagyobb városi ingatlantulajdonok államosításáról szóló törvényt. Március 6-án jóváhagyják az erdők államosítását elrendelő törvényt is.

1948. március 7. *Az 1947-ben aláírt párizsi békeszerződés értelmében a Dodekanészosz szigetei hivatalosan is egyesülnek Görögországgal.*

1948. március 7. *A kommunista Ideiglenes Demokratikus Kormány rendelet ad ki: a 4–14 éves gyerekeket evakuálni kell, hogy megvédjék őket a háborútól (a valódi cél a szülőktől való elszakítás és az átnevelés volt). Körülbelül 30 ezer gyermeket visznek a szocialista blokk országaiba. (Az ENSZ Közgyűlésének több határozata is a gyermekek hazatelepítésére szólít fel.)*

1948. március 18. Moszkva barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási megállapodást ír alá Bulgáriával.

1948. március 18. Nyikolaj Bulganyin szovjet honvédelmi miniszter táviratban közli, hogy a Szovjetunió hazarendeli Jugoszláviából a szovjet gazdasági és katonai szakértőket. A JKP március 20-án tiltakozik ez ellen.

1948. március 20. Az USA, Nagy-Britannia és Franciaország kormányai a Szovjetunióknak küldött nyilatkozatukban felvetik a békeszerződés revízióját, azt javasolva, hogy a Trieszti Szabad Területet integrálják Olaszországba. A jugoszláv kormány március 22-én tiltakozik.

1948. március 25. Bulgáriában kihirdetik a népi milíciáról szóló törvényt.

1948. március 27. Az SZKP KB a JKSZ KB-nak írt levélben megválaszolja, hogy miért vonták ki a szovjet katonai és gazdasági tanácsadókat Jugoszláviából (mert Jugoszlávia nem érti az osztályharc lényegét, megtűri a kapitalista elemeket a gazdaságban, főképp a mezőgazdaságban). A szovjet vezetés levelében azzal vádolja Belgrádot, hogy állambiztonsági megfigyelés alá vonták a szovjet szakértőket, és Szovjetunió-ellenes hangulat alakult ki.

1948. március 28. Romániában választásokat tartanak, amelyeken a február végén megalakult Népi Demokratikus Front nevű választási szövetség (benne, többek közt, a Román Munkáspárttal, az Ekésfronttal és a Magyar Népi Szövetséggel) megszerzi a szavazatok 93,2%-át. A választások után megalakult kormány tagjai: Petru Groza miniszterelnök, Gheorghe Gheorghiu-Dej miniszterelnök-helyettes, Teohari Georgescu belügyminiszter, Ana Pauker külügyminiszter, Emil Bodnăraş hadügyminiszter, Vasile Luca (Luka László) pénzügyminiszter.

1948. március 31. A jugoszláviai népszámlálás szerint az ország lakossága 15 772 098 fő. A városi lakosság (1,94 millió) aránya 12,3%, a falusi (13,83 millió) népességé 87,7%. Nemzeti-nemzetiségi megoszlás: szerb 6 547 117, horvát 3 784 353, szlovén 1 41 432, macedón 810 126, bosnyák 808 921, montenegrói 425 703 – albán 750 431, magyar 496 492, vlach 102 953, török 97 954, szlovák 83 626, olasz 79 575, roma 72 736, román 64 095, bolgár 61 140, német 55 337, cseh 39 015, ruszin 37 140, orosz 20 069, egyéb 19 883. Az egyes tagköztársaságok népessége és a főbb etnikumok: Szerbia 6 527 966 (szerb 4 823 730, 73,8%, albán 532 011, 8,1%, magyar 433 701, 6,6%, horvát 169 864, 2,6%; az autonóm területek nélküli „szűkebb” Szerbia 4 134 934 [szerb 3 810 573, 92,2%, vlach 93 440, 2,2%, bolgár 59 395, 1,4%, albán 33 289, 0,8%], Vajdaság, 1 663 212 [szerb 841 246, 50,6%, magyar 428 932, 25,8%, horvát 134 232, 8,1%, szlovák 72 032, 4,3%, román 59 263, 3,6%, német 31 821, 1,9%, montenegrói 30 589, 1,9%, ruszin 22 083, 1,3%], Koszovó 727 820 [albán 498 242, 68,4%, szerb 171 911, 23,6%, montenegrói 28 050, 3,8%], Horvátország 3 779 858 (horvát 2 975 339, 78,7%, szerb 543 795, 14,4%, olasz 76 093, 2%, magyar 51 399, 1,4%), Bosznia-Hercegovina 2 565 277 (szerb 1 136 116, 44,3%, bosnyák 788 403, 30,7%, horvát 614 123, 23,9%), Macedónia 1 152 986 (macedón 789 648, 68,4%, albán 197 389, 17,1%, török 95 940, 8,3%, szerb 29 721, 2,6%), Szlovénia 1 391 873 (szlovén 1 350 459, 97,0%, horvát 16 069, 1,2%), Montenegró 377 189 (montenegrói 342 008, 90,7%, albán 19 425, 5,1%, horvát 6 808, 1,8%, szerb 6 707, 1,8%).

1948. április 11–12. *A Görög Demokratikus Hadsereg megtámadja a kalavritai laktanyát. A legjelentősebb csatanyerése a peloponnészoszi fronton.*

1948. április 12–13. A JKP KB ülése visszautasítja a szovjet kormány vádjait.

1948. április 13. Dimitar Gicsev, a másik bolgár parasztpárti politikus életfogytiglani börtönbüntetést kap.

1948. április 13. A román törvényhozás egyhangúlag elfogadja az 1936-os szovjet mintára összeállított új alkotmányt. Új elnöki tanácsot választanak, élén I. C. Parhonnal, a minisztertanács elnöke pedig Petru Groza lesz.

1948. április 15. *A kommunisták első jelentős katonai veresége Közép-Görögországban.*

1948. április 16. Párizsban a Marshall-tervben részt vevő országok – köztük Görögország – létrehozzák az Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet (OEEC).

1948. április 22. Tito, a JKP főtitkára az Albán Kommunista Pártnak írt levelében kifogásolja az albánok bizalmatlanságát, vagyis hogy halogatják a döntést a föderáció ügyében. Javasolja a kapcsolatok felülvizsgálatát, mert máskülönben Jugoszlávia nem hozhat több anyagi áldozatot Albánia érdekében. Az Albán Kommunista Párt május 23-i válaszlevele visszautasítja a jugoszlávok vádjait, valamint leszögezi: a Jugoszláv Kommunista Párt megengedhetetlen hibákat követett el éveken keresztül az albánokkal szemben.

1948. április 28. Jugoszláviában egy újabb törvénnyel kiterjesztik az állam ellenőrzését a kisipari termelésre, a kiskereskedelemre, valamint a szolgáltatásokra (ezzel is bizonyítani kívánják, hogy a JKP a szocialista osztály- és tulajdonviszonyok kialakítására törekszik).

1948. április 28. Romániában nacionalizmus és sovinizmus vádjával letartóztatják Lucrețiu Pătrășcanu volt igazságügy-minisztert – a kommunista politikus a párton belüli hatalmi harc áldozatául esik.

1948. április 29. Szofulisz miniszterelnök feltétel nélküli kapitulációra szólítja fel a felkelőket, ugyanakkor kizárja az amnesztia lehetőségét.

1948. május 1. Egy, az OPLA szervezetéhez (a görög mozaikszó jelentése fegyver – a rövidítés feloldása: Szervezet a Népi Küzdelem Védelméért, a GKP speciális szárnya) tartozó kommunista szimpatizáns nagypénteken meggyilkolja Hrisztosz Ladasz igazságügyi minisztert.

1948. május 4. Az SZKP KB újabb levelében ismét szovjetellenes politikával vádolja meg a JKP-t, valamint azzal, hogy nem megfelelő népfrontpolitikát folytat.

1948. május 6. A Macedón Kommunista Párt KB határozatot hoz arról, hogy Nexhat Agollit (Nedžat Agoli) pártellenes magatartása és a „nagyalbán” tervek képviselése miatt meg kell fosztani szociális miniszteri tisztségétől. Május 12-én a nemzetgyűlés elnöksége felmenti miniszteri tisztsége alól. (Agolli 1944-ben az ASNOM alelnöke, majd miniszter. 1948-ban szovjetpárti, szemben áll Tito irányvonalával.) Immunitását felfüggesztve elítélik és Goli otokra küldik kényszermunkára, ott hal meg 1949. április 29-én.

1948. május 9. Andrija Hebrangot és Sreten Žujovićet – azzal az indokkal, hogy Moszkvához húek – kizárják a JKP-ből. (Előzőleg megfosztják őket állami tisztségeiktől is, Hebrangot pedig 7-én letartóztatják.) A JKP KB elutasítja, hogy a Tájékoztató Iroda keretén belül vitassák meg a jugoszlávkérdést.

1948. május 14–15. Romániában letartóztatási hullám söpör végig a felosztatott ellenzéki pártok, a vasgárdisták, a földalatti ellenálló mozgalmak tagjai és az egyetemisták körében.

1948. május 15. Az erdélyi Balázsfalván (Blaj) megünnepelik az 1848-as román népgyűlés százéves évfordulóját. Nicolae Bălan erdélyi ortodox metropolita szerint a görögkatolikus egyházat az erdélyi románság vallási egységének megbontása céljával hozták létre. Ezt követően sajtókampány indul a két egyház újraegyesítéséért az ortodox egyház keretén belül.

1948. május 20. A JKP KB pléniumán egyhangúlag elutasítják, hogy a JKP részt vegyen a Kominform ülésén.

1948. május 22. Az SZKP KB újabb levele ismét súlyos vádakhoz hoz fel a JKP ellen: Jugoszlávia szovjet- és oroszellenes, emellett nacionalista politikát folytat, a szocialista egységfront szétverésén munkálkodik.

1948. május 23. Elfogadják a Koszovó-Metóhia Autonóm Körzet statútumát, másnap pedig a Vajdaság Autonóm Tartomány statútumát. A szerb tagköztársaság parlamentje október 23-án erősíti meg a két döntést.

1948. május 24. Romániában Iustinian Marinát választják a Román Ortodox Egyház pátriárkájává. A „vörös pátriárkaként” elhíresült Marina hivatalviselése idején az ortodox egyház teljesen az állam ellenőrzése alá kerül. Az egyház minden téren visszaszorul Romániában: több egyházmegyét felszámolnak, az egyház vagyonát államosítják, sok papot bebörtönöznek, az iskolai vallásoktatást megszüntetik stb.

1948. június 1. Szófiában megnyitja kapuit a Magyar Kulturális Intézet.

1948. június 3. A jugoszláv kormány rendeletet hoz a népi kölcsön (békekölcsön) bevezetéséről (3,5 milliárd dinár).

1948. június 7. A Szovjetunió 50%-kal csökkenti a Romániára kirótt háborús jóvátétel összegét (néhány nappal korábban hasonló döntés születik Finnországgal [június 3.] és Magyarországgal [június 5.] kapcsolatban is).

1948. június 9. Romániában átalakítják a tudományos akadémiát. Létrejön a Román Népköztársaság Tudományos Akadémiája, vagyonát államosítják, tagságát átszervezik (sok akadémikus tagságát megszüntetik, és politikai kinevezések történnek).

1948. június 11. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés elfogadja a bankok, ipari, szállítási és bányavállalatok államosítását elrendelő törvényt, az államosított vállalatok listáját a törvény mellékletében sorolják fel. Az államosítás 1060 ipari és bányavállalatot érint, amelyek a termelés 90%-át adják.

1948. június 14. – augusztus 20. Az amerikai katonai misszióval közösen tervezett Koronisz (korona) hadművelet. A görög hadsereg (100 ezer fővel) ellenoffenzívába kezd Észak-Görögországban, a Grammosz hegységben. A fő harcok a Grammosz és a Pindosz hegység északi térségében zajlanak. A Görög Demokratikus Hadsereg nagy veszteségeket szenvedett tüzérsége Albániába vonul. Az augusztus 17–18-án bekerített Markosz tábornoknak sikerül elmenekülnie, így a Demokratikus Hadsereg nem semmisül meg. (A Szovjetunió ez idő tájt közömbösséget mutat a kommunista görög hadsereg kérései iránt.)

1948. június 19–23. A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának (Kominform) bukaresti ülése megvitatja a jugoszlávkérdést. (Jugoszlávia nem küld képviselőket az ülésre.) Az egyhangúlag elfogadott határozatot június 28-án hozzák nyilvánosságra, ebben elítélik a JKP-t, és felszólítják, hogy javítsa ki a hibáit. A határozat szerint a Jugoszláv Kommunista Párt helytelen irányvonalat követ az utóbbi időben, vezetői szakítottak az osztályharc marxista elméletével, revízió alá vették a pártról szóló marxista tanítást, és barátságtalan politikát folytatnak a Szovjetunióval szemben. A JKP-t kizárják a szervezetből.

1948. június 20. Moses Rosent a Romániai Zsidó Közösségek Szövetségének elnökévé és főrabbiává választják. Az új főrabbi támogatja a zsidók kivándorlását Izraelbe.

1948. június 22. A macedón kormány határozatát követően Szkopjében történettudományi intézetet alapítanak, melynek feladata a macedón nemzeti múlt tanulmányozása. 1969-ben megjelenik az intézet nagy vállalkozása, a háromkötetes *Macedón nemzet története*.

1948. június 27. Jugoszlávia lezárja a görög–jugoszláv határt a Komintern és Tito közötti szakítást követően.

1948. június 27–30. Az Albán Kommunista Párt KB IX. plénumán kimondják, hogy a párt egyetért a Kominform Jugoszlávia-ellenes határozatával (noha a párt nem tagja a szervezetnek), emellett gyarmatosító politikával vádolja Jugoszláviát. Egyúttal a párt

jugoszlávbarát szárnyát (Xoxe-csoport) is kemény bírálókat éri. Albánia július 1-jei hatállyal felmondja a Jugoszláviával kötött valamennyi gazdasági szerződését.

1948. június 29–30. A JKP KB nyilatkozata elutasítja és cáfolja a Kominform vádjait.

1948. július 2. Romániában megalakítják az Állami Tervbizottságot. A kormányzati szerv a tervgazdaság fő irányítója lesz.

1948. július 6. Romániában bevezetik a gabonafélék begyűjtési rendszerét. A beszolgáltatási kvóták a kollektivizálás eszközeként is szolgálnak.

1948. július 12–13. A Bolgár Munkáspárt KB XVI. plénumán – a Sztálin és Tito közti viszony megromlása következtében – döntést hoznak a Pirin-vidék „macedonizációjának” felfüggesztéséről, de a kulturális autonómia megmarad. Határozatban elítélik a jugoszláv vezetőknek a macedónkérdésben folytatott tevékenységét, beavatkozásként, antimarxista és nacionalista politikaként értékelve azt.

1948. július 16. Bulgária és Magyarország barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt írt alá Szófiában.

1948. július 17. A román kormány egyoldalúan felmondja a Vatikánnal 1927-ben kötött konkordátumot. A római katolikus püspökségek számát hatról kettőre csökkentik, a katolikus egyház iskoláit államosítják, számos papot letartóztatnak.

1948. július 21–28. Összeül a JKP V. kongresszusa, amely megerősíti az addigi politikai irányvonalat, továbbá visszautasítja és igazságtalannak tartja a Kominform határozatába foglaltakat.

1948. július 30. – augusztus 18. A Duna menti államok (beleértve a Szovjetuniót és Ukrajnát is), továbbá Nagy-Britannia, Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok képviselői Belgrádban a dunai hajózás nemzetközi jogi szabályozásáról tanácskoznak. A szovjet, ukrán, bolgár, román, csehszlovák és jugoszláv kormány aláírja a Duna-konvenciót. A szovjet javaslat nyomán a konvenció kizárja a nyugati hatalmakat a hajózás ellenőrzéséből, és a folyó menti államok képviselőiből álló Duna Bizottságra ruházza a dunai hajózás irányítását és ellenőrzését. Az egyezmény – az 1921. július 23-i megállapodástól eltérően – leszögezi, hogy a nem dunai államok hadihajói nem közlekedhetnek a Dunán. Az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányai nem fogadják el az egyezményt.

1948. július–augusztus Romániában Ion Uță ezredes, a Nemzeti Parasztpárt Lugos megyei szervezetének volt elnöke a párt felszámolását követően ellenálló csoportot szervez a bánsági hegyekben. Uță csoportja lesz a romániai hegyvidékeken egészen az 1950-es évek végéig létező fegyveres ellenállás egyik góca (igaz, az ezredes 1949 februárjában elesik).

1948. augusztus 3. Bulgáriában megszüntetik a külföldiek által fenntartott iskolákat.

1948. augusztus 3. Romániában a szovjet mintára bevezetett oktatási reform egységesíti az oktatást. A kötelező általános iskola hétéves, a középfokú oktatás négyéves lesz. Az összes általános és középiskolai tanár szerződését 1948 őszén meg kell újítani, ami lehetővé teszi a „megbízhatatlan” tanárok eltávolítását. A törvény szerint már első osztálytól kötelező a román nyelv tanulása, az oktatást teljesen laicizálják; összesen 468 római katolikus, 531 református, 266 evangélikus, 35 unitárius iskola kerül állami tulajdonba.

1948. augusztus 4. Romániában törvényerejű rendelet szabályozza az egyházak helyzetét – elvben garantálja a szabad működést, ugyanakkor ellenőrzés alá vonja a külfölddel való kapcsolattartást.

1948. augusztus 11. A bolgár szociáldemokraták csatlakoznak a munkáspárthoz.

1948. augusztus 25. Bulgáriában kivégzik az 1944. szeptember 9-i változások egyik nagy alakját, Dimitar Tomov tábornokot, a vád szabotázs.

1948. augusztus 27. Eltávolítják a Görög Demokratikus Hadsereg éléről Markosz Vafiadiszt.

1948. augusztus 28. Albániában „fasiszta tevékenységgel” vádolják meg Kristofor Kisi ortodox érseket, továbbá azzal, hogy megpróbálta az ortodox egyházat a Vatikán alá rendelni. Egy Tiranához közeli kolostorba internálják (ott hal meg 1958-ban). Az ortodox egyház vezetését olyan személy veszi át, aki a háború idején a partizánok oldalára állt (Paisi vagy Pashko Vodicát 1949. augusztus 25-én választják érsekké).

1948. augusztus 30. Romániában megalakítják a Népbiztonsági Főigazgatóságot (Direcția Generală a Securității Poporului – DGSP, 1950-től Direcția Generală a Securității Statului, azaz Állambiztonsági Főigazgatóság). A Securitate néven ismert

politikai rendőrség vezetője Pantelimon Bodnarenko (Gheorghe Pintilie) lesz, helyettese Alexandru Nicolski. Működésének első éveiben fő feladata a belső elhárítás, valamint a fegyveres ellenállás felszámolása.

1948. augusztus 31. Jelentős változások történnek a jugoszláv kormány személyi összetételében. A külügyminiszteri posztot Edvard Kardelj veszi át.

1948. szeptember 8. A görög kommunistáknak nyújtandó segítség koordinálása céljából Varsóban tanácskozást rendeznek a lengyel, csehszlovák, magyar, román és görög kommunista párt képviselői. A szovjet–jugoszláv szakítás után Bulgárián keresztül jut el a segítség Görögországba. Ugyanakkor a jugoszláv támogatás sem szűnik meg.

1948. szeptember 13–24. Az Albán Kommunista Párt KB XI. plénumán határozatokat hoznak a Jugoszláviához fűződő kapcsolatokról. Az ülészak érvényteleníti a korábbi, 1944., 1948. évi jugoszlávbarát határozatokat. Személycseréket hajtanak végre: Koçi Xoxét felmentik titkári posztjáról (majd október 2-án belügyminiszteri posztjáról is), Pandi Kristót kizárják a PB-ből, Mehmet Shehu és Liri Belishova visszatér. Az ülészak Hodzsa megerősödésével végződik. Kimondják, hogy a párt a társadalom vezető ereje.

1948. szeptember 20. Az időközben az országba visszaszivárgott Görög Demokratikus Hadsereg Kasztoriát ostromolja, hogy székhelyhez jusson. Ez évben nagyobb hadműveletet nem hajt végre.

1948. szeptember 27. Albánia kereskedelmi és hitelszerződést ír alá a Szovjetunióval.

1948. szeptember 28. Jugoszláviában vádat emelnek Andrija Hebrang egykori könnyűipari miniszter ellen, akit Sztálin Tito leváltására szemelt ki, valamint Sreten Žujović pénzügyminiszter ellen. Azzal vádolják őket, hogy a Kominform-konfliktus idején titkos kapcsolatokat tartottak fenn a Szovjetunióval. Hebrang 1949. június 11-én a börtönben meghal.

1948. október 1. Miután szeptemberben több görögkatolikus püspököt is leváltottak, Kolozsvárt elfogadják a Román Unitus Egyház „visszatérési proklamációját” a Román Ortodox Egyházba. Ezáltal a görögkatolikus egyházat – görögkatolikus és római katolikus tiltakozás ellenére – beolvasztják az ortodox egyházba. A kommunista hatalom által szorgalmazott aktust formálisan október 21-én hagyják jóvá Gyulafehérváron a görögkatolikus parókiák küldöttei, egy december 1-jén kibocsátott rendelet pedig az egyesülés folyamányait szabályozza (a görögkatolikus egyház intézményei megszűnnek, vagyona az államra száll). Október végén hat görögkatolikus

püspököt és több papot letartóztatnak, egy idő múlva nagy részük a máramarosszigeti börtönbe kerül. 1950 szeptemberében volt görögkatolikus papokat vádolnak meg kémkedéssel és összeesküvéssel.

1948. november 6–15. A Koszta Lulcsev és a BMSZDP hét képviselője elleni perrel Bulgáriában felszámolják az ellenzékét.

1948. november 8–22. Megtartják az Albán Kommunista Párt I. kongresszusát. A párt nevét Albán Munkapártra változtatják és Enver Hodzsát választják a párt főtitkárának. Elfogadják a szocializmus építésének programját, valamint a Jugoszlávia-ellenes külpolitikai irányvonalat. Koçi Xoxét és támogatóit kizárják a pártból.

1948. november 21. Megkezdik a Román Munkáspárt tagságának felülvizsgálását, 1950-ig több mint 140 ezer személyt zárnak ki a pártból.

1948. december 12. Közzéteszik a Román Munkáspárt határozatát a nemzetiségi kérdéstről, amelyben elítélik a kisebbségek elnyomását és üldözését és síkra szállnak a baráti viszony kiépítése mellett. Ugyanakkor rámutatnak a kisebbségeknél megmutatkozó nacionalista tendenciákra is, illetve hogy például a magyar nemzetiségi szervezetek közé „befurakodtak a kizsákmányoló elemek”. Először fogalmazzák meg azt a tételt, hogy a nemzetiségi kérdést alá kell rendelni az internacionalizmusnak, az osztályharcnak, az iparosításnak és a kommunizmus építésének.

1948. december 12–13. A Görög Demokratikus Hadsereg elfoglalja Karditsza városát.

1948. december 18–25. A BMP V. kongresszusán a pártot (a szociáldemokratákkal való egyesülés után) átnevezik Bolgár Kommunista Párttá. Továbbá elfogadják a szocializmus felépítésére, az ország iparosítására, a mezőgazdaság kollektivizálására és a kulturális forradalom végrehajtására vonatkozó tervet.

1948. december 19. – 1949. március A Perisztera (galamb) hadművelet a Peloponnészosz déli részén. 1948 végén a Görög Demokratikus Hadsereg tartja ellenőrzése alatt a hegyláncok egy részét. James Van Fleet az amerikai támogatások megszüntetését helyezi kilátásba, ha a görög kormány nem indít hamarosan hadműveletet a Peloponnészosz megtisztítására. A megerősített kormánycsapatok a terv szerint a Korinthosz–Patrasz–Pirgosz tengely mentén támadnak. A támadás a Korinthoszi-öbölben kezdődik, majd Akhaiában, a Landon folyó mentén folytatódik. Főbb csaták: január 20–21. Leonido, január 22. Agiosz Vaszileiosz, március 7. Parnon, majd március 14-én Drakovuninál legyőzik a Demokratikus Hadsereg főerejét a Peloponnészoszon.

1948. december 22–24. Az RMP Központi Bizottságának plenáris ülésén elfogadott határozat az új rendszert a „proletariátus diktatúrájának egy formájaként” határozza meg.

1948. december 23. Jugoszláv–brit kereskedelmi szerződés születik, amelynek keretében Jugoszlávia 13 millió font áruhitelhez jut.

1948. december 29. Bulgáriában a Nagy Nemzetgyűlés jóváhagyja az első ötéves tervet (1949–1953).

1948 A Komintern és a Bolgár Munkáspárt álláspontjának megváltozására Lazar Mojszov *A Bolgár Munkáspárt (Kommunista Párt) és a macedónkérdés* című írásával válaszol.

1948 *A görög zászló alatt közlekedő Görög Kereskedelmi Flotta 1 250 000 bruttó regisztertonna vízkiszorítású, míg a külföldi zászló alatt hajózó flotta teljes nagysága 2 525 000 regiszter-tonna. Ezzel Görögország a világ egyik legnagyobb tengeri hatalma.*

1949. január 1. Bukarestben megalapítják a Nyelvészeti Intézetet, amelynek első igazgatója Iorgu Iordan lesz.

1949. január 18. Bulgária árucere-jegyzőkönyvet ír alá a Szovjetunióval.

1949. január 19. *Görögországban leteszi hivatali esküjét a Themisztoklisz Szofulisz vezette kormány. A görög Nemzeti Hadsereg főparancsnokává Alexandrosz Papagosz tábornokot nevezik ki.*

1949. január 19–21. *Görögországban a partizánok elfoglalják Karpeniszi városát.*

1949. január 23. Romániában a csendőrség és a rendőrség megszüntetésével megalakul a Milícia, amely átveszi az előbbieket, illetve a határőrség feladatait. Vidéken az új rendfenntartó szerv politikai rendőrséggé is szolgál. A belügyminisztérium keretében létrehozzák a körülbelül 60 ezres létszámú állambiztonsági rohamalakulatokat (Trupele de Securitate). Feladatuk az ötvenes évek elejéig aktív fegyveres ellenállás felszámolása. Az összecsapásoknak összesen több mint kétszáz belügyi és ezer partizán halálos áldozata van.

1949. január 25. A január 5–8-i moszkvai gazdasági tanácskozást követően megalakítják a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát (KGST). A szervezetet a Szovjetunió és öt európai „népi demokrácia” – Bulgária, Magyarország, Lengyelország, Románia és Csehszlovákia – hozza létre, mintegy válaszképp az amerikai Marshall-tervre. Albánia február 21-én csatlakozik, Jugoszlávia pedig nem vesz részt a csoportosulásban.

1949. január 26. A macedón parlament törvényt hoz az egyetem megalapításáról. Három fakultás tartozik az intézményhez, a Filozófiai [Bölcsészettudományi], az Orvosi, illetve a Mező- és Erdőgazdasági Kar. Az ünnepélyes alakuló ülést április 24-én tartják, hivatalos neve Szent Kirill és Metód Egyetem.

1949. január 28–30. A JKP KB II. plénümán határozatot hoznak a mezőgazdasági kollektivizálás felgyorsításáról (termelőszövetkezetek létrehozása által 1953-ig kell az egyéni tulajdonú gazdaságokat önkéntes alapon társadalmi tulajdonúvá tenni), a párt politikájának centralizációjáról és a pártpropaganda erősítéséről.

1949. január 29. *Az Ideiglenes Demokratikus Kormány utolsó ízben javasolja az athéni kormánynak, hogy vonják ki az összes külföldi csapatot Görögországból, szüntessék meg a hadműveleteket, hirdessenek amnesztiát, kezdjenek tárgyalásokba, hozzak létre egy olyan kormányt, amelyben a harcoló felek képviseltetik magukat, továbbá két hónapon belül tartsanak szabad választásokat. Február 2-án Themisztoklisz Szofulisz miniszterelnök – részben amerikai nyomásra – kijelenti, hogy a végsőig folytatni fogják a harcot, és feltétel nélküli megadást követel.*

1949. január 31. *A Görög Kommunista Párt ötödik plénuma a Kominform és a Jugoszláv Kommunista Párt közötti vitában a Kominform oldalára áll. Emellett kimondják: a kommunisták győzelme után a szláv macedónok egy egységes görög államban teremthetik meg nemzeti kiteljesedésüket. Ez szakítás a korábbi, az egységes, nagy Macedóniára vonatkozó elképzelésekkel. Ezt követően intenzív levélváltás kezdődik a GKP és a JKP között (ápriliséig folyik). A GKP álláspontja változatlan marad, ugyanakkor a GKP – mivel „háborúban áll az angolokkal, az amerikai intervenciókkal, valamint a monarchofasizmussal” – javasolja, őrizték meg a lojális együttműködést a görög és a többi balkáni nép érdekében.*

1949. február 18. Megszületik az amerikai Nemzetbiztonsági Tanács (National Security Council) 18/2 számú határozata, amely hosszú időre meghatározza az amerikai–jugoszláv kapcsolatok fő irányát. Az USA arra törekszik, hogy Titót elég erősnek tartsa ahhoz, hogy folytatni tudja a Kominformmal szembeni ellenállást; az USA nyomást kíván

gyakorolni, hogy Jugoszlávia hagyjon fel a görög „gerilláknak” nyújtott támogatással (hogy választani kelljen Jugoszláviának a gazdasági segítség és bizonyos gazdasági szerződések, illetve a görög kommunisták támogatása között); egyelőre nem időszerű Titótól politikai kötelezettségvállalásokat követelni.

1949. február 22. A BKP KB Titkársága határozatot hoz arról, hogy az iskolákban megszüntetik az „úr” megszólítást, amelyet az „elvtárssal” helyettesítenek.

1949. február 23. Albániában a börtönben meghal Vinçenc Kolë Prennushi durrësi érsek, az albán katolikus egyház legmagasabb rangú vezetője. (Az érseket 1947 májusában tartóztatták le külföldi fasisztákkal való együttműködés vádjával, és 20 év börtönbüntetésre ítélték.)

1949. március 2. Romániában kisajátítják az 1945-ös földreform után megmaradt földbirtokokat. Ezt követően kényszerlakhelyekre hurcolnak háromezer földbirtokos családot.

1949. március 3–5. Romániában, az RMP KB plenáris ülésének határozata alapján elkezdődik a „mezőgazdaság szocialista átalakítását” célzó kollektivizálási kampány. Júliusban megalakul az első öt kollektív gazdaság, a „kulákokat” szigorú adókkal és beszolgáltatási kvótákkal sújtják, a gazdák ellenállásának megtörésére több tízezer (egyes adatok szerint több mint 80 ezer) személyt bántalmaznak és/vagy ítélnek börtönbüntetésre, sokakat pedig megölnék.

1949. március 16. A jugoszláv kormány jegyzéket küld a Szovjetuniónak, amelyben javasolja a jugoszláv–szovjet vegyes vállalatok megszüntetését.

1949. március 21. – április 11. Enver Hodzsa (Hoxha) albán miniszterelnök és az Albán Munkapárt főtitkára második moszkvai látogatása során Sztálinnal is találkozik. A látogatás ideje alatt, április 10-én kereskedelmi és hitelszerződést írnak alá.

1949. március 25–27. Bukarestben megalapítják a Romániai Írószövetséget, tiszteletbeli elnöke Mihail Sadoveanu, elnöke pedig Zaharia Stancu lesz.

1949. március 26–27. A BKP KB pléniumán Trajcsó Kosztovot leváltják a minisztertanács alelnöki posztjáról. Június 11–12-én a BKP KB plénuma kivizsgálja a politikus „pártellenes” és „szovjetellenes” tevékenységét. Ezt követően Kosztovot őrizetbe veszik, decemberben bíróság elé állítják, halálra ítélik, december 17-én pedig kivégzik.

1949. március 31. Jugoszlávia kereskedelmi szerződést köt Trizóniával, Németország nyugati hatalmak által megszállt területeivel.

1949. április 2. Nagy-Britannia és az Egyesült Államok jegyzéke a bolgár, a magyar és a román kormánynak. A jegyzékben az áll: az említett kormányok nem tarják tiszteletben a békeszerződés azon pontjait, amelyek a polgári és politikai jogok biztosítására vonatkoznak. Bulgáriát önkényes letartóztatásokkal, a jogi eljárások megsértésével, a rendszerrel ellentétes nézeteket valló személyek nyilvános tárgyalás nélküli, hosszú ideig tartó fogva tartásával, a Földműves Szövetség, a Bolgár Munkás Szociáldemokrata Párt, illetve más pártok feloszlásával és vezetőik bebörtönzésével vádolják.

1949. április 4. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete, a NATO (North Atlantic Treaty Organisation) megalakítása Washingtonban.

1949. április 9. A hágai Nemzetközi Bíróság felelősnek találja Albániát a Korfui-szorosbeli incidensben, és kártérítésre kötelezi.

1949. április 29. *Megszavazza a görög parlament a nőkre is kiterjedő általános választójogot, de csak 1952-ben lép életbe a törvény.*

1949. április 29. Andrej Andrejevics Gromiko külügyminiszter-helyettes utasítást kap: kezdjen tárgyalásokba az USA képviselőivel a görögkérdés megoldása érdekében. Ha az angol és az amerikai kormány azt javasolja, hogy a Szovjetunió is vegyen részt a görög polgárháború beszüntetésének ügyében tartandó tárgyalásokon, ne utasítsa vissza a részvételt. A Szovjetunió feltételei: a hadműveletek beszüntetése után általános amnesztia, parlamenti választások (ezúttal nem ellenzi a nemzetközi felügyeletet), melyeken a partizánok képviselői is indulnak, hozzanak létre egy bizottságot a Szovjetunió részvételével Görögország északi határainak ellenőrzésére. (Előzmény: 1949 elejére a Szovjetunióban az a meggyőződés alakul ki, hogy reménytelen a görög partizánok helyzete, áprilisban az SZKP fel is szólítja a GKP-t, fejezzék be a polgárháborút, és a Bulgárián át érkező támogatás is jelentősen csökken.) Több megbeszélést követően, május közepén Anglia és az USA – arra hivatkozva, hogy a görög kormány részvétele nélkül nem tárgyalnak – elutasítják a szovjet kezdeményezést.

1949. május 3. Albánia és Olaszország felveszik a diplomáciai kapcsolatokat.

1949. május 5 – július vége *A Nemzeti Hadsereg Papagosz tábornok vezetésével a Pyravlosz (Rakéta) hadműveletben megtisztítja Közép-Görögországot a kommunista*

csapatoktól, kivéve a Grammosz és Vitszi (Vici) hegyet. A legjelentősebb csata Metaxadesz nevű falu két dombja között zajlik május 15–20. között. Ez a csata a Demokratikus Hadsereg utolsó kísérlete, hogy a Grammosz és Vitszi erődített pontjain kívül ellenőrzése alatt tartson területeket.

1949. május 11. Albániában megkezdődik a Koçi Xoxe és Pandi Kristo – két korábbi magas rangú pártvezető – és mások elleni kirakatper. Azzal vádolják őket, hogy együttműködtek Titóval. Június 10-én Koçi Xoxét halálra, Pandi Kristót 20 év fegyházbüntetésre ítélik. A kivégzést másnap végre is hajtják.

1949. május 17. New York államban bejegyezik a Szabad Európa Bizottságot, amely a kelet-európai országokba híreket közvetítő Szabad Európa Rádiót működteti. 1950-től létrejönnek az egyes osztályok/szerkesztőségek (az első román nyelvű adás július 14-én, az első bolgár nyelvű augusztus 11-én, az első albán nyelvű 1951. június 1-jén hangzik el, de albánul nem sokáig sugároznak). 1951 májusában a SZER európai központja Münchenbe kerül át.

1949. május 23. Romániában létrehozzák az AGERPRES hivatalos hírügynökséget, valamint az e néven 1975-ig működő központi cenzúrahivatalt (Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor – DGTP).

1949. május 25. Romániában hozzálátnak a Duna–Fekete-tenger-csatorna építéséhez. A politikai foglyok munkájával épülő csatorna munkálatait 1953-ban leállítják.

1949. május 30. Határozatot hoznak arról, hogy az észak-bulgáriai Belenében egy tábort létesítenek a rendszer ellenségeinek bebörtönzése céljára. Az első foglyok július végén érkeznek. A tábort 1953 szeptemberében bezárják, 1956-ban, a magyarországi események idején ismét megnyitják és csak 1959. augusztus 27-én zárják be. 1972-ben és 1984-ben törököket és pomákokat zárnak be ide.

1949. május–június Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország és Románia érvényteleníti a Jugoszláviával korábban kötött kereskedelmi szerződéseit.

1949. május–augusztus Romániában országszerte parasztmegmozdulásokra kerül sor a mezőgazdaság kollektivizálása és a beszolgáltatások ellen. A belügyi szervek kíméletlenül fellépnek az elégedetlenkedőkkel szemben, az összecsapások több tucat halálos áldozattal járnak: például a július 29-i Bihar megyei lázadásban 16 parasztot végeznek ki, augusztus 1–2-án Arad megyében 12 gazdát ölnek meg, augusztus 6-án

Suceava megyében 4 haláleset történik. A lázongásokat követő eljárások során több száz embert elítélnek, gazdáik ezreit deportálják kényszermunkára a Duna–Fekete-tenger csatornához.

1949. június 6. Jugoszláviában új törvényt fogadnak el a mezőgazdasági kollektivizálás felgyorsítására.

1949. június 9. Romániában létrehozzák a kommunista szellemiségű népművelési tevékenységet kifejtő Társaság a Tudomány és a Kultúra Terjesztéséért nevű szervezetet.

1949. június 20. A külügyminiszterek párizsi tanácskozása elutasítja az Ausztriával szembeni jugoszláv területi követeléseket.

1949. június 21. Letartóztatják és Bukarestbe szállítják Márton Áron gyulafehérvári római katolikus püspököt.

1949. június 23. Jugoszlávia beszünteti a görög kommunistáknak nyújtott katonai segítséget. Azzal indokolja, hogy a Görög Kommunista Párt ellenségesen viszonyult Jugoszláv Kommunista Párthoz a Kominformból való kizárása idején (a GKP egy titokban tartott határozatban üdvözölte a döntést), valamint a macedónkérdésben jugoszláv-ellenes álláspontot foglal el a GKP.

1949. június 24. Meghal Themisztoklisz Szofulisz görög miniszterelnök. Utódja Alexandrosz Diomidisz közgazdász, a Görög Központi Bank kormányzója.

1949. július 1. Albániában kétéves tervet fogadnak el.

1949. július 1. Az Egyesült Államok és Jugoszlávia képviselői Belgrádban arról tárgyalnak, hogy Jugoszlávia – ha megszünteti a görög kommunisták gazdasági és katonai támogatását – nagyobb újjáépítési hitelt kaphat.

1949. július 2. Moszkvában meghal Georgi Dimitrov, Bulgária miniszterelnöke, aki – korábban – gyógykezelésre érkezett a szovjet fővárosba.

1949. július 9. Jugoszláviában megérkeznek az első internáltak a Goli otokra (Meztelen-sziget). Az 1960-as évekig működő táborokban összesen mintegy 45–60 ezer, politikai okokból elítélt embert tartanak fogva.

1949. július 10. *Pulai beszédében Tito bejelenti, hogy Jugoszlávia lezárja a jugoszláv–görög határt. Ezzel a Görög Demokratikus Hadsereg nemcsak egyik menedékhelyét veszíti el, hanem egyik szövetségesét, fegyver- és felszerelészállítóját is.*

1949. július 20. Vaszil Kolarov lesz a bolgár minisztertanács elnöke.

1949. augusztus 1. Nagy-Britannia és az Egyesült Államok újabb jegyzékben tiltakozik a bulgáriai jogsértések miatt.

1949. augusztus 2. *Megkezdődik Alexandrosz Papagosz tábornok ellenoffenzívája. Augusztus 10-én megindulnak a görög kormánycsapatok Vitszi ellen, 16-án kiszorítják a védőket. Augusztus 25–27. között a görög hadsereg négy hadosztálya heves harcok után elfoglalja a Grammosz hegység területét. A Görög Demokratikus Hadsereg összeomlik, és végül augusztus 30-án beszünteti a harcot.*

1949. augusztus 9. *Görögország három hónappal az Európa Tanács létrehozása után az első államként csatlakozik az Európai Tanácshoz. A közgyűlésben hat helyet kap.*

1949. augusztus 18. A BKP KB Politikai Bizottsága – a Titkárság augusztus 6-i álláspontjával összhangban – engedélyezi a törökök egy évvel elhalasztott kitelepítését. Úgy dönt, hogy nem gördítenek akadályt a határ menti területekről kivándorolni szándékozók elé. Amennyiben Törökország az év végéig nem hajlandó befogadni a kivándorolni szándékozókat, akkor az ország északi területeire kell átköltöztetni őket, és helyükre bolgárokat kell telepíteni. (Ezt közlik Törökországgal is.)

1949. augusztus 25–27. Szófiában megrendezik a KGST második ülését.

1949. augusztus 29–30. *A Görög Demokratikus Hadsereg utolsó egységei is elhagyják Görögországot (Albánia irányába). Albánia szeptemberben lefegyverzi a görögöket.*

1949. augusztus 31. *Olaszország és Görögország Rómában szerződést köt a Dodekanézosz átadásával kapcsolatban: Olaszország jóvátételként 105 millió dollárt fizet.*

1949. augusztus 31. Jugoszlávia felmondja a szovjet–jugoszláv vegyes vállalatokra vonatkozó 1947. februári szerződéseket.

1949. nyár Jelentősebbé válik a „visszatérés” Törökországba Jugoszláviából. 1959 márciusáig 144 ezer török/muszlim költözik el Macedóniából Törökországba,

ugyanakkor Jugoszlávia más részeiből és Albániából muszlimok érkeznek a tagköztársaságba (1959-ben közel 23 ezren).

1949. szeptember 8. Az amerikai Exim Bank 20 millió dolláros hitelt nyújt Jugoszláviának.

1949. szeptember 22. Bulgáriában törvényt hoznak az ország 14 megyére való felosztásáról.

1949. szeptember 28. A szovjet kormány egyoldalúan felmondja a Jugoszláviával kötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződést. Ezt követően a „népi demokráciák” – Albánia kivételével – a „Rajk-per bizonyító anyagára” hivatkozva felmondják az 1945–1947-ben kötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződéseket (Magyarország és Lengyelország szeptember 30-án, Románia október 1-jén, Bulgária október 3-án, Csehszlovákia október 10-én), és gyakorlatilag gazdasági blokád alá veszik Jugoszláviát.

1949. október 9. *A Görög Demokratikus Hadsereg a GKP KB határozata alapján bejelenti a fegyveres ellenállás beszüntetését.*

1949. október 11–13. Az Albán Munkapárt KB plénumán elfogadják az „osztályharc fokozódásának” tézisét. Megkezdődik a „szocializmusellenesnek” tartott elemek (kulákok, egyházak) elleni határozottabb fellépés.

1949. október 16. *A kommunista vezetésű Ideiglenes Demokratikus Kormány hivatalosan bejelenti a fegyveres harc beszüntetését, ezzel a görög polgárháború véget ér. Mindkét polgárháborús fél 35–35 ezer embert veszít. 1947–1949-ben a fegyveresekkel együtt 80–100 ezer görögországi lakos hagyja el az országot (jó részük, közel 40%-uk macedón). Az anyagi kár 350 millió dollár akkori árfolyamon.*

1949. október 19. Bulgária elismeri a Német Demokratikus Köztársaságot, a két ország felveszi a diplomáciai kapcsolatokat.

1949. október 20. Jugoszláviát a szocialista országok ellenkezése ellenére az ENSZ Biztonsági Tanácsának tagjává választják.

1949. október 25. Moszkvából kiutasítják a jugoszláv nagykövetet.

1949. október 29. *A Görög Távközlési Szervezet (OTE) megalapítása.*

1949. november 1. A magyar–román határügyi egyezmény értelmében megszűnik a két ország közötti kishatárforgalom, az addig működő határátkelőket bezárják.

1949. november 12. Jugoszlávia felmondja az Albániával kötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződést.

1949. november 16–19. A Kominform budapesti ülésén újabb, a JKP-t elítélő határozatot hoznak („A JKP gyilkosok és kémek kezében van”, Jugoszláviában antikommunista rendszer jött létre), egyúttal pedig harcra szólítják a jugoszláv munkásságot és a parasztságot, hogy szabaduljon meg Titótól és klikkjétől.

1949. november 26. Szuhumiban sor kerül Enver Hodzsa albán kormányfő és pártfőtitkár és Sztálin harmadik találkozására. A Szovjetunió újabb segítséget ígér. Kölcsönösen egyetértenek a Jugoszlávia-ellenes irányvonalban.

1949. november 26. Albániában a vallási közösségekről szóló dekrétum szabályozza az állam és az egyházak kapcsolatát. Az alkotmánynak megfelelően biztosítják a vallásszabadságot, illetve az egyház és az állam szétválasztását. A vallási közösségek szabályzatát a parlament elnöksége hagyja jóvá, a vallási közösségek vezetői felelősek az államnak. A vallási vezetőknek ösztönözniük kell híveiket, hogy azok hívek legyenek a néphatalomhoz. Az állam ellenőrzi a vallási intézmények gazdálkodását. Az egyházak – az állami oktatási, nevelési monopóliumból következően – nem tarthatnak fenn ifjúsági szervezeteket. Külföldi székhelyű rendek nem működhetnek Albániában.

1949. december 6. A romániai Pitești börtönében kezdetét veszi az 1952-ig tartó, úgynevezett „átnevelési program”. A bizarr kegyetlenséggel kidolgozott program célpontjai elsősorban a bebörtönzött volt jobboldali fiatalok és vasgárdisták, főleg egyetemi hallgatók, akiket válogatott fizikai és pszichikai kínzásoknak vetnek alá, hogy megtörjék őket. A közel 800 fogvatartott közül többen belehalnak a bántalmazásokba.

1949. december 15. Az ENSZ Nemzetközi Bíróság a Korfui-szoros ügyében Albániát kétmillió USA-dolláros kártérítésre kötelezi.

1949. december 18. Választásokat tartanak Bulgáriában, a Népfront 97,66%-ot kap.

1949. december 23. Jugoszláviában munkástanácsokat hoznak létre az állami ipari vállalatoknál.

1949. december 23–30. A JKP KB ülésén határozatot hoznak a mezőgazdasági kollektivizálás felfüggesztéséről.

1949. december 26. Brit–jugoszláv kereskedelmi szerződést írnak alá 616 millió dollár értékben. A szerződés alapján Jugoszlávia 22 millió dolláros kölcsönt is kap öt évre.

1949. december 29. A belgrádi amerikai nagykövet kijelenti, hogy ha Jugoszláviát támadás éri, az USA beavatkozik.

1950. január 5. Enver Hodzsa negyedszer is találkozik Moszkvában Sztálinnal. A találkozón részt vesz a Görög Kommunista Párt küldöttsége is, Sztálin a döntőbíró szerepét játssza a két párt vitájában.

1950. január 6. Lemondásra kényszerül Alexandrosz Diomidisz görög miniszterelnök, mert kiderült, hogy a közlekedési miniszter korrupciós ügybe keveredett. Utódja az ügyvivő kabinet élén Joannisz Theotokisz (hivatalban 1950. március 23-ig).

1950. január 11. Az amerikai külügyminisztériumban nyilvánosságra hozzák, hogy háború esetén az USA hadianyagot szállítana Jugoszláviába.

1950. január 14. Romániában egy, a Román Népköztársaság és a szocializmus építésének védelmére hivatkozó törvényerejű rendelet megkönnyíti a „kényelmetlen” elemek internálását vagy letartóztatását. Augusztus 12-én bevezetik a halálbüntetést a belső rend, a nemzeti függetlenség és szuverenitás elleni tevékenység, valamint az államellenes összeesküvés, a kémkedés, a szabotázs és a hanyag munkavégzés esetében is.

1950. január 14. Választási szövetségként létrejön a Nemzeti Haladó Centrumszövetség (EPEK). Emmanuil Cuderosz volt miniszterelnök Demokratikus Haladó Pártja és Nikolaosz Plasztirasz tábornok Haladó Liberális Centrum Pártja alkotja.

1950. január 15. A ciprusi ortodox egyház népszavazást rendez Cipruson, ahol a lakosság 82%-át alkotó görögök 96%-a az enózisz, a Görögországhoz csatolás mellett voksol, a törökök viszont nem vesznek részt a szavazáson.

1950. január 16–17. A BKP KB plénumán Valko Cservenkov első titkár beszámolót tart *A Trajcsó Kosztov-i banda feltárásának és vereségének fő tanulságai* címmel, amelyből kiérződik a sztálini álláspont (a kapitalizmusból a szocializmusba való

átmenet során élesedik az osztályharc). Cservenkov február 1-jén miniszterelnök lesz, és 1956-ig, a személyi kultusz bukásáig az is marad.

1950. január 17. Bulgáriában megkezdí munkáját az I. Nemzetgyűlés. Irodájának elnöke Ferdinand Kozovszki.

1950. január 17. Az ókor után ismét kitör a Thíra (Szantorini) szigetén lévő vulkán, a lakosságot evakuálják.

1950. február 5. A román és a szovjet kormány megállapodást köt szovjet tanácsadók Romániába való küldéséről.

1950. február 7. A központi bányászati és villamosítási minisztérium megszüntetésével megkezdődik Jugoszláviában a hivatali decentralizáció.

1950. február 18. Bulgária tudományos és műszaki egyezményt köt a Szovjet-unióval.

1950. február 24. Bulgáriában a minisztertanács határozatot hoz a munkásosztály köréből származó „szocialista értelmiség” létrehozásáról.

1950. február Az utolsó brit csapatokat is kivonják Görögországból.

1950. március 1. Az USA újabb, 20 millió dolláros hitelt ad Jugoszláviának amerikai áruk vásárlására.

1950. március 5. Parlamenti választások Görögországban. A Caldarisz vezette Néppárt győz, 62 képviselői helyet szerez (19%-os szavazati aránnyal). A Szofoklisz Venizelosz irányította Görög Liberális Párt 56 helyhez jut 17%-kal. A Nikolaosz Plasztirasz vezette Nemzeti Haladó Centrumszövetség (EPEK) 16%-kal 45 mandátumot, a Georgiosz Papandreu vezette Demokratikus Szocialista Párt 11%-kal 35 mandátumot szerez. Egyik párt sem tud önállóan többségi kormányt alakítani.

1950. március 23. A gyakori kormányváltások során ezúttal Szofoklisz Venizelosz alakít kormányt. Alexandrosz Papagosz tábarnok lemond katonai rangjáról, hogy a Görög Riadó pártjának vezetője lehessen. A kormány nem hosszú életű, 23 napig marad hivatalban, április 15-én az EPEK vezetője, Nikolaosz Plasztirasz alakít kormányt (hivatalban 1950. augusztus közepéig).

1950. március 26. Jugoszláviában szövetségi parlamenti választásokat tartanak. A jogosultak 92%-a vesz részt, a szavazatok 93%-a a Népfront jelöltjeit támogatja.

1950. március 30. A román minisztertanács határozatot hoz az állami agrár-vállalatok fejlesztéséről: azok összes termékét az állam veszi át.

1950. március 31. Az athéni amerikai nagykövet felszólítja Venizelosz miniszterelnököt, hogy alakítson stabil kormányt, máskülönben az USA nem nyújt gazdasági segítséget Görögországnak. Venizelosz visszautasítja az amerikai beavatkozást, ragaszkodik a március 23-án létrejött kisebbségi kabinethez. Április 4-én az USA kormánya bejelenti: elhalasztja a segélyprogramot.

1950. április 3–6. Bulgáriában 12 gazdasági vezetőt vádolnak meg szabotázzsal, kártevással és Trajcsó Kosztovval való kapcsolattal.

1950. április 15. Görögországban Nikolaosz Plasztirasz (EPEK) alakít új, koalíciós, liberális és centrum pártokból álló kormányt.

1950. április 19. Bulgáriában jóváhagyják Vaszil Kolarov új kormányának összetételét: a 26 miniszterből 22 a BKP tagja, 3 a Bolgár Földműves Népi Szövetségé és 1 párton kívüli (Kimon Georgiev).

1950. április 20. Romániában elkobozzák és államosítják a volt „gyártulajdonosok, földbirtokosok, bankárok és kereskedők” ingatlanjait és a szállodáit.

1950. április 28. Görögország és Jugoszlávia felveszi a diplomáciai kapcsolatot. Május 28-án a kapcsolatok azonban – mivel a görögországi macedónok jogainak kérdésében nézeteltérés van a két állam között – megszakadnak. A kapcsolatokat november 29-én veszik fel újra.

1950. április Romániában géppisztollyal rálőnek a francia katonai attaséra, Parisot őrnagyra, majd letartóztatják és összeverik.

1950. május 5–6. Romániában közel száz polgári politikust és közéleti személyiséget tartóztatnak le és szállítanak ítélet nélkül a máramarosszigeti börtönbe (például Gheorghe Tătărescut, Constantin Argetoianut, Dinu Brătianut stb.). Az ott fogva tartottak nagy része 1955 előtt meghal.

1950. május 28. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. A választásokon a szavazásra jogosultak 99,4%-a vesz részt, akiknek 98,3%-a az Albán Demokrata Front jelöltjeire szavaz.

1950. május 28. Jugoszlávia diszkriminatív bánásmódra való hivatkozással bezárja tiranai nagykövetségét.

1950. június 2. Tito jugoszláv miniszterelnök előző napi beszédére reagálva Albánia a tiranai jugoszláv követséget tudományos és katonai kémkedéssel vádolja.

1950. június 26. A jugoszláv szövetségi parlament a „három D” (decentralizáció, debürokratizálás, demokratizálás) jegyében törvényt hoz a vállalatok munkásönigazgatásáról (az állami gazdasági vállalatok és felsőbb szintű gazdasági egyesülések munkaközösségeik általi igazgatásáról szóló törvény). A munkástanácsok jelentős szerephez jutnak.

1950. július 1–11. Dél-Romániában – Ialomița, Giurgiu, Teleorman, Dâmbovița, Ilfov megyében – parasztmegmozdulásokra kerül sor a kötelező terménybeszolgáltatások miatt. A belügyi egységekkel vívott összecsapásokban többen meghalnak vagy megsebesülnek, számos embert letartóztatnak, illetve deportálnak.

1950. július 4. Albániában alkotmánymódosításokra kerül sor: az 1946. évi alkotmányt szovjet mintára átalakítják. Az alkotmány kimondja, hogy a hatalom a dolgozó osztály és a parasztság kezében van, továbbá tartalmazza a kommunista párt vezető szerepét. Megerősíti a szocialista tulajdonformákat is.

1950. július 7. Románia megszakítja diplomáciai kapcsolatait a Vatikánnal.

1950. július 8. A Bolgár Nemzetgyűlés Elnökségének törvényerejű rendelete alapján (a BKP KB Politikai Irodája döntése után) a Szófiai Egyetem hittudományi kara elkülönül, és a Bolgár Pravoszláv Egyház főiskolájává, hittudományi akadémiájává válik.

1950. július 29. Ünnepelesen átadják a forgalomnak a Belgrád és Zágráb közötti autótutat („Barátság és testvériség útja”).

1950. augusztus 3. A BKP Központi Bizottságának Politikai Irodája döntése alapján az illetékes helyi hatóságokat utasítani kell arra, hogy támogassák a török lakosság kitelepülését (főleg a rodopei határvidékről). Az országban maradó törököket pedig

áttelepíteni tervezik Észak-Bulgáriába, hogy biztosítsák a déli határ biztonságát és a dohány betakarítását (végül az áttelepítés nem valósul meg teljesen, 1950 augusztusa és 1951 novembere között 155 667 fő hagyja el az országot).

1950. augusztus 10. Szófia jegyzéket intéz a török kormányhoz, amelyben értesíti, hogy 54 038 bulgáriai török kapott útlevelet, beutazóvizumot Törökországba viszont csak 15 835. A bolgár oldal javaslatot tesz Törökországnak 250 000 bulgáriai török önkéntes kitelepítésére három hónapon belül, Isztambul azonban augusztus 22-én tiltakozik, mivel a hivatkozási alapul szolgáló 1925. évi kétoldalú lakosságcsere-szerződés sem irányzott elő tömeges kitelepítést. Törökország fél a kémek beszivárgásától, és gazdasága sem készült fel ekkora tömeg befogadására.

1950. augusztus 21. Görögországban újra Szofoklisz Venizelosz alakít kormányt, amely az 1951. szeptemberi választásokig többször átalakul. Nikolasz Plasztirasz azzal a feltétellel támogatja a kormányt, hogy hamarosan választásokat tartanak.

1950. augusztus 21–26. Bulgáriában újabb pert rendeznek a gazdasági vezetők ellen, a vád ismét szabotázs és kártevés.

1950. augusztus közepe – szeptember vége A bulgáriai gabonatermelő vidékeken (és leginkább Dobrudzsában) a parasztok tömegesen belépnek a termelőszövetkezetekbe, hogy elkerüljék az erőszakot és az erejükön felüli adókat. Néhány hét alatt a föld 40%-át szövetkezeti alapokra helyezik Bulgáriában.

1950. szeptember 1. A jugoszláv külügyminisztérium jegyzéket küld a magyar nagykövetségnek, tiltakozásul a délszláv kisebbség magyarországi széttelepítése miatt.

1950. szeptember 3. Az albániai népszámlálás szerint az ország összlakossága 1 218 943 fő (8,2%-os növekedés az 1945. évi népszámláláshoz képest). A népsűrűség 42 fő/km², a városi lakosság aránya 20,5%. Nemzetiség szerint albán 97,3%, görög 2,4%, macedón 0,2%, szerb, montenegrói 0,1%.

1950. szeptember 6. Bulgáriában megünneplik Valko Cservenkov miniszterelnök, a BKP KB első titkára, a BKP nemzetgyűlési csoportjának elnöke, a Népfront Nemzeti Tanácsának elnöke, a Haditanács tagja 50. születésnapját.

1950. szeptember 7–18. A Népfront meghívására brit munkáspárti delegáció látogat Jugoszláviába.

1950. szeptember 8. Romániában szovjet mintára bevezetik az 1949 szeptemberében jóváhagyott új közigazgatási beosztást: a járásokra és megyékre épülő rendszer helyén 28 tartomány (régión), 177 rajon, 148 város és 4052 község jön létre. Az átszervezés érinti a Székelyföldet is (Csík, Udvarhely és Háromszék megye [Csíkszereda, Székelyudvarhely, Kézdivásárhely és Sepsiszentgyörgy rajon] a Brassó [„Oraşul Stalin”, azaz Sztálinváros] központú Sztálin tartomány része lesz). Törvény rendelkezik a helyi államhatalmi szervek – a néptanácsok – megalakításáról is. Az első néptanácsi választásokat december 3-án tartják meg, a Népi Demokrácia Frontja jelöltjeinek 96%-os győzelmével.

1950. szeptember 11. A bolgár minisztertanács határozatával a szófiai hittudományi szeminárium épületeit az Oktatásügyi Minisztérium rendelkezésére bocsátják.

1950. szeptember 18. III. Makarioszt (Mihail Hrisztodulu Muszkosz) Ciprus érsekévé választják, aki egyben a ciprusi görög közösség vezetője is lesz. III. Makariosz elkötelezett híve az enózis mozgalomnak.

1950. október 7. Törökország egyoldalúan lezárja a Bulgáriával közös határszakaszt, és nem engedi áttelepedni a bulgáriai törököket. Az intézkedés ürügyéül az szolgál, hogy török belépővízum nélküli bulgáriai cigányok lépték át a határt. A bolgár–török határt csak december 2-án nyitják meg újra, Bulgária és Törökország pedig megállapodást köt, hogy a jövőben Bulgária csak török vízummal rendelkező személyeket telepít ki, Törökország naponta 650 embert enged be.

1950. október 11. Jugoszlávia a sorozatos határincidensekre hivatkozva felfüggeszti diplomáciai kapcsolatait Albániával. November 12-én bezárják a belgrádi albán nagykövetséget.

1950. október 20. Megállapodás jön létre Jugoszlávia és az Amerikai Egyesült Államok között élelmiszersegély nyújtásáról.

1950. október 26. A Román Munkáspárt Központi Bizottságának plenáris ülése elfogadja az ország tíz évre szóló villamosítási tervét. A terv előíranyozza többek közt új erőművek építését és az összes romániai erőforrás kiaknázását.

1950. november 9. Bulgáriában elfogadják az állami és termelőszövetkezeti szocialista tulajdont védő törvényt.

1950. november 14. Romániában kidolgozzák a jugoszláv határsávban élő „megbízhatatlan elemek” (kulákok, világháborús kollaboránsok, „titóista” szerbek, a „szocialista rendszer ellenségei”, idegen állampolgárok, besszarábiaiak, volt földbirtokosok stb.) áttelepítésének tervét. Az említett személyeket a Bánságból a dél-romániai Ialomița és Galați megyékbe költöztetnék erőszakkal. 1951. június 18-án a belügyi szervek ellenőrzése alatt megkezdődik körülbelül 10 ezer család, 44 ezer személy áttelepítése a Bărăganba, Moldvába vagy a Duna–Fekete-tenger-csatorna építési területére. 1956 után az életben maradtak visszatérhettek korábbi lakóhelyükre.

1950. december 3. Bulgáriában a Felekezeti Igazgatóságot elkülönítik a külügyminisztériumtól, és a minisztertanács hatáskörébe utalják. Nő a kontroll az egyház felett.

1950. december 9. Görögország Dél-Korea oldalán bekapcsolódik a koreai háborúba. Az ENSZ felhívására létrehozzák a koreai görög expedíciós erőt (EKSZE), amely gyalogos zászlóaljból és szállító repülőgépekből áll. Az egységek 1955-ben vonulnak ki. (Összesen 10 255 görög katona harcolt Koreában a háború alatt, 194 katona halt meg.)

1950. december 16. Romániában elfogadják a nemzetgazdaság fejlesztésének a Tervbizottság által (szovjet közgazdászok segítségével) kidolgozott első ötéves tervét (1951–1955-re).

1950. december 18–19. Az amerikai Kongresszus megszavazza, hogy az USA 38 millió dollár értékű élelmiszersegélyt nyújt Jugoszláviának.

1950. december 29. A jugoszláv szövetségi parlament döntést hoz, hogy egy évvel meghosszabbítják az ötéves terv megvalósításának határidejét. (A szocialista országok gazdasági blokádjával indokolják az intézkedést.)

1950 Görögországban pártot alapít Georgiosz Papandreu. A párt a Demokratikus Szocialista Párt utódjának tekinthető. Részt vesz az 1950. és 1951. évi választásokon (10,7%, 35 mandátum, illetve 2,1%, 0 mandátum). 1952-ben a választásokon a Görög Riadóval fog össze.

1951 eleje Bulgária Kulai és Teteveni járásában (Jablanica) kollektivizálás elleni parasztfelkelések törnek ki.

1951. január 3. Hatályba lép a Bolgár Pravoszláv Egyház új szabályzata, amelyet az előző év végén hagytak jóvá. Feloldják az állami beavatkozás korlátozásának elvét.

1951. január 13. A román minisztertanács elrendeli a tejtermékek kötelező beszolgáltatását. Az intézkedés súlyos zavargásokat okoz. Májusban Gheorghiu-Dej téves elhajlásnak nevezi a túlkapásokat, nyárig mérsékelik a kollektivizálás ütemét.

1951. január 19. Jugoszlávia megszünteti a hadiállapotot Ausztriával. A hónap végén a délszláv állam a diplomáciai kapcsolatokat is felveszi Béccsel.

1951. január 25. Albánia és Lengyelország kereskedelmi szerződést köt.

1951. január 27. Romániában az Állami Levéltár és tartományi fiókjai a Közoktatásügyi Minisztérium felügyeletéből a Belügyminisztérium ellenőrzése alá kerülnek.

1951. február 14. Dean Acheson, az USA külügyminisztere kijelenti, hogy bármiféle, Jugoszlávia elleni támadás veszélyezteti a világ békéjét, és a koreaihoz hasonló ellenlépést válthat ki az USA részéről.

1951. február 18–19. Gazdasági, technikai együttműködési, valamint kereskedelmi és hitelszerződéseket ír alá Albánia és a Szovjetunió.

1951. február 19. Bombarobbanás történik a tiranai szovjet követségen, ennek nyomán újabb tisztogatási hullám kezdődik Albániában. A merénylet elkövetésének vádjával heteken belül 22 főt halálra ítélnek.

1951. február 19–23. Az Albán Munkapárt KB IX. plénumán meghirdetik a harcot az oportunisták és a liberalizmus ellen. Tuk Jakovát kizárják a PB-ből és a KB Titkárságából, Manol Kamoni igazságügy-minisztert kizárják a KB-ból.

1951. március 1. A bolgár minisztertanács jóváhagyja a minisztertanácshoz tartozó Felekezeti Igazgatóság működésére vonatkozó szabályzatot, amelynek értelmében az állam ellenőrzi a vallásgyakorlást.

1951. március 1. Albánia és Csehszlovákia kereskedelmi, valamint tudományos-technikai együttműködési szerződést köt.

1951. március 1. A Román Munkáspárt Központi Bizottsága határozatot hoz az országban működő több mint ezer kollektív gazdaság szervezeti és gazdasági konszolidációja érdekében. Kötelező és rögzített beszolgáltatási kvótákat állapítanak

meg a gazdáknak, nagyon alacsony árakkal, ami közvetett nyomásgyakorlásként is szolgál a szövetkezetbe való belépésre.

1951. március 24. Bulgária kereskedelmi egyezményt köt Romániával.

1951. április 1. Megalapítják a Macedón Népköztársaság Állami Levéltárát.

1951. április 2. Moszkvában sor kerül Enver Hodzsa ötödik, egyben utolsó találkozására Sztálinnal.

1951. április 6. Jugoszláviában az újabb kormányzati átalakítás a központi állami bürokrácia csökkentését célozza. 16 minisztériumot és egyéb központi bizottságot, hatóságot megszüntetnek, feladataikat a tagköztársaságokra ruházzák át.

1951. április 7. A görögországi népszámlálás szerint az ország lakossága 7 632 801 fő, népsűrűsége 57,9 fő/km², a városi népesség aránya 37,7%. Vallási megoszlás szerint görögkeleti (ortodox) 7 472 559 (97,9%), katolikus 28 430, protestáns 7034, zsidó 6325 (a második világháború előtti, 77 ezerre becsült zsidó lakosság 77%-a, 60 ezer fő elpusztult a koncentrációs táborokban). A muszlimok száma 112 665 (1,47%). Anyanyelv szerinti megoszlás: görög 7 297 827 (95,6%), török 179 895 (2,3%, 87 654 fő a különböző keresztény felekezetekhez tartozik, 92 219 fő muszlim), szláv (macedón) 41 017, vlach 39 885, albán 22 736, pomák (bolgárul beszélő muszlim) 18 671.

1951. április 14. Jugoszlávia kereskedelmi szerződést köt Franciaországgal.

1951. április 26. A BKP KB Politikai Irodája határozatot hoz a török lakosságon belüli pártmunka javításáról a szovjet tapasztalatok alapján. A cél a bulgáriai törökök kulturális és gazdasági fejlődésének, valamint az iszlámtól való fokozatos elszakításának előmozdítása, hogy bekapcsolódhassanak a szocializmus építésébe. Az erőfeszítések eredményeképpen a törökök életkörülményei javulnak, ugyanakkor tovább fokozódik etnikai elkülönülésük.

1951. április–május Bulgáriában bíróság elé állítják a BKP KB több volt tagját és egykori minisztereket, akiket Trajco Kosztovval való „cinkossággal” vádolnak. Az ítélet többéves fegyház.

1951. május 10. Koča Popović vezérkari főnök vezetésével jugoszláv katonai delegáció érkezik az Amerikai Egyesült Államokba, ahol a Jugoszláviának nyújtandó katonai

felszerelésről, valamint a katonai együttműködésről tárgyal. Augusztus 4-én újabb delegáció utazik az USA-ba.

1951. május 16. Az USA javasolja a francia és brit kormánynak, hogy a Nyugat biztonsága érdekében vegyék fel Görög- és Törökországot a NATO-ba. Május 26-án megkezdődnek a csatlakozási tárgyalások.

1951. május 30. Az IDEA (Görög Tisztek Szent Szövetsége) – amely 1944–1945-ben, a hadsereg újjászervezése idején alakult meg – elérkezettnek látja az időt a hatalomátvételre, de Papagosz tábornok leveri a puccsot. Az IDEA-t azonban nem számolja fel, ráadásul a hadsereg saját rádió- és tévéhálózattal rendelkezik, ami egyedülálló volt Európában (és megmagyarázza, miért lehetett puccsot végrehajtani még az 1960-as években is).

1951. június 3–4. A JKP KB ülésén a törvényesség kérdését vizsgálják. Törvénytelennek minősítik a „kominformistákkal” és a kollektivizálás ellen tiltakozókkal szemben alkalmazott vizsgálati módszereket. Részleges rehabilitáció kezdődik.

1951. június 12. Londonban háromhatalmi (USA, Nagy-Britannia, Franciaország) munkacsoport tárgyal a Jugoszláviának nyújtandó katonai felszerelésekről és gazdasági segélyről. Megállapodnak: az USA 65, Nagy-Britannia 23, Franciaország 12%-os arányban járul hozzá a támogatáshoz. 1952 elején Párizs és Belgrád tisztázza a francia hozzájárulás módját.

1951. június 19. Bulgáriában elfogadják a tudományos fokozatok és címek szabályzatát: bevezetik a „tudományok kandidátusa”, illetve a „tudományok doktora” címeket, valamint „tudományos munkatárs” és „tudományos főmunkatárs” fokozatokat a Bolgár Tudományos Akadémián, továbbá az „asszisztensi”, „docensi” és „professzori” fokozatokat az egyetemeken. A kutatás és a felsőoktatás elválik egymástól. A felsőoktatás devalvációjának első lépéseként 1944-ben szabad utat kapott mindenki az egyetemre való bejutáshoz. Ennek következtében a jelentkezők száma 13 ezerre nőtt, ami meghaladta a Szófia Egyetem kapacitását. A következő lépés az egyetem szétdarabolása és a felsőoktatás decentralizációja volt. A kapacitáshiányra hivatkozva Várnába és Plovdivba telepítették az egyetem egyes fakultásait. Ezt követte az oktatók háborús szerepének felülvizsgálata: számos akademikust és oktatót eltávolítottak az egyetemről vagy eltiltottak az oktatástól, sokakat – politikai szerepvállalásuk miatt, például „pánbulgarizmus” vagy nemzeti szocializmus vádjával – halálra ítélték vagy bebörtönöztek. A kizárások a „reakcióként” megbélyegzett hallgatókra is kiterjedtek. 1948-ban 32 ezer hallgatója

volt az egyetemnek, az oktatás színvonala pedig jelentősen leromlott. Az Egyetemi Tanács kérésére 1948-ban helyreállították a felvételi intézményét, de az alacsony oktatói fizetések és a folyamatos tisztogatások miatt sok oktatói helyet nem töltöttek be, így nem sikerült a képzés régi színvonalának visszaállítása. Cservenkov oktatási miniszterként eltörölte az egyetem autonómiáját, Tuse Vlahov történész pedig megkezdte a sztálinista ideológia alkalmazását a történelemoktatásban, és cenzúrázta kollégái írásait. Kötelezővé tették a dialektikus materializmus órákat is. A kommunista vezetés célkitűzése az volt, hogy jelentősen átalakítsa az egyetemi hallgatóság társadalmi összetételét is, és 40%-ra emeljék a munkáscsaládból származók arányát, 10%-ra pedig a vidéki szegény középosztályból származókat.)

1951. július 5–22. *Az állami alkalmazottak általános sztrájkja Görögországban.*

1951. július 11. **Bulgária hosszú távú árucere-egyezményt köt Lengyelországgal (1952–1956), július 15-én pedig Csehszlovákiával köt hosszú távú kereskedelmi egyezményt (1951–1955).**

1951. július 30. Életbe lép az albán katolikus egyház statútuma: az albán katolikus egyház szakít a Vatikánnal, és nemzeti egyházzá válik.

1951. augusztus 2. A jugoszláv szövetségi parlament elnöksége kinyilvánítja, hogy megszűnt a hadiállapot Németországgal.

1951. augusztus 3. *Athénban az Amerikai Egyesült Államok és a Görög Királyság barátsági, kereskedelmi és hajózási szerződést ír alá. (Görögországban 1954. szeptember 14-én ratifikálják.)*

1951. augusztus 3. *Megalakul Görögországban az Egyesült Demokratikus Baloldal (EDA). 1952–1964 között részt vesz valamennyi parlamenti választáson.*

1951. augusztus 6. *Görögországban Alexandrosz Papagosz egykori tábornagy vezetésével létrejön a Görög Riadó (ESZ) elnevezésű párt, amely a görög társadalom rojalista, konzervatív elemeit tömöríti. A következő választások idején a második világháború előtti korszak legnagyobb jobboldali pártjának, a Néppártnak a tagjai és támogatói is a Görög Riadóhoz csatlakoznak, 1952-ben a párt abszolút többséghez jut a parlamentben. Papagosz halála után, 1956-ban feloszlik, amikor Konsztantin Karamanlisz megalapítja a Nemzeti Radikális Uniót.*

1951. augusztus 7. A bukaresti katonai törvényszék Márton Áron püspököt életfogytiglani kényszermunkára ítéli. A gyulafehérvári püspök 1955-ben szabadul.

1951. augusztus 27. Jugoszlávia egyezményeket köt gazdasági segélyekről 50 millió dollár értékben az Egyesült Államokkal, Nagy-Britanniával és Franciaországgal.

1951. szeptember 9. Parlamenti választásokat tartanak Görögországban. (Mivel az 1950. évi választások után nem sikerült stabil kormányt alakítani, többszöri kormányváltásokra került sor.) A 258 fős parlamentben az Alexandrosz Papagosz vezette Görög Riadó 114 mandátumot szerez (a szavazatok 36%-ával), az EPEK (Plasztirasz Centrumszövetsége) 74 mandátumhoz (23%-nyi szavazattal), a Liberális Párt (Venizelosz) 57 mandátumhoz (19%-os szavazati aránnyal), az EDA 10 mandátumhoz (10,9%-nyi szavazattal) jut.

1951. szeptember 15–20. Az ottawai NATO-ülésem a tagállamok megállapodnak abban, hogy Görög- és Törökország rövid időn belül csatlakozik a védelmi szövetséghez.

1951. szeptember 16. A Thesszaloniki Nemzetközi Vásár és Kiállítás megnyitója. Az első ízben 1926-ban megrendezett hagyományos esemény 1940 óta szünetelt.

1951. szeptember 18. A Román Munkáspárt Központi Bizottságának határozata „hibákat” említ a mezőgazdaság szocialista átalakításában, és felfüggeszti a teljes kollektivizálásra irányuló erőfeszítéseket. A családok meggyőzésére – szovjet mintára – új „mezőgazdasági társulások” megalakítását szorgalmazzák. Az év végéig 1089 kollektív gazdaságot hoznak létre, de csak 75 379 család csatlakozik hozzájuk (a gazdák kevesebb mint 5%-a).

1951. szeptember 23. A jugoszláv kormány eltörli a szovjet mintára 1948. december 20-án bevezetett munkanormákat, és az iparban visszatérnek a teljesítménybér-rendszerre.

1951. október 1. Változik az élelmiszer-ellátás rendszere Jugoszláviában. A mezőgazdasági termékek szabadárassá válnak. Egyúttal emelkednek a postai, a vasúti díjak, valamint a lakbérek is.

1951. október 10. A bolgár országgyűlés elnöki tanácsa rendeletet bocsát ki Bulgária Állami Levéltárának megalapításáról.

1951. október 19. *Megkezdődik a rögtönítélő bíróságon Nikosz Beloianisz kommunista vezető és társainak pere. (Előzmény: 1950 júniusában Beloianisz illegálisan visszatér Görögországba, hogy újjászerveze az illegális Görög Kommunista Párt athéni szervezetét. 1950. december 20-án letartóztatják. A bíróság tiltott politikai tevékenységgel, valamint azzal vádolja, hogy a Szovjetunióknak kémkedik. A perben összesen 94 embert vádolnak meg. A bírák között volt a görög katonai diktatúra későbbi vezetője, Georgiosz Papadopoulos is.)*

1951. október 27. *A választásokat követően Görögországban Nikolaosz Plasztirasz (EPEK) alakít kormányt. Hivatalban 1952. október 11-ig.*

1951. október **Münchenben megkezdzi működését az USA által finanszírozott Szabad Európa Rádió román részlege.**

1951. november 7. **Törökország újra lezárja a Bulgáriával közös határszakaszt. 1949 óta körülbelül 155 ezer fő települt ki Törökországba. Bulgária november végén bejelenti, hogy megállítja a bulgáriai törökök további „kitelepedését” Törökországba.**

1951. november 9. **Bulgáriában törvénnyel hatálytalanítják az 1944. szeptember 9. előtti törvényeket, mivel azok ellentétesek a dimitrovi alkotmánnyal és a szocialista törvényhozással.**

1951. november 14. **Az Amerikai Egyesült Államok és Jugoszlávia katonai együttműködésről szóló megállapodást (military assistance pact) ír alá Belgrádban. Az évenként megújítandó megállapodás értelmében Washington fegyvert és katonai felszerelést szállít a jugoszláv haderő számára. Belgrád 1961-ig összesen 694 millió dollár értékben kap katonai támogatást.**

1951. november 14. **Bukarestben, a Román Munkáspárt KB mellett megalakul a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem.**

1951. november 15. *Az 509. számú törvény alapján halálra ítélik Nikosz Beloianisz kommunista vezetőt.*

1951. november 18. **Albánia és Magyarország kulturális együttműködési egyezményt ír alá.**

1951. november 26. **Az ENSZ Közgyűlésén Jugoszlávia panaszt emel a Szovjetunió és a szocialista országok ellenséges viszonyulása miatt.**

1951. december 8. Jugoszlávia és a Német Szövetségi Köztársaság nagyköveti szintre emeli a két ország közötti diplomáciai kapcsolatokat.

1951. december 22. *A görög parlament elfogadja az új alkotmányt. Főbb pontjai: Görögország királyság. A király az állam feje, egyben a hadsereg főparancsnoka. A törvényhozó hatalmat a király és a parlament gyakorolja, a törvények kezdeményezési joga a parlamentet illeti. Az uralkodó vallás a keleti-ortodox, az alkotmány biztosítja a szabad vallásgyakorlatot. A kormánynak élveznie kell a parlament bizalmát. Az alkotmány biztosítja a görögök törvény előtti egyenlőségét, továbbá a személyes szabadságot és a polgári jogokat. (1952. január 1-jén lép életbe.)*

1952. január 1. Megtörténik a jugoszláv dinár első háború utáni leértékelése (300 dinár = 1 USA-dollár, 0,029 gramm arany).

1952. január 5. A bolgár minisztertanács titkos határozatával megállapítják a minisztereket és más állami tisztviselőket megillető úgynevezett „reprezentatív pénzösszegeket”. Ezeket ugyan 1955-ben megszüntetik, de beépítik a fizetésükbe.

1952. január 8. Az USA a kölcsönös biztonsági törvény (*Mutual Security Act*) által meghatározott keretek közt gazdasági együttműködési szerződést köt Jugoszláviával. Jugoszlávia kötelezi magát, hogy fejleszti iparát és mezőgazdaságát, konszolidálja valutáját, nyitottabbá teszi gazdaságát, valamint figyelmet fordít az emberi jogokra.

1952. január 14. Bulgáriában bíróság elé állítják Damjan Gulov atyát, az *Isztina (Igazság)* című katolikus folyóirat megalapítóját és szerkesztőjét. Az atyát népellenes tevékenységgel és kémkedéssel vádolják, végül 12 év fegyházbüntetésre ítélik. Január 16–25. között építészmérnökök elleni per folyik. A zárt ajtók mögötti perben ellenséges tevékenységgel és (az egykori miniszter, Manol Szakelarov szervezésében) kémkedéssel vádolnak 12 embert. Három halálos ítéletet hoznak.

1952. január 26. Romániában több hónapos késleltetés után megjelenik az újabb pénzreformot szabályozó rendelet. Az 1947 utáni második reform erősen progresszív beváltási árfolyamai diszkriminatívan érintik a tehetősebb rétegeket.

1952. február 4. A görög miniszterelnök ankarai látogatása során a tárgyaló felek egyetértenek egy földközi-tengeri védelmi szövetség szükségességében. A szövetségnek az elképzelések szerint Olaszország is tagja lenne.

1952. február 16. Albánia és a Német Demokratikus Köztársaság tudományos és technikai együttműködési szerződést köt.

1952. február 18. Washingtonban aláírják a csatlakozási szerződést: Görögország és Törökország a NATO tagja lesz.

1952. február 18. *A görög parlament – nyolc ellenszavazat mellett – ratifikálja az ország csatlakozását a NATO-hoz.*

1952. február 23. Megszüntetik a teológiai karokat a belgrádi, zágrábi és ljubljanai állami egyetemeken. (Egyházi keretben működnek tovább.)

1952. február 29. Három nyugati hatalom újabb gazdasági hitelt szavaz meg Jugoszláviának 45 millió dollár értékben.

1952. március 10. Miután az RMP KB (korabeli magyar megnevezésén Központi Vezetés) február 29. – március 1-jei plenáris ülésén éles kritikák érték a romániai pénzreform alkalmazása miatt, felmentik tisztségéből Luka László (Vasile Luca) pénzügyminisztert. Egyúttal bírálják Ana Paukert és Teohari Georgescu is. Lukát később kizárják az RMP Politikai Bizottságából és Titkárságából is.

1952. március 25. Guy Mollet vezetésével francia szocialista párti delegáció érkezik Belgrádba.

1952. március 30. *Széles körű nemzetközi tiltakozás ellenére kivégzik Nikosz Beloianiszt.*

1952. március 31. – április 6. Az Albán Munkapárt II. kongresszusa értékeli a gazdasági helyzetet, és meghatározza a feladatokat. Előírnyozza az iparosítás gyorsítását és elfogadja az első ötéves terv előirányzatait. Az albán–jugoszláv kapcsolatok végleges megromlása után megerősítik a tézist, miszerint Albánia a kapitalista bekerítés és blokádkörülményei között építi a szocializmust.

1952. április 1. Jugoszláviában elfogadják a népi bizottságokról szóló törvényt, s ezzel átalakítják a helyi önkormányzatokat. Megkezdődik a helyhatóságok öngazgatás elvű átszervezése. A népi bizottságokat a korábbiaknál szélesebb jogokkal ruházzák fel a helyi közösséget illető szociális és művelődési ügyekben, valamint bevezetik a termelők tanácsát.

1952. április 3. – május 9. Nagy-Britannia, az USA és Olaszország részvételével konferenciát tartanak Londonban, amelyen döntenek a trieszti „A zóna” katonai igazgatásának átalakításáról (Olaszország javára). A jugoszláv kormány május 13-án jegyzékben tiltakozik a nyugati hatalmaknál. Április 14-én Belgrádban 280 ezren tiltakoznak a Trieszt ügyében megnyilvánuló jugoszlávellenes nagyhatalmi politika miatt.

1952. május 3. Romániában egy belügyminiszteri rendelet alapján megkezdődik az „osztályidegen elemek” kitelepítése a nagyobb ipari központokból. A kitelepítéseket elsőként Sztálinvárosban (Brassóban) kezdik el. Összesen több mint tízezer személyt költöztetnek el erőszakkal.

1952. május 11. A bolgár minisztertanács és a BKP Központi Bizottsága határozatot hoz a pénzreform végrehajtásáról. Ennek értelmében 100 régi levát váltanak be egy újra korlátlanul, de a beváltást négy napon belül kell megvalósítani (május 12–15. között), 1 leva 70 sztotinka = 1 rubel. Megszüntetik a jegyrendszert az élelmiszer-kereskedelemben, bevezetik az élelmiszerek egységes és az addigiaknál jelentősen alacsonyabb állami árát, továbbá csökkentik a cipő, a kötött áru és a szövetek árát is.

1952. május 26–27. A Román Munkáspárt Központi Bizottságának plenáris ülésén Luka László (Vasile Luca) volt pénzügyminisztert azzal vádolják, hogy hátráltatta a nehézipar fejlesztését, ellenezte a Duna–Fekete-tenger-csatorna építését, gátolta a szövetkezetesítést és támogatta a kulákokat; Teohari Georgescu belügyminisztert pedig azzal, hogy „békülékeny magatartást tanúsított Luka jobboldali elhajlásával szemben”. Lukát felmentik KB-tagsága alól, „esete” az Ellenőrző Bizottság elé kerül, augusztusban pedig – helyettesével, Jakab Sándorral és több munkatársával együtt – letartóztatják. A már február óta börtönben lévő Georgescut felmentik politikai bizottsági tagsága alól és belügyminiszteri tisztségéből. Számos további változásra is sor kerül, igaz, a szintén megbírált Ana Pauker a PB tagja és külügyminiszter marad (júliusig).

1952. május 28. Görögországban a 2159/1952. számú törvény teljes körűen kiterjeszti a nők választójogát (választók és választhatók). Korábban a nőknek csak egy része választhatott, az 1930-ban született törvény szerint csak a 30 év feletti, iskolázott nők. Az 1952. novemberi választásokig a választói jegyzékeket nem egészítik ki, így az általános választások esetében az 1956. évi az első, amelyen minden nő részt vehet.

1952. május Bukarestben megjelenik a *Flacăra (Láng)* közéleti, társadalmi, kulturális és tudományos lap első száma. Eleinte havonta, később kéthavonta, 1958-tól hetente jelenik meg.

1952. június 3. **Katolikus papok elleni per zajlik Bulgáriában. A kémkedéssel vádolt Robert Prusztov és Sztefan Cokov atyát végül többéves fegyházra ítélik. Június 6-án Plovdivban hasonló perben halálra ítélik Joszif Toncsev katolikus papot, akit 1953. január 25-én kivégeznek.**

1952. június 3. Albániában elfogadják az első ötéves tervet.

1952. június 11. Jugoszlávia és a Német Szövetségi Köztársaság áruforgalmi és fizetési egyezményt köt.

1952. július 1. *Michael Ventris hírül adja a BBC adásában, hogy megfejtette a krétai Knossoszban és Püloszon feltárt leleteken talált lineáris B írást.*

1952. szeptember 17–22. Anthony Eden brit külügyminiszter hivatalos látogatást tesz Belgrádban.

1952. szeptember 24. A román Nagy Nemzetgyűlés elfogadja az új alkotmányt (az 1936-os szovjet alkotmány adaptációja). Az alkotmány rögzíti a Román Munkáspárt vezető szerepét a Román Népköztársaság politikai életében. Szeptember 27-én megjelenik az ország új gazdasági-közigazgatási beosztásáról rendelkező törvény, amely 28-ról 18-ra csökkenti a tartományok (régiónok) számát. Az új alkotmány 19–21. szakasza szerint Erdélyben, a történelmi Székelyföld területén megalakítják a Magyar Autonóm Tartományt, Marosvásárhely székhellyel. 1956-ban itt él – egy tömbben – a magyar kisebbség egyharmada, 539 669 fő (a tartomány összlakossága 740 381 fő).

1952. szeptember 29. – október 3. Bulgáriában újabb katolikus pert rendeznek. Az úgynevezett „nagy katolikus perben” 40 főt vádolnak meg kémkedéssel, valamint a Vatikán és más külföldi titkosszolgálatok érdekében folytatott tevékenységgel. Evgeni Boszilkov püspököt és három atyát halálra ítélnak, a többiek börtönbüntetést kapnak.

1952. október 10. Szófiában létrehozzák a Levéltári Főigazgatóságot. Eleinte a Belügyminisztérium kereteiben működik, és két központi levéltára van: a Központi Állami Történelmi Levéltár és a Bolgár Népköztársaság Központi Állami Levéltára.

1952. október 13. Az USA, Nagy-Britannia és Franciaország gazdasági segélyben részesíti Jugoszláviát (99,6 millió dollár).

1952. november 2–7. A JKP VI., zágrábi kongresszusa a párt nevét Jugoszláv Kommunista Szövetségre (JKSZ) változtatja. A kongresszuson élesen bírálják a „sztálini revizionizmust és dogmatizmust”, továbbá megerősítik az öngazgatás politikáját.

1952. november 13. Bulgáriában húsz évre ítélik Atanasz Burov bankárt, a Nemzeti Párt volt elnökét a hatóságok elleni szervezkedésért.

1952. november 15–20. Az USA, Nagy-Britannia és Franciaország, valamint Jugoszlávia képviselői tárgyalásokat folytatnak Belgrádban, miképpen lépnének fel, ha a Szovjetunió és szövetségesei megtámadnák Jugoszláviát. Megállapodás azonban nem születik.

1952. november 16. *Görögországban a választásokon a rojalista Alexandrosz Papagosz tábornagy pártja győzedelmeskedik. A Nemzeti Riadó nevű jobboldali koalíció 49%-nyi szavazatot kap (a Demokratikus Szocialista Párttal együtt indulva), és ezzel a fennálló többségi választási rendszernek köszönhetően a 300 fős törvényhozásban 247 mandátumot szerez. Az EPEK és a Liberális Párt választási szövetsége a szavazatok 34%-ával 51 mandátumhoz jut, a Liberális Párt (1%) és az EDA, a baloldali szövetség (9,6%) nem jut képviselői helyhez. November 19-én Papagosz alakít kormányt.*

1952. november 23. Szkopjében megalakul a Macedón Történelmi Társaság.

1952. november 30. Romániában megtartják az első teljesen egylistás nemzetgyűlési választásokat. A Népi Demokratikus Front (FDP) a voksok 98,8%-át kapja meg. A választóközetekben – főleg a falvakban – számos incidensre kerül sor. Többen tiltakozásul távol maradnak az urnáktól, mások érvénytelenítik a szavazatukat.

1952. december 17. Miután Stepinac érseket november 29-én bíborossá nevezték ki, Jugoszlávia megszakítja kapcsolatait a Vatikánnal.

1952. december 20. A bolgár minisztertanács szovjet mintára létrehozza az irodalom és a kiadóvállalatok felügyeletét ellátó főigazgatóságot, a GLAVLIT-et, amelynek a fő feladata a cenzúra.

1952 folyamán Bulgáriában kialakul az egységes 1–11. osztályos középiskolai modell. Az országban 1020 török általános és három tanárképző iskola van, ahol a török gyerekek 97%-a tanul.

1953. január 13. Jugoszláviában módosítják az alkotmányt: az öngazgatás rendszerét a társadalmi szerveződés alapjává teszik. Megreformálják a törvényhozás működését is:

összevonják a Szövetségi Tanácsot és a Nemzetek Tanácsát, második kamaraként pedig létrehozzák a Termelők Tanácsát. Az államigazgatási reform keretében megszüntetik a minisztériumokat, és öt titkárságot hoznak létre. A kormány Szövetségi Tanács néven működik tovább. Vezetője Josip Broz Tito, aki 1963. június 29-ig tölti be ezt a posztot.

1953. január 18. *Thesszalonikiben a megismételt parlamenti választáson megválasztják az első női parlamenti képviselőt, Eleni Szkurát.*

1953. január 23–24. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés Petru Grozát választja az ország elnökévé és Gheorghe Gheorghiu-Dejt miniszterelnökké.

1953. február 2. Albánia és a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) kereskedelmi szerződést köt.

1953. február 5. A máramarosszigeti börtönben, 80 éves korában meghal az 1948 óta raboskodó Iuliu Maniu nemzeti parasztpárti vezető. – Magyarország és Románia diplomáciai kapcsolatait nagykövetségi szintre emelik.

1953. február 7. Elhatározza önfeloszlatását a romániai vidéki lakosság összefogására 1945-ben életre hívott Ekésfront és a 13 nemzetiségi szervezet, köztük a Magyar Népi Szövetség is. Tagjaikat ellenőrzés után átveszi a Román Munkáspárt.

1953. február 10. **A bolgár nemzetgyűlés elfogadja a büntető törvénykönyv módosításait, amelyek szerint „hazaárulásért” halálos büntetés jár, de büntetendők a „hazaárulók” rokonai is, ha tudtak a tervezett „bűncselekményről”, és nem jelentették azt be a hatóságoknak. A rendelkezést novemberben hatályon kívül helyezik, mert számos szomszédos ország tiltakozik.**

1953. február 15. Albánia és Magyarország kereskedelmi és fizetési szerződést köt. Ugyanezen a napon Albánia Bulgáriával is kereskedelmi és fizetési szerződést köt.

1953. február 18. A Szovjetunióból indult cionistaellenes kampány során letartóztatják az 1952-ben félreállított Ana Paukert. Röviddel Sztálin halála után kiszabadul, de haláláig házi őrizetben tartják.

1953. február 20. Újra megnyitják a bolgár–török határt, de már nem kerül sor tömeges kivándorlásra.

1953. február 28. Görögország, Törökország és Jugoszlávia barátsági és együttműködési szerződést köt Ankarában (Balkán Paktum). Eredetileg a görög és török politikusok azt szerették volna, ha Olaszország is részt vesz benne, de a Trieszt miatt Jugoszláviával fennálló ellentétek miatt ez elképzelhetetlen volt. A szerződést 20 évre kötik a Szovjetunió és szövetségesei által jelentett potenciális fenyegetés elhárítására. A szerződés tartalmazza a nemzetközi viták erőszak nélküli rendezését, az egyes országok katonai segítségnyújtását, ha valamelyik tagot megtámadnák, valamint a tagok védelmi képességének fenntartását és megerősítését. Az országok megállapodnak abban is, hogy képviselőik évente kétszer találkoznak. A szervezet – tagjai eltérő törekvései és ellentétei miatt – valójában semmilyen jelentős szerepet nem játszott a nemzetközi politikai életben.

1953. március 16–21. Tito elnök és Koča Popović külügyminiszter hivatalos látogatást tesz Nagy-Britanniában. A találkozó után Tito úgy nyilatkozik, hogy Nagy-Britannia ígéretet tett Jugoszlávia megvédésére, ha támadás érné.

1953. március 28. *A görög parlament ratifikálja az emberi jogok európai egyezményét (melyet az Európa Tanács 1950. november 4-én, Rómában fogadott el).*

1953. március 30. Jugoszláviában a Szövetségi Végrehajtó Tanács rendeletet hoz a termelőszövetkezetek újjászervezéséről. A rendelet egyben lehetővé teszi, hogy a tagság többségének akaratával feloszlathassák a szövetkezeteket, valamint egyének is kiléphetnek, és szakít az erőszakos kollektivizálás politikájával.

1953. március 31. A jugoszláv népszámlálás szerint az ország lakossága 16 936 573 fő, népsűrűsége 66 fő/km². Az aktív népesség aránya 46%. Foglalkozás szerinti megoszlás: mezőgazdaság 5 182 521 (66%), ipar 812 702 (10%), közigazgatás 478 222 (6%), kézművesség 365 770 (5%), közlekedés, kereskedelem és egyéb 240 431 (3%). Először választható a „jugoszláv” kategória a nemzetiség megjelölésekor, főképpen a vegyes házasságokban élők körében, valamint a vegyes lakosságú területeken válik elterjedtebbé (különösen az 1981. évi népszámlálás során). Nemzetiségi összetétel: szerb 7 065 923 (41,7%), horvát 3 975 550 (23,5%), szlovén 1 487 100 (8,8%), bosnyák 998 698 (5,9%), macedón 893 427 (5,3%), albán 754 245 (4,5%), magyar 502 175 (3,0%), montenegrói 466 093 (2,7%), török 259 535 (1,5%), szlovák 84 999 (0,5%), roma 84 713 (0,5%), bolgár 61 708 (0,4%), német 60 536 (0,4%) és egyéb. Ezúttal a vallási-felekezeti megoszlást is regisztrálják. Ortodox 41,2%, katolikus 31,7%, muszlim 12,3%, protestáns 0,9%, nem vallásos 12,6%. Az írástudatlanok aránya 25,4%.

1953. április 5. Az USA a szárazság miatt 11 millió dolláros segítséget nyújt Jugoszláviának. (Ezzel 106,75 millió dollárra nőtt az 1948 óta felajánlott segély összege.)

1953. április 7. Bulgáriában közkegyelmet hirdetnek az emigránsok számára.

1953. április 15. – május 31. Román–jugoszláv tárgyalásokra kerül sor a dunai hajózással kapcsolatban a romániai Orsován és a jugoszláviai Tekijában. A megbeszélések a két ország közötti kapcsolatok rendeződésére utalnak. 1955 őszén további egyeztetésekre kerül sor a Duna szabályozásával kapcsolatban.

1953. május 7. *Görögországban megalapítják a Központi Tájékoztatási Irodát.*

1953. május 10. A Bolgár Pravoszláv Egyházat exarchátusi rangról pátriárkatusi rangra emelik. 560 év után a pátriárkatusi választógyűlés először választ pátriárkát Cirill plovdivi érsek (metropolita) személyében.

1953. május 22. A jugoszláv szövetségi parlament elfogadja, hogy a paraszti földtulajdon maximuma 10 hektár lehet (hegyes vidékeken 20).

1953. május Sztrájkba lépnek a plovdivi dohánytermesztő munkások a nehéz munkakörülmények és az egész évi foglalkoztatás miatt.

1953. június 6. Molotov külügyminiszter kifejezi a moszkvai jugoszláv ügyvivőnek, hogy a Szovjetunió ismét nagykövet küldene Jugoszláviába. Június 15-én Jugoszlávia beleegyezik Vaszilij Alekszejevics Valkov kinevezésébe. Július 14-én Dobrivoje Vidićet kinevezik Jugoszlávia moszkvai nagykövetévé. A diplomáciai kapcsolatok helyreállítása jelzi a szovjet–jugoszláv viszony normalizálódásának kezdetét.

1953. június 24. A bolgár minisztertanács jóváhagyja a Tudományos Tanácsok (a tudományokat részben pártinstrukciók szerint felügyelő szervek) mellett működő kutatóintézetek szabályzatát az egységes tudományos szisztéma kialakítása céljából. Az összes kutatóintézet tudományos munkája a Bolgár Tudományos Akadémia irányítása alá kerül.

1953. július 6–11. A Balkán Paktumban részt vevő országok külügyminiszterei Athénban találkoznak, és megvitatják a Sztálin március 5-i halála utáni biztonságpolitikai helyzetet.

1953. július 7. Egyezmény születik a magyar és a román állam között a CASBI-törvény által lefoglalt javokról. Noha a magyar követelések értéke többszörösen

meghaladta a román fél követeléseit, mindkét fél önként lemond róluk. (Az Ellenséges Vagyonokat Kezelő és Ellenőrző Pénztárról [Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, CASBI] szóló törvény 1945. február 10-én jelent meg.)

1953. július 11. A BKP Központi Bizottságának plénuma figyelembe veszi a Sztálin halála után Moszkvából érkező új irányelveket az iparosítás és a kollektivizálás ütemének mérsékléséről, a mezőgazdasági befektetések növeléséről és ennek következtében az életszínvonal emeléséről.

1953. július 25–30. és augusztus 2–14. Bukarestben megrendezik a III. Ifjúsági Világkongresszust, több mint 1200 résztvevővel, majd pedig a IV. Ifjúsági és Diákfesztivált, 30 ezer résztvevővel.

1953. július 26. *Nikolaosz Plasztirasz korábbi görög miniszterelnök halála.*

1953. július 28. *A Szovjetunió és Görögország közötti kereskedelmi egyezmény aláírása a kapcsolatok normalizálásának irányába tett egyik első lépés.*

1953. augusztus 4. A Szovjetunió és Albánia nagyköveti szintre emeli kapcsolatait.

1953. augusztus 12. *A Jón-tengeren egy 7,2-es magnitúdójú – a Mercalli-skálán maximum intenzitású (10-es) – földrengés több mint 500 ember halálát okozza (nagy kefalóniai földrengés).*

1953. augusztus 19–20. Az RMP KB plénuma határozatot fogad el a gazdasági téren elkövetett hibák (különösen az erőltetett nehézipari fejlesztések, hibás befektetések stb.) kiküszöböléséről, szorgalmazza – többek közt – a párt ellenőrző szerepének megerősítését a gazdasági életben, valamint elhatározza a Duna–Fekete-tenger-csatorna építésének felfüggesztését. A döntések értelmében a pártvezetés mérsékli a szocialista iparosítás ütemét, amit az őszi hónapoktól több „hangulatjavító intézkedés” (fizetésnövelés stb.) követ.

1953. augusztus 24–28. Washingtonban újabb háromhatalmi–jugoszláv tárgyalásokat tartanak. Az USA javasolja a szorosabb katonai együttműködést, valamint Jugoszlávia közelítését a NATO-hoz.

1953. szeptember 13. *Megérkezik Athénba Mihail Szergejev, a Szovjetunió nagykövete (1947. július óta nem állomásozott szovjet nagykövet Görögországban).*

1953. szeptember 25–26. A BKP Központi Bizottságának bővített plénuma a mezőgazdaság további fejlődését tárgyalja. Beszámolnak a kollektivizálás sikeréről: a gazdaságok 52,3%-a termelőszövetkezeti tag, a megművelt földek immár 60,5%-a tartozik a szövetkezetekhez.

1953. szeptember Bulgáriában befejezik az „ellenséges” családok 1948-ban elkezdett kitelepítését a fővárosból és a nagyobb vidéki városokból. 6626 családot telepítettek ki.

1953. október 8. Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia bejelenti, hogy kivonják csapataikat a trieszti „A zónából”, és a várost átengedik Olaszországnak. Jugoszlávia, majd 12-én a Szovjetunió is tiltakozik.

1953. október 12. *Görögország – a NATO-szövetség keretein belül – katonai megállapodást köt az Egyesült Államokkal: az amerikai haderő szabadon használhatja az ország területén futó vasútvonalakat, utakat, a görög légteret és felségvizeket. A megállapodás értelmében az USA lehetőséget kap arra, hogy támaszpontokat építsen és csapatokat állomásoztasson Görögországban.*

1953. október 12. *Görögországban megszületik a 2687/1953. számú törvény, amely a külföldi tőke védelmének biztosításával elősegíti a tőke beáramlását (főképp a befektetések, hitelek, görög lajstromba vett hajók területén). Adókedvezmények és kormánygaranciák biztosításával megnyitják a görög gazdaságot (a kormány nem avatkozik be, előre rögzítik a tőke, a nyereség és a kamatok devizában történő hazavitelének feltételeit). (A törvény 1953. november 10-én jelenik meg a hivatalos lapban.)*

1953. október 27. *A Szovjetunió jegyzékben tiltakozik a támaszpontok építéséről és használatáról szóló október 12-i görög–amerikai szerződés miatt. November 12-én a görög kormány visszautasítja a tiltakozó jegyzéket, arra hivatkozva, hogy Görögország veszélyeztetve érzi magát Albániától és Bulgáriától, valamint a szerződéssel nem változtak meg az erőviszonyok a balkáni és a földközi-tengeri térségben.*

1953. november 5. A nyugat-bulgáriai Pernik városában átadják a Leninről elnevezett kohászati üzemet, a bolgár nehézipar fejlesztésének egyik első eredményét.

1953. november 6–9. Jugoszlávia, Görögország és Törökország külügyminiszterei megállapodnak, hogy szorosabbá fűzik országaik együttműködését, továbbá a barátsági

és együttműködési szerződés hatékonyabb végrehajtása érdekében állandó titkárságot állítanak fel.

1953. november 10. Jugoszlávia ismét nagyköveteket küld Budapestre és Szófiába.

1953. december 11. Albánia és Jugoszlávia megegyezést köt a határincidensek kezeléséről, december 22-én pedig a két ország helyreállítja a diplomáciai kapcsolatokat.

1953. december 20. A jugoszláviai *Borba* című napilapban megjelenik Milovan Đilas *Általános és különös* című, az egypártrendszert bíráló cikke. A cikksorozattá bővülő eszmefuttatásban a szerző a demokrácia kérdéseit feszegeti. Úgy látja, hogy a forradalom egykori vezetői bürokrata réteggé váltak, és a JKSZ a demokrácia kifejlődésének egyik akadályává vált.

1954. január 16–17. A JKSZ KB harmadik rendkívüli plénumán rendszerbíráló cikkei miatt kizárják Đilast a KB-ból, és leváltják valamennyi tisztségéből.

1954. január 18. A BKP KB határozatot hoz a *Yeni hayat (Új Élet)* című török nyelvű havilap megjelentetéséről. A lap célja, hogy a bulgáriai török ajkú lakosság körében népszerűsítse a rendszert.

1954. január 25–26. A BKP Központi Bizottságának plénuma – Moszkva példáját követve – elítéli a személyi kultuszt (igaz, ezt csak formálisan teszi meg). Valko Cservenkov lemond a BKP KB elnöki tisztségéről, de továbbra is az ország miniszterelnöke marad. Megszüntetik a párt főtitkári tisztségét. A BKP KB munkáját a Titkárság vezeti, amelynek tagjai Todor Zsivkov, Encso Sztajkov és Dimitar Ganev; a KB első titkára Todor Zsivkov. Valko Cservenkov tovább vezeti a Politikai Bizottság munkáját.

1954. február 13. A bolgár minisztertanács és a BKP KB határozatával a volt cári palotákat társadalmi szervezetek és állami intézmények használatába adják át.

1954. február 22. – március 3. A BKP VI. kongresszusa elfogadja a második ötéves tervet (1953–1957). Tervbe veszik a dolgozók jövedelmének 40%-os felemelését. Valko Cservenkov ismét bírálja a személyi kultuszt.

1954. március 11. A román minisztertanács elrendeli a munkatáborok megszüntetését. A több ezer fogoly nagy része kiszabadul, a közveszélyesnek ítélt politikai rabokat azonban őrizetbe veszik. Az intézkedés a terror bizonyos

enyhüléséről tanúskodik. Ugyanakkor március 18-án az RMP Központi Bizottságának Politikai Bizottsága dönt az 1948-ban letartóztatott Lucrețiu Pătrășcanu vezette „kémek” elleni zárt bírósági eljárás megkezdéséről. A Gheorghe Gheorghiu-Dej által kezdeményezett „desztalinizációs” folyamat részét alkotó perre április első felében kerül sor.

1954. március **Megkötik a francia–bolgár gazdasági egyezményt. A megállapodást 1956 júliusában megújítják.**

1954. április 1. Romániában érvénybe lép az új helyesírás, amely eltávolítja a korábbi latinizálás néhány elemét (*România* helyett *Romînia* lesz az ország neve), és kiemeli a román nyelvet ért szláv hatásokat.

1954. április 17. A romániai zsilavai (Jilava) börtönben kivégzik az 1948-ban letartóztatott Lucrețiu Pătrășcanu volt igazságügy-minisztert. Pătrășcanu, valamint Ana Pauker, Vasile Luca és Teohari Georgescu eltávolításával Gheorghe Gheorghiu-Dej megszabadult potenciális vetélytársaitól.

1954. április 19–20. Az SZKP által szorgalmazott „kollektív vezetés” szellemében a Román Munkáspárt plénuma határozatot hoz a Központi Bizottság főtitkári posztjának megszüntetéséről. Az első titkárt három KB-titkár segíti, Gheorghe Apostol lesz az RMP első titkára. A Politikai Bizottságba bekerül (póttagként) a fiatal Nicolae Ceaușescu és az alig 28 éves, magyar származású Fazekas János is.

1954. április 26–27. **Bulgáriában bíróság elé állítják a Bolgár Demokrata Párt két volt tagját, Sztojcsó Mosanovot (a nemzetgyűlés volt elnökét) és Metodi Jancsulevet. A két politikust többévi fegyházra ítélik, mert támogatták a Munkáspárton belül működő rendőrségi besúgót, Nikola Milevet.**

1954. április 30. *Thesszáliában, Szofadesz település környéki központtal a Richterskála szerinti 7-es magnitúdójú földrengés következik be. A Trikalában és Larisszában is súlyos károkat okozó rengés 25 halálos áldozatot és 117 sérültet követel, mintegy 30 ezer épületben keletkezik jelentős kár.*

1954. május 2. *A görög kormány egy memorandumban kifejezi igényét Ciprusra, és felszólítja Nagy-Britanniát, mondjon le mandátumáról.*

1954. május 4–8. **Megrendezik az első jugoszláv történészkongresszust, egyúttal létrejön Jugoszlávia Történelmi Társulatainak Szövetsége.**

1954. május 30. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. 99,2%-os részvétel mellett a szavazók 99,86%-a az Albán Demokrata Front jelöltjeire szavaz.

1954. június 2. Tito hivatalos látogatás keretében Athénba érkezik.

1954. június 8. Enver Hodzsa albán kormányfő és pártfőtitkár a Szovjetunióba látogat. Moszkvában találkozik Nyikita Szergejevics Hruscsovval, az SZKP főtitkárával, aki bírálja a túlzott iparosítást Albániában. A kiadott közlemény szerint az Albán Munkapárt teljes meleszélességgel támogatja az SZKP külpolitikai törekvéseit.

1954. június 17. Bulgária és Magyarország kereskedelmi szerződést köt az 1955–1957. évekre.

1954. június 19. Visszaállítják a nagykövetségi szintű román–jugoszláv diplomáciai kapcsolatokat.

1954. június 20. Átadják a bulgáriai Rusze és a romániai Giurgiu közötti közúti és vasúti Duna-hidat, a „Barátság-hidat”.

1954. június 22. Az SZKP KB levelet intéz a JKSZ KB-hoz a pártközi viszony rendezésének szükségességéről. Augusztus 11-én a JKP KB válaszában leszögezi, hogy a pártok közti kibékülésre csak az államközi kapcsolatok rendezése után kerülhet sor, amire az SZKP KB szeptember 23-án abban az értelemben válaszol, hogy a kapcsolatok rendezése jó szolgálatot tenne.

1954. június 23. Az Amerikai Egyesült Államok és Törökország kétoldalú egyezményt ír alá: Törökország katonai támaszpontokat és egyéb létesítményeket biztosít az amerikai haderőnek.

1954. június 23. Helyreállítják a görög–bolgár kapcsolatokat.

1954. július 12. Az Albán Munkapárt KB ülése a személyi kultusszal foglalkozik. Az elfogadott határozat szerint véget kell vetni a személyi kultusz gyakorlatának, a küzdelem élére – okosan taktikázva – maga Enver Hodzsa áll, amivel gyakorlatilag megakadályozza a változásokat. Július 20-án – a Sztálin halála után a szocialista országokban divatossá vált „kollektív vezetés” jelszava jegyében – Enver Hodzsa lemond a miniszterelnöki posztról, amelyet Mehmet Shehu vesz tőle át (Hodzsa a Munkapárt első titkára marad).

1954. augusztus 6–9. Bledben tanácskoznak a Balkán Paktumhoz tartozó országok külügyminiszterei. Az előző évi megállapodást egy segítségnyújtási szerződéssel egészítik ki. A Ciprus körüli török–görög ellentétek következtében azonban a szerződést az 1950-es évek második felében nem tartják be, majd 1959-ben Jugoszlávia utasítja el a katonai szerződésben megfogalmazott együttműködés felelevenítését.

1954. augusztus 23. – szeptember 2. Bulgáriában bíróság elé állítják Ivan Valkov tartalékos tábornokot és a hadügyminisztérium tíz volt katonatisztjét, azzal vádolva őket, hogy 1923–1925-ben a BKP és a Bolgár Földműves Népi Szövetség ellen tevékenykedtek. Valkovot hat tiszttel együtt először halálra ítélik, majd a halálos ítéleteket 20 éves fegyházbüntetésre változtatják.

1954. augusztus 28. *Görögország az ENSZ-hez fordul Ciprus önrendelkezését kérve, arra hivatkozva, hogy a sziget lakosságának kellene eldöntenie a Görögországhoz való csatlakozás kérdését.*

1954. augusztus 29. Vegyipari üzemet adnak át a kelet-bulgáriai Devnyában.

1945. szeptember 7. Szófia központjában felavatják a szovjet hadsereg emlékművét.

1954. szeptember 25. Romániában közlemény jelenik meg 12 szovjet–román vegyes vállalat („szovrom”) megszüntetéséről, amelyek 1945 óta ellenőrzésük alatt tartották a román nyersanyag-kitermelést és nehézipart. Az uránbányákat felügyelő részleget azonban csak 1956 őszén szüntetik meg.

1954. október 5. Az ENSZ közreműködésével Londonban aláírt amerikai–brit–olasz–jugoszláv egyezmény – lényegében az 1947-es megosztást szentesítve – felosztja a Trieszti Szabad Területet Olaszország és Jugoszlávia között: a várost magában foglaló „A zóna” Olaszországhoz, a város környékére kiterjedő „B zóna” pedig Jugoszláviához kerül. A Jugoszláviához kerülő területen át Szlovénia tengeri kijáráshoz jut. Jugoszlávia október 25-én ratifikálja a szerződést.

1954. október 8. A román Legfelső Törvényszék Katonai Kollégiuma Luka Lászlót (Vasile Luca) a „népgazdaság aláaknázásának büntettéért” halálra, Jakab Sándort, Solymos Ivánt és Dumitru Cernicät ugyanezen vád alapján 20 és 15 év kényszer-munkára, illetve 3 év fegyházbüntetésre ítéli. Luka büntetését a Nagy Nemzetgyűlés életfogytiglani börtönbüntetésre módosítja.

1954. október 14. Albánia gazdasági és technikai együttműködési szerződést köt a Kínai Népköztársasággal, amit december 3-án egy hosszú távú hitelszerződés követ.

1954. október 20. A *Pravda* egy jelzésértékű cikket közöl, amely a Szovjetunió és Jugoszlávia népei közti barátságot méltatja.

1954. november 16. Az SZKP KB levelet intéz a JKSZ KB-hoz, amelyben a problémák rendezésére legmagasabb szintű személyes találkozót javasol.

1954. november 29. – december 2. Moszkvában megrendezik a szocialista országok konferenciáját az európai béke és biztonság témájában. A Szovjetunió, Csehszlovákia, az NDK, Lengyelország, Magyarország, Románia, Bulgária, Albánia mellett megfigyelőként részt vesz a Kínai Népköztársaság is.

1954. december 10. Szerb, horvát és bosnyák nyelvészek Újvidéken megállapodnak, hogy a szerbek, horvátok és montenegróiak nyelve egységes, a két írásmód (cirill, latin) egyenjogú, a nyelvnek pedig egységes helyesírással és terminológiával kell rendelkeznie.

1954. december 17. Az ENSZ Közgyűlése határozatot fogad el, amely kimondja, hogy „jelenleg nem tartja tanácsosnak, hogy döntést hozzon Ciprus kérdésében”.

1954. december 18. A ciprusi görögök általános sztrájkot tartanak és összecsapnak a brit csapatokkal (37 személy megsérül).

1954. december 23. Jugoszlávia és India államfője Tito indiai látogatása idején (1954. december 16. – 1955. január 3.) egy közös közleményben hangsúlyozza: szükség van egy katonai szövetségi rendszerektől független szervezet létrehozására.

1954. december 28. Romániában megszüntetik a világháború után bevezetett és azóta folyamatosan érvényben lévő jegyrendszert.

1955. január 5. Egy évre szóló kereskedelmi szerződést köt Jugoszlávia és a Szovjetunió.

1955. január 12. Jugoszlávia és Kína helyreállítja diplomáciai kapcsolatait.

1955. január 13. A görög Georgiosz Grivasz (Digenisz) ezredes vezetésével hivatalosan megalakul a Ciprusi Harcosok Nemzeti Szervezete (EOKA). Grivasz ciprusi származású, de a görög hadseregben szolgáló katonatiszt, az enózisz elszánt híve.

1955. január 25. Jugoszláviában „kormányellenes cselekedetek miatt” 18, illetve 6 hónapi börtönre ítélik Milovan Đilast és Vladimir Dedijert. (Dedijert, Tito életrajzíróját Đilas melletti kiállása miatt 1954. december 28-án valamennyi párttiszttségéből felmentették.)

1955. február 14–15. Egy négy főből álló csoport fegyveres támadást intéz a berni román követség ellen. Az emigráns román elkövetőket a svájci hatóságok enyhe büntetésre ítélik. A csoport vezetőjét, Oliviu Beldeanut azonban a román hírszerző szervek elrabolják Berlinből, és hazaszállítása után halálra ítélik (az ítéletet azonban csak 1960-ban hajtják végre).

1955. február 25. Törökország és Irak a térség békéjének fenntartása céljából – a Szovjetunió ellen – védelmi szövetséget köt Bagdadban. Megállapodnak, hogy vitás ügyeiket békés úton rendezik, és nem avatkoznak egymás belügyeibe. A szerződés kiszélesítésével létrejön a METO (Middle East Treaty Organization, Közel-keleti Szerződés Szervezete), amely Törökországot, Irakot, Iránt, Pakisztánt és Nagy-Britanniát tömöríti, az Amerikai Egyesült Államok külső támogatásával.

1955. március 3. A Balkán Paktumot alkotó országok külügyminisztereinek konferenciáján mindhárom állam a bilaterális kapcsolatok fejlesztésének szükségességét hangoztatja.

1955. március 7. Albánia elutasítja Dwight Eisenhower amerikai elnök 850 ezer dollár értékű élelmiszer-szállítmányról szóló ajánlatát.

1955. március 7. Romániában rendelet jelenik meg a Németországgal 1944. augusztus 24. óta tartó hadiállapot megszüntetéséről.

1955. március 15. Albániában határozatot hoznak a hadiállapot megszüntetéséről Németországgal és a békés viszonyok helyreállításáról.

1955. április 1. A nicosiai bombamerényletekkel kezdetét veszi Cipruson a fegyveres harc III. Makariosz jóváhagyásával és az EOKA (Ciprusi Harcosok Nemzeti Szervezete) vezetésével. A harci események irányítója Georgiosz Grivasz. Az enózisért küzdő ciprusi görögök terrorista akciókat hajtanak végre a „kollaboránsok”, a brit gyarmati igazgatás és a ciprusi törökök ellen.

1955. április 7. A bolgár kormány közkegyelemben részesíti az emigránsokat.

1955. április 17. Albán–szovjet, a Balkán Paktum ellen irányuló nyilatkozat születik. Emellett a Szovjetunió elenged Albániának 74 millió rubel értékű tartozást.

1955. április 18–24. 29 ázsiai és afrikai ország vezetője tanácskozik az indonéziai Bandungban. A résztvevők fellépnek a kolonializmus és a neokolonializmus ellen, elítélik az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió beavatkozását más országok ügyeibe, és szorgalmazzák az el nem kötelezett országok együttműködésének fokozását.

1955. május 6. A Német Szövetségi Köztársaság a NATO tagjává válik.

1955. május 11–14. A szocialista országok vezetői Varsóban tanácskoznak az együttműködésről és a közös védelemről. A találkozó végén nyolc ország – a Szovjetunió, Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK és Románia (Kína megfigyelőként vesz részt) – küldöttei aláírják a Varsói Szerződés létrehozásáról szóló megállapodást. A szervezet főbb testületei a Politikai Tanácskozó Testület és az Egyesített Fegyveres Erők Parancsnoksága. A Politikai Tanácskozó Testület első ülésére 1956. január 27–28-án kerül sor Prágában.

1955. május 15. Az osztrák államszerződés véglegesen lezárja a Dél-Karintiával kapcsolatos osztrák–jugoszláv területi vitákat.

1955. május 23. A szovjet pártvezetés értesíti az Albán Munkapárt vezetőit az SZKP soron következő jugoszláviai tárgyalásairól, valamint a Jugoszláviával való kibékülésről. Két nap múlva, május 25-én Enver Hodzsa levelet intéz Nyikita Hruscsov szovjet pártfőtitkárhoz, amelyben kifejti, hogy ellenzi a szovjet párt- és állami küldöttség jugoszláviai látogatását.

1955. május 26. – június 2. Nyikita Hruscsov és Nyikolaj Bulganyin vezetésével szovjet párt- és kormánydelegáció látogat Jugoszláviába. A tárgyalások során a szovjet vezetők bocsánatot kérnek a Belgrád ellen irányuló többéves rágalomhadjáratért. Június 2-án a belgrádi nyilatkozatban leszögezik, hogy az államközi viszonyokban tiszteletben kell tartani az egyenrangúságot, a másik fél szuverenitását, függetlenségét és területi épségét. A szocializmus építésének formája kizárólag az adott ország belügye. Megkezdődik a szovjet–jugoszláv kapcsolatok normalizálása.

1955. június 3–4. A Nyikita Hruscsov vezette szovjet küldöttség Jugoszláviából Bulgáriába érkezik hivatalos baráti látogatásra. A szovjetek azt szeretnék elérni, hogy Moszkva után Szófia is javítsa kapcsolatait Belgráddal.

A Varsói Szerződés létrehozásától a Brezsnyev-doktrínáig Külpolitikai mozgástér keresése, görög–török vetélkedés Ciprusért, pozícióharcok a kommunista pártokban

1955. június 6. Közlemény tudatja, hogy a szovjet, csehszlovák, magyar és román vezetők Bukarestben megtartott tanácskozásán áttekintették a Nyikita Hruscsov vezette szovjet delegáció jugoszláviai útjának tapasztalatait. Bejelentik, hogy a tanácskozáson részt vevő államok ugyancsak rendezni kívánják kapcsolataikat Belgráddal.

1955. június 14–16. Az Albán Munkapárt KB ülészakán Tuk Jakovát, a párt alapító tagját és miniszterelnök-helyettest pártellenes tevékenység és jugoszlávbarátság vádjával kizárják a KB-ból (majd a pártból is kizárják és internálják).

1955. június 17–19. Az Albán Demokratikus Front harmadik kongresszusán, a belgrádi szovjet–jugoszláv nyilatkozat után Enver Hodzsa, az Albán Munkapárt első titkára kénytelen-kelletlen az albán–jugoszláv kapcsolatok javításáról beszél.

1955. június 30. Nagy-Britannia konferenciára hívja a görög és a török külügyminisztert a ciprusi kérdés megvitatására. A külügyminiszteri konferencia augusztus 7-én félbeszakad. A brit javaslat Ciprus számára autonómiát helyez kilátásba (ami a nemzetközi státusza megváltozásával jár), valamint a ciprusiak választott képviselőinek részvételét a konferencián.

1955. július 2. A BKP Központi Bizottságának Politikai Irodája határozatot hoz a bolgár–jugoszláv kapcsolatok további fejlesztéséről. A macedóniai kérdésre vonatkozóan „az ideiglenes hallgatás, türelmesség és tartózkodás” taktikáját fogadják el. A határozat értelmében 1955-ben több kétoldalú szerződést írnak alá.

1955. július 12. A bolgár kormány határozatot hoz a minisztertanács apparátusának 620 főről 465 főre való lecsökkentéséről.

1955. július 12. Romániát felveszik az UNESCO-ba.

1955. július 18. Enver Hodzsa, az Albán Munkapárt első titkára többhetes szovjetunióbeli nyaralása alkalmával nem hivatalos látogatást tesz Nyikita Hruscsovnál. A szovjet vezetőkkel folytatott megbeszélései során a fő téma a Jugoszláviához fűződő viszony.

1955. augusztus 24. *Görögországban megnyitják a hagyományossá váló Epidauruszi Fesztivált. Minden évben május és október között ókori darabokat mutatnak be eredeti környezetben.*

1955. augusztus 25. *Athénban román–görög gazdasági megállapodást írnak alá, továbbá döntenek a nagykövetségi szintű diplomáciai kapcsolatok visszaállításáról.*

1955. augusztus 29. *Miután Görögország 1954-ben és 1955-ben sikertelenül próbálta az ENSZ Közgyűlés napirendjére tűzni a ciprusi kérdést, közvetlen tárgyalások kezdődnek Nagy-Britannia és Görögország között, Törökország bevonásával. A londoni brit–görög–török konferencia azonban szeptember 7-én eredménytelenül ér véget: míg Nagy-Britannia ragaszkodik a brit szuverenitás fenntartásához, a görögök az enóziszt szorgalmazzák, a törökök pedig vagy a brit, vagy az 1878 előtti török fennhatóság visszaállítását javasolják, autonómia esetén a törökök egyenrangúságával.*

1955. szeptember 1. *Jugoszláv–szovjet árucseré-egyezményt kötnek.*

1955. szeptember 5. A dél-bulgáriai Kardzsaliban megnyitják az ólmot és cinket feldolgozó gyárat, a második ötéves terv és a szocialista nehézipar újabb büszkeségét.

1955. szeptember 5–6. *Szalonikiben éjszaka robbantásos támadást intéznek a török konzulátus ellen. Csak kisebb károk keletkeznek az épületben.*

1955. szeptember 6–7. *Pogromot követnek el Isztambulban a 100 ezres görögség ellen. 16 görög meghal, több ezer épület elpusztul, fokozódik a görögök kivándorlása. 1955 során Isztambulban több mint 4000 lakóépületet, 100 szállodát és éttermet, továbbá 70 templomot rongálnak meg súlyosan, vagy rombolnak le. A támadások oka a ciprusi kérdés feszültté válása. A szövetségesek – különösen John Foster Dulles amerikai külügyminiszter – a két felet önmérsékletre és megbékélésre szólítják fel. A görögellenes zavargások után a török kormány megpróbálja „kommunista ügynökökre” fogni az incidensek szervezését. 17 embert négytől hat hónapig őrizetben tartanak: a ciprusi Török Párt (Kibris Türktür) kilenc tagját, néhány diákot és újságírókat.*

1955. szeptember 8. *Makariosz érsek kijelenti, hogy a ciprusi görögök nem fogadják le a britek által javasolt alkotmányt, hanem a teljes függetlenségért fognak harcolni.*

1955. szeptember 19. A bolgár hadsereg létszámát 18 ezer fővel csökkentik a jugoszláv–szovjet enyhülés és a török–bolgár kapcsolatok javulása miatt.

1955. szeptember 24. Romániában részleges amnesztiát hirdetnek.

1955. szeptember 30. – október 1. Az RMP KB plénuma ismét Gheorghe Gheorghiu-Dejt választja meg a párt első titkárának. A Nagy Nemzetgyűlés október 3-án Chivu Stoicát választja a minisztertanács élére.

1955. október 4. *Görögországban meghal Alexandrosz Papagosz miniszterelnök. A Nemzeti Riadó pártja azonnali választást szeretne, az uralkodó azonban Konsztantinosz Karamanliszt bízza meg az új kormány vezetésével. Karamanlisz két nappal később alakítja meg kormányát.*

1955. október A Román Ortodox Egyház kanonizálja az első román „nemzeti” szenteket.

1955. november 7. A Moszkvában tartózkodó román delegáció vezetője, Emil Bodnăraş honvédelmi miniszter először veti fel Hruscsovnak a Romániában állomásozó szovjet csapatok kivonását.

1955. november 26. John Harding, az új ciprusi kormányzó az EOKA-val szembeni határozottabb fellépés során szükségállapotot vezet be. 25 ezer brit katonát állomásoztatnak a szigeten. Hamarosan tárgyalások kezdődnek a kormányzó és Makariosz között, melyek azonban 1956. márciusban sikertelenül végződnek.

1955. december 14. Tizenhat új tagállamot vesznek fel az ENSZ-be, köztük Albániát, Bulgáriát és Romániát, ami egyúttal a közép- és kelet-európai „népi demokráciák” elismerését is jelenti.

1955. december 15. A britekkel folytatott tűzharcban életét veszti Haralambosz Muszkosz, az EOKA egyik tagja, aki a szervezet első mártírja.

1955. december 20. Jugoszláviát két évre az ENSZ Biztonsági Tanácsa nem állandó tagjává választják.

1955. december 21. Szovjet–jugoszláv tudományos-technikai együttműködési megállapodást kötnek.

1955. december 23–28. Többszöri halasztás után megtartják az RMP II. kongresszusát. A kongresszuson szó esik a szocializmus építésének román útjáról, valamint a szuverenitás, az egyenlőség és a be nem avatkozás elvének tiszteletben

tartásáról. Tovább erősödnek Gheorghe Gheorghiu-Dej és híveinek pozíciói a párton belül – ismét Gheorghe Gheorghiu-Dejt választják a párt első titkárává, a Politikai Bizottság korábbi tagjai mellé pedig bevásztják Nicolae Ceaușescu, Petre Borilă és Alexandru Drăghici. Az 1948-ban kezdődő kizárási kampányok miatt a pártnak már 600 ezernél kevesebb tagja van.

1955 Az év végére befejeződik Szófia központjának átalakítása. Felépítik a Pártházat, a minisztertanács és az elnökség épületeit.

1955 A Thesszaloniki Egyetemen megalakul a Műszaki Kar.

1956. január 4. Görögországban Konsztantinosz Karamanlisz, miután Papagosz halála után az előző évben miniszterelnök lett, megalapítja a Nemzeti Radikális Uniót (ERE). Az ERE jobboldali, konzervatív párt. A Görög Riadó vezetői csatlakoznak a párthoz, tagjai részben a Liberális Pártból kerülnek ki (Karamanlisz is a Liberális Pártban kezdte politikai pályafutását, majd 1951-ben csatlakozott a Görög Riadóhoz). A következő két választást az ERE nyeri meg.

1956. január 11. Felosztatja magát a görög parlament, és február 19-re új választásokat írnak ki.

1956. január 12. Szovjet–jugoszláv szerződés születik az ipari együttműködésről. A Szovjetunió tíz évre szóló hitelt nyújt a délszláv államnak.

1956. február 14–25. Az SZKP XX. kongresszusán Nyikita Hruscsov elítéli a sztálinizmus bűneit. A kongresszuson részt vevő román pártvezető, Gheorghe Gheorghiu-Dej – hatalmát féltve – tévesnek tartja Hruscsov politikáját.

1956. február 19. A görög választásokat a többségi választási rendszernek köszönhetően Konsztantinosz Karamanlisz vezetésével a Nemzeti Radikális Unió (ERE) nyeri, 165 mandátumhoz jut, noha csak a szavazatok 47,4%-át szerzi meg. A Demokratikus Szövetség (Liberális Párt, EDA, EPEK, Néppárt stb.) a szavazatok 48,1%-ával csak 132 helyhez jut a 300 fős parlamentben.

1956. február 21. A népszámlálás adatai szerint Románia összlakossága 17 489 450 fő, ebből 1 651 953 személy vallja magát magyar anyanyelvűnek és 1 589 443 magyar nemzetiségűnek. A németek száma 384 708 (2,2%), a zsidó nemzetiségűeké 146 ezer. Először készül alapos statisztikai felmérés az akkor (hivatalosan) 104 216 főt számláló cigány lakosságról is. A 172 városi rangú településen a lakosság 31,3%-a él.

1956. március 9. A britek Makariosz ciprusi érseket és etnarchát, a ciprusi nép vezetőjét a Seychelle-szigetekre internálják titokban (a vád szerint kapcsolatban áll az EOKA-val). Azt remélik az akciótól, hogy ezzel sikerül a sziget függetlenségének vagy Görögországhoz való csatlakozásának megakadályozása. Nagy-Britannia számításai azonban nem válnak be. Az érseket nemzetközi nyomásra 1957-ben elengedik, de nem térhet vissza Ciprusra, így Athénba utazik. Jelentős tiltakozások zajlanak Makariosz elrablása miatt Athénban és Thesszalonikiben is. Görögország a ciprusi ellentétek miatt az őszi szuezi válság folyamán nyíltan támogatja Nasszert Nagy-Britanniával és Franciaországgal szemben.

1956. március 10. A Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) és Jugoszlávia szerződést köt a gazdasági együttműködésről.

1956. március 23–25. Az RMP KB plénumán Gheorghe Gheorghiu-Dej, Miron Constantinescu és Iosif Chişinevschi beszámolnak az SZKP XX. kongresszusáról. Dej minden korábbi hibát a Luca–Pauker–Georgescu-frakcióra hárít. Kijelenti, hogy eltávolításukkal felszámolták a személyi kultuszt, és Romániában már 1952-ben megtörtént a desztalinizáció. Gheorghe Gheorghiu-Dej azonban több bírálat is éri.

1956. április 2–6. A Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottságának plénuma, követve az SZKP XX. kongresszusának határozatait, 1954. január 25–26. után újra elítéli a személyi kultuszt, de azt csak Valko Cservenkov nevével és tevékenységével köti össze (a kétéves hezitálás pedig jelzi a Sztálin halála utáni bizonytalanságot is). Cservenkov lemond a BKP első titkári és a kormányfői tisztségéről, Todor Zsivkov lesz az első titkár, Anton Jugov pedig a kormányfő. Tizenegy tagú bizottságot alakítanak Dimitar Ganevvel, a KB titkárával az élén. A bizottság célja az, hogy felülvizsgálja az elítélt párttagok és állampolgárok pereit, és elégtételt szolgáltatson az ártatlanul elítéltek számára.

1956. április 3–12. Az RMP KB több ülésen feldolgozza az SZKP XX. kongresszusát. Kemény belső pozícióharc bontakozik ki. Miron Constantinescu és Iosif Chişinevschi kísérletet tesznek a desztalinizáció elmélyítésére, de a párt vezetősége egységesen elveti a korábbi törvénytelen ségek és hibák felszámolására irányuló kritikájukat. Május 25-én, a Sztálin (Brassó) rajoni pártaktíva bukaresti ülésén a korábban elkötelezett sztálinista Alexandru Jar kemény kritikával illeti a pártvezetés mozdulatlanságát és merevségét. A liberalizációt követelő Jart azonnal kizárják a pártból és az Írószövetségből, és nyilvános önkritikát is kell gyakorolnia.

1956. április 14–16. A tiranai járási pártértekezleten – az SZKP XX. kongresszusának szellemében – megkísérlik a desztalinizációt. Támadást indítanak Enver Hodzsa és a vezetés ellen, bírálják az antidemokratikus módszereket, a gazdasági életben elkövetett hibákat, valamint az albán–jugoszláv megbékélés megakadályozását. Hodzsa bizonyos önkritikát gyakorol, és bizottságot alakítanak a hibák kivizsgálására.

1956. április 17. A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája (Kominform) központi lapja, a *Tartós Békéért, Népi Demokráciáért* közleményben tudatja, hogy a szervezet beszünteti működését.

1956. április 18. *Korfun megválasztják az első női görög polgármestert, Maria Deszillát.*

1956. április 25. Az ünnepnapok előtti napokon és szombatokon két órával csökken a munkanap hossza Bulgáriában.

1956. május 7–12. Tito vezetésével hivatalos jugoszláv állami delegáció tartózkodik Franciaországban. Tito találkozik Guy Mollet miniszterelnökkel.

1956. május 9. *Nagy tüntetést tartanak Athénban a ciprusi helyzet miatt.*

1956. május 16. **Marcel Popescu román külkereskedelmi miniszter Párizsba látogat. Tíz év óta ez az első román kormányzati látogatás Franciaországban.**

1956. május 17. Bulgáriát felveszik az UNESCO-ba.

1956. május 18–25. Berlinben, a KGST 7. ülészakán döntést hoznak arról, hogy Bulgária ipara a színesfémek előállítására szakosodik.

1956. május 25. – június 3. Az Albán Munkapárt III. kongresszusán üdvözik az SZKP XX. kongresszusának határozatait. Elfogadják a párt új statútumát és az újabb ötéves terv irányvonalát. Kísérletet tesznek a kapcsolatok normalizálására Jugoszláviával, de a jugoszlávpárti Koçi Xoxe és társai elleni ítéletek érvényben maradnak, hiába javasolják többen az ügyek felülvizsgálatát.

1956. június 1–23. Jugoszláv állami és pártdelegáció látogat a Szovjetunióba. Tito többször tárgyal Hruscsovval, a jugoszláv és a szovjet vezetők rendezik a pártközi kapcsolatokat. Június 20-án aláírják a moszkvai nyilatkozatot, amelyben leszögezik, hogy az eltérő körülmények között a szocializmus építésének különböző útjai léteznek, és

hogy a kommunista és munkáspártok együttműködésének az önkéntességen és az egyenlőségen kell alapulnia. Hangsúlyozzák az együttműködés folytatását. A delegáció elutazását követő napon, 24-én az SZKP KB Elnöksége tájékoztatja a szocialista országok vezetőit a Titóval folytatott tárgyalásokról, leszögezve: „Folytatni kell az erőfeszítéseket, hogy Jugoszláviát áthozzuk a mi táborunkba.”

1956. június 7–23. A brit kormánycsapatok katonai offenzívát indítanak Cipruson (Lucky Alphonse hadművelet). 25 brit katona meghal, 17 EOKA-felkelőt elfognak.

1956. június 18–23. Bukarestben megtartják az első Írókongresszust. A rendezvényen bírálatok érik a szocialista realizmus dogmatizmusát, és megállapítják a nemzeti kultúra egyes értékeinek visszatérését. Mihail Sadoveanut az Írószövetség elnökévé választják.

1956. június 23–26. Tito elnök vezetésével jugoszláv állami és pártküldöttség látogat Romániába a kapcsolatok normalizálása céljából. Határozat születik egy vegyes bizottság létrehozásáról, amely megvizsgálja egy közös vízerőmű építésének lehetőségét a Vaskapunál. A „Vaskapu I” nevű erőmű tervezéséről 1958. február 26-án írják alá Belgrádban a román–jugoszláv szerződést.

1956. június 28. – július 1. *Dmitrij Sepilov szovjet külügyminiszter nem hivatalos görögországi látogatása. (Sepilov a legmagasabb rangú szovjet vezető, aki ez ideig megfordult Görögországban.) Sepilov kijelenti: a Szovjetunió nem fenyegeti Görögország biztonságát, szuverenitását és területi épségét, nem kíván éket verni a Nyugat és Görögország közé. A feszült légkörben zajló megbeszéléseket követően a gazdasági kapcsolatok lendületet kapnak (a görögök attól tartanak, hogy a politikai kapcsolatokból a hazai baloldal profitál).*

1956. július 9. Az USA-ban törvényt hoznak arról, hogy az amerikai elnöknek október 16-ig el kell döntenie, vajon az országnak továbbra is érdekében áll-e Jugoszlávia segélyezése. (Jelen esetben egy egymilliárd dolláros katonai segélyről van szó.)

1956. július 9. A 7,7-es magnitúdójú Amorgosz-földrengés rázza meg a Kikládok szigetcsoportját, a Mercalli-skálán 9-es fokozatot elérve. Az ezt követő cunami és a 7,2-es utórengés 53 ember életét oltja ki. A krétai partokat is elérő árhullám jelentős károkat okoz Anafi, Naxosz, Patmosz, Parosz és Szantorini szigetein is, közel 3000 ház szenved károkat (köztük 529 teljesen megsemmisül). Egyes helyeken az árhullám 25 méter magasságot ér el.

1956. július 16–17. Az RMP KB plenáris ülése határozatot fogad el a mezőgazdasági kollektivizálás gyorsítása érdekében (Romániában 1956 nyarán az összes mezőgazdasági terület kevesebb mint 30%-a volt kollektív kezelésben).

1956. július 18–19. Brioniban Tito találkozik Gamál Abdel Nasszerrel és Dzsaváharlál Nehruval. Közös nyilatkozatot tesznek közzé a békés egymás mellett élésről, a semlegességről és „egy harmadik erő szükségességéről”.

1956. július 21. A bolgár minisztertanács határozatot hoz a GLAVLIT (a kiadóvállalatok felügyeletét – és a cenzúrát – ellátó főigazgatóság) bezárásáról.

1956. augusztus 15. Magyarország és Románia között megszűnik a vízumkényszer. Ennek köszönhetően újra megélelni a személyforgalom, október 23-ig több ezren utazhatnak át rokonlátogatásra.

1956. augusztus 23. Bukarestben felavatják a Központi Állami Könyvtárat (a mai Nemzeti Könyvtár).

1956. szeptember 13–17. Belgrádban jugoszláv–indonéz tárgyalásokat tartanak az el nem kötelezettségről.

1956. szeptember 13. – október 3. Magas szintű albán párt- és kormányküldöttség látogat Kínába Enver Hodzsa pártfőtitkár és Mehmet Shehu miniszterelnök vezetésével.

1956. szeptember 19–25. Hruscsov szovjet pártfőtitkár Jugoszláviában tölti a szabadságát.

1956. szeptember 22. és október 6–7. A XX. kongresszus nyomán a szocialista országok és Jugoszlávia között megindult közeledés jegyében Todor Zsivkov bolgár pártvezető egy nemzetgyűlési küldöttség élén látogatást tesz Jugoszláviában. Megállapítják, hogy az ideológiai ellentétek nem tűntek el (elismerik azonban, hogy korábban túlzó volt a jugoszláv álláspont bírálata), erről további tárgyalásokat kell folytatni, de szükséges a bilaterális kapcsolatok fejlesztése. A látogatás idején a jugoszláv fél igyekszik kerülni a macedón problémát. Zsivkov azonban felveti a jugoszláviai bolgárellenes propaganda kérdését, és hogy a Jugoszláviában zajló macedón nemzetépítésnek bolgárellenes éle van.

1956. szeptember 27. – október 5. Tito a Krímben üdül, ahol folytatódnak a legfelsőbb szintű szovjet–jugoszláv megbeszélések. Tito itt találkozik Gerő Ernővel, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének első titkárával is.

1956. október 15. Dwight D. Eisenhower amerikai elnök feltételesen engedélyezi a kongresszusnak Jugoszlávia segélyezését – elsősorban az élelmiszersegélyt –, felfüggeszti viszont a katonai felszerelések szállítását, amíg nem tisztázódik, milyen viszonyt alakít ki Jugoszlávia a Szovjetunióval.

1956. október 15–23. Gerő Ernő vezetésével magyar pártdelegáció tárgyal Belgrádban.

1956. október 15. – november 3. Bukarestben román–amerikai tárgyalások zajlanak gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi kérdésekről.

1956. október 20–29. Gheorghe Gheorghiu-Dej vezetésével román állami és pártdelegáció tárgyal Belgrádban. Szó esik a lengyelországi és a magyarországi helyzetről, valamint a Vaskapunál tervezett közös vízerőműről. Közleményt adnak ki a két párt együttműködéséről.

1956. október 24. A magyarországi események miatt a Román Munkáspárt Politikai Bizottsága szigorú intézkedéseket hoz: hírzárlatot rendelnek el a magyarországi eseményekről, felduzzasztják a határőrség létszámát, és riadókészültséget rendelnek el a hadsereg gyorshadtesteinél. A nemzetiségek által lakott tartományokba küldik a pártvezetés néhány tagját, gyakorlatilag „kormánybiztosi” jogkörrel. A kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán diákszövetségi közgyűlést tartanak, amelyen Balázs Imre, a főiskola volt IMSZ-titkára felolvas egy öt pontból álló követelést. A Securitate körbeveszi az épületet, a gyűlés szervezőit később letartóztatják és elítélik.

1956. október 26. Románia részt vesz az ENSZ Nemzetközi Atomenergia Ügynökségének megalapításában.

1956. október 27. Diáktüntetésekre kerül sor Bukarestben, Kolozsvárott, Temesváron és Iași-ban. Gheorghe Gheorghiu-Dej sürgősen hazatér Jugoszláviából, az RMP KB négyfős válságparancsnokságot szervez – vezetője Emil Bodnăraș, tagjai pedig Nicolae Ceaușescu, Alexandru Drăghici és Leontin Sălăjan. A parancsnokság széles körű jogosítványokat kap, beleértve a tűzparancs kiadását és a szükségállapot kihirdetését is. Október 30–31-én Temesváron 2500 diák nagygyűlést szervez a műegyetemen, kifejezve szolidaritását a magyar forradalommal és elítélve a szovjet

beavatkozást. Tizenkét pontos memorandumban követelik a szovjet csapatok kivonását Romániából, Sztálin személyi kultuszának felszámolását, a parasztságot sújtó beszolgáltatások eltörlését és az egyetemi autonómia visszaállítását. A gyűlés közben a Securitate csapatai körbefogják az épületet, letartóztatják a szervezőket és a résztvevők nagy részét. Később, letartóztatott diáktársaik szabadon bocsátását követelve több mint ezer egyetemi hallgató vonul a város központjába. A hadsereg és a Securitate csapatai az ortodox katedrális és az Opera tér között bekerítik a tüntetőket, majd két hétre internálják őket a kisbecskereki szovjet laktanyába.

1956. október 30. *A Szovjetunió és a többi szocialista ország közti barátság és együttműködés további erősítésének és fejlesztésének alapjairól* címmel szovjet kormánynyilatkozatot adnak ki. A dokumentum elismeri, hogy a Szovjetunióknak a népi demokráciákhoz fűződő viszonyában „történetek hibák”, és ezért Moszkva kész a kapcsolatok „felülvizsgálatára”. A nyilatkozat szerint a Szovjetunió és a szocialista országok kapcsolatait ezentúl a szuverenitás és a teljes egyenjogúság alapján kell rendezni.

1956. október vége A BKP KB plénuma megtárgyalja a lengyel- és a magyarországi eseményeket, valamint a bolgár küldöttség jugoszláviai látogatását. A lengyel eseményeket kispolgári jellegűnek és a marxizmus–leninizmus revíziójára törekvő kísérletnek minősítik, a magyarországiakat viszont a demokrácia és a szocializmus ellen irányuló ellenforradalmi lázadásnak.

1956. november 2. Szovjet pártküldöttség érkezik Brioniba, hogy a magyarországi helyzettel kapcsolatban egyeztessen a legfelső jugoszláv vezetéssel.

1956. november 3. Az USA és Jugoszlávia szerződést köt a Washington által folyósítandó 98,3 millió dolláros élelmiszer-segélyről.

1956. november 4. A budapesti szovjet katonai intervenciót követően Nagy Imre miniszterelnök és társai a jugoszláv nagykövetségre menekülnek. November 23-ig tartózkodnak a követségen, amikor is Romániába szállítják őket. Másnap Jugoszlávia a magyar kormánytól tiltakozik Nagy Imre és társai Romániába vitele miatt.

1956. november 5. Bukaresti egyetemi hallgatók (az Alexandru Ivasiuc és Mihai Victor Serdaru által vezetett akcióbizottság) elhatározzák egy nyilvános diákgyűlés összehívását az Egyetem térre. Ám a november 4-ről 5-re virradó éjszakán az egyetem épületét és a környező épületeket rohamcsapatok szállják meg, a tervezett tüntetésre

igyekvőket igazoltatják és lefogják. 1957 folyamán több csoportos perben 37 diákot ítélnék el egytől hat évig terjedő börtönbüntetésre.

Az RMP KB Titkársága határozatot hoz a munkásgárdák újjáalakításáról az esetleges ellenforradalmi akciók kivédésére.

1956. november 5–8. A bolgár belügyminisztérium a magyarországi eseményekkel kapcsolatban „megbízhatatlan” állampolgárokat tartóztat le, összesen 372 főt.

1956. november 7. A nagy októberi szocialista forradalom évfordulója alkalmából, az athéni szovjet nagykövetségen rendezett fogadáson a Szovjetunió magyarországi beavatkozása miatt nem jelenik meg sem Karamanlisz miniszterelnök, sem a miniszterek, sem a centrista pártok képviselői. A görög–szovjet viszony ismét elhidegül (amihez 1957-től hozzájárul még az atomfegyverek és amerikai rakéták Görögországba való esetleges telepítésének kérdése).

1956. november 11. Pulai beszédében Tito bírálja a Szovjetunió első magyarországi fegyveres beavatkozását, a másodikat viszont a szocializmus védelmében és a háború megakadályozása érdekében elfogadhatónak tartja. Egyben elítéli Nagy-Britanniát, Franciaországot és Izraelt a szuezi válságban folytatott politikájáért.

1956. november 16. A temesvári katonai törvényszék „nyílt lázítás” vádjával 30 hallgatót és egy tanársegédet ítélt el.

1956. november 20. Albániában nyilvánosságra hozzák, hogy „idegen szolgálatban álló kémeket végeztek ki”, valójában olyan személyeket, akik korábban bírálták Enver Hodzsát.

1956. november 23. Miután november 22-én – számos román és erdélyi magyar pártaktivista kíséretében – Budapestre érkezett Gheorghe Gheorghiu-Dej és Emil Bodnăraș, Romániába szállítják a budapesti jugoszláv nagykövetség elől elrabolt Nagy Imre magyar miniszterelnököt és társait. A Nagy Imre-csoportot az elkövetkező másfél évben a Bukarest melletti Snagovban tartják fogva, a román pártaktivisták pedig közreműködnek a magyar munkáspárt újjászervezésében. A Gheorghe Gheorghiu-Dej és Kádár János tárgyalásai után kiadott közös nyilatkozat szerint az „ellenforradalom” győzelme Európa békéjét veszélyeztető tűzfészekké változtatta volna Magyarországot. Románia az addig nyújtott segítségen kívül 60 millió rubeles támogatást nyújt a Kádár János vezette Magyarországnak. Romániában ugyanakkor fokozódik az ideológiai nyomás.

1956. november 26. – december 3. Chivu Stoica kormányfő vezetésével román delegáció tárgyal gazdasági kérdésekről a Szovjetunióban. Az egyenlőség elve alapján megkötött egyezség értelmében a Szovjetunió nyersanyagokat és berendezéseket szállít Romániának, és felfüggesztik az utóbbi években Bukarestnek nyújtott szovjet hitelek törlesztését is.

1956. november Francia parlamenti delegáció – kilenc képviselő és öt szenátor – érkezik Bukarestbe.

1956. december 1–30. Bulgáriában népszámlálást hajtanak végre. Az 1957. január 17-én kihirdetett eredmények alapján az ország összlakossága 7 629 254 fő, ebből 2 553 524 városi és 5 075 730 falusi lakos.

1956. december 6–8. Karamanlisz görög miniszterelnök jugoszláviai látogatása során azt tapasztalja, hogy a ciprusi kérdésben Jugoszlávia a görög álláspont támogatja. A közös nyilatkozat hangsúlyozza: nincsenek területi követelések a két ország között. A látogatás során a jugoszlávok nem vetik fel a macedónkérdést.

1956. december 12. Jugoszláviában Az új osztály című művéért háromévi börtönbüntetésre ítélik Milovan Đilast.

1956. december 19. A brit parlament alsóháza a Ciprusnak adandó alkotmány tervezetéről tárgyal. A görög kormány nem támogatja, mert csak korlátozott szuverenitást adna Ciprusnak.

1956. december 22. A bolgár belügyminiszter utasítására hivatalosan újra megnyitják a belenei átnevelő munkatábort. 1962-ig 1200 ember kerül Belenébe, akik közül 150 meghal.

1956. december 26. Enver Hodzsa albán pártfőtitkár Moszkvában Hruscsoval a magyarországi események nyomán kialakult helyzetről, a nemzetközi kommunista mozgalomban bekövetkezett változásokról, valamint az albán–jugoszláv ellentétekről tárgyal. Kifejti a revizionizmussal kapcsolatos felfogását.

1956. december 27–29. Romániában – a lengyelországi és magyarországi események hatására – hangulatjavító intézkedéseket hoz az RMP KB: többek közt megszüntetik a falusi lakosságot súlyosan érintő kötelező beszolgáltatást. Kivételt csak a hús- és tejtermékek képeznek.

1956. december Romániában felavatják az első televízióállomást.

1957. január 1–4. Budapesten bolgár, csehszlovák, magyar, román, és szovjet párt- és kormányküldöttség tanácskozik a magyarországi helyzetről. Megállapítást nyer, hogy az „ellenforradalmat” és „fasiszta diktatúrát” „imperialista erők” finanszírozták.

1957. január 14–15. A román belügyminisztériumban állománygyűlést tartanak, amelyen felkészítik a politikai rendőrséget az 1956-os szervezkedések felgöngyölítésére. Az értekezlet után kiadott operatív parancs alapján több ezer személyt helyeznek előzetes vizsgálat alá.

1957. január 19. Adnan Menderes török miniszterelnök javaslata Ciprus felosztását kezdeményezi.

1957. február 26. Az ENSZ Közgyűlése határozatot fogad el, amelyben felszólítja Görögországot, tegyen hathatós intézkedéseket a ciprusi terrorcselekmények ellen.

1957. február 28. Jugoszláviában megtartja első ülését a január 15-én létrehozott JKSZ KB Nemzeti Kisebbségi Bizottsága. Megvitatja a kisebbségek helyzetét és az egyes köztársasági kisebbségügyi bizottságok feladatait.

1957. február Romániában, Kolozsvárott megjelenik a *Korunk* magyar nyelvű kulturális-közéleti havilap első száma.

1957. március 3. Meggyilkolják a ciprusi EOKA harcosát, Grigorisz Avxentioszt.

1957. március 20. Romániában – miután az RMP KB Politikai Irodája március 14-én határozott a kormányzati szerkezet átszervezéséről – megalakul Chivu Stoica kormánya. A belügyminiszter Alexandru Drăghici, a külügyminiszter Grigore Preoteasa, a pénzügyminiszter Aurel Vijoli, az igazságügy-miniszter Gheorghe Diaconescu. 25-ről 16-ra csökkentik a minisztériumok számát, módosítják az alkotmány több cikkelyét, és új nemzetgyűlési elnökséget választanak, élén Petru Grozával. Letartóztatási hullám indul az 1956-os események résztvevői ellen, 1961-ig több mint 30 ezer személyt tartóztatnak le. Az elmarasztaló ítéletek száma meghaladja a tízezret.

1957. március 31. Az EOKA egyoldalú tűzszünetet hirdet. Feltétele: Makariosz szabadon bocsátása.

1957. április 5–16. Albán delegáció látogat a Szovjetunióba Mehmet Shehu miniszterelnök vezetésével. Enver Hodzsa pártfőtitkár bírálja Jugoszláviát, de a szovjet vezetés nem áll nyíltan az albánok mellé. A közös közlemény úgy fogalmaz: mindent megtesznek annak érdekében, hogy javuljanak a kapcsolatok a Jugoszláv Kommunista Szövetségével. A látogatás során megegyeznek, hogy a Szovjetunió eláll az 1955 végéig folyósított, jelentős összegű hitel visszakövetelésétől.

1957. április 6. Arisztotelisz Onasszisz megalapítja az Olympic Airlines görög nemzeti légitársaságot. (Előzmény: 1955-ben a görög állam beszünteti a veszteséges Hellenic National Airlines működtetését, majd azt veszi meg és alakítja át Onasszisz.) 2009. szeptember 29-én az Olympic Airlines – egy ideig még néhány járat kivételével – megszünteti minden tevékenységét, és a privatizáció nyomán létrejött új légitársaság, az Olympic Air megkezdte működését.

1957. április 10. Szovjet–jugoszláv áruszállítási megállapodást kötnek az 1958–1960. évekre.

1957. május 14. Az amerikai külügyminisztérium felújítja a katonai segélyek adását Jugoszláviának (100 millió dollár, beleértve 200 lökhajtásos vadászrepülőgépet).

1957. május 16. A BKP KB Politikai Irodája elhatározza, hogy véget vet a „megbízhatatlan személyek” kitelepítésének, amit az 1956-os magyar események hatására foganatosítottak. 1957. április végéig 382 volt gyáros, illetve földtulajdonos és kereskedőcsaládot telepítettek ki Szófiából.

1957. június 5–11. Bolgár kormányküldöttség látogat Magyarországra. A két fél egyhangúlag véleményt nyilvánít a nemzetközi helyzetről, valamint értékeli az 1956-os magyarországi eseményeket és a bennük való szovjet részvételt. Hangsúlyozzák egy közös európai biztonságpolitikai rendszer szükségességét, és 1958–1960-ra vonatkozó kétoldalú kölcsönös kereskedelmi szerződés megkötésében állapodnak meg.

1957. június 25–27. Belgrádban megtartják a munkástanácsok első kongresszusát.

1957. június 26. Romániában kihirdetik a felsőoktatás átszervezéséről szóló határozatot. Ennek értelmében nagyobb hangsúlyt helyeznek a gazdaság igényeire (ipar, közlekedés, kereskedelem, mezőgazdaság), és szabályozzák a hallgatók összetételét (előnyben részesítve a néptanácsok ösztöndíjasait).

1957. június 28. – július 3. Romániában feszült légkörben zajlik az RMP KB plenáris ülése. Miután június 29-én Nyikita Hruscsov legyőzi sztálinista ellenfeleit (Vjacseszlav Molotovot, Georgij Malenkovot és Lazar Kaganovicsot kizárják a Központi Bizottságból), a tanácskozást egy napra felfüggesztik, majd Gheorghe Gheorghiu-Dej enyhíti saját ellenzékével szembeni politikáját. Kizárják a párt vezetéséből Iosif Chişinevschit és Miron Constantinescut, Dej pozíciója megszilárdul (és stabil marad egészen 1965-ös haláláig).

1957. július 4. Bukarestben megalapítják a Nemzeti Filmarchívumot.

1957. július 7. Dobrudzsa válik Bulgária első régiójává, ahol sikerült végrehajtani a mezőgazdaság teljes kollektivizálását.

1957. július 11–12. A BKP KB plénumán Nyikita Hruscsov júniusi példája alapján Todor Zsivkov eltávolítja hatalmi vetélytársait: Georgi Csankov, Dobri Terpesev és Jonko Panov központi és politikai bizottsági tagokat. A KB új tagjai Mitko Grigorov és Pencso Kubadinszki. A Politikai Bizottság (Politbüro) létszámát 9-ről 11 főre növelik, új tagjai: Dimitâr Ganev, Borisz Cokov, Bojan Balgaranov.

1957. július 12. Szerződést írnak alá Belgium és Görögország között arról, hogy görögök munkát vállalnak a belgiumi széniparban az ottani munkaerőhiány enyhítése érdekében.

1957. július 15. Romániában rendelet ratifikálja a szovjet csapatok ideiglenes romániai állomásozásáról kötött román–szovjet egyezményt. A szovjet egységek továbbra is Romániában maradnak.

1957. július 18. A balkáni kommunista pártok vezetői Moszkvában folytatnak megbeszélést Hruscsov elnöklete mellett. A résztvevők: Enver Hodzsa, Edvard Kardelj, Aleksandar Ranković és Todor Zsivkov. A szovjet vezető a párt- és államközi kapcsolatok normalizálására ösztönzi a résztvevőket.

1957. július 21. Romániában megszigorítják a politikai jellegű bűncselekményekért kiszabható büntetéseket, bevezetik a halálbüntetést a külföldiekkel érintkező – és ezáltal „a román állam biztonságát veszélyeztető” – személyekre.

1957. augusztus 1–2. Tito és Hruscsov titkos megbeszéléseket folytatnak a romániai Snagovban. Egyrészt tárgyalnak a magyarországi helyzetről: egyetértenek a Kádár-kormánynak adandó támogatásban, elismerik és támogatják a Magyar Szocialista

Munkáspárt (MSZMP) erőfeszítéseit. A jugoszláv vezetés ugyanakkor ellenzi, hogy pert indítsanak Nagy Imre ellen, mert az megrontaná a magyar–jugoszláv viszonyt. A tárgyaló felek hangsúlyozzák, hogy erősíteni kell a szocialista országok kommunista pártjainak egységét. A jugoszláv delegáció ígéretet tesz, hogy egy magas rangú jugoszláv küldöttség részt vesz az októberi szocialista forradalom 40. évfordulóján tartandó nagyszabású moszkvai ünnepeken, valamint hogy Jugoszlávia elismeri a Német Demokratikus Köztársaságot. Egyúttal megerősítik a belgrádi és moszkvai (1955. június 2. és 1956. június 20.) nyilatkozatokat. Jugoszlávia támogatja a Szovjetunió béketerveit (ami azt is eredményezi, hogy a szovjet vezetésben visszaszorulnak a „sztálinista elemek”).

1957. szeptember 10. Románia egy balkáni konferencia összehívását kezdeményezi. A konferencia megalapozná az egész Balkánra kiterjedő együttműködést – a leszereléssel párhuzamosan – Románia, Jugoszlávia, Albánia, Bulgária, Görögország és Törökország részvételével. Görög- és Törökország visszautasítása miatt nem valósul meg. Bukarest 1959. június 7-én megismétli felhívását.

1957. szeptember 16. Tiranában megalapítják az első albán egyetemet.

1957. szeptember 30. Romániában engedélyezik az 1948-ban betiltott abortuszt.

1957. október 2. *Nikosz Kazantzakis író halála Frankfurtban.*

1957. október 5. Jugoszláviában újabb hét évre ítélik Milovan Đilast (végül 1961 januárjában szabadul).

1957. október 6–25. Georgij Zsukov szovjet védelmi miniszter Jugoszláviába (6–17.), majd Albániába (17–25.) látogat. Jugoszláviában több üzemet és katonai egységet is felkeres, tárgyal Tito elnökkel. Albániában megpróbál közvetíteni a jugoszláv és az albán párt között, de nem jár sikerrel. Emellett kifejti a Szovjetunió külpolitikai prioritásait, így a Közel-Kelettel kapcsolatos álláspontját is, miszerint támogatják Szíriát. Ez volt Zsukov utolsó miniszteri útja, mert hazaérkezése után néhány nappal éles kritikában részesítik, és leváltják.

1957. október 11. Jugoszlávia az OEEC (Európai Gazdasági és Fejlesztési Szervezet, az OECD elődje) teljes jogú tagjává válik.

1957. október 18. A jugoszláv pártvezetés az SZKP-nak küldött hivatalos válaszlevelében elutasítja a kommunista pártok közelgő konferenciájának nyilatkozat-tervezetét. A JKSZ kifogásolja, hogy a sztálinizmus elleni harc erősítése helyett a

revizionizmus bírálata szerepel a dokumentumban, illetve a tervezet nem ismeri el az el nem kötelezettséget a külpolitikában, valamint hogy az új típusú együttműködés (a kommunista és munkáspártok értekezletei) a Tájékoztató Iroda szellemiségét idézi.

1957. október 19. A Konrad Adenauer vezette német szövetségi kormány megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat Jugoszláviával. A lépés Nyugat-Németország részéről reakció arra, hogy Jugoszlávia 1957. október 10-én elismerte az NDK-t („Hallstein-doktrína”).

1957. október 21. Román parlamenti küldöttség érkezik Franciaországba. A látogatás elősegíti a román külpolitikai nyitást.

1957. október 30. Albánia ratifikálja az olasz békeszerződéssel kapcsolatos szerződéseket.

1957. november 5. Plovdivban felavatják a Szovjet Katona („Aljosa”) műemlékét.

1957. november 12. Bulgáriában kihirdetik az általános nyugdíjakról szóló törvényt.

1957. november 14–16. Tizenkét szocialista ország kommunista és munkáspártja tanácskozik Moszkvában. A találkozón közös elvi nyilatkozatot fogadnak el, amelyben elítélik a „dogmatizmust” és a „revizionizmust”. A JKSZ azonban nem írja alá a közös nyilatkozatot, mert az nem tartalmazza, hogy a sztálinizmus ellen is harcolni kell, illetve a JKSZ úgy ítéli meg, hogy a dokumentum ellentmond a belgrádi (1955. június 2.) és a moszkvai (1956. június 20.) jugoszláv–szovjet deklarációnak.

1957. november 15. vagy 23. Létrejön a ciprusi Török Ellenállási Szervezet (TMT). A megalakulásra Kemal Tanrıverdi, a ciprusi török nagykövetség attaséjának nicosiai házában került sor, Rauf Denктаş és Burhan Nalbantoğlu részvételével. A paramilitáris csoportok 1958-ban kezdik meg működésüket, felveszik a harcot az EOKA-val szemben. A TMT célja Ciprus Görögországgal való egyesülésének megakadályozása és a sziget felosztása (törökül taksim). A török kormány titokban támogatja a szervezetet. 1974. július 20-án, a ciprusi hadművelet kezdetén a TMT-nek 17 151 mudzsahedin tagja volt.

1957. november 16–19. Moszkvában megrendezik a kommunista és munkáspártok nemzetközi értekezletét. A hatvannégy kommunista és munkáspárt küldötteinek részvételével lezajlott találkozón békenyilatkozatot fogadnak el. A Jugoszláv Kommunisták Szövetsége is aláírja a békenyilatkozatot.

1957. december 4. A jugoszláv szövetségi parlament elfogadja a második ötéves tervet (1957–1961), amely részben szakít a nehéz- és hadiipar erőltetett fejlesztésével.

1957 Az év végén 30 ezer görögországi, Égei-Macedóniából származó menekültet tartanak számon Jugoszláviában, közülük 10 ezer főt a görög hatóságok korábban megfosztottak görög állampolgárságuktól.

1957 Bulgáriában megtiltják *Az élet csendesen múlik* című film (munkacíme: *Partizánok*) bemutatását, mivel nem felel meg a partizánokról közvetített hivatalos képnek.

1957 *Kezdetét veszi a régészeti feltárás Pellában, az ókori Makedón Birodalom egykori központjában.*

1958. január 7. Romániában meghal Petru Groza volt kormányfő. A Nagy Nemzetgyűlés január 11-én Ion Gheorghe Maurert választja a Nagy Nemzetgyűlés Elnökségének élére.

1958. január 10. Jugoszlávia lemond a segélyekről, amelyek helyett hosszú lejáratú hitelekre van szüksége.

1958. január 13–15. Az első hivatalosan bejelentett nagyobb sztrájk Jugoszláviában. Trbovljében a bányászok magasabb fizetést követelnek.

1958. január 15. Bulgáriában új kormány lép hivatalba, élén Anton Jugovval.

1958. január 25–27. Todor Zsivkov vezetésével bolgár párt- és kormányküldöttség látogat a Szovjetunióba.

1958. január 27–29. A ciprusi törökök Nicosiában tüntetnek a brit gyarmati kormány ellen. Hét ciprusi török meghal a brit katonákkal való összecsapásokban.

1958. január 28. Az albán minisztertanács rendelete elengedi a termelészövetkezeti parasztok adósságait.

1958. január–augusztus Több romániai faluban kollektivizálásellenes megmozdulásokra kerül sor, amelyeket a hatóságok elfojtanak. A tüntetések azonban később is kiújulnak (1958 és 1962 között minden évben), és gyakorlatilag végigkísérik a romániai

kollektivizálás utolsó szakaszát. A belügyi egységek közbelépése – a tömeges letartóztatások mellett – nem egy alkalommal halálos áldozatokat is követel.

1958. február 3. Amerikai–jugoszláv szerződést írnak alá Washingtonban áruvásárlásról, hitelről és védelmi támogatásról.

1958. február 8. Albánia és Görögország jegyzőkönyvet ír alá az aknák eltávolításáról a Korfui-szorosban.

1958. február 11. Bulgáriában kihirdetik a felsőoktatásról szóló törvényt. Az 1955-ös költségvetéscsökkentés és a kutatások akadémia általi átvétele után az egyetem deklaráltan is másodlagos intézménnyé válik, amelynek feladata csupán az oktatás. A felsőoktatási intézmények száma 26-ra nőtt. Ugyanakkor a régi elit leváltása is a célok közé tartozik: 1960-ra a diplomások száma már eléri a 100 ezret. A mennyiségi ugrás azonban a minőség rovására történik, igaz, időnként némi javulás és fejlesztés is bekövetkezik – Ruben Abramov oktatási miniszter ideológiamentes beadványa következtében új tudományterületek (például a radiokémia és az elektrotechnika) oktatása is szerepet kap, a képzés pedig gyakorlatiasabbá válik. Az elszigeteltség enyhítésére 1958-ban 15 ezer publikáció érkezik a könyvtárba, ebből 1500 Nyugatról. Kvótát állítanak fel a pomákok és törökök számára a pozitív diszkrimináció elvét alkalmazva. Azonban minden igyekezet ellenére sem sikerül megakadályozni az ideológiai viták begyűrűzését az egyetemre, Nyikita Hruscsov bukása után kiéleződik a vita az egyetemen lévő kriptosztálinisták-maoisták és a marxizmus reformját kívánó erők között. Az 1964–1965-ös vita egyik áldozata Zselju Zselev lesz, akit eltávolítanak az egyetemről.

1958. február 14. Bulgáriában kihirdetik az általános katonai szolgálatról szóló törvényt.

1958. február 17. A BKP KB határozatot hoz az alkoholizmus elleni harc fokozásáról a munkások és fiatalok körében terjedő szenvedélybetegség miatt.

1958. február 20–28. Kádár János vezette magyar párt- és kormányküldöttség látogat Romániába. Az MSZMP első titkára egy Marosvásárhelyen elhangzott nyilvános beszédben kijelenti, hogy Magyarországnak nincsenek területi követelései Romániával szemben. A látogatást követően látványosan megszigorítják a magyar kisebbséggel kapcsolatos, addig engedékenyebb politikát.

1958. március 2. A JKSZ KB Végrehajtó Bizottsága határozatot fogad el a nemzeti kisebbségekről, melyeknek biztosítják a teljes gazdasági és kulturális egyenlőséget a jugoszláv szocializmus építése során. A határozat mutatja: a jugoszláv pártvezetés érdeklődni kezd a nemzeti kisebbségek helyzete iránt (korábban szinte nem került napirendre a kérdés).

1958. március 2. Az erdélyi Marosvásárhelyen megkezdzi működését a román, magyar és német nyelvű regionális rádióadó.

1958. március 3. Az EOKA beszünteti az egyoldalúan vállalt tűzszünetet.

1958. március 5. *Görögországban a Karamanlisz-kormány benyújtja lemondását, Konstantinosz Georgakopulosz vezetésével átmeneti kormány alakul.*

1958. március 7. – április 14. Chivu Stoica miniszterelnök vezetésével román kormányküldöttség tesz látogatást Indiában, Vietnamban, Burmában, Kínában, Észak-Koreában és Mongóliában.

1958. március 16. **Bulgáriában kihirdetik a második ötéves terv (1953–1957) teljesítésének eredményeit.**

1958. március 23. Parlamenti választásokat tartanak Jugoszláviában. A Népfront jelöltjei a szavazatok 96,7%-át kapják.

1958. április 3–6. Constanțában mezőgazdasági tanácskozást tartanak, amelyen Gheorghe Gheorghiu-Dej, az RMP első titkára beszámol a romániai mezőgazdaság szocialista átalakításának és fejlesztésének eredményeiről: a parasztcsaládok 45%-a tagja a szövetkezeteknek, ugyanakkor az ország egyes régióiban csak lassan halad a kollektivizálás.

1958. április 6. **Szófiában megnyitják a Bolgár–Szovjet Barátság Házát.**

1958. április 17–23. Gheorghe Gheorghiu-Dej és Nyikita Hruscsov levelet vált a Romániában állomásozó szovjet csapatok kivonásának ügyében.

1958. április 22. A Szovjetunió ismét gazdasági szankciókat foganatosít Jugoszláviával szemben, ami jelzi a szovjet–jugoszláv konfliktus kiújulását.

1958. április 22–26. Ljubljanában megtartják a JKSZ VII. kongresszusát. A kongresszus elutasítja, hogy külföldről beleszóljanak Jugoszlávia politikájába, és megerősíti az öngazgatás politikáját. A szocialista országok revizionistának értékelik, és elítélik a programot. A Szovjetunió bírálja Jugoszlávia különutas külpolitikai elképzeléseit, Moszkva szerint Jugoszlávia aláássa a szocialista országok egységét.

1958. április 30. A BKP KB Politikai Irodája határozatot hoz a cigányok életkörülményeinek javításáról. Határozatot hoznak a televízióadások megkezdéséről.

1958. május 10. A Szovjetunió felszólítja a jugoszláv vezetést, hogy vesse magát alá a szocialista táboron belül érvényes fegyelemnek.

1958. május 11. Görögországban a Karamanlisz vezette Nemzeti Radikális Unió a szavazatok 41%-át megszerezve megnyeri a választásokat, 171 mandátumot szerez. A baloldal (EDA) a szavazatok 24%-ával 79 helyhez jut, a Liberális Párt pedig 21%-kal 36 mandátumhoz. Két új párt is bekerül a parlamentbe. Közvetlenül a választások után Karamanlisz új kormányt alakít, és pártjába visszaveszi a disszidenseket.

1958. május 12. Ion Gheorghe Maurer, a román Nagy Nemzetgyűlés elnöke Párizsban találkozik René Coty francia köztársasági elnökkel.

1958. május 20–24. Moszkvában megtartják a KGST és a Varsói Szerződés tagországainak tanácskozását, amelyen a szocialista országok gazdasági fejlődésének kérdéseiről – és a KGST-tagállamok közötti munkamegosztás tervéről –, valamint a NATO és a Varsói Szerződés közötti megneemtámadási egyezség javaslatáról tárgyalnak. A Varsói Szerződés Tanácsának ülésén bejelentik a 35 ezer fős szovjet katonai kontingens kivonását a Román Népköztársaságból, mivel Romániának nincs közös határa nem szocialista állammal, és biztonságát nem veszélyeztetik a NATO-országok.

1958. május 23. Bulgária és a Szovjetunió megállapodást írnak alá az 1961–1965 közötti időszakra tervezett gazdasági együttműködésről és kölcsönös szállításokról.

1958. május 27. A Szovjetunió befagyasztja azoknak a hiteleknek a folyósítását Jugoszlávia számára, amelyekről 1956-ban állapodtak meg. Néhány napon belül Jugoszlávia hitelkérelemmel fordul az USA-hoz, Nagy-Britanniához és Franciaországhoz.

1958. május 30. Romániában a temesvári katonai törvényszék ítéletet hirdet a Szoboszlai-perben. A Szoboszlai Aladár vezette összeesküvés célja egy magyar–román konföderáció létrehozása volt. A katolikus papot és 9 társát szeptember 1-jén kivégzik

az aradi börtönben, további 47 vádlottat összesen 1300 év börtönre ítélnék a kommunista rendszer idején megrendezett egyik legjelentősebb kirakatperben.

1958. június 1. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. 99,9%-os részvételi arány mellett a Népfront jelöltjeire szavaz a választók 99,9%-a.

1958. június 2–7. A BKP VII. kongresszusa kimondja a „szocialista rendszer győzelmét”. Jelen van Nyikita Hruscsov szovjet pártfőtitkár is. A Szovjetunió utasítását követve a kongresszus elutasítja a jugoszláv kommunisták vádjait, amelyek szerint az SZKP hegemoniára törekszik, és elveti a szocializmushoz vezető „nemzeti utakat”. A kongresszuson részt vevő Enver Hodzsa albán pártvezető is hevesen támadja Jugoszláviát. Beszámolnak továbbá a mezőgazdasági művelés alá vont föld 92%-ának kollektivizálásáról.

1958. június 9–13. Romániában az ideológiai kérdések megvitatására összehívott KB-plénumot követően kizárnak az RMP-ből több prominens személyiséget és régi (még az illegális időkben csatlakozó) párttagot. A pártszervezeteket arra utasítják, hogy „fáradhatatlanul harcoljanak a revizionizmus és mindenféle idegen ideológiák – nacionalizmus, burzsoá erkölcs (...) – befolyása” ellen, és fokozzák az ideológiai munkát és a marxizmus–leninizmus terjesztését. A tanácskozást széles körű tisztogatási kampány és letartóztatási hullám követi.

1958. június 13. Albánia felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Törökországgal.

1958. június 14. Súlyos összecsapások zajlanak a ciprusi görögök és törökök között. A nicosiai polgármester ENSZ-csapatokat kér a városba.

1958. június 19. Harold Macmillan brit miniszterelnök újabb tervezetet terjeszt az alsóház elé, amely korlátozott önkormányzatiságot biztosítana Ciprus számára brit vagy nemzetközi felügyelet mellett. Június 21-én Karamanlisz görög miniszterelnök és Makariosz érsek elutasítják a tervezetet, teljes függetlenséget követelnek. A törökök támogatják a javaslatot, ugyanakkor ismét felvetik a sziget felosztását.

1958. június 21. A BKP KB Politikai Irodája határozatot hoz a török és a bolgár iskolák fokozatos összevonásáról. A török fiatalok oktatása alapvetően bolgár nyelvű lesz, a török nyelvet külön óraszámokban tanulják. Ezzel megszűnik az 1878 óta működő török iskolarendszer maradványa is.

1958. június 24–30. Viliam Široký csehszlovák kormányfő Albániába látogat. A kétoldalú kapcsolatok megvitatása mellett külpolitikai témák kerülnek napirendre. Enver Hodzsa felhasználja az alkalmat, hogy Jugoszláviát támadja: revizionistának, a Szovjetunió, valamint a marxizmus ellenségeinek nevezi az ország vezetőit. Az albán vezetők kifejezik a Szovjetunió iránti szolidaritásukat.

1958. június 27. Magyar kormányküldöttség látogat Bulgáriába, a két fél konzuli és kettős állampolgársági egyezményt ír alá.

1958. július 5. Albánia megfenyegeti Olaszországot, hogy rakétaállomást létesít, amennyiben Olaszország a saját területén ilyet telepít.

1958. július 14. Romániában lázadás tör ki a túlszűfolt szamosújvári börtönben, amit az odavezényelt katonai egységek vernek le. Az áldozatok száma harmincra tehető. Csak a szamosújvári börtönben 1960-ig 200 rab hal meg a szigorú fogvatartási körülmények miatt.

1958. július 21. Romániában módosítják a büntető törvénykönyvet, ami során szigorítanak több büntetési tételen. Az intézkedés – egy február 17-i rendelettel együtt, amely alapján több évre munkatáborba internálhatják az „államrendre veszélyt jelentő” személyeket – a rezsim újabb szigorodásáról tanúskodik.

1958. július 26. A júniusban megkezdett kivonulás eredményeképp elhagyja az utolsó szovjet katona Románia területét. Ezzel véget ér a szovjet hadsereg 1944 óta tartó romániai jelenléte.

1958. október 2–4. A BKP KB plénuma jóváhagyja a *Tézisek a párt munkájáról a török lakosság körében* című dokumentumot. Ennek lényege, hogy a bulgáriai törökség nem a török nemzet része, a hazája Bulgária, különállását pedig fel kell számolni. A hodzsák (muszlim vallási vezetők) politikai célokat követnek, ezért a vallást is támadni kell.

1958. október 4–6. Orhidban a második macedón egyházi-nemzeti gyűlésen határozatot hoznak az önálló macedón egyházszervezetről. Macedón Pravoszláv Egyház néven megújítják az ohridi és szkopjei Szent Kelemen érsekséget (melyet 1767-ben szüntettek meg). II. Dositejt (Dimitrija Stojkovski) választják érseknek.

1958. október 10. Görögországban létrehozzák a Királyi Kutatási Alapítványt, amely megalapítja a Görög Nemzeti Kutatóintézetet. Az intézet természet- és humán

tudományos, multidiszciplináris kutatásokat végez. Három kutatóintézetből áll (Történeti Kutatások Intézete, Biológiai, Biokémiai, Biotechnológiai Intézet, Elméleti és Fizikai, Kémiai Intézet).

1958. december 4. Az északkelet-bulgáriai Devnijában átadják a cementgyárat – a szocialista iparosítás egyik eredményét.

1958. december 19. Görögországban Szofoklisz Venizelosz veszi át a Liberális Párt vezetését Georgiosz Papandreu visszavonulását követően.

1958. december 22. Szerződést írnak alá amerikai mezőgazdasági termékek jugoszláviai eladásáról.

1958. december 22. – 1959. február 19. Tito elnök Délkelet-Ázsiába (Indonézia, Burma, India, Ceylon) és Afrikába (Etiópia, Szudán, Egyiptom) utazik. A hosszú út jelzi, hogy Jugoszlávia új szövetségeseket, partnereket keres a katonai tömbökhöz nem tartozó országok között, és megkezdí az el nem kötelezettek mozgalmának szervezését. Támogatja a nemzeti felszabadítási harcot.

1959. január 17. A BKP KB kibővített ülése határozatot hoz Bulgária új közigazgatási felosztásáról: 30 közigazgatási egységet hoznak létre, később ezek száma 28-ra csökken.

1959. február 9. Bukarestben aláírják a Franciaország és Románia közötti pénzügyek rendezéséről szóló megállapodást.

1959. február 11. A zürichi konferencián a két ciprusi közösség képviselői (III. Makariosz püspök, illetve Fazil Küçük vezetésével) találkoztak Görögország miniszterelnökével, Konsztantinosz Karamanlisszal és Törökország miniszterelnökével, Adnan Menderesszel. Három dokumentumot hagynak jóvá, amelyek a zürichi és a londoni megállapodás néven válnak ismertté.

1959. február 19. Londoni és zürichi tárgyalások után Londonban Görögország, Törökország és Nagy-Britannia, valamint a ciprusi görög és török közösség képviselői megállapodnak a független Ciprusi Köztársaság létrehozásáról és a görög és török lakosság együttélésének elveiről. Az egyezmény fontosabb pontjai szerint a sziget elnöki köztársaság, ahol az elnöknek mindig görög, az alelnöknek mindig török származásúnak kell lennie, 7 görög és 3 török miniszternek kell lennie, és a vezetésben mindenütt a 70:30%-os arányt kell megvalósítani. Nagy-Britannia, Görögország, Törökország és Ciprus

garanciaszerződést ír alá, amely kimondja, hogy a szigetet nem lehet Görögországhoz vagy Törökországhoz csatolni, és nem lehet felosztani sem. Cipruson kisebb görög és török csapatok fognak állomásozni, és megmaradnak a brit támaszpontok is.

1959. február 27. – március 1. Kolozsváron „egyesítési nagygyűléseket” tartanak az Egyetemisták Házában a kolozsvári főiskolák tantestületeinek részvételével. A következő tanévtől a magyar tannyelvű Bolyai János Tudományegyetem és a román Victor Babeş Egyetem összeolvadásával új felsőoktatási intézmény jön létre Babeş–Bolyai Egyetem néven. Az intézkedés politikai végrehajtását Nicolae Ceauşescu felügyeli. Több magyar oktató és hallgató öngyilkossággal tiltakozik a magyar felsőoktatás önállóságának megszüntetése (és feltételezett elsorvasztása) ellen.

1959. március 1. A görög, illetve a török parlament is jóváhagyja a Ciprusra vonatkozó londoni szerződést. – Háromévnnyi távollét után visszatér Ciprusra Makariosz. – A brit kormányzó amnesztiát hirdet az EOKA-tagoknak.

1959. március 2. A JKSZ KB Végrehajtó Bizottsága levelet intéz a köztársasági pártszervekhez, amelyben kimondja, hogy a nemzeti kisebbségek egyenjogúak a többi jugoszláv nemzettel.

1959. március 13. Az EOKA beszünteti a fegyveres támadásokat a brit kormányzat ellen.

1959. március 19. Kolozsváron a Macskási Pál hadbíró vezette katonai törvényszék tanácsa súlyos ítéleteket hoz az 1956 őszén Brassóban és Székelyföldön létrejött Erdélyi Magyar Ifjak Szövetsége (EMISZ) tagjai elleni perben. 76 magyar nemzetiségű diákot és értelmiségit ítélnék el.

1959. március 24. Helyreállítják a diplomáciai kapcsolatokat Bulgária és az USA között.

1959. március 24. Jugoszláviában párthatározatot hoznak a nemzetiségi politikáról. A határozat szerint a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúak, a kétnyelvűségnek nagyobb figyelmet szentelnek majd a jövőben. A pártvezetés a helyi művelődési-kulturális szervezeteket támogatja, szükségtelennek ítéli, hogy a nemzetiségek átfogó, vertikális művelődési szerveződések hozzanak létre.

1959. március 30. Romániában megtiltják a mezőgazdasági bérmunkát és a haszonbérbe adást. Az intézkedés egy újabb „kulákellenes” hullám kezdetét jelenti.

1959. április 20–21. A BKP KB plénuma jóváhagyja a bulgáriai oktatási rendszer átalakítását. A reform célja „az ifjúság oktatásának és nevelésének közelebbi kapcsolatba hozatala a termeléssel”. A középiskola új, 12 éves típusát tervezik kialakítani.

1959. április 24. Az albániai Shkodrában katolikus papok ellen rendeznek kirakatpert, számos halálos ítéletet hoznak. A papokat többek közt azzal is vádolják, hogy a jugoszláv titkosszolgálatnak dolgoztak.

1959. május 3. Tiltakozó megmozdulások zajlanak Albániában az olaszországi rakéta-kilövő bázisok létrehozása ellen. Május 22-én pedig a görögországi rakétakilövő bázisok létrehozása ellen tiltakoznak.

1959. május 9–11. Konsztantinosz Karamanlisz görög miniszterelnök Törökországba látogat, és Adnan Menderesszel tárgyal. Megállapítják: a zürichi és londoni szerződések eredményeként új korszak kezdődött a kétoldalú kapcsolatokban. (Ezt követően 49 évig nem utazik görög miniszterelnök Törökországba.)

1959. május 25. – június 4. Nyikita Hruscsov vezetésével szovjet párt- és kormányküldöttség látogat Albániába. Az Enver Hodzsával folytatott tárgyalások azonban a Szovjetunió számára eredménytelenül zárulnak. A Szovjetunió főbb céljait – egy rakétatámaszpont kialakítását az albán tengeren, illetve Albánia visszaédesgetését a KGST-be – az albán vezetés gyakorlatilag elutasítja. A zárónyilatkozat egy atomfegyvermentes közép-európai és balkáni övezet létrehozását javasolja, szorgalmazza a görög- és olaszországi amerikai rakétatámaszpontok építésének beszüntetését. A Szovjetunió javasolja Albániának, hogy az egyenlőség és az egymás belügyeibe való be nem avatkozás tiszteletben tartásával javítsa kapcsolatait Jugoszláviával. Emellett 300 millió rubel értékű, Albániának nyújtandó gazdasági segélycsomagban állapodnak meg. (Ez az utolsó magas szintű szovjet látogatás Albániában, mivel a következő években Tirana minden kapcsolatot megszakít a Szovjetunióval.)

1959. május 28. A kínai védelmi miniszter Albániába látogat. A két ország közötti hadi együttműködés lehetőségeiről tárgyalnak. A kínai miniszter tárgyalása – a szovjet pártdelegáció tiranai tartózkodására időzítve – mutatja, hogy Albánia fordulatra készül külpolitikai orientációjában.

1959. június 7. Chivu Stoica román miniszterelnök 1957 után ismét egy kollektív biztonsági szerződés aláírását javasolja: az összes nukleáris fegyver, valamint rakéta kivonását a Balkán és az Adriai-tenger térségéből (beleértve Olaszországot is), ami egy nukleáris fegyvermentes övezet kialakítását jelentené. Kiáll amellett, hogy békés úton rendezzenek minden nézeteltérést a térség országai között. (Előzmény: Hruscsov a hónap elején a NATO előkészületeire utalva kijelenti, hogy görögországi és olaszországi rakétabázisok létesítése esetén a Szovjetunió ellenintézkedésként kénytelen lesz hasonló bázisokat telepíteni Albániában és Bulgáriában.)

1959. június 8. *Görögország benyújtja kérelmét az Európai Gazdasági Közösség társult tagsági státuszára. Július 27-én az EGK külügyminiszterei hozzájárulnak, hogy Görögországgal társulási megállapodást írjanak alá.*

1959. június 18. *A nemzetközi ügyekben elfoglalt eltérő álláspontjaik ellenére Görögország és Jugoszlávia tovább fejlesztik kétoldalú együttműködésüket, és tizenkét (gazdasági, műszaki kulturális) megállapodást írnak alá. Az egyik szerződés belpolitikai vitát vált ki Görögországban, mert a határ menti forgalom esetében a macedón (amely az egyik hivatalos nyelv Jugoszláviában) nyelvű iratokat nem akarják elfogadni, mivel Görögországban nem ismerik el a macedón nemzet létét. Az ellenzéki támadások ellenére a görög parlament 1959. szeptember 17-én ratifikálja az egyezményeket. Görögország később azonban visszautasít minden együttműködést Jugoszláviával, ha a macedón tagköztársaság érintett az ügyben (például a kihatárforgalom és a szabad kereskedelem esetében).*

1959. június 20. – augusztus 14. **Rómán kormányküldöttség utazik Nyugat-Európába (Svájcba, Nagy-Britanniába, Franciaországba, Olaszországba, Belgiumba, Hollandiába) a gazdasági kapcsolatok fejlesztésének céljával.**

1959. június 25. A Szovjetunió támogatja Románia javaslatát az atomfegyvermentes övezet vonatkozásában. Nyilatkozatot ad ki, és a következő napokban jegyzéket küld Görögországnak, Olaszországnak, Törökországnak, Franciaországnak, az Egyesült Királyságnak és az Egyesült Államoknak, hogy a Balkánon hozzanak létre atom- és rakétamentes övezetet. Felszólítja Törökországot és Olaszországot, hogy vizsgálják felül az USA nyomására kialakított álláspontjukat a rakéták telepítésének kérdésében (mindkét ország hozzáállása változatlan marad). Görögország 1959. július 10-én elutasítja a tervet, arra hivatkozva, hogy a régió belül még nem érett meg a helyzet egy ilyen törekvés megvalósítására, mivel a bolgár hadsereg bizonyos fegyvernemekben (harckocsikban és tüzérségben) már fölényben van Görögországgal szemben. Törökország pedig július 13-án utasítja el az elképzelést, és azzal vádolja a Szovjetuniót,

hogy megpróbálja megakadályozni Törökországot abban, hogy modern védelmi fegyverekhez jusson, miközben maga is sok ilyen fegyverrel rendelkezik.

1959. július 4. Bulgáriában jóváhagyják az iskolának az élethez való közelítéséről és a népoktatás további fejlesztéséről szóló törvényt.

1959. július 28. Bukarestben egy hat főből álló csoport 1,6 millió lej (250 ezer amerikai dollár) értékű fegyveres rablást követ el az Állami Bank egyik fiókja ellen. A csoport tagjai az RMP és a rendőrség felső vezetéséhez tartozó zsidó származású káderek. Két hónappal később a Securitate őrizetbe veszi az elkövetőket, majd halálra ítélik, és Monica Seviánu kivételével 1960-ban kivégzik őket. Merész tettüket elsősorban nem a meggazdagodás vádja, hanem inkább az erősödő hivatalos antiszemitizmus, a zsidó származású káderek elleni diszkrimináció motiválta.

1959. július 29. Kereskedelmi szerződés születik Nagy-Britannia és Jugoszlávia között.

1959. augusztus 8–10. Visszatérnek állomáshelyeikre Jugoszlávia és Albánia nagykövetei, akik a jugoszláviai albán kisebbség helyzetét érintő nézetkülönbségek miatt 1958 elején távoztak a fővárosokból.

1959. szeptember 15. A romániai Brassóban súlyos börtönbüntetésre ítélnék öt szász író, akiket azzal vádoltak, hogy kommunistaellenes utalásokat tartalmazó műveket jelentettek meg. – Románia ENSZ-nagykövétét a nemzetközi szervezet 14. Közgyűlésének alelnökévé választják.

1959. október 1. Romániában a román fegyveres erők ünnepnapjává nyilvánítják október 25-ét, a „horthysta-fasiszta megszállás alóli felszabadulás” (azaz Észak-Erdély visszaszerzése) évfordulóját.

1959. október 23. *A nyugatnémet kormány – amely megpróbálta a Merten-ügyet a német–görög jóvátételi szerződéssel összekapcsolni – nyomására a görög parlament törvényt fogad el, amelynek értelmében megszüntetik a háborús bűnökkel kapcsolatos eljárásokat, az azokkal foglalkozó hivatalt felosztatják. November 3-án, 30 hónapos börtönbüntetés után Németországba viszik a 25 évre elítélt Maximilian Mertent. (Merten a német katonai közigazgatás vezetője volt Szalonikiben a második világháború alatt, amikor is mintegy 50 ezer zsidót deportáltak a városból.) Németországban Mertent „bizonyítékok hiányában” minden vád alól felmentik. 1960. szeptember 28-án a Hamburger Echo és a Der Spiegel című német lapok kivonatokat közölnek Merten vallomásából, amelyben Merten azt állította, hogy Konsztantinosz Karamanlisz*

kormányfő és más, kormányzati tisztséget betöltő politikusok (Takosz Makrisz belügyminiszter, valamint Georgiosz Themelisz védelmi miniszterhelyettes) besúgók voltak Szalonikiben Görögország német megszállása idején, emellett olyan vállalkozással jutalmazták őket, amely egy, az auschwitzi koncentrációs táborba küldött görög zsidóé volt. A hírbe hozott görög politikusok visszautasítják a vádakat. Karamanlisz azt állítja: az ellenzéki pártok rágalomhadjáratot indítottak ellene. Végül 1963-ban a Der Spiegel rágalmazás vádjában bűnösnek találják.

1959. október 28. Romániában rendelet szabályozza a szerzetességet: csak az engedélyezett kolostorokban élhetnek szerzetesek, akiknek több feltételnek is meg kell felelniük (egy bizonyos életkor betöltése, a nyugdíjról való lemondás stb.).

1959. október 28. Washington és Ankara megállapodik, hogy az Amerikai Egyesült Államok Jupiter típusú, közepes hatótávolságú nukleáris rakétákat telepít Törökországban.

1959. november 4. Bulgária és a Szovjetunió szerződést írnak alá az 1961–1965 közötti kölcsönös áruszállításokról, továbbá ipari és energetikai központok felépítéséhez Bulgáriának nyújtandó segélyről.

1959. november 11. Kihirdetik a BKP KB határozatát a bolgár tudomány további fejlődéséről és a szocializmus felépítésében betöltött szerepének növeléséről.

1959. december 2–5. Belgrádban tartja harmadik kongresszusát a földközi-tengeri és közel-keleti antikolonialista konferencia.

1959. december 13. 66,28%-os támogatással Makariosz érseket választják meg Ciprus első elnökének, míg alelnöknek a török Fazıl Küçüköt. (Makariosz csak 1960. augusztus 16-án, Ciprus függetlenségének kikiáltása napján veszi át hivatalát.)

1959. december 14. Szófiában aláírják a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának statútumát, a következő időszakban megélnék a KGST és intézményeinek aktivitása.

1959. december 28. A BKP KB, a minisztertanács és a Bolgár Szakszervezetek Központi Bizottsága határozatot hoz a munkások, mérnökök, műszaki személyek és hivatalnokok fizetésének emeléséről.

1959 Görögországban átadják az A1-es autópálya első szakaszát Larissza és Katerini között. Az Athén–Thessaloniki–Evzoni autópálya (550 kilométer) Macedóniát (így a második legnagyobb görögországi várost, Szalonikit) és Thesszáliát köti össze a fővárossal.

Az építkezés további menete: 1962-ben az Athén–Lamia, 1967-ben a Lamia–Larissza szakasz épül meg, majd 1973-ban a Katerini–Szaloniki–Evzoni-szakasz átadásával fejeződnek be a munkálatok.

1960. január 19. Bukarestben megalakul a balkáni népek kölcsönös együttműködésének román bizottsága.

1960. március 1. Romániában véget ér a „társadalmi rend elleni celszövés” címén értelmiségiek ellen indított per. Számos, az emigráns szerzők munkáinak olvasásával és nyugati nagykövetségekkel való kapcsolattartással megvádolt értelmiségit – köztük Constantin Noica filozófust is – súlyos börtönbüntetésre ítélnék.

1960. március 15. Genfben megkezdte működését egy, a leszereléssel foglalkozó nemzetközi bizottság, amelynek a nyugati országok (USA, Nagy-Britannia, Kanada, Franciaország, Olaszország) mellett több szocialista és délkelet-európai állam is a tagja (Szovjetunió, Csehszlovákia, Lengyelország, Bulgária és Románia).

1960. március 18. *A Német Szövetségi Köztársaság újabb jótételi és kárpótlási szerződést köt Görögországgal: ennek értelmében Németország 115 millió német márkát fizetett ki. (1959 és 1964 között a Német Szövetségi Köztársaság további szerződéseket kötött tizenkét nyugat-európai kormánnyal a háborús áldozatok és a nemzetiszocialista időszakban üldözöttek kárpótlásáról és ellátásáról.)*

1960. március 20. Kétoldalú egyezmény alapján megszűnik a Magyar Népköztársaság és a Román Népköztársaság közötti vízumkényszer a szolgálati és hivatalos ügyekben utazó polgári személyek számára.

1960. március 30. Megállapodás születik a Románia és az Amerikai Egyesült Államok között függőben lévő pénzügyi kérdések rendezéséről. December 9-én az egyezséget újabb amerikai–román szerződés követi: tudományos, kulturális és oktatási témakörben.

1960. március 31. Bulgáriában hatályba lép az első olyan, kulturális cserére vonatkozó nemzetközi terv, amelyet Szófia nyugat-európai országgal (Franciaországgal) kötött.

1960. április 21. Bukarestben, a Scânteia téren felavatják Vlagyimir Iljics Lenin szobrát.

1960. május 18. A JKSZ KB a macedónkérdésről és a jugoszláv–görög viszonyról tárgyal. (Előzmény: április–májusban Athénban per zajlik olyan katonatisztek ellen, akiket azzal vádolnak, hogy kémkedtek a kommunistáknak, és ismét terítékre került Jugoszlávia szerepe a görög polgárháborúban.) Az előadó (Lazar Koliševski) szerint Görögországban meg akarják félelmiteni a macedón lakosságot (ez az említett per célja), és elvitatják nemzeti identitását. A jugoszláv kormánynek kötelessége határozottan fellépni a macedónok védelmében (egyébiránt Bulgáriában is). A jugoszláv és a görög külügyminiszter júliusi 1-jén, Brioni szigetén tartott megbeszélésén hangsúlyozzák, a macedónkérdés az egyetlen vitás ügy a két ország között, és gentlemen's agreementet kötnek a feszültségek enyhítésére (sikertelenül). A Macedón KSZ októberi kongresszusán kijelentik: Görögország nem teljesíti kötelességeit a macedón kisebbséggel szemben. 1960. október 7-én az athéni jugoszláv nagykövetet beidézik a görög külügyminisztériumba, ahol szűkszavúan közölik vele az athéni kormány elégedetlenségét.

1960. június 1. Nikola Kufardzsiev, a Szakszervezetek Központi Tanácsának elnöke és más bolgár értelmiségiek levelet intéznek a BKP KB-hoz, amelyben bírálják a Todor Zsivkov által bevezetett bürokratikus állami szocializmus rendszerét. A levélírókat elbocsátják állásaikból és kitelepítik.

1960. június 13–16. A kommunista és munkáspártok bukaresti nemzetközi értekezletén az albán küldött, Hysni Kapo felszólalásában a kínaiak mellé áll. A szovjet–kínai vitában csak az albánok támogatják Pekinget. Az albán álláspont szerint a kínai kommunisták helyesen lépnek fel, amikor nyíltan támadják a jugoszláv revizionizmust, védelmezik Sztálint, valamint megfelelően értelmezik a proletárdiktatúra jelentőségét.

1960. június 18–21. Nyikita Hruscsov vezetésével szovjet pártküldöttség látogat Romániába. A delegáció részt vesz a Román Munkáspárt kongresszusán, ahol a szovjet pártvezető felszólalásában éles hangon bírálja a kínai politikát.

1960. június 20–25. Miután a Román Munkáspárt Központi Bizottságának májusi ülésén megvitatták a következő időszak gazdaságfejlesztésének irányelveit, az RMP III. kongresszusa elfogad egy ambiciózus hatéves fejlesztési tervet. A koncepció a „nemzeti kommunista” elveket tükrözi: folytatódik a kollektivizálás (1961-re a romániai gazdák több mint 84%-a a kollektív gazdaságokban dolgozik), az erőltetett iparosítás és a nehézipar fejlesztése (a befektetések 78%-a ide irányul), és bővül a nyugati országokkal folytatott kereskedelem (miközben a román–szovjet árucseré aránya csökken). A gazdaságpolitika kifejezi Bukarest fokozatos távolodását a Szovjetuniótól, ugyanakkor a romániai sztálinista jellegű államszocialista rendszer – lényegét tekintve – változatlan marad. Személyi változásokra is sor kerül: Constantin Pârvulescu régi

kommunista vezető kiszorul a pártvezetésből, a KB tagja lesz Csupor Lajos, a Magyar Autonóm Tartomány első titkára, továbbá Fazekas János, Kovács György, Mogyorós Sándor, Szenkovits Sándor, Vass Gizella, továbbá a KB póttagja lesz Levente Mihály. A PB-be Mogyorós Sándor kerül be, a KB titkára Fazekas János lesz. Az RMP tagjainak száma meghaladja a 660 ezer főt.

1960. június 24. Hivatalosan is felbontják a már formálissá vált Balkán Paktumot. Bukarestben találkoznak a szocialista országok kommunista és munkáspártjainak képviselői. A találkozó célja a Kínai Kommunista Párt bírálata, ám a kínai képviselő visszautasítja a vádakat.

1960. július 1. Bulgáriában bevezetik a hatórás munkanapot azokban az üzemekben, ahol a munkakörülmények károsak az emberi egészségre.

1960. július 2. *Karamanlisz görög miniszterelnök Jugoszláviába látogat. A tárgyaló felek megállapítják, hogy a Balkán Paktumon az események túlhaladtak.*

1960. augusztus 6. Az Albán Munkapárt KB levelet intéz az SZKP KB-hoz, kifogásolva, hogy a szovjet diplomácia beavatkozik az albán belügyekbe. Az Enver Hodzsának írt válaszlevélben (1960. augusztus 13.) Hruscsov tárgyalásokat javasol Moszkvában a két párt között, hogy a novemberi nemzetközi értekezleten teljes legyen az egység a Kínai Kommunista Párttal szemben. Az albán vezetés válaszában (1960. augusztus 27.) végül elutasítja a szovjet meghívást, arra hivatkozva, hogy egy harmadik kommunista párt politikájának bírálata sérti az alapvető marxista–leninista normákat.

1960. augusztus 16. A zürichi és londoni szerződést követően Nicosiában aláírják a Ciprus, Görögország, Törökország és az Egyesült Királyság közötti garanciaszerződést, amely megtiltja, hogy Ciprus más állammal egyesüljön, ugyanakkor garantálja Ciprus függetlenségét, területi integritását és biztonságát. A IV. cikk értelmében a garanciavállaló hatalmaknak jogot kapnak, hogy intézkedéseket tegyenek a ciprusi állapotok helyreállítása érdekében (erre a rendelkezésre hivatkoznak 1974-ben a törökök a katonai invázió indoklásaként). A szerződés azt is lehetővé teszi az Egyesült Királyság számára, hogy a két katonai támaszpontját megtartsa. – Ezen a napon kikiáltják a független Ciprusi Köztársaság megalakulását. Első elnöke Makariosz érsek lesz. Az ország a következő évben a Brit Nemzetközösség tagja is lesz. A garanciát biztosító mindhárom ország korlátozott szuverenitású államként kezeli Ciprust, igyekezvén növelni befolyását a szigeten, miközben Makariosz elnök önálló ciprusi politikára törekszik.

1960. augusztus 27. Bulgáriában jóváhagyják a természetvédelmet szabályozó rendeletet.

1960. szeptember 3. Este 8 órakor elkezdí a sugárzást az első görög televízióállomás Thesszalonikiben.

1960. szeptember 5–8. Az Albán Munkapárt KB 18. plénúmán fellépnek az SZKP-t támogató vonal prominens tagjaival szemben. Koço Tashkót kizárják a pártból, Liri Belishovát pedig a KB-ból.

1960. szeptember 17. Az ENSZ 99. tagállamaként felveszik Ciprust a szervezetbe.

1960. szeptember 20–26. Görögországban megrendezik az első Thesszaloniki Filmfesztivált.

1960. szeptember 22. Bulgária és a Szovjetunió aláírják az egyetemisták cseréjéről és oktatásáról szóló egyezményt.

1960. szeptember 28. Gheorghe Gheorghiu-Dej román pártvezető – miután júniusban, a bukaresti kommunista találkozón nem csatlakozott a Kínát elítélő Hruscsovhoz – ismét támogatja Pekinget, amikor az ENSZ Közgyűlésében felszólal Kína ENSZ-tagsága mellett.

1960. október 2. Az albániai népszámlálás szerint az ország összlakossága 1 626 315 fő. A népsűrűség 57 fő/km², a városi lakosság aránya 30,9%. Nemzetiség szerint albán 97,3%, görög 2,5%, macedón 0,3%.

1960. november 10. – december 1. Nyolcvanegy kommunista és munkáspárt képviselői tárgyalnak Moszkvában a kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozásainak soros értekezletén. A Jugoszláv Kommunista Szövetsége távol marad az értekezlettől. Az elfogadott határozatban ismételten elítélik a jugoszláv modellt mint a modern revizionizmus koncentrált kifejeződését. A nyilatkozatban kimondják, hogy a pártok függetlenek és egyenlők, de azt is leszögezik, hogy „a kommunista világmozgalom általánosan elismert élcsapata az SZKP volt és marad”. A Kínai Kommunista Párt képviselői a zárt ajtók mögött zajló éles viták ellenére végül aláírják a tanácskozáson elfogadott nyilatkozatot. November 16-án Enver Hodzsa albán pártvezető hosszú beszédében opportunizmussal vádolja a Szovjetuniót, méltatja Sztálint, elítéli a jugoszláv revizionizmust, és bírálja az SZKP-t, hogy felülbírálta az 1948. évi Kominform-határozatokat. Továbbá megbélyegzi Jugoszlávia koszovói politikáját (mondván,

„genocídiumot” követnek el az albánok ellen), a szovjet–kínai vitában pedig a kínai kommunisták mellé áll. Élesen támadja az SZKP-t az albán kommunista párt ügyeibe való beavatkozás miatt is. Másnap az albán küldöttség elhagyja a konferenciát.

1960. december 22–27. A román Nagy Nemzetgyűlés 9. ülészakán Nicolae Ceaușescu előterjeszti a pártvezetés által 19-én elfogadott, a Román Népköztársaság „területi és közigazgatási beosztásának javítására” vonatkozó törvénytervezetet, melyet 27-én tesz közzé a Hivatalos Közlöny. A tartományok száma 18-ról 16-ra csökken, többek közt megváltozik a Magyar Autonóm Tartomány elnevezése (Maros–Magyar Autonóm Tartományra), területe (a magyar jellegű Háromszéket Brassóhoz csatolják, míg a tartományhoz román többségű területek kerülnek) és etnikai összetétele (a magyarok a lakosság 77%-a helyett ezután csak 61%-át alkotják).

1960. december 27. Az USA, a Nemzetközi Valutaalap és több európai ország pénzügyi segítséget, 275 millió dolláros hitelt ígér a jugoszláv kereskedelmi és valutareformhoz. A jugoszláv parlament elfogadja az 1961–1965-re szóló ötéves gazdasági fejlesztési tervet.

1960. december 31. Jugoszlávia tiltakozó jegyzéket intéz az albán kormányhoz, melyben azzal vádolja Albániát, hogy „felforgató tevékenységet” folytat Jugoszláviában, különösképpen a jugoszláviai albánok körében.

1960 folyamán Bulgáriában ingyenessé válik az oktatás minden formája.

1961. január 1. Jugoszláviában pénzreformra kerül sor (újraértékelik a dinárt), valamint megkezdődik a gazdasági mechanizmus átalakításának kísérlete. Csökkentik a külkereskedelem állami irányítását, növelik a versenyt az iparon belül.

1961. január 11. Spiro Koleka miniszterelnök-helyettes vezetésével albán delegáció látogat Kínába. Gazdasági szerződéseket kötnek.

1961. január 14. Az Albán Munkapárt KB levelet intéz az SZKP KB-hoz, amelyben azzal vádolja a Szovjetuniót, hogy nem tartja be a gazdasági szerződéseket.

1961. január 18. Jugoszlávia újabb jegyzékben tiltakozik az albán kormánynál Tirana „felforgató tevékenysége” miatt. Az iratot a belgrádi albán nagykövet nem veszi át.

1961. február 2. Albánia gazdasági, hitel- és kereskedelmi szerződést köt Kínával.

1961. február 12. A JKSZ Elnökségének kibővített ülésén visszautasítják a kommunista és munkáspártok Jugoszláviát elítélő nyilatkozatát.

1961. február 13–20. Az Albán Munkapárt IV. kongresszusa jóváhagyja az albán delegáció tevékenységét a moszkvai értekezleten. Állást foglal a revizionizmus elleni harc szükségességéről. A kongresszus a szocializmus teljes felépítését tűzi ki célul.

1961. február 28. – március 3. Utolsó alkalommal vesz részt albán delegáció a KGST ülészekán.

1961. február 28. – április 22. Tito elnök – előkészítendő az el nem kötelezettek mozgalmának megalakítását – hosszú látogatást tesz Afrikában (Ghána, Togo, Libéria, Mali, Marokkó, Tunézia, Egyiptom). A tárgyalások során megerősítik, hogy a katonai tömbökhöz nem tartozó államoknak nagyobb szerephez kellene jutniuk a világpolitikában a béke megőrzése érdekében, valamint az antikolonialista harcban. Jugoszlávia támogatja a nemzeti felszabadító mozgalmakat. Tunéziában április 12-én találkozik az algériai ideiglenes kormány delegációjával. (Az algériai mozgalom támogatása következtében hosszú időre feszültté válik a jugoszláv–francia viszony.)

1961. március 19. A görögországi népszámlálás szerint az ország lakossága 8 388 553 fő (az előző népszámlálás óta 755 752 fővel, közel 10%-kal nőtt), népsűrűsége 63,6 fő/km², a városi népesség aránya 43,3%. Vallásra és anyanyelvre vonatkozó adatokat nem gyűjtnek.

1961. március 20–22. Romániában módosítják az alkotmányt – a Nagy Nemzetgyűlés Elnökségét az államtanács váltja fel. Az államtanács elnökévé Gheorghe Gheorghiu-Dejt választják, a minisztertanács élére pedig a mérsékeltnek ismert, részben francia (elzászi német) származású Ion Gheorghe Maurer kerül, aki 1974-ig tölti be a tiszteket. A külügyminiszter 1972-ig Corneliu Mănescu lesz.

1961. március 31. A jugoszláviai népszámlálás szerint az ország lakossága 18 549 291 fő, népsűrűsége 73 fő/km². Nemzetiségi összetétel: szerb 7 806 152 (42,7%), horvát 4 293 809 (23,1%), szlovén 1 589 211 (8,6%), macedón 1 045 513 (5,3%), bosnyák 972 940 (5,2%), albán 914 733 (4,9%), montenegrói 513 832 (2,8%), magyar 504 369 (2,7%), jugoszláv 317 124 (1,7%), török 182 964 (1,0%), szlovák 86 433 (0,5%), bolgár 62 624 (0,3%), ruszin 38 619 (0,2%), roma 31 674 (0,2%), cseh 30 331 (0,2%) és egyéb. A köztársaságok népessége: Szerbia 7 642 227 [szerb 5 704 740 (74,6%), albán 699 799 (9,2%), magyar 449 586 (5,9%), horvát 196 411 (2,6%), szlovák 77 873 (1,0%) és egyéb. Szerbián belül: „szűkebb” Szerbia (4 823 274): szerb 4 459 953 (92,4%), bosnyák 83 811

(1,7%), albán 51 173 (1,1%) és egyéb; Vajdaság (1 854 965): szerb 1 017 717 (54,9%), magyar 442 561 (23,9%), horvát 145 341 (7,8%), szlovák 73 830 (4,0%), román 57 259 (3,1%) és egyéb; Koszovó (963 959): albán 646 605 (67,1%), szerb 227 016 (23,6%), montenegrói 37 588 (3,9%) és egyéb], Horvátország 4 159 696 [horvát 3 339 890 (80,3%), szerb 624 990 (15,0%), magyar 42 347 (1,0%), szlovén 39 103 (0,9%) és egyéb], Bosznia-Hercegovina 3 277 948 [szerb 1 406 057 (42,9%), bosnyák 842 248 (25,7%), horvát 711 665 (21,7%), jugoszláv 275 883 (8,4%) és egyéb], Szlovénia 1 591 523 (szlovén 1 522 248 (95,6%), horvát 31 429 (2%), szerb 13 609 (0,9%) és egyéb], Macedónia 1 406 003 [macedón 1 000 866 (71,2%), albán 183 103 (13,0%), török 131 481 (9,4%) és egyéb], Montenegró 471 894 [montenegrói 383 988 (81,4%), bosnyák 30 665 (6,5%), albán 25 803 (5,5%), szerb 14 087 (2,9%), horvát 10 664 (2,6%) és egyéb].

1961. április 7. A jugoszláv szövetségi kormány tiltakozik Albánia ellenséges politikája miatt, és dokumentumokat tartalmazó „Fehér könyvet” jelentet meg az albán beavatkozásról.

1961. április 9. A franciaországi Suresnes-ben meghal I. Zogu egykori albán király.

1961. április 15–18. Athénban először találkoznak a balkáni egyetértést és együttműködést támogató nemzeti bizottságok képviselői.

1961. április 19. *Karamanlisz görög miniszterelnök egyesült államokbeli útja során több gazdasági, katonai szerződést köt. Megállapodnak Kennedy elnökkel a kapcsolatok szorosabbá tételében.*

1961. április 25. *Egyezmény születik a Német Szövetségi Köztársaság és a Görög Királyság között a szociális biztonságot érintő ügyekben.*

1961. április 26. A szovjet kormány jegyzékben jelenti be, hogy felülvizsgálja a kapcsolatait Albániával és megszünteti a gazdasági segélyezést.

1961. április 28. Jugoszlávia és az USA gabonaszállítmányokról állapodnak meg.

1961. április *Manosz Hadzidakisz a Pireusz gyermekei című dallal megnyeri az Oscar-díjat a legjobb eredeti dal kategóriában.*

1961. május 15–27. Albániában kirakatpercek folynak magas rangú katonatisztek ellen az államrend megsértésének vádjával. Súlyos ítéletek születnek.

1961. június 15–17. Ahmed Szukarno indonéz elnök Jugoszláviába látogat. A katonai tömbökhöz nem tartozó államok szerepéről és egy létrehozandó mozgalomról tárgyal.

1961. június 20. Bulgáriában jóváhagyják a népi ülnökök rendszeréhez hasonló elvtársi bíróságokról szóló törvényt.

1961. július 6. Az Albán Munkapárt KB és a minisztertanács levelet intéz a Szovjetunióhoz a kapcsolatok romlásának okairól.

1961. július 9. A görög kormány és az Európai Közösség képviselői Athénban megállapodást írnak alá, melynek értelmében Görögország az Európai Közösség társult tagja lesz. A szerződést az Európai Parlament szeptember 18-án egyhangúlag jóváhagyja. (1962. november 1-jén lép hatályba.) A szerződés értelmében 22 éves átmeneti időszak után vámunió jön létre Görögország és az Európai Közösség között, valamint előírja pénzügyi egyezmények megkötését és bizonyos politikák harmonizációját (különösen a mezőgazdaság és az adózás vonatkozásában). A személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása 12 éves időszakot követően lép hatályba. (A junta 1967. áprilisi hatalomra jutását követően a társulási megállapodást felfüggesztik.)

1961. július 31. – augusztus 12. Román politikusok küldöttsége utazik a Szovjetunióba Gheorghe Gheorghiu-Dej és Ion Gheorghe Maurer vezetésével, ahol elsősorban Románia KGST-beli szerepéről folytatnak tárgyalásokat.

1961. augusztus 3. A Varsói Szerződés tagállamainak pártvezetői levelet intéznek az Albán Munkapárt KB-hoz. Elmarasztalják Albániát, hogy figyelmen kívül hagyja a testvéri pártok véleményét, ezenkívül nem teljesíti kötelezettségeit a Varsói Szerződésben, így Albánia önmagát a szövetségen kívülre helyezte. Az Albán Munkapárt szeptember 3-i válaszlevele azonban visszautasítja a vádakat, és a többi pártot vádolja az albán nemzet elleni tevékenységgel.

1961. augusztus 3–5. A KGST ülésén Nyikita Hruscsov előterjeszti a részt vevő országok közötti munkamegosztási rendszer kialakításáról szóló javaslatot: létrejönne egy iparosított északi (NDK, Csehszlovákia, Lengyelország) és egy Romániát is magában foglaló, a mezőgazdasági termékek termelésére és forgalmazására szakosodó déli zóna. Románia azonban elutasítja az agrárország rá kiosztott „szerepét”, és tovább folytatja az erőltetett – és az ország erejét, lehetőségeit és szükségleteit meghaladó – iparosítást (például 1961-ben vaskohászati kombinát építése kezdődik Galați-ban).

1961. augusztus 19. A Szovjetunió tiranai nagykövete elhagyja állomáshelyét.

1961. augusztus 28. A bolgár minisztertanács rendeletet hoz a földművelésügyi minisztérium keretén belül önállóan működő Mezőgazdasági Tudományos Akadémia megalapításáról Szófiában.

1961. szeptember 1–6. Huszonöt hivatalos delegáció részvételével Belgrádban megrendezik az „el nem kötelezett államok” elnökeinek és kormányfőinek értekezletét. A találkozó végén nyilatkozatot fogadnak el, amelyben a béke megőrzése és a békés egymás mellett élés fontosságát, valamint a blokkon kívüli politizálás lehetőségét hangsúlyozzák. Meghatározzák a mozgalom szervezeti kereteit.

1961. szeptember 1–7. Gheorghe Gheorghiu-Dej vezetésével román párt- és kormánydelegáció tárgyal Budapesten, aminek eredményeképpen többek között aláírják az új kulturális egyezményt, valamint egy vízummegállapodást a két ország közötti magánjellegű utazásokra vonatkozóan.

1961. szeptember 15. Az Amerikai Egyesült Államok emlékiratban bírálja Jugoszláviát az el nem kötelezettek mozgalmában vállalt szerepe miatt, valamint Tito beszédének hangvételét a szeptember eleji belgrádi konferencián.

1961. október 12. Az Albán Munkapárt KB válaszlevelet küld az SZKP KB-nak. Elutasítja a vádakát és kirohanást intéz Tito és Hruscsov ellen.

1961. október 17. Az SZKP XXII. kongresszusán (október 17–31.) Nyikita Hruscsov pártfőtitkár beszédében a nyilvánosság elé tárja a szovjet–albán ellentéteket, személyi kultusszal vádolja az albán vezetőket és elítéli gáztetteiket (kivégzések). Kifejti, hogy a Szovjetunió mindent megtesz annak érdekében, hogy Albánia a szocialista országokkal tartson. A vita során egyedül Csou En-laj, a kínai képviselő kifogásolja Albánia nyílt elítélését.

1961. október 22. Az Albán Munkapárt KB megfogalmazza álláspontját Hruscsov kongresszusi beszédével kapcsolatban: Hruscsov megtámadta az albán pártot, nyílt támadást kezdeményezett a szocialista tábor egysége ellen. Az Albán Munkapárt vállalja a harcot, tényekkel bizonyítja igazát.

1961. október 29. Görögországban a Konsztantinosz Karamanlisz által vezetett ERE (Nemzeti Radikális Unió) az új választási törvény révén megnyeri a választásokat, a szavazatok 50,8%-ával 176 mandátumhoz jut, a Centrum Unió (Papandreu) 33,7%-ot ér el (100 mandátum), az EDA (baloldal) 14,6%-ot (24 mandátum).

1961. november 6. *Özönvízzel járó természeti katasztrófa sújt le az Attikai-félsziget nyugati oldalán. A természeti csapásnak 31 halottja van, és 3000-en veszítik el otthonukat. A heves áradások következtében Athénban további 43 áldozatot követel az itéletidő.*

1961. november 7. Enver Hodzsa albán pártvezető ünnepi beszédében kitér a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatokra. Nyilvánosságra hozza azokat a vádakot, amelyeket az 1960-as moszkvai értekezleten elmondott.

1961. november 9. Szófia mellett megkezdzi működését az első (kísérleti) atomreaktor Bulgáriában.

1961. november 9. Románia az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezési Szervezetének (FAO) tagja lesz.

1961. november 9–11. Romániában a desztalinizáció jegyében megváltoztatják a Sztálinról elnevezett helységek megnevezését. Brassó („Oraşul Stalin”) ismét visszakapja régi nevét.

1961. november 13. Tito szkopjei beszédében üdvözli az SZKP XXII. kongresszusának antisztalinista határozatait. Bírálja ugyanakkor az amerikai kapitalistákat is, mivel gazdasági nyomást akarnak gyakorolni Jugoszláviára. Megerősíti: nem engednek elveikből még akkor sem, ha nem kapnak több amerikai segélyt. Tito továbbá kijelenti, hogy az albán vezetéssel lehetetlen a megbékélés.

1961. november 18–19. Kairóban tárgyalnak Nasszer, Nehru és Tito. Megállapítják, hogy az el nem kötelezett országok hozzájárulnak a béke megőrzéséhez.

1961. november 19. – december 6. A Bolgár Pravoszláv Egyházat felveszik az Egyházak Világtanácsának tagjai közé.

1961. november 25. A szovjet kormány szóbeli jegyzékben bejelenti a diplomáciai kapcsolatok megszakítását Albániával. December 3-án a Szovjetunió ténylegesen is megszakítja diplomáciai kapcsolatait Tiranával, 10-én az albán diplomaták elhagyják a moszkvai albán nagykövetséget.

1961. november 30. – december 5. A Román Munkáspárt Központi Bizottságának plenáris ülésén Gheorghe Gheorghiu-Dej román pártvezető bemutatja jelentését,

amely szerint Romániában már Sztálin idejében megtörtént a politikai élet desztalinizációja. Ezáltal mintegy felmenti saját magát és politikáját, ellenfeleire hárítva a felelősséget minden elkövetett visszaélésért. Dej-hez csatlakozva több román kommunista vezető is elítéli a sztálinizmust.

1961. december 12–15. Varsóban megtartják a KGST 15. ülészakát, amelyen elfogadják a nemzetközi szocialista munkamegosztás alapelveit.

1961. december 12–27. Az Albánia és a többi szocialista ország közötti ellentétek következményeképpen december 12-én Csehszlovákia, 18-án pedig a Német Demokratikus Köztársaság visszahívja diplomatáit a tiranai nagykövetségről. Az NDK egyúttal felszólítja az albán nagykövetet, hogy távozzon az országból. December 21-én Budapestről is kiutasítják az albán nagykövetet, és visszahívják az albániai magyar nagykövetet. December 27-én Albánia jegyzékben tiltakozik diplomatáinak Magyarországról és az NDK-ból való kiutasítása miatt.

1961. december 26. Albánia és Kína szerződést ír alá egy közös hajózási vegyes vállalat megalakításáról.

1962. január 5. Hét darab P–30-as radarral ismét megindul a katonai eszközök behozatala a Szovjetunióból Jugoszláviába.

1962. január 15. Romániában felosztatják az 1957-ben létrehozott Munkásőrséget.

1962. január Bulgáriában pénzreformot hajtanak végre: 10 régi levát 1 új leváért váltanak be. Az intézkedés a szovjet pénzreform modelljét követi.

1962. február 4–21. Tito elnök újra Afrikába – Egyiptomba (február 4–15. és 18–21.) és Szudánba (február 15–18.) – látogat. Az el nem kötelezett országok vezetőjeként Nasszerral tárgyal. Támogatja a nemzeti felszabadító mozgalmakat.

1962. február 7. Albánia tiltakozó jegyzéket ad át a keleti blokk tiranai ügyvivőinek. Kifogásolja, hogy Albániát nem hívták meg a Varsói Szerződés tagállamai védelmi minisztereinek tanácskozására.

1962. március 9. A görög védelmi miniszter bejelenti a parlamentben, hogy a kormány hozzájárulását adta ahhoz, hogy Krétán NATO-rakétabázist hozzanak létre.

1962. március 10–13. Szófiában a második alkalommal találkoznak a balkáni egyetértést és együttműködést támogató nemzeti bizottságok.

1962. március 13. A jugoszláv parlament amnesztiatörvényt fogad el. A törvény azt a mintegy 150 ezer főt (emigránsokat és hazai személyeket) érinti, akiket a második világháború alatti tevékenységükért tartottak bűnösnek.

1962. március 14. Genfben, az ENSZ védnöksége alatt megnyitják a leszerelésért síkra szálló 18 ország (köztük Románia) konferenciáját.

1962. március 14–15. A februári nemzetgyűlési választások után a BKP KB plénuma döntést hoz az új kormány és a nemzetgyűlés elnökségének összetételéről. A minisztertanácsot érintő változások megszilárdítják Todor Zsivkov pozícióját.

1962. március 16. A JKSZ KB PB kibővített ülésén zárt ajtók mögött élénk vita folyik a nemzeti ellentétekről. Az ülés végén a PB levelet intéz a tagsághoz, amelyben megállapítja, hogy egyes esetekben figyelmen kívül hagyták az egész szocialista közösség érdekeit, és a köztársaságok gazdasági partikularizmusa érvényesült.

1962. április 3. A JKSZ vezetése a párttagságot a gazdasági visszaélések elleni harcra szólítja fel, mert a visszaélésekkel indokolja az előző évben bevezetett gazdasági reformok sikertelenségét.

1962. április 16–21. Andrej Gromiko külügyminiszter vezetésével szovjet kormánydelegáció látogat Jugoszláviába.

1962. április 20–21. A BKP KB plénumán a párt által vezetett ideológiai harcról tárgyalnak. A kommunista vezetés félelme erősödik a nyugati propagandával szemben, és kijelentik, hogy lehetetlen a megbékélés a két világnézet között, és soha nem is következik be.

1962. április 21. Amerikai–jugoszláv egyezményt írnak alá Belgrádban.

1962. április 25. Görögország és a Szovjetunió három évre szóló kereskedelmi szerződést ír alá.

1962. április 27. Miután Gheorghe Gheorghiu-Dej az RMP KB április 23–25-i plenárisán bejelentette, hogy az országban befejeződött a kollektivizálás (a megművelhető föld 96%-át és a mezőgazdasági területek 93,4%-át kollektív

gazdaságokban vagy mezőgazdasági társulásokban művelik, amelyekben több mint 3,2 millió család dolgozik), a Nagy Nemzetgyűlés április 27–30. közötti rendkívüli ülését a mezőgazdaság kollektivizálása lezárásának szentelik. Az ülésen 11 ezer gazda vesz részt egész Romániából. Április 30-án Bukarestben felavatják *A szocializmus győzelme a mezőgazdaságban* elnevezésű kiállítást, májusban pedig a mezőgazdasági minisztérium helyén létrejön a Legfelső Mezőgazdasági Tanács, a vidéken működő tartományi és rajoni tanácsokkal.

1962. május 6. Tito közel 150 ezer ember előtt tart beszédet Splitben, amelyben a JKSZ eszmei és szervezeti egységét hangsúlyozza.

1962. május 8–9. A BKP KB plénuma megtárgyalja Bulgária 1981-ig tartó gazdasági fejlődésére vonatkozó elképzeléseket és az 1961–1965-ös időszak munkatervét. Megállapítják, hogy a kialakult problémák a felgyorsított iparosítás és az életszínvonal növelésének összeegyeztetésével kapcsolatosak. A hibákat Cservenkov helytelen gazdaságpolitikájában keresik, és elhallgatják Zsivkov „nagy lépés” politikájának kudarcát a harmadik ötéves terv végrehajtása során.

1962. május 14. Zsófia (Szofia) görög hercegnő és János Károly (Juan Carlos) infáns esküvője Athénban.

1962. május 14. Az egy éve szabadult Milovan Đilast a *Beszélgetések Sztálinnal* című műve megjelenése után 13 év börtönbüntetésre ítélik. Đilas 1966-ben amnesztiával szabadul.

1962. június 3. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. A részvételi arány 99,9%-os, a Népfront jelöltjei 99,9%-nyi szavazatot kapnak.

1962. június 6–7. A KGST moszkvai ülésén a Szovjetunió javaslatára elfogadják a nemzetközi munkamegosztás és specializáció új programját („ipari észak” és „agrár dél”). A programot aláírja a régi gazdaságpolitika jegyében – ambiciózus iparfejlesztést előirányzó – hatéves tervet (1960–1965) folytató Románia is. A KGST többi tagállama és Románia közötti együttműködés koncepcióját az RMP KB november 21–23-i plenáris ülésén vitatják meg Bukarestben.

1962. június 18–25. Nyikita Hruscsov vezetésével szovjet delegáció látogat Romániába. A látogatás egyes momentumai, illetve a KGST keretén belül tervezett munkamegosztással szembeni román ellenállás miatt egyre feszültebbé válik a viszony Bukarest és Moszkva között.

1962. június 21. *Ünnepélyes megnyitót tartanak Athénban abból az alkalomból, hogy a Nemzeti Történeti Múzeum az egykori parlament épületébe költözött. (A Nemzeti Történeti Múzeumot 1882-ben alapította a Görög Történelmi és Néprajzi Társaság. A múzeum a modern görög történelmet mutatja be Konstantinápoly meghódításától, a görögség politikai, társadalmi és kulturális fejlődését az oszmán megszállás időszakától napjainkig.)*

1962. július 25. Szófiában Jugoszlávia és Bulgária megállapodást ír alá a Niš és Dimitrovgrad (Caribrod) közti vasút gyors megépítéséről. A vasúttal javul a közlekedés Bulgária felé. A megállapodás az ismét javuló, élénkülő jugoszláv–bolgár kapcsolatokat jelzi.

1962. szeptember 24. – október 3. Leonyid Brezsnyev, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának elnöke Belgrádba látogat, ahol megerősítik az 1955. június 2-i belgrádi nyilatkozatot.

1962. szeptember 27. Romániában megalapítják a Temesvári Egyetemet.

1962. október 12. Zsivko Zsivkov bolgár és Mijalko Todorović jugoszláv miniszterelnök-helyettesek öt kétoldalú gazdasági szerződést írnak alá, valamint egy hosszú távú, 1963–1965-re szóló kereskedelmi szerződést.

1962. október 27. *50 évvel a város felszabadulását követően megnyitják a Thesszaloniki Régészeti Múzeumot.*

1962. november 1. *Görögország a Közös Piac társult tagja lesz.*

1962. november 4. A BKP KB plénuma döntést hoz Anton Jugov lemondatásáról a minisztertanács elnöki posztjáról, Valko Cservenkovot pedig kizárják a pártból. Todor Zsivkov véglegesen eltávolítja vetélytársait a párt és az állam vezetéséből.

1962. november 5–14. Az SZKP XXII. kongresszusának mintájára a BKP VIII. kongresszusa elfogadja a szocializmus felépítésének befejezésére és a kommunizmus felépítésére vonatkozó 20 éves (1961–1980) tervet. Döntés születik az ország iparosításáról és nagy nehézipari termelési kapacitások létrehozásáról. Zsivkovot javasolják miniszterelnöknek, amivel az ő kezébe kerül nemcsak a párt vezetése, hanem az állami hatalom is. A kongresszuson határozottan bírálják,

revizionistának minősítik a JKSZ irányvonalát, ugyanakkor a balkáni együttműködés keretében javasolják a bolgár–jugoszláv kapcsolatok javítását.

1962. november 24. A Bolgár Tudományos Akadémia általános gyűlésén Ljubomir Krasztanov akademikust (geofizikust) választják az Akadémia elnökévé, aki miniszteri rangot kap, és a kormány tagja lesz.

1962. november 27. Bulgáriában új kormány alakul, élén Todor Zsivkovval, a BKP KB első titkárával.

1962. december 2–8. Nicolae Ceaușescu vezetésével az RMP küldöttsége is részt vesz az Olasz Kommunista Párt római kongresszusán. A rendezvényen a szovjet delegáció vezetője bemutatja a kubai rakétaválság megoldásához vezető kompromisszumot.

1962. december 3–20. Tito vezetésével jugoszláv állami delegáció látogat a Szovjetunióba, ahol megvitatják a két ország közötti kapcsolatokat. A felek a gazdasági együttműködés kérdéseire koncentrálnak (korábban az év folyamán számos szakértői megbeszélés zajlott). Kölcsönösen dicsérik a másik országnak a szocializmus építésében elért eredményeit (december 12-én Hruscsov, 13-án Tito a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának ülésén), mindez a szocialista országok egységének megteremtését szolgálja.

1962. december Koča Popović jugoszláv külügyminiszter athéni látogatása során megegyezik Evangelosz Averoff görög külügyminiszterrel, hogy mindkét ország kitarthat saját álláspontja mellett a macedónkérdésben, de kerülnek minden olyan intézkedést, amely megzavarhatja a két ország közötti kapcsolatokat. A macedónkérdés a jugoszláv–görög kapcsolatokban nem okoz olyan feszültséget, mint a jugoszláv–bolgár viszonyban (a központi jugoszláv vezetés mindvégig igyekszik mérsékelni a szkopjeiek harcosabb megközelítését). Végül 1964 novemberében a Papandreu-kormány ismét életbe lépteti a határmegállapodást (főképp a jugoszláv támogatásért a ciprusi kérdésben).

1962 Megkezdzi működését Thesszaloniki közelében Észak-Görögország első nagy ipari létesítménye, a Titan cementgyár. (A cég első gyárát 1902-ben alapították Elefszinában.)

1962 folyamán Románia egy éven át az ENSZ Biztonsági Tanácsának választott tagja.

1963. január 3. Romániában részleges amnesztiarendeleetet bocsátanak ki, amely 2543 politikai elítéltet érint.

1963. január 25–26. Todor Zsivkov bolgár pártvezetőt és miniszterelnököt belgrádi látogatása során nagy pompával fogadják, mint utoljára Dimitrovot 1947-ben. Megállapítják, hogy az államközi kapcsolatok megfelelően fejlődnek, a két ország között a társadalmi érintkezések is intenzívebbé válnak. Nem nyitnak vitát a macedónkérdésről, leszögezik, hogy mindkét részről történtek hibák. Tito megállapítja: Bulgáriának vissza kell térnie a dimitrovi elvekhez, Zsivkov viszont sérelmezi, hogy a macedón nemzeti tudat bolgárellenes tartalmú. A kapcsolatok fejlesztését szolgálja a jugoszláv Népfront delegációjának hó végi szófiai látogatása is.

1963. február 15. A KGST Végrehajtó Bizottságának moszkvai ülésén a román küldöttség vezetője kijelenti, hogy Románia ugyan továbbra is részt vesz a szervezet munkájában, ám nem fogadja el a gazdasági integrációra és szakosodásra vonatkozó szovjet elképzeléseket. A Román Munkáspárt vezetése a KB március 5–8-i ülésén megerősíti a román delegáció álláspontját, és bejelenti, hogy a KGST-n belüli együttműködést az 1960-as moszkvai nyilatkozat elvei – az egyenlőség, a nemzeti szuverenitás és függetlenség tiszteletben tartása stb. – szellemében képzei el.

1963. február 19–20. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és kormányfő tisztelgő látogatást tesz a Szovjetunióban.

1963. március 11–12. A BKP KB plénumán a macedónkérdést taglalják. Todor Zsivkov először bírálja nyíltan a párt addigi álláspontját, és kimondja, hogy „semmilyen macedón nép, nemzet vagy állam” nem létezik, de Vardari-Macedóniában, az 1944-ben megalapított Macedón Népköztársaság keretében a helybeli lakosságon belül a macedón nemzeti öntudatot támogatják. Zsivkov álláspontja szerint az úgynevezett macedón nyelv nem létezik, soha nem is létezett (az ott beszélt nyelv ugyanis a bolgár nyelv egyik nyelvjárása), és Szkopjében mesterségesen hozták létre 1945 után. Kifejtette: Bulgária számára elfogadhatatlan, hogy bolgárellenes alapon támogassák a macedón nemzetalkotást. Bulgáriában nem létezik macedón nemzeti kisebbség.

1963. március 28. Románia helyreállítja az 1961 végén megszakadt diplomáciai kapcsolatait Albániával.

1963. április 1–24. A kubai rakétaválságot lezáró megállapodás titkos záradékának értelmében az Amerikai Egyesült Államok visszavonja az addigra már elavultnak számító

és egy esetleges szovjet támadásnak fokozottan kitett Jupiter rakétákat Törökországból (*Operation Pot Pie*).

1963. április 7. Jugoszláviában új alkotmányt fogadnak el. Szétválasztják az állam- és kormányfői posztot, Titót élete végéig államelnöknek választják. A többi tisztségben bevezetik a rotáció elvét, és létrehozzák az elnökhelyettes tisztségét. Az ország új neve *Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság* lesz. A szövetségi parlamentben a korábbi két ház helyett öt kamarát állítanak fel. Koszovó tartományi státuszt kap. A következő hetekben az egyes köztársaságokban is új alkotmányt, az autonóm tartományokban új statútumot fogadnak el.

1963. április 21. *Görögországban a békemozgalom megszervezi az első pacifista megmozdulást Marathonból Athénba. A rendőrség betiltja a tüntetést, majd számos tüntetőt letartóztat (köztük Mikisz Theodorakisz).*

1963. április 23. Bukarestben hat balkáni ország (Albánia, Bulgária, Görögország, Románia, Törökország és Jugoszlávia) nemzeti UNESCO-bizottságainak első találkozásán megalakítják a Délkelet-európai Tanulmányok Nemzetközi Szövetségét (ismert francia nyelvű elnevezése és rövidítése: Association internationale d'études du Sud-Est européen, AIESEE). A tagok a régió hidegháborús megosztottsága ellenére szorgalmazzák a regionális együttműködést. Az AIESEE a balkáni kultúrák tanulmányozását tartja feladatának (történelem, régészet, néprajz, nyelvészet, filológia, néprajz, művészetek, jog). Konferenciái: 1966 Szófia, 1970 Athén, 1974 Bukarest, 1979 Ankara, 1984 Belgrád, 1989 Szófia. A romániai bizottság létrehozására 1963. december 21-én kerül sor.

1963. május 22. *Thesszalonikiben egy háborúellenes gyűlésen Gregorisz Lambrakiszt, a népszerű orvost és baloldali képviselőt egy előre megszervezett akció során, a rendőrpáncsnok szeme láttára egy vascsővel fejbe ütik, majd a szállodájába menetet elgázolják. Május 27-én Lambrakiszt a kórházban meghal. Temetése napján, 28-án Athénban 500 ezres tüntetést szerveznek a jobboldali kormány, a királyi ház és a hadsereg ellen. Kiderül ugyanis, hogy a balesetnek álcázott merényletet a legmagasabb körök szervezték meg. A tárgyaláson a bíró bizonyítékokat mutat arról, hogy a rendőrség és a hadsereg bizonyos körei miként akadályozták meg a nyomozást és hogyan vettek részt az ügy eltussolásban. (Az ítélet és az azt megelőző események szolgáltak alapul Vasszilizs Vasszilikosz Z című regényéhez, amelyet később Costa-Gavras Z, avagy egy politikai gyilkosság anatómiája címmel megfilmesített.) A gyilkosságot követően, júniusban megalapítják a Lambrakiszt Demokratikus Ifjúsági Mozgalmat, amelynek élére*

Mikisz Theodorakis zeneszerzőt választják, majd 1964 szeptemberében a mozgalom egyesül az EDA ifjúsági szervezetével.

1963. május 24. Szovjet küldöttség látogat Romániába, ahol tárgyalásokat folytatnak a szovjet–román kapcsolatokról.

1963. május 25. A bolgár nemzetgyűlés elnökségének rendelete értelmében az oktatásügyi és kulturális minisztériumot felosztják: létrejön a Népoktatásügyi Minisztérium és a Kulturális és Művészetügyi Bizottság. Az utóbbinak minisztériumi rangja van, elnöke pedig a kormány tagja.

1963. május 27–30. Bukarestben megrendezik a balkáni népek együttműködésén dolgozó nemzetközi bizottság képviselőinek harmadik találkozóját. A román, bolgár, görög és jugoszláv delegáció mellett megfigyelőként részt vesznek Olaszország és Ciprus küldöttei is.

1963. május 30. Felavatják Harry Truman – az amerikai görögök támogatásával készült – 12 láb magas bronzszobrát Athénban. Ez egyike annak a néhány szobornak, amely az amerikai elnököket ábrázolja az Egyesült Államokon kívül. A szobor mindig is az egyik fő helyszíne az Amerika-ellenesség kifejezésének Görögországban. Többször ledöntik, lefestik és megrongálják.

1963. június 6–8. Az Albán Munkapárt KB X. plénumának fő témája a mezőgazdaság szerkezeti javítása.

1963. június 16. Parlamenti választásokat tartanak Jugoszláviában (közvetlen választások a Köztársasági Tanácsba). A 93%-os részvétel mellett megtartott szavazáson a Népfrent jelöltjei a szavazatok 97,5%-át kapják.

1963. június 17. Pál királlyal való vitája miatt lemond Konsztantinosz Karamanlisz miniszterelnök (Karamanlisz a feszült államközi viszony miatt nem tartja alkalmasnak az időpontot ahhoz, hogy a királyi pár Nagy-Britanniába látogasson). Néhány hónapra Panagiotisz Pipinelisz kereskedelmi miniszter lesz a kormányfő (június 17. – szeptember 29.), de nem tudja keresztülvinni a választási törvény módosítását az ERE javára, így ő is lemond. A novemberi választásokig ügyvivő kormány vezeti az országot, élén Sztilianosz Mavromikalisszal.

1963. július 8–12. *A görög királyi pár nagy-britanniai látogatása. Az ott élő baloldali görögök tiltakozó megmozdulásokat szerveznek, a politikai foglyok szabadon bocsátását követelik.*

1963. július 24–26. Moszkvában megrendezik a kommunista és munkáspártok vezetőinek és a KGST-tagállamok kormányfőinek találkozóját. A román küldöttség vezetője, Gheorghe Gheorghiu-Dej – magyar és lengyel támogatással – visszautasítja Hruscsov gazdasági integrációs és munkamegosztási tervét, amely helyett a tervek koordinálását javasolja. A román vétó megakadályozza a KGST-integráció elfogadását.

1963. július 26. Szkopjét súlyos földrengés rázza meg, 1070 ember meghal, 3383 megsérül, a macedón főváros 80%-a romba dől. Másnap a városba érkezik Tito és a szövetségi vezetés több tagja.

1963. július 30. Hivatalba lép az új jugoszláv kormányfő, Petar Stambolić. (1967. május 16-ig tölti be a posztot.)

1963. augusztus 8. Miután július 26-án, a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülésén jóváhagyják a légkörben, a világűrben és a víz alatt történő nukleáris kísérletek tiltására vonatkozó határozatokat, majd ennek megfelelően augusztus 5-én, Moszkvában amerikai–brit–szovjet megállapodás születik, Románia is csatlakozik a szerződéshez. Bukarest az ősz folyamán az ENSZ fórumain is szorgalmazza a nukleáris fegyverkezés korlátozását.

1963. augusztus 20. – szeptember 3. Hruscsov Jugoszláviában, Brioni szigetén üdül. A látogatás idején többször, informális keretek között találkozik Titóval. Tito amerikai látogatása előtt megvitatják a leszerelés kérdését, egyúttal hangsúlyozzák a szocialista tábor egységét. Hruscsov látogatása azt is célozza, hogy Jugoszláviát ismételten közelebb hozza a szocialista táborhoz. Az elkövetkező időszakban e politika jegyében gyakorivá válnak a találkozók a jugoszláv és a többi szocialista ország legfőbb pártvezetői között.

1963. szeptember 1–7. Koča Popović jugoszláv külügyminiszter varsói látogatása során megerősíti, hogy Jugoszlávia támogatja a Rapacki-tervet. (A lengyel külügyminiszter az ENSZ 1957. évi ülésén javasolta, hogy a két német állam, Lengyelország és Csehszlovákia váljon atomfegyvermentes övezetté.)

1963. szeptember 9–12. Kádár János magyar pártvezető Jugoszláviába látogat, ahol az állam- és pártközi kapcsolatokról tárgyal jugoszláv partnereivel. A látogatás

demonstrálja, hogy normalizálódtak a Nagy Imre-pert követően megromlott jugoszláv–magyar kapcsolatok. (A kapcsolatok javulását mutatja: 1963. március 22–26. között magyar–jugoszláv gazdasági tárgyalások folynak Budapesten, majd pedig október 15-én aláírják a két ország közötti tudományos, művelődésügyi és kulturális együttműködésről szóló egyezményt.)

1963. szeptember 12. Ankarában aláírják a Törökország és az Európai Gazdasági Közösség közötti társulási szerződést (az ankarai megállapodást), amely évtizedekre meghatározza a török–európai kapcsolatokat. A megállapodás legfontosabb része a három lépcsőben létrehozott vámunió.

1963. szeptember 18. – október 25. Tito jugoszláv elnök körutat tesz az amerikai kontinensen. Először Dél-Amerikába látogat (Brazília, Chile, Bolívia, Mexikó), ezt követően, október 16-án pedig az Amerikai Egyesült Államokba érkezik, ahol találkozik John F. Kennedy elnökkel. Az államelnökök áttekintik a kelet–nyugati viszonyt. Tito kifejezi köszönetét az 1945 óta Jugoszláviának nyújtott 2,5 milliárd dolláros amerikai segélyért. Megállapodnak, hogy a kapcsolatok visszatérnek az el nem kötelezett államok belgrádi konferenciája (1961. szeptember 1–6.) előtti szintre. (Nem sokkal a látogatást követően, október végén az USA kongresszusa megszavazza, hogy ismételten vonatkozzon Jugoszláviára a legnagyobb kedvezmény elve.)

1963. október 22. Bulgária, az NDK, Mongólia, Lengyelország, Románia, Magyarország, a Szovjetunió és Csehszlovákia jóváhagyja a Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Bank létrehozását, amelynek székhelye Moszkva lesz, működését pedig 1964. január 1-jén kezdi meg.

1963. november 3. *Parlamenti választást rendeznek Görögországban. 11 év kormányzás és három választási győzelem után a Nemzeti Demokrata Unió elveszti a hatalmat. A választásokat a Georgiosz Papandreu vezette Centrum Unió (EK) nyeri (42%, 138 mandátum), a Konsztantinosz Karamanlisz vezette Nemzeti Demokrata Unió (ERE) a szavazatok 39%-ával 132 mandátumhoz jut, az Egyesült Demokratikus Baloldal (EDE) pedig 14%-kal 28 parlamenti helyhez.*

1963. november 8. *A választást követően Georgiosz Papandreu alakít kormányt. Papandreu a választások előtt demokratizálódást, gazdasági reformokat, továbbá a hadsereg és a rendőrség befolyásának csökkentését ígéri, a választás után viszont meghirdeti a „kétfrontos harcot” az ERE és a baloldal ellen egyaránt (azzal az indokkal, hogy az utóbbi a felelős a polgárháború borzalmaiért), noha a baloldal elfogadta*

miniszterelnök-jelöltnek. A kormány nem lesz hosszú életű, Papandreu több kérdésben is nézeteltérésbe keveredik a királlyal, és december 24-én lemond.

1963. november 22–30. Gheorghe Gheorghiu-Dej vezetésével román küldöttség látogat Jugoszláviába, amely során aláírják a június 12-én Bukarestben parafált román–jugoszláv szerződést a Vaskapu I. hidroenergetikai és hajózási rendszer (vízerőmű) létrehozásáról.

1963. november 30. Makariosz elnök 13 alkotmánykiegészítést jelent be. (Az elnök a törököknek biztosított képviseleti arányt túlzottnak tartja, ezért csökkenteni kívánja.) A változtatásokat a ciprusi törökök jogaik csorbításának tekintik. December 21-én zavargások kezdődnek a szigeten.

1963. december 4. A BKP KB plénuma megtárgyalja a Todor Zsivkov által felvetett kérdést a bolgár–szovjet kapcsolatok szorosabbra fűzéséről („Bulgáriának a Szovjetunióhoz való további, egyre szorosabb és sokoldalúbb közeledése [...] hosszú távú célja a Szovjetunióval való egyesülés”). E javaslatnak gazdasági okai vannak: Bulgária nem tudja megvalósítani a BKP VIII. kongresszusán jóváhagyott 20 éves fejlődési tervet a Szovjetunió segítsége nélkül. Zsivkov hangsúlyozza, hogy az egyesítést nem szabad hangoztatni. Zsivkov arra kéri a plénumot, hogy hagyja jóvá a Hruscsovhoz és az SZKP-hez intézett, december 5-i keltezésű levelét, amelyben a bolgár fél összefoglalja álláspontját az „egyesítést” illetően.

1963. december 9. Konsztantinosz Karamanlisz elhagyja Görögországot, Párizsba távozik, és átmenetileg a politika színpadának is búcsút int.

1963. december 10. Georgiosz Szeferisz görög költő irodalmi Nobel-díjat kap „kimagasló értékű lírájáért, melyet a hellén kultúra iránti mélységes szeretet ösztönöz”.

1963. december 17. Románia és Franciaország nagyköveti rangra emelik diplomáciai képviselőiket.

1963. december 24. Miután a Papandreu vezette kormány elveszti a többséget a parlamentben (az ERE nem támogatja, az EDE-vel nem működik együtt), lemond. December 31-én, az új választásokig a független Joannisz Paraszkevopulosz veszi át a miniszterelnöki tiszteletet.

1963. december 30. Bukarestben felavatják a „nép és a haza szabadságáért és a szocializmusért vívott harc hőseinek” emlékművét, amely a rendszerváltásig a kommunista vezetők mauzóleumaként is szolgál.

1963. december 30. Ütközőzónát hoznak létre Cipruson. A Duncan Sandys (a brit nemzetközösségi kapcsolatokért felelős brit államtitkár) által vezetett magas szintű tárgyalásokat követően Peter Young tábornok egy zöld színű tollal megrajzolja a tűzszüneti vonalat, amely később „zöld vonal” néven válik ismertté.

1964. január 10–17. Csou En-laj kínai miniszterelnök Albániába látogat. A közös közlemény hangsúlyozza a teljes nézetazonosságot.

1964. január 15. – február 8. A londoni konferencia Ciprus ügyében eredménytelenül zárul (résztevők: Nagy-Britannia, Görögország, Törökország, Ciprus).

1964. január 21. A kiújult a görög–török konfliktus miatt az USA a hatodik flottjának hajóit Ciprus közelébe vezénylik. Az amerikai haditengerészet egységei több hónapra át Ciprusnál járőröznek.

1964. február 11–12. Az Albán Munkapárt KB 12. plénuma a Kínai Népköztársasághoz fűződő viszonyról tárgyal.

1964. február 16. Parlamenti választásokat tartanak Görögországban. Georgiosz Papandreu pártja, a Centrum Unió a szavazatok 53%-át kapja (175 mandátum). A Nemzeti Radikális Unió a Szpiridon (Szpirosz) Markezinisz vezette Haladó Párttal szövetségben indul (35%, 107 mandátum), az Egyesült Demokratikus Bal jut még be a parlamentbe (11%, 22 mandátum). Február 19-én Papandreu kormányt alakít, a királyi szívességért cserébe nem választ be a kormányába olyan személyt, aki monarchiaellenes. A kormánypárt nem támogatja Ciprus felosztási tervét, a kormány alá kívánja rendelni a hadsereget, nem engedi a GKP legalizálását, nem hajt végre semmilyen tisztogatást az államapparátusban és nem oszlatja fel a félkatonai egyesületeket sem.

1964. február 19. Az ENSZ Közgyűlésének elnöke többek közt Romániát bízza meg, hogy egy különleges bizottság keretében dolgozza ki az országok közötti együttműködés és baráti kapcsolatok nemzetközi jogi elveit.

1964. február 20. A súlyosan beteg I. Pál király fiát, Konsztantint régensnek nevezi ki.

1964. február 20. Szkopjében a Macedón Kommunista Szövetség KB kibővített ülésén megvitatják a jugoszláv–görög kapcsolatokat és a görögországi macedón kisebbség, valamint az Égei-Macedóniából elmenekülők helyzetét.

1964. március 2–10. Miután februárban a Román Munkáspárt felhívást intézett a Szovjet és a Kínai Kommunista Párt vezetőségéhez, hogy tárgyalások útján rendezzék a nézetkülönbségeiket, román pártdelegáció látogat Kínába Ion Gheorghe Maurer miniszterelnök vezetésével. Románia közvetítő szerepet próbál játszani a nyílt vitába keveredett szovjet és kínai pártvezetés konfliktusában. A küldöttség ezt követően, március 12–14-én Észak-Koreába látogat, a visszaúton (március 15–16-án), a Szovjetunióban Hruscsovval találkozik, akit tájékoztat a Mao Ce-tunggal folytatott megbeszélésekről.

1964. március 4. Elfogadják az ENSZ Biztonsági Tanácsának 186. számú határozatát, amelynek alapján létrehozzák az Egyesült Nemzetek Ciprusi Békefenntartó Erőit (UNFICYP), hogy megakadályozzák a görög és a török közösség közötti harcok kiújulását, és hogy helyreállítsák a törvényes rendet Ciprus szigetén. Az első csapatok március 27-én érkeznek, és egy időre megteremtik a nyugalmat.

1964. március 6. A BKP KB értekezletén megtárgyalják a „muzulmán vallású bolgárok” körében végzett munkát és a folyamatban lévő névváltoztatási kampányt. Bírálókat érik Blagoevgrad megye lemaradását, ezért néhány nappal később a BKP helyi bizottsága elrendeli a „muzulmán vallású bolgárok” tömeges névváltoztatását, amihez a személyi igazolványok cseréjét használják fel ürügyként. Az akcióban részt vesznek a belügyminisztérium hivatalnokai is. Az intézkedés tömeges megmozdulásokhoz vezet Ribnevo, Kornica és Breznica falvakban.

Megállapodás jön létre az NSZK és Bulgária között kereskedelmi képviseletek kölcsönös megnyitására Frankfurt am Mainban, illetve Szófiában. Ugyanezen évben jegyzőkönyvet írnak alá a két ország közötti áruforgalomról, amelynek hatályát két év múlva kiterjesztik.

1964. március 6. Meghal I. Pál görög király. Utóda fia, II. Konsztantin, aki hamarosan rossz viszonyba kerül Georgiosz Papandreu miniszterelnökkel.

1964. március 9–14. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és kormányfő Magyarországra látogat.

1964. március 16. Törökország egyoldalúan felmondja az 1930-as görög–török letelepedési, kereskedelmi és hajózási egyezményt, az isztambuli görög lakosság és a patriarkátus jogállását rendező ankarai konvencióhoz kapcsolódó egyik jegyzőkönyvet (a három jegyzőkönyv: a görög–török barátsági és semlegességi, a haditengerészeti erők korlátozásáról szóló, illetve a letelepedési, kereskedelmi és hajózási jegyzőkönyv).

Néhány nap haladékot adva több tízezer görögöt kényszerítenek arra, hogy elhagyják a várost (szeptember közepéig listákat állítanak fel, kiknek kell távozni). Rendeletet hoznak arról (november 2-i, 6/3801. számú minisztertanácsi rendelet), hogy bankszámlájukat befagyasztják, megtiltják, hogy ingatlanvagyonukkal rendelkezzenek (majd csak 1988–1989-ben engedélyezik, hogy a görögök eladhatják tulajdonukat). Bár a török hatóságok kezdetben azt állítják, hogy a deportálások konkrét személyeket céloznak meg, akik Törökország biztonságára veszélyes tevékenységet fejtettek ki, valójában arra készülnek, hogy ha görög kormány nem változtat álláspontján a ciprusi kérdésben, az összes isztambuli görög állampolgárt tömegesen kitoloncolják. Mindennek következtében az isztambuli görögök száma 100 ezer főről 48 ezerre olvad. (Míg az első világháború idején mintegy 250 ezer görög lakott a városban és közvetlen környékén, ezzel a népesség negyedét adva, addig 1990-re már csak 2500-an maradnak, és a város lakosságának kevesebb mint fél százalékát alkotják).

Hasonló események zajlanak le két, Törökországhoz tartozó égei-tengeri szigeten is (Imvroszon és Tenedosz). A lausanne-i egyezmény előírta a helyi görög közigazgatás megszervezését, de Ankara ezt megtagadja. Sőt megtiltja a görög nyelvű oktatást, és 1964-ben végleg bezáratja a szigetek kisebbségi iskoláit. Ugyanebben az évben Imvrosz szigetén egy börtönt létesít a török kormány köztörvényes török bűnözők számára, nyíltan megsértve a szerződés rendelkezéseit, és kisajátítva a görögök tulajdonában lévő megművelhető földterület 95%-át. Ezekkel az intézkedésekkel az ott élő görögöket megfosztják megélhetési forrásaiktól, és így távozásra kényszerítik őket. Ezt mutatják a statisztikák is: 1922-ben Imvroszon 7000 görög és 200 török élt, 1990-ben ez a szám 300 görögre és 7200 törökre változik. Tenedosz görög lakossága az 1922-es 5320 főről az 1990-es évekre körülbelül 100-ra csökken.

1964. március 26. Az amerikai elnök kiterjeszti a legnagyobb kedvezmény elvét Jugoszláviára és Lengyelországra.

1964. április 9. Romániában közel háromezer politikai elítéltet helyeznek szabadlábra egy rendelet alapján.

1964. április 11. Makariosz Görögországba látogat. Itt biztosítják, hogy egy török támadás esetén támogatni fogják.

1964. április 15–22. A Román Munkáspárt Központi Bizottságának bővített plenáris ülésén elfogadják az „áprilisi nyilatkozatot”, a később „függetlenségi nyilatkozatként” számontartott, *A Román Munkáspárt álláspontja a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom kérdéseiről* című dokumentumot. A pártvezetés ebben – a szovjet–kínai vita apropójából – deklarálja Románia és az RMP egyenjogúságát, szuverenitását

és függetlenségét (a Szovjetuniótól és az SZKP-től, valamint a transznacionális szervezetektől), hangsúlyt helyezve a nemzetállam fogalmára és megalapozva a későbbi nemzeti kommunista irányvonalat. Belpolitikai tekintetben – noha a rendszer lényege változatlan marad – a nyilatkozatot „olvadás” és a kulturális élet (ellenőrzött) liberalizációja követi, ami 1971-ig tart. A külpolitikában fokozódik a kapitalista államokkal való együttműködés.

1964. április Egy szovjet lapban megjelenik Emil Boriszovics Valev szovjet közgazdász cikke a Szovjetunió, Románia és Bulgária Duna-menti régióinak gazdasági fejlesztéséről. A közgazdász elképzelése szerint („Valev-terv”) az Al-Duna mentén, a Szovjetunió déli, Románia délkeleti és Bulgária északi részén egy országok feletti gazdasági egység jönne létre. A román vezetés Románia egysége és területi integritása elleni támadásként értékeli a tervet, júniusban pedig válaszcikk jelenik meg egy román lapban, amelyben elvetik a szovjet ötletet.

1964. május 8–12. Bukarestben sor kerül a balkáni országok UNESCO-bizottságainak első értekezletére.

1964. május 18. – június 1. Román kormányküldöttség tárgyal az USA-ban a két ország kapcsolatainak javításáról.

1964. május 25. Szófiában megrendezik a balkáni országok íróinak első találkozóját.

1964. június 8–9. Hruscsov és Tito leningrádi találkozójukon megvitatják a nemzetközi kommunista mozgalom kérdéseit és az ideológiai ellentéteket. Hruscsov úgy véli, hogy a Kínából érkező gondolatok felerősítik a nemzeti törekvéseket az egyes kommunista pártokban, a nyugati országok pedig hitelekkel kívánnak a szocialista országok körében befolyásra szert tenni (lásd Világbank). A találkozó végén közös nyilatkozatot adnak ki a kommunista pártok egységéről, a nézeteltérések leküzdésének lehetőségéről. Hruscsov Tito segítségére számít. A megbeszéléseket követően intenzívebbé válnak a kapcsolatok Jugoszlávia és a többi szocialista ország között.

1964. június 10. Péter János magyar külügyminiszter Bukarestbe látogat. A román fél felveti, hogy a magyar–román határforgalom bővülése folytán az elmúlt egy-két év során Erdélyben megforduló magyar állampolgárok magas száma „burzsoá nacionalista hangulatkeltésben vétkes”. A folyamatos híresztelések, hogy Hruscsov közreműködésével Észak-Erdélyt esetleg visszacsatolják Magyarországhoz, feszültséget keltenek a román lakosság körében.

1964. június 16. A román államtanács kegyelmi rendelete alapján 2500 politikai elítéltet és közel ezer köztörvényest bocsátanak szabadon. A július 17-én és 24-én kiadott újabb rendeletek nyomán több mint 3300 elítélt részesül kegyelemben. Az elítéltek jogi rehabilitálása ugyanakkor nem történik meg.

1964. június 22. Gheorghe Gheorghiu-Dej és Tito tárgyalásokat folytatnak Temesváron. Megvitatják a külpolitikai helyzetet és a két ország kapcsolatait. Az áprilisi nyilatkozat után a román pártvezetés Tito támogatására számít. Megállapodnak a szorosabb gazdasági együttműködésről, amit a vaskapui erőmű építése is szükségessé tesz.

1964. június 25. – július 2. Tito hosszú idő után újra találkozik Władysław Gomułkával Lengyelországban. Megvitatják a szovjet–kínai nézeteltérés nyomán a nemzetközi kommunista mozgalomban kialakult helyzetet. Ideológiai kérdésekről és a Szovjetunióhoz fűződő viszonyról is tárgyalnak. Tito támogatja a lengyel vezető fegyverzetkorlátozási elképzeléseit (Gomułka 1964. március 5-én hozta nyilvánosságra a nukleáris fegyverek közép-európai korlátozásáról szóló tervezetét).

1964. június 29. *Görögország és Bulgária megállapodnak abban, hogy véget vetnek régóta tartó viszályuknak (ami akkor kezdődött, amikor Bulgária nem volt hajlandó jóvátételt fizetni a bolgár hadsereg által a második világháború idején okozott károkért) és normalizálják kapcsolataikat (kimondják, hogy lemondanak mindenféle területi követelésről egymással szemben, majd 12 egyezményt kötnek). Sztavrosz Kosztopulosz külügyminiszter ötnapos hivatalos bulgáriai látogatását követően közös közleményt adnak ki, amelyben az áll: megállapodtak abban, hogy a két ország kizárólag békés eszközöket fog alkalmazni a közöttük felmerülő kérdések megoldására.*

1964. június A ciprusi görög kormány létrehozza a Nemzeti Gárdát, görög tisztek érkeznek a szigetre.

1964. július 4. **Bulgária és a Szovjetunió szerződést köt a bolgár gázolajipar fejlesztéséhez nyújtandó szovjet támogatásról.**

1964. július 6–14. Ion Gheorghe Maurer vezetésével román pártküldöttség tárgyal Moszkvában. A Hruscsovval folytatott megbeszélés tárgya a szovjet–kínai konfliktus.

1964. július 13. *Görögország és Bulgária nagyköveti szintre emelik kapcsolataikat.*

1964. július 14. A görög kormány oktatási reformot kezdeményez. A 4349. számú törvényerejű rendelet kimondja, hogy a közoktatás mindhárom szintje ingyenes, előírja a tankötelezettség 9 évre való, 15 éves korig történő meghosszabbítását (hatéves elemi iskola és hároméves gimnázium), a dimotiki bevezetését az elemi iskolai oktatásban. A hatéves gimnázium szerkezetét átalakítja: két hároméves szakaszra bontja, alsó (gimnázium) és felső (líceum) ciklusra. Előírányozza az oktatásra fordított kiadások növelését. A reformok során két egyetem létrehozását is elhatározzák (Joánina, megnyitása november 7., a Szaloniki Egyetem tagozataként a Bölcsészettudományi Kar kezdi meg működését, illetve Patrasz, alapítása november 11., hivatalos megnyitása: 1966. november 30.). Emellett az 1965. májusi rendelet nyomán a műszaki szakoktatás hálózatának kiépítését is megkezdik az oktatási rendszeren belül.

1964. július 16. A Német Szövetségi Köztársaság és Jugoszlávia kereskedelmi egyezményt köt egymással. Jugoszlávia egyúttal elismeri, hogy Nyugat-Berlin az NSZK-hoz tartozik.

1964. július 27. – augusztus 3. Ion Gheorghe Maurer román miniszterelnök – a szovjet tömb országai közül elsőként – hivatalos látogatáson Párizsban jár, és Charles de Gaulle francia államfővel és más politikusokkal tárgyal. A francia vezetés támogatásáról biztosítja Bukarestet a KGST-országok esetleges gazdasági bojkottja esetére.

1964. augusztus 4. Romániában a február óta fokozatosan végrehajtott általános amnesztia révén több mint 17 ezer politikai elítélt kerül szabadlábra. A volt foglyokat állandó rendőri felügyelet alá helyezik, egy részüket pedig együttműködésre kényszerítik az állambiztonsági szervek.

1964. augusztus 6–8. Török repülőgépek bombázzák a ciprusi Tilliria környékét.

1964. augusztus 17. A ciprusi konfliktus miatt Görögország átmenetileg visszavonja fegyveres erőit a NATO-ból.

1964. augusztus Egy harckocsizó alakulat Athénre támad, hogy megbuktassa Papandreu kormányát, de több tízezer ember áll a harckocsik elé, melyek nem törnek át a tömegben.

1964. szeptember 7. Megkezdődnek a munkálatok a román–jugoszláv vízerőmű építésén a Vaskapunál.

1964. szeptember 8. A bolgár nemzetgyűlés elnökségének rendelete elfogadja a Bolgár Népköztársaság új himnuszát.

1964. szeptember 11–16. Tito Budapestre látogat. A két ország pártvezetői megvitatják a nemzetközi helyzetet, és véleményt cserélnek a kommunista mozgalomban jelentkező ideológiai vitákról. Emellett megállapodnak a Jugoszlávia és Magyarország közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztéséről (tárgyalnak hosszú lejáratú árucserre-forgalmi megállapodásról, szélesebb körű együttműködésről a gépgyártásban, a kohászatban és a vegyiparban). A közös közleményben hangsúlyozzák a nemzetiségek rendezett helyzetét a másik országban, valamint hogy azok hídszerepet töltenek be a két állam között.

1964. szeptember 17. Jugoszlávia együttműködési szerződést köt a KGST-vel. A megállapodás szerint Jugoszlávia részt vesz a KGST néhány bizottságának munkájában, szorosabb együttműködést épít ki a fém-, valamint a vegyipar területén.

1964. szeptember 18. II. Konsztantin görög király és Anna Mária dán hercegnő házasságkötése.

1964. szeptember 19–20. Walter Ulbricht vezetésével NDK-küldöttség érkezik Jugoszláviába (átutazóban Bulgáriából). A jugoszláv vezetés Ulbricht értésére adja, hogy elismeri a két Németország fennállását, de nem mond le nyugati kapcsolatairól.

1964. szeptember 21–26. Antonín Novotný csehszlovák államelnök vezetésével hivatalos delegáció tartózkodik Jugoszláviában. Megállapodnak a gazdasági kapcsolatok fejlesztésében.

1964. szeptember 29. – október 8. Ion Gheorghe Maurer román miniszterelnök vezetésével román delegáció utazik Kínába, a Kínai Népköztársaság 15. évfordulójának ünnepére. A látogatás során a román politikusok megbeszéléseket folytatnak a kínai vezetéssel – Mao Ce-tunggal is –, visszafelé pedig ismét találkoznak a Szovjetunióban Hruscsovval.

1964. október 1. Jugoszlávia elutasítja a részvételt a kommunista és munkáspártok moszkvai tanácskozásán.

1964. október 5–10. Kairóban 47 ország részvételével megtartják az el nem kötelezett országok második csúcstalálkozóját. Elfogadják a *Program a békéért és a nemzetközi együttműködésért* nevű dokumentumot.

1964. október 21. Gheorghe Gheorghiu-Dej a bukaresti szovjet nagykövetségen keresztül arra kéri az új moszkvai vezetést, hogy vonják ki a román közigazgatásban dolgozó szovjet tanácsadókat. Hazatelepítésük december végén fejeződik be.

1964. október 29. A BKP vezetősége megtárgyalja (1950 óta először) Ivan Basev külügyminiszter javaslatát a kitelepedni kívánó bulgáriai törökök kiengedésének feltételeiről, amit Törökország korábban többször is kért. November 3-án a BKP KB Politikai Irodája úgy határoz, hogy tárgyalásokat kell kezdeni Törökországgal a kitelepülésre vágyó bulgáriai törökök ügyének rendezéséről. (Törökország két éve nem válaszolt a bolgár ajánlatokra, mivel azokat nem tartotta tárgyalási alapnak.)

1964. október Bulgáriában kialakul az Ivan Todorov-Gorunya (a BKP KB tagja), Colo Krasztev (külügyminisztériumi osztályvezető) és Cvjatko Anev tábornok (a szófia helyőrség parancsnoka) körüli csoport. Opportunizmussal vádolják a párt vezetőségét és a Kínai Kommunista Párt politikáját tekintik mintának.

1964. november 1. Az albán pártlap vezércikke üdvözli Hruscsov bukását (1964. október 14-én Hruscsov idős korára és romló egészségi állapotára hivatkozással váratlanul felmentését kérte, valójában lemondatták), de kijelenti, hogy ez egyúttal nem jelenti a revizionizmus felszámolását. Az albán–szovjet kapcsolatok javításának feltételei: az SZKP XX. és XXII. kongresszusán elfogadott irányvonal elítélése, Sztálin életművének rehabilitálása, a JKSZ elítélése, valamint annak kimondása, hogy Jugoszlávia nem szocialista ország.

1964. november 6–12. Todor Zsivkov a Szovjetunióba látogat, ahol jó viszonyt épít ki az SZKP új főtitkárával, Leonyid Iljics Brezsnyevvel.

1964. november 7. A nagy októberi szocialista forradalom évfordulója alkalmából Ion Gheorghe Maurer kormányfő vezetésével román delegáció utazik Moszkvába. A látogatás folyamán a küldöttség tagjai találkoznak a szovjet vezetőkkel és Leonyid Brezsnyevvel, az SZKP új főtitkárával, és megismerkednek Hruscsov leváltásának okaival.

1964. november 26. Konstantin (Koča) Popović jugoszláv külügyminiszter Párizsba látogat. Franciaország bővíteni kívánja kapcsolatait a kelet-európai államokkal (keleti nyitás politikája), Jugoszlávia pedig Hruscsov bukása után ismét a nyugati államok felé is fordul (egy apró szúrás Brezsnyevnek Titótól). A külügyminiszterek megvitatják a

nemzetközi helyzetet, megállapítják, hogy sokkal kevesebb nézeteltérés van közöttük, mint korábban, és lezárult a konfliktusos időszak.

1964. november 26–28. Ivan Basev bolgár külügyminiszter Párizsba érkezik, tárgyalásai során megvitatja a bolgár–francia – elsősorban gazdasági – kapcsolatokat. Bulgária Franciaország felé nyit, mindazonáltal az 1960-as évek a tétovázás, az elfecsérelt lehetőségek időszaka a bolgár külpolitikában.

1964. november 29. Görögországban baloldali aktivisták felrobbantják a Gorgopotamosz feletti vasúti hidat. A 13 halálos áldozattal és 45 sérülttel járó robbantásos merénylet helyszíne szimbolikus, 1942. november 25-én itt hajtotta végre a görög ellenállás az egyik legjelentősebb támadást a német–olasz megszállókkal szemben. Ennek emlékére minden év november 25-én megemlékezést tartanak a Marshall-segélyből újjáépített hídnál.

1964. december 7–13. A JKSZ VIII. kongresszusa megerősíti az öngazgatás politikájának helyességét és folytatását. A háború óta először vitatják meg nyilvánosan a nemzetek közti viszonyt (a pártvezetésen belül is megvannak a centralizmus, a föderalizmus és a konföderalizmus hívei). A tézis szerint a föderáció révén tartósan megoldották a nemzeti kérdést Jugoszláviában. A párt egyik fő feladatának a nacionalizmus elleni harcot tekinti. A zárónyilatkozat külpolitikával foglalkozó része leszögezi, hogy lehetőség van a blokkokon kívüli politikára. A kongresszuson első ízben vesznek részt hivatalos delegációk a szocialista országokból.

1964. december 14. A máig talán legismertebb görög film, a Zorba görögországi bemutatója (az Amerikai Egyesült Államokban 1964. december 17-én mutatják be). A rendező, a forgatókönyvíró és producer Mihalisz Kakogianisz, a főszereplők Anthony Quinn és Alan Bates. A film zeneszerzője Mikisz Theodorakisz. Anthony Quinnt Görögországban annyira nagyra tartják a játékáért, hogy jutalmul megkapja a görög állampolgárságot. A film Kréta szigetén játszódik.

1964. december 16. Bulgária és Magyarország megállapodik az *Agromas* nevű közös bolgár–magyar mezőgazdasági társaság létrehozásáról.

1964. december 17. Romániában egy dekrétum alapján több mint 760 települést neveznek át.

1965. március 1–5. Moszkvában tizennyolc kommunista és munkáspárt képviselői tanácskoznak a kommunista mozgalom egységének helyreállításáról.

1965. március 18. Romániában, a Nagy Nemzetgyűlés megnyitása alkalmából Gheorghe-Gheorghiu Dej választják az államtanács élére, Ion Gheorghe Maurert pedig a minisztertanács elnökévé. Egyúttal egy bizottság jön létre az új alkotmány kidolgozásának feladatával.

1965. március 19. Romániában váratlanul meghal az RMP és az államtanács élén álló, 64 éves Gheorghe Gheorghiu-Dej. Halálát daganatos megbetegedés okozta; Moszkva esetleges szerepéről sok híresztelés terjeng, de a szovjet felelősséget semmilyen forrás nem támasztja alá.

1965. március 22. Gheorghe Gheorghie-Dej halála után az RMP KB első titkári posztjára Nicolae Ceaușescu választják meg, míg az államtanács elnökévé 24-én Chivu Stoicát választják. Ceaușescu beszédében hangoznak el először a „szocialista nemzet” és a „szocialista nemzeti állam” kifejezések. A kisebbségi kérdés kezeléséről Ceaușescu mint „befejezett folyamatról” beszél. Határozat születik Dej emlékének ápolásáról is (szobrok, emléktáblák, elnevezések stb.).

1965. április 1. Megkezdzi működését az Intranszmas nevű magyar–bolgár gazdasági társaság.

1965. április 1. Bulgáriában letartóztatják Cvjatko Anev tábornokot, Ivan Todorov-Gorunya a hivatalos verzió szerint öngyilkosságot követ el. (Összeesküvő csoportjuk április közepén katonai puccsot akart végrehajtani Todor Zsivkov pártvezető és kormányfő ellen, a terv már március végén ismertté vált az elhárítás előtt.) Április 12-ig a csoport valamennyi tagját letartóztatják. A vezetőket 8-tól 15 évig terjedő börtönbüntetésre ítélik.

1965. május 19. Nicolae Ceaușescu, az RMP KB első titkára értelmiségiekkel találkozik Bukarestben. Ceaușescu első éveiben átmeneti liberalizációra kerül sor a román kulturális életben, hogy az új első titkár megnyerje az értelmiség támogatását, ám 1971 után ez a folyamat megszakad, majd ellentétes irányt vesz.

1965. május 20. Bulgária és a Szovjetunió jegyzőkönyvet írnak alá a vízum nélküli utazások engedélyezésére.

1965. május 31.– június 1. A NATO védelmi minisztereinek párizsi ülésén különös figyelmet szenteltek Görögország és Törökország védelmi problémáinak.

1965. június 18. – július 1. Tito a Szovjetunióba látogat, és először találkozik az új vezetéssel. Megvitatják a két ország közötti kapcsolatokat, a Jugoszlávia és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa közötti együttműködés lehetőségeit, a nemzetközi kommunista mozgalom problémáit (Jugoszlávia a Pekinggel folytatott vitában inkább Moszkva mellé áll), valamint a nemzetközi helyzetet (különös tekintettel a kolonializmusra és a németkérdésre). Elítélik az USA vietnami intervencióját. Egy közös vegyes bizottság felállításáról határoznak, amely a hosszú távú ipari együttműködést fogja koordinálni.

1965. július 2–13. Tito Csehszlovákiába (július 2–8.), majd a Német Demokratikus Köztársaságba utazik (július 8–13). A látogatás alapvető célja jugoszláv részről, hogy erősítsék a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatokat a KGST országaival. Az NDK-ban Tito magas kitüntetést vesz át az őt másfél évtizeddel azelőtt sértegető Walter Ulbrichttól. Tito megerősíti, hogy Jugoszlávia elfogadja a két német állam létét.

1965. július 7. Grivasz tábornok megvádolja Georgiosz Papandreu miniszterelnök fiát, hogy részt vett az Aszpida (Pajzs) nevű katonatiszti összeesküvésben. Petrosz Garufaliasz védelmi miniszter bizottságot hoz létre az ügy, benne Andreasz Papandreu szerepének kivizsgálására. Július 8–14. között éles hangú levélváltásra és egy találkozóra kerül sor a király és a miniszterelnök között. Július 9-én a miniszterelnök, aki tagadja, hogy a fia összeesküvésben vett volna részt, bizalomvesztésre hivatkozva a védelmi miniszter felmentését kéri, és önmagát jelöli hadügyminiszternek is. A király vonakodik, hogy Papandreut nevezze ki hadügyminiszternek (másvalakit hajlandó lett volna). Közben július 13-án a Centrum Unió kizárja a pártból Petrosz Garufaliaszt. (Az ügy háttérében a hadsereg feletti ellenőrzés kérdése, amit a király a saját jogának tartott, a tisztikaron belüli ellentétek, valamint a Centrum Unió megosztásának szándéka állt.) (A későbbi per során kiderül, hogy lényegében nincs bizonyíték az összeesküvésre. A megvádolt 28 tisztből azonban 12 börtönbüntetést kap. Ők viszont azonban elmondják, hogy megkínózták őket és alkut kötöttek velük, hogy a koncepció per során ismerjék be bűnösségüket.)

1965. július 14. Albániában kibocsátják a valutareformról szóló rendeletet. 10 régi lek ér egy újat.

1965. július 15. Georgiosz Papandreu a királlyal való találkozója során kilátásba helyezi lemondását, ha nem nevezi őt az uralkodó védelmi miniszternek. (Elfogadhatatlannak tartja, hogy a miniszterelnök nem választhatja meg szabadon minisztereit.) A király hivatalos lemondásnak vette Papandreu mondatait, és mivel már korábban döntött Papandreu utódjáról, Georgiosz Athanasziadisz-Novaszt, a parlament elnökét nevezi ki

miniszterelnöknek, aki a találkozó alatt egy szomszédos szobában várakozik. (Az a tény, hogy Papandreu utódját néhány pillanattal a lemondás után kinevezik, kritikát váltott ki, és azt a benyomást keltette, hogy a király mindvégig meg akart szabadulni Papandreutól.) Sem Athanasziasz-Novasz, sem az őt augusztus 15-én követő Iliasz Cirimokosz (mindketten korábban a Centrum Unió politikusai) nem kapja meg a bizalmat a parlamentben.

1965. július 16. Papandreu a király cselekedetét puccsnak nevezi, és felszólítja híveit, hogy támogassák őt. Másnap Athénban több ezren demonstrálnak Papandreu mellett, 21-én az ország több részén megmozdulásokra kerül sor. Szalonikiben sokan megsérülnek, és egy haláleset is bekövetkezik.

1965. július 19–24. A Román Munkáspárt IX. kongresszusán megerősödik a „nemzeti kommunista” irányvonal. A párt nevét *Román Kommunista Pártra* változtatják, a Párt Központi Bizottságának főtitkárává (az első titkári tisztség helyett) Nicolae Ceaușescut választják, aki folytatja saját pozícióinak kiépítését. A kongresszus után megalakítják az RKP KB mellett működő, pártkáderek által irányított és nyilvánosságot nem élvező nemzetiségi bizottságot, továbbá megtiltják a párt- és állami funkciók halmozását. Előkészítik a következő ötéves tervet, amely az erőltetett iparosítás folytatását irányozza elő (az energetikai iparra, vaskohászatra, gépgyártásra és vegyiparra koncentrálva), és amelyhez nyugati hiteleket is igénybe vesznek.

1965. július 24–25. Jugoszláviában 30 törvény elfogadásával, a piaci szempontok érvényesítésével radikális gazdasági reformot vezetnek be. Átszervezik a fejletlen területek támogatásának rendszerét, az úgynevezett Föderációs Alapban a nemzeti jövedelem 1,97%-át különítik el erre a célra. Változásokat vezetnek be az adórendszerben és a gazdaságirányításban. Devalválják a dinárt.

1965. augusztus 14. A bolgár, román és szovjet kormány által megkötött szerződés alapján a Szovjetunió villamos árammal látja el Bulgáriát.

1965. augusztus 19. Bolgár–magyar kétoldalú tudományos és kulturális egyezmény születik.

1965. augusztus 21. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés elfogadja az 1952. évit felváltó új alkotmányt, amely szerint a Román Népköztársaság – a szocializmus teljes győzelmének jeleként – felveszi a *Román Szocialista Köztársaság* nevet. A 17. szakaszban leszögezik, hogy az ország állampolgárai „nemzetiségre, fajra, nemre

vagy vallásra való tekintet nélkül egyenlő jogokat élveznek a gazdasági, politikai, jogi, társadalmi és kulturális élet minden terén”.

1965. augusztus 27. Romániában megalapítják a Craiovai Egyetemet.

1965. augusztus 30. Magyar állami és pártdelegáció látogat Jugoszláviába. Kádár János és Tito az együttműködésről tárgyal.

1965. szeptember 3–11. Román delegáció utazik a Szovjetunióba Nicolae Ceaușescu vezetésével. Leonid Brezsnyev megpróbálja a Szovjetunió oldalára állítani a román pártvezetést a Kína elleni vitában, de a románok továbbra is igyekeznek megőrizni az egyenlő távolságot a két fél között, miközben felvetik az 1917-ben lefoglalt román államkincstár kérdését. Ceaușescu látogatása során hivatalosan is elismeri a szovjet–román határt.

1965. szeptember 22–27. Magas szintű jugoszláv küldöttség tárgyal Szófiában. Tito elnök 18 év elteltével látogatja meg újra a keleti szomszéd államot. A felek megállapítják, hogy a jugoszláv–bolgár barátság pozitív szerepet játszik a balkáni béke fenntartásában, a kapcsolatok az utóbbi években jól fejlődnek. A kiadott közös közleményben nem említik a macedónkérdést, noha a tárgyalások során szóba kerül. Tito Piroton kijelenti: a tolerancia szellemében a pártok rendezik a problémát.

1965. szeptember 25. *A korábbi sikertelen kormányalakítási kísérletek után Sztephanosz Sztephanopulosz „a király embereiből álló” kormánya megkapja a bizalmat a parlamentben (a többséget 45, korábban a Centrum Unióhoz tartozó, 99 ERE- és néhány haladó párti képviselő biztosítja). Hivatalban 1966. december 22-ig, amikor a kormány egy bizalmi szavazáson megbukik.*

1965. október 13. – december 20. Bulgária árucserre-egyezményt ír alá az 1966–1970 közötti időszakra a Szovjetunióval (október 13.), Magyarországgal (október 29.) és az NDK-val (december 20.).

1965. november 15–19. Tito vezetésével jugoszláv delegáció látogat Lengyelországba. A gazdasági együttműködés lehetőségeiről tárgyalnak.

1965. december 10. Bulgária hosszú távú árucserre-egyezményt köt Olaszországgal.

1965. december 21. Az ENSZ Közgyűlése – román kezdeményezésre – elfogadja a különböző társadalmi-politikai berendezkedésű országok közötti jószomszédi kapcsolatok javítására vonatkozó határozatot.

1965. december 24. Az Albán Munkapárt Politikai Bizottságának plénuma határozatot hoz a bürokratizmus elleni harcról.

1965. december 30. Romániában megalakul a Tudományos Kutatás Nemzeti Tanácsa, amely a pártvezetés ellenőrzése alatt fokozatosan a Román Akadémiától független kutatási központtá válik.

1965 folyamán Bulgáriában megkezdik a szovjet televízió adásának sugárzását, minden pénteki napon. – Népszámlálást hajtanak végre Bulgáriában, a lakosság 8 226 564 fő, 47%-a munkásszármazású, 37%-a falusi gazdálkodó. A lakosság 47%-a városi. A Pirini-Macedóniában 8750 ember macedónnak vallotta magát.

1966. január 1. Jugoszláviában bevezetik az új dinárt. Egy új dinár 100 régit ér.

1966. január 9. és február 1. Bulgária árucserre-egyezményt ír alá az 1966–1970 közötti időszakra Csehszlovákiával (január 9.) és Lengyelországgal (február 1.).

1966. január 10–13. Ion Gheorghe Maurer román miniszterelnök baráti látogatást tesz Magyarországon.

1966. február 1–9. Román kormánydelegáció utazik Nagy-Britanniába, ahol megbeszéléseket folytat Harold Wilson brit miniszterelnökkel és üzletemberekkel.

1966. február 2. Makariosz athéni látogatása. Egyetértés mutatkozik abban, hogy mind Görögország, mind Ciprus támogatja az enóziszt.

1966. február 26–27. és március 11. A JKSZ KB ülésén a gazdasági reform végrehajtását szorgalmazzák.

1966. március 4. Az Albán Munkapárt KB 16. ülészakán határozatot hoznak a bürokratizmus elleni harcról, valamint a társadalom „forradalmasításáról” (a fizetések nivellálása, katonai reform). Erről nyílt levélben értesítik az albán társadalmat.

1966. március 7–9. Romániában megtartják a mezőgazdasági termelészövetkezetek első kongresszusát, amelyen többek közt elfogadják a Termelészövetkezetek Nemzeti

Szövetsége, illetve a helyi szövetségek statútumát, valamint a tagok nyugdíjpénztárának statútumát.

1966. március 15. A romániai népszámlálás szerint az ország összlakossága 19 103 163 fő, ebből magyar nemzetiségű: 1 619 592, magyar anyanyelvű: 1 626 000 – az erdélyi népesség mintegy 27%-a. 1956-hoz képest 39 184 fővel nőtt a magyar nemzetiségűek száma, míg az össznépességen belüli arányuk 8,5%. A németek száma 382 595 fő (2%), a romák és egyéb nemzetiségek a lakosság 2,1%-át alkotják.

1966. április 11. *Lemond Iliasz Cirimokosz külügyminiszter, mert úgy véli, hogy Grivasz tevékenysége a ciprusi Nemzeti Gárdában lehetőtlenné teszi a békés kiegyezést Cipruson.*

1966. április 18–23. Tito vezetésével jugoszláv kormányküldöttség látogat Romániába, amit a későbbiekben egy sor román–jugoszláv találkozó követ.

1966. április 25–30. Maurice Couve de Murville francia külügyminiszter balkáni látogatása során Romániában (április 25–28.) és Bulgáriában (április 28–30.) tárgyal. Mindkét országban fogadják a legmagasabb szintű pártvezetők. A látogatás célja francia részről, hogy felmérjék, milyen fogadtatásra talál a francia keleti nyitás. Mindkét országban megvitatják a gazdasági kapcsolatok fejlesztését. (Korábban bejelentették a francia–bolgár kereskedelmi kapcsolatok fellendítését.) A nemzetközi helyzet megítélésében mindkét országban a németkérdés és az európai biztonság ügyében jelentkezik nézeteltérés.

1966. április 26–28. A BKP KB plénuma jóváhagyja a bolgár népgazdaság irányításának új rendszerét, amely a gazdasági elszámolás alkalmazását, a fizetések felgyorsítását és a gazdasági egységek tevékenységének eredményeivel való összhangba hozását, valamint a túlságos központosítás megszüntetését célozza.

1966. május 7. Nicolae Ceaușescu román pártvezető a Román Kommunista Párt megalakulásának 45. évfordulója alkalmából „nemzeti kommunista” szellemiségű beszédében bírálja a Komintern beavatkozásait a román mozgalom belügyeibe. A május 10–13. között nem hivatalos látogatáson Romániában tartózkodó Leonyid Brezsnyev kifogásolja Ceaușescu beszédét.

1966. június 3. Romániában átalakítják a kommunista kádereképző pártfőiskolát, amely felveszi a „Ștefan Gheorghiu Társadalompolitikai Tudományok Akadémiája” nevet (Academia de învățămînt social-politic Ștefan Gheorghiu de pe lângă CC al PCR).

1966. június 16. Jugoszláviában a Politikai Bizottság titokban egy bizottságot állít fel azzal a feladattal, hogy készítsen jelentést a titkosszolgálatok munkájáról és a visszaélésekről.

1966. június 16. A Kínai Népköztársaság államtanácsának elnöke és a Kínai Kommunista Párt KB alelnöke, Csou En-laj többnapos baráti látogatásra érkezik Romániába.

1966. június 25. Belgrádban Jugoszlávia és a Szentszék képviselői jegyzőkönyvet írnak alá a kölcsönös kapcsolatok helyreállításának szükségességéről.

1966. július 1. Romániában törvény jelenik meg a szakközépiskolákról, ami jelzi a középfokú oktatás fokozatos eltolódását az elméleti tárgytól a műszaki és az agrárképzés irányába.

1966. július 1–3. A JKSZ KB brioni ülése megtárgyalja az állambiztonsági szolgálat tevékenységéről készült jelentést. Megállapítja, hogy a szervezet önálló, a párt ellenőrzésén kívül álló politikai erővé vált, és megpróbálta az ellenőrzése alá vonni a társadalmat, ami ellentétes a VIII. kongresszus határozataival. Mindezért Aleksandar Rankovićot, a szolgálatok korábbi vezetőjét, alelnököt teszik felelőssé. Ranković idővel minden tisztségéről lemond. (Szeptember 19-én a JKSZ Végrehajtó Bizottsága dönt a vezető szervek átalakításáról.)

1966. július 5. A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete javasolja, hogy valamennyi európai állam részvételével rendezzenek konferenciát az európai békéről és biztonságról (bukaresti nyilatkozat).

1966. július 10. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. 99,9%-os részvétel mellett 99,9%-ot kapnak a Népfront jelöltjei.

1966. július 11. **Bulgária és Jugoszlávia árucseré-egyezményt köt az 1967–1970 közötti időszakra.**

1966. július 15. **Bolgár–szovjet egyezmény születik atomerőmű felépítéséről Bulgáriában.**

1966. július 22. *A görög baloldal, puccstól és diktatúrától tartva, követeli a szabad választásokat, a rendkívüli törvények visszavonását, a GKP részvételét a választásokon,*

az Aszpida-összeesküvésben való részvétellel megvádolt tisztek szabadon engedését. A polgári pártok elutasítják a javaslatot.

1966. július 25–31. Ion Gheorghe Maurer román kormányfő baráti látogatást tesz Törökországban. Maurer ezt követően (augusztus 31. – szeptember 3.) Görögországba látogat.

1966. augusztus 26. Jugoszlávia az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) teljes jogú tagjává válik.

1966. augusztus 31. Maurer román miniszterelnök görögországi látogatása idején több gazdasági megállapodást kötnek.

1966. szeptember 11–14. Az erősödő francia kelet-európai, illetve balkáni nyitás jegyében Maurice Couve de Murville francia külügyminiszter Belgrádba látogat. A németkérdésről (a francia külügyminiszter utal arra, hogy Párizs jó néven venné, ha Jugoszlávia felvenné a diplomáciai kapcsolatot az NSZK-val), valamint egy európai biztonsági konferencia összehívásáról tárgyalnak. Jugoszlávia támogatja a francia enyhülési politikát.

1966. szeptember 14–15. A Szerb Kommunista Szövetség Központi Bizottságának a JKSZ KB brioni plénuma utáni első ülésén megvizsgálják és elítélik az állambiztonsági szolgálatok tevékenységét (többek között koszovói fellépését, amit a sovinszta gyakorlat drasztikus megnyilvánulásának tekintenek). Ugyanakkor visszautasítják a többi köztársaság (különösen Horvátország) bírálatait, amelyek Szerbiát teszik felelőssé a belügyi szervek visszaéléseiért.

1966. szeptember 19–22. Leonyid Brezsnyev, az SZKP KB főtitkára és Jurij Andropov, az SZKP titkára Bulgáriába látogatnak.

1966. szeptember 20. Bulgária egyezményt köt Olaszországgal gazdasági, ipari és műszaki együttműködésről.

1966. szeptember 22–24. Leonyid Brezsnyev, az SZKP KB főtitkára Jugoszláviába látogat. Vendéglátóival megvitatják a pártközi kapcsolatokat és a nemzetközi helyzetet. Brezsnyev aggodalmát fejezi ki a jugoszláv gazdasági reformmal, valamint a pártstruktúra átalakításával kapcsolatban, bár hangsúlyozza Jugoszlávia szuverenitását.

1966. szeptember 29. A macedón parlament illetékes bizottsága nagy problémának nevezi az írástudatlanság magas arányát a köztársaságban. Az 1961. évi népszámlálás szerint a 10–35 év közötti lakosság 24,5%-a (70 ezer fő) nem tud írni-olvasni. 1966-ban a 8–15 éves korosztályból 25 ezren nem részesülnek oktatásban. Az írástudatlanság aránya Tetovo és Kumanovo környékén a legmagasabb. A bizottság ülésén meghatározzák a társadalmi szervezetek feladatait az írástudatlanság leküzdésében.

1966. október 1. Romániában a 770. számú rendelettel megtiltják az abortuszt. Különadó sújtja az egyedülálló személyeket, valamint az elválni készülő párokat is (október 8.), de a fogamzásgátló eszközök is eltűnnek az országból. A kormányzat célja a népesség növelése – 1969. június 21-ig 1 millió fővel, 1987-ig pedig 4 millióval nő a Romániában élők száma. A többször módosított, de sohasem eltörölt rendelet előírásai miatt több mint tízezer nő hal bele a terhesség illegális megszakításába. Az abortusz kriminalizálása miatt további több száz nőt, orvost és ápolónőt tartóztatnak le és ítélik el az évek során.

1966. október 3. Bulgária kulturális egyezményt ír alá Lengyelországgal.

1966. október 4–6. A JKSZ KB plénuma átszervezi a pártirányítás struktúráját. Elnökséget hoznak létre, a főtitkári tisztség helyett bevezetik az elnöki posztot és a végrehajtói titkári posztot. Aleksandar Rankovićot kizárják a pártból.

1966. október 12–13. A Szerb Kommunista Szövetség KB ülésén Koszovóval foglalkoznak. Elítélik az állambiztonsági szolgálatok ottani tevékenységét, ugyanakkor kimondják azt is, hogy bármiféle nacionalizmus és sovinizmus gyengíti a KSZ politikáját.

1966. október 13. Todor Zsivkov, a Bolgár Kommunista Párt első titkára és miniszterelnök első nyugati útján Párizsban találkozik Charles de Gaulle francia köztársasági elnökkel. Főképp a nemzetközi helyzet, az enyhülés problémája és a németkérdés kerül szóba. Aláírnak több gazdasági, kulturális megállapodást.

1966. október 21–25. Új-Delhiben sor kerül Tito, Nasszer és Indira Gandhi csúcstalálkozására. A három politikus az el nem kötelezett államok világpolitikai szerepéről tárgyal.

1966. november 1–8. Az Albán Munkapárt V. kongresszusán leszögezik, hogy a külpolitikai irányvonal változatlan marad. A kongresszus ismét célul tűzi ki, hogy Albánia ipari-agrár országgá váljon. Meghirdetik a kollektivizálás befejezését, valamint a termőterületek nagyságának növelését (teraszosítás a hegyes vidékeken). A

kongresszuson részt vesz Mao Ce-tung kínai pártfőtitkár is, aki november 3-án beszédet is mond.

1966. november 11–12. Bukarestben megtartják az Úttörőszervezetek Nemzeti Tanácsának alakuló értekezletét.

1966. november 14–19. A BKP IX. kongresszusa beszámol arról, hogy a negyedik ötéves terv idején az ipari termelés 74%-kal nőtt, és az ipar lett a fő gazdasági ág. Jóváhagyják az 1966–1970-es időszakra vonatkozó ötödik ötéves tervet.

1966. november 25. Jugoszláviában törvényt alkotnak a belügyi szolgálatok átszervezéséről. A szolgálatokat megfosztják számos kivételes jogtól, december 9-én pedig egy újabb törvény a belügyminisztérium felügyelete alá rendeli őket.

1966. november 30. Hivatalosan megnyitják a Patraszi Egyetemet Görögországban. Az oktatás a Természettudományi Karon indul elsőként.

1966. december 1. Az 1964-ben szabadlábba helyezett Iuliu Hossu görögkatolikus püspök levélben fordul a kormányhoz és Ceaușescuhoz, amelyben egyháza jogainak visszaállítását kéri. – Temesváron találkozik Tito és Ceaușescu. A bilaterális kapcsolatokon túl megvitatják a nemzetközi kommunista mozgalom problémáit, a legújabb jugoszláv reformokat és a Szovjetunióhoz fűződő viszonyt.

1966. december 3. A Macedón Pravoszláv Egyház püspöki szinódusa kéri a Szerb Pravoszláv Egyház püspöki szinódusát: ismerjék el a macedón egyház autokefál voltát.

1966. december 5. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és kormányfő Belgrádban találkozik Titóval. A bilaterális együttműködésről és külpolitikai kérdésekről tárgyalnak, így a kommunista pártok tervezett értekezletéről is, továbbá szóba kerül a macedónkérdés. A beszélgetésen részt vesz Krszte Crvenkovszki, a Macedón Kommunisták Szövetsége KB elnöke. Felveti, hogy hivatalosan „eltűnt” a bulgáriai macedón kisebbség, mivel az 1965. évi népszámlálás során – szemben az 1946. és 1956. évvel – az emberek már nem vallhatták magukat macedónnak Bulgáriában. Válaszában Zsivkov megemlíti a bolgárok „eltűnését” Macedóniában, és ismét követeli a macedónkérdés objektív tudományos vizsgálatát.

1966. december 7. Elsüllyed a SS Heraklion, 247 ember meghal.

1966. december 21. Az ERE kiválása miatt lemond a királyi koalíció. (Előzmény: szeptembertől az amerikai nagykövet és Andreasz Papandreu tárgyalásokat folytatnak, és a királynak azt javasolják, hozzon létre egy ügyvivő kormányt, amely a választásokat lebonyolítja. Ugyanakkor az ERE vezetője, Panagiotisz Kanellopulosz megállapodik Papandreuval a választások utáni együttműködésről.) Az új kormány vezetője Joannisz Paraszkevopulosz lesz.

1966 Megjelenik Vaszilizs Vaszilikosz később világhírűvé váló, a Lambrakisz-gyilkosságot feldolgozó regénye, a *Z, Szaloniki, Szaloniki!*

1967. január 1. Romániában havi 1000 lejes családi pótlékot vezetnek be azon anyák számára, akik három vagy több gyermeket nevelnek. A 7 év alatti gyermeket nevelő nőket arra kötelezik, hogy rövidített munkaidőben dolgozzanak.

1967. január 1. Jugoszláviában életbe lép az új külkereskedelmi rendszer, és megkezdődik a külfölddel folytatott kereskedelem liberalizálása.

1967. január 23. A szövetségi vallásügyi hivatal határozatban támogatja, hogy a Macedón Pravoszláv Egyház autokefállá váljon. Április 25-én a szövetségi kormány is támogatja a Macedón Pravoszláv Egyház döntését.

1967. január 30–31. Tito Moszkvában megbeszéléseket folytat Leonyid Brezsnyevvel. Megállapítják, hogy a szocializmus építésében megmutatkozó különbségek nem akadályozzák a két ország együttműködését.

1967. január 31. Corneliu Mănescu román külügyminiszter a Német Szövetségi Köztársaságba utazik. A külön utakon járó Románia – megszegve a szovjet blokk „egyeztetett külpolitikájának” elvét – felveszi a diplomáciai kapcsolatokat az NSZK-val.

1967. február 6. Enver Hodzsa *A párt és az államhatalom további forradalmasítása* címmel beszédet tart egy tiranai pártplénumon. Az albán pártvezető az ország „forradalmasításának” szükségességét a lakosság elmaradott tudatával, politikai passzivitásával indokolja. Kizárja – a kínai példával ellentétben –, hogy az albán pártban különböző irányzatok legyenek. Ideológiai téren erősíteni kell az osztályharcot, le kell győzni a liberális és kispolgári irányzatokat, valamint a vallási gyökerű szokásokat. Ezzel megkezdődik a vallási közösségek elleni kampány, néhány hónap alatt több mint 1500 templomot zárnak be (740 mecsetet, 608 ortodox és 157 katolikus templomot).

1967. február 9. Bukarestben bemutatják *A dákok* című nagyszabású történelmi filmet.

1967. február 22. A macedón parlament határozatot hoz a Macedón Tudományos és Művészeti Akadémia (MANU) megalakításáról. Augusztus 18-án megválasztják az első 14 akadémikust, a MANU ünnepélyesen október 10-én alakul meg.

1967. február 23. *A görög televízió ünnepélyes nyitóadása 18:30 perctől. A kísérleti adást követően négy nappal létrejön a második televíziós csatorna is. Athénban összesen 200–250 televíziókészülék működik.*

1967. március 17. A *Vjesnik* című lapban megjelenik a horvát értelmiségiek által írt és széles körben támogatott (Horvát Írószövetség, Matica Hrvatska és több mint tíz egyéb tudományos-kulturális műhely) *A horvát irodalmi nyelv elnevezéséről és helyzetéről szóló nyilatkozat*, amely megállapítja, hogy az élet minden területén a szerb nyelv dominanciája érvényesül, a horvát nyelvet pedig kiszorítják. A deklaráció elveti az 1954. évi újvidéki, a szerb-horvát nyelv egységes voltáról szóló megállapodást. A JKSZ a nacionalizmus megnyilvánulásaként értékeli és elítéli a nyilatkozatot, de reagál rá a Szerb Írószövetség is.

1967. március 17–18. Nicolae Ceaușescu vezetésével román kormánydelegáció utazik a Szovjetunióba, ahol tárgyalásokat folytat a szovjet vezetéssel és Brezsnjevvel.

1967. március 27–28. Az RKP KB plenáris ülése határozatot fogad el – többek közt – az állami mezőgazdasági vállalatok fejlesztéséről, valamint a külföldi gazdasági és tudományos kapcsolatok bővítéséről.

1967. március 31. – április 5. Luigi Longo, az Olasz Kommunista Párt főtitkára Romániába látogat.

1967. április 14. *Feloszlatják a görög parlamentet, a választásokat május 28-ra írják ki.*

1967. április 18. Jugoszláviában módosítják az alkotmányt (I–IV. számú alkotmánykiegészítés), amivel növelik a köztársasági hatásköröket. A szövetségi parlament újabb házaként (újra) létrehozzák a Nemzetek Tanácsát.

1967. április 21. *Az „ezredesek puccsa”. Alig néhány héttel a választások kitűzött napja előtt a hadsereg jobboldali tisztjeinek egy csoportja Sztilianosz Pattakosz*

dandártábornok, Georgiosz Papadopoulosz és Nikolosz Makarezosz ezredesek vezetésével államcsínyt követ el. A hadsereg elfoglalja Athén stratégiai pontjait, letartóztatják a miniszterelnököt, valamint előre elkészített listák alapján a baloldali politikusokat. Több tízezer embert zárnak az AEK stadionjába. A hatalomátvétel gyors végrehajtását az teszi lehetővé, hogy Grigoriosz Szpandidakis vezérkari főnök átáll a puccsistákhoz. A király elutasítja, hogy megszervezze az ellenállást, és a junta kormányát törvényesnek ismeri el. Konsztantinosz Kolliaszt nevezi ki miniszterelnöknek. A király nevében felfüggesztik az alkotmány számos pontját. (A junta idején 1968. november 15-én lép életbe az új alkotmány.) Az ezredesek puccsukkal megakadályozzák az idősebb generáció, a tábornokok puccsát. 1967-ben ugyanis mindkét csoportosulás puccsra készül, mert az adott politikai erőviszonyok között nem lehetett stabil kormányt alakítani. Az amerikaiak az ezredeseket favorizálják, mert a tábornokok királyhűek voltak, a király viszont elvesztette a széles néptömegek bizalmát, ami az USA szempontjából fontos politikai szempont.

Az április 21-i rádiónyilatkozatot követően azonnal megalakul a legfontosabb ellenállási szervezet is, a Diktatúra Elleni Hazafias Front Mikisz Theodorakis zeneszerző vezetésével.

1967. április 23. Az új görög kormány szóvivője, Nikolaosz Farmakisz a puccsot megelőző intézkedésnek nevezi, arra hivatkozva, hogy Papandreu a szaloniki nagygyűlésen népi forradalomra akart felhívni, ami minden bizonnyal erőszakhoz és vérontáshoz vezetett volna. Április 27-én Papadopoulosz a nemzetközi sajtótájékoztatón a puccsot azzal indokolja, hogy kommunista hatalomátvétel fenyegetett.

1967. április 25. A junta egy sor tiltó rendeletet hoz. Megszüntetik a gyülekezési szabadságot, ismét bevezetik a cenzúrát. Április 29-én betiltják a Centrum Unió, az ERE és az EDA működését. Május 4-én pedig a szakszervezeteket és a kulturális egyesületeket.

1967. április 29. Az Albán Munkapárt KB és az albán minisztertanács nyilatkozatot bocsát ki az ország „forradalmasításáról”. Ennek elemei: az üzemekben és a szövetkezetekben munkás ellenőrző bizottságokat kell létrehozni, a hadseregben eltörlik a rangokat, újra létrehozzák a politikai komisszár funkcióját, bevezetik a munkabrigádokban az azonos bért, emellett megkezdődik a vallás- és egyházellenes harc jegyében a templomok, mecsetek lerombolása. Egyben határozatot hoznak a háztáji gazdaságok területének csökkentéséről (maximum 0,1 hektár, hegyes vidéken 1,5 hektár), valamint egyszerre az árak és jövedelmek csökkentéséről.

1967. április Bukarestben megjelenik a *Magazin Istoric (Történelmi Magazin)* történelmi havilap első száma.

1967. május 4. *Görögországban 6000 baloldali személyt internálnak Jarosz szigetére.*

1967. május 10–13. **Leonyid Brezsnyev, az SZKP KB főtitkára hivatalos látogatáson jár Bulgáriában. Május 12-én aláírják a két ország közötti, húsz évre szóló barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt.**

1967. május 14. *A király gyóntatóját, Jeronümosz Koconisz archimandritát választják meg új athéni érsekké. (Előzmény: május elején a Szent Zsinatot feloszlatják, tagjainak számát 12-ről 9-re csökkentik. A kormány fenntartja a jogot, hogy a zsinat tagjait a megválasztásuk után megerősítse. 80 évre csökkentik a korhatárt, amíg a püspök tisztségüket betölthetik, így a 87 éves, rendszerellenes Khrüszosztomosz athéni érsek elveszíti hivatalát.) Ezzel egyidejűleg a rezsim leváltja az egyháztartomány püspökeit.*

1967. május 16. Jugoszláviában hivatalba lép Mika Špiljak kormánya (1969. május 18-ig).

1967. május 19. **Todor Zsivkov bolgár pártvezető és kormányfő Szófiában találkozik Krszte Crvenkovszkival, a Macedón Kommunisták Szövetségének elnökével. Újra megtárgyalják a „bulgáriai macedón kisebbség” kérdését, a Macedón Szövetségi Köztársaság, valamint a macedón nemzet és nyelv elismerésének ügyét. Zsivkov az 1963. évi vonalnak megfelelően kiáll Pirini-Macedónia lakosságának bolgár volta mellett, valamint hogy a macedón nemzet 1945 után kezdett fejlődni. Kijelenti, hogy többször elismerték a Jugoszlávián belüli macedón tagállam létét.**

1967. május 24. A szerb püspöki szinódus elveti, hogy a Macedón Pravoszláv Egyházat autokefállá nyilvánítsák.

1967. június 5–6. **Todor Zsivkov Jugoszláviába látogat. Zsivkov és Tito megállapodik a kereskedelmi és kulturális kapcsolatok fejlesztésében, valamint egyetértenek abban, hogy nem szabad előtérbe helyezni a macedónkérdést a kétoldalú kapcsolatokban (mivel a Pirini-Macedóniában élő macedónok jogai és a történetírás egyes kérdései tekintetében nincs egyetértés).**

1967. június 5–10. *A hatnapos háború idején a görögországi NATO-támaszpontok jelentősége felértékelődik, mivel fontos légi bázist jelentenek.*

1967. június 9–10. Több szocialista ország (a Szovjetunió, az NDK, Magyarország, Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia és Bulgária) párt- és állami vezetői

Moszkvában találkoznak, ahol megvitatják a közel-keleti kérdést, és úgy döntenek, hogy az arab államokat támogatják. A szocialista országok Izraelt elítélő közös nyilatkozatát azonban Románia nem írja alá, és fenntartja Izraellel – a csökkentett szintű – kapcsolatot. Július 11–12-én hasonló tartalmú ülésre kerül sor Budapesten is, majd szeptember 4–5-én Belgrádban az arab országokkal való gazdasági együttműködésről tárgyalnak.

1967. június 12. Jugoszlávia a hatnapos háború miatt megszakítja diplomáciai kapcsolatait Izraellel.

1967. június 12. Bulgáriában jóváhagyják a Bolgár Népköztársaság zászlójáról szóló törvényt.

1967. június 15. Megtörténik Bulgária és Románia energiarendszereinek összekapcsolása a Craiova–Bojcsinovci távvezetéken keresztül.

1967. június 21. Törvényt hoznak Görögországban, amely előírja az egyetemek megtisztítását minden olyan professzortól, aki nem megfelelő mértékben lojális az új rendhez vagy a nemzeti eszmékhez.

1967. június 26. Ion Gheorghe Maurer román miniszterelnök New Yorkban találkozik Lyndon B. Johnson amerikai elnökkel, és a nemzetközi politikai helyzetről tárgyalnak.

1967. június 26–27. Az RKP KB létrehoz egy külön pártbizottságot az úgynevezett „Pătrășcanu-ügy” kivizsgálására. Több hónapos, nem nyilvános működése alatt a bizottság számos törvénytelen ségét és rendőrségi túlkapást tár fel, de a nem párttag áldozatokkal nem foglalkozik. Ceaușescu az ötvenes évek visszásságait leleplező eljárást saját hatalmának erősítésére használja fel.

1967. július 11. Jugoszláviában elfogadják a külföldi tőkebefektetéseket szabályozó törvényt.

1967. július 17–19. Ohridban a harmadik macedón egyházi-nemzeti kongresszuson határozatot hoznak arról, hogy a Macedón Pravoszláv Egyházat autokefállá kiáltják ki, élén Dositej ohridi érsekkel. A jugoszláviai macedónok egyháza függetlenné válik a belgrádi hierarchiától.

1967. augusztus 3–7. **Willy Brandt, a Német Szövetségi Köztársaság kancellár-helyettese és külügyminisztere Romániába látogat.**

1967. augusztus 10–17. **Tito a Közel-Keletre (Egyiptomba, Szíriába és Irakba) látogat. A látogatást követően ötponos béketervét Franciaországnak és az USA-nak is megküldi, de Izrael elutasítja. (A béketerv lényege: Izrael vonuljon ki a megszállt területekről, cserébe pedig az arab államok ismerjék el a zsidó államot.)**

1967. augusztus 21. **Görögországban letartóztatják Mikisz Theodorakisz zeneszerzőt, karmestert, a baloldali ellenállás prominens tagját.**

1967. szeptember 5. **A szövetségi vallásügyi bizottság áttekinti a szerb és a macedón egyház közötti ellentétet, teljes mértékben támogatja a Macedón Pravoszláv Egyház autokefállá nyilvánítását, továbbá felszólítja German szerb pátriárkát: a Szerb Pravoszláv Egyház tartózkodjon a meggondolatlan szélsőséges döntésektől.**

1967. szeptember 9–10. **Süleyman Demirel török és Konsztantinosz Kolliasz görög miniszterelnök találkozója az Evrosz folyónál (9-én Keşanban, 10-én Alexandrupoliban). A tárgyalások végére világossá válik, hogy a felek nem tudnak megállapodni. Közös nyilatkozatot tesznek közzé, amelyben mindössze az áll: konszenzus van a felek között, hogy folytatják a nézeteik közelítésére irányuló erőfeszítéseket, és intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy megakadályozzák a feszültség újbóli erősödését Ciprus kérdésében. A törökök nem egyeznek bele az enózisba, bármit is ígérnek nekik. A törökök feltételei: Ciprust egyik országhoz sem csatolhatják, a szerződéseket egyoldalúan nem módosíthatják, semelyik ciprusi közösség nem kerülhet a másik uralma alá.**

1967. szeptember 11. **Az Európa Parlament határozata felszólítja a görög juntát, hogy állítsa helyre a demokratikus viszonyokat Görögországban, különben a társulási szerződés érvényét veszítheti.**

1967. szeptember 13–17. **Süleyman Demirel török miniszterelnök Romániába látogat.**

1967. szeptember 14–15. **A szerb püspöki szinódus rendkívüli ülésén elítéli, hogy a macedón egyházat egyoldalúan autokefállá kiáltották ki, és szakadár vallási szervezetté nyilvánítja.**

1967. szeptember 19. **Corneliu Mănescu román külügyminisztert az ENSZ Közgyűlése XXII. ülésének elnökévé választják.**

1967. szeptember 20. Az Európa Tanács három tagállama (Svédország, Norvégia és Dánia) azonos keresetet nyújt be az Emberi Jogok Európai Bizottsághoz, mely szerint Görögország megsértette az emberi jogok európai egyezménye szinte valamennyi, az egyéni jogokat védő cikkét (a szabadsághoz, a tisztességes eljáráshoz, a magánélethez való jogot, a gondolat- és a véleménynyilvánítás szabadságának jogát, az egyesülési szabadságot, a jogorvoslathoz való jogot, a megkülönböztetés tilalmát, beleértve a politikai meggyőződésen alapuló megkülönböztetést). Másnap a belga Fernand Dehousse azt javasolja, hogy az Európai Közösség indítson hasonló keresetet Görögország ellen, amellyel az Európai Gazdasági Közösségnek társulási megállapodása van. Bár a javaslat nem kap többséget, az EGK minden gazdasági támogatást felfüggeszt. Szeptember 27-én Hollandia csatlakozik az üggyhez. Az emberi jogi bizottság október 2-án összekapcsolja a négy ügyet, a közgyűlés pedig jelentéstevőt (Max van der Stoel) jelöl ki a görögországi helyzet kivizsgálására.

1967. október 3. A State Department reményét fejezi ki, hogy Görögországban hamarosan helyreállnak a demokratikus viszonyok.

1967. október 5–6. Az RKP KB plenáris ülése megvitatja Románia közigazgatási beosztásának és a falusi települések „szisztematizálásának” (*sistemizzare* – településrendezés) kérdését.

1967. október 16–19. Indira Gandhi, India miniszterelnöke Romániába látogat.

1967. november 1. A vízummentességről szóló magyar–román kormányközi egyezmény aláírását követően rohamosan nő a kétoldalú személyforgalom: Magyarországon 1965-ben még 69 500 beutazó turistát regisztrálnak Romániából, 1970-ben 117 100-at, 1975-ben pedig 121 900-at. Magyarországról Romániába 1965-ben 67 400, 1970-ben 98 000, 1975-ben pedig 234 000 turista utazik. Az 1967-es egyezmény értelmében Nagylaknál új ideiglenes közúti határátkelőt nyitnak.

1967. november 1–9. Tito a Szovjetunióba látogat. A többi szocialista ország vezetőivel együtt részt vesz az 1917. októberi forradalom 50. évfordulójának ünnepein. 9-én hét szocialista ország vezetői (köztük Zsivkov és Tito, de Ceausescu nem) megvitatják a közel-keleti helyzetet. Egyetértenek a Szovjetunió szuezi politikájával. Támogatják Nasszer elképzeléseit.

1967. november 13. Albániában hatályon kívül helyezik a vallási közösségekkel kapcsolatos, 1949–1951-ben hozott rendelkezéseket, amivel gyakorlatilag betiltják a

vallásgyakorlást. (Az egyházak jóváhagyott státútumai ugyanis bizonyos mértékben – korlátozottan és az állam által befolyásolva – engedték az egyházak működését.)

1967. december 6–8. A Román Kommunista Párt országos értekezletén nemzetgazdasági, közigazgatási és egyéb fejlesztéseket vitatnak meg. Miután júliusban hivatalosan is elismerték a családi vállalkozásban működő vendéglők, panziók, élelmiszerboltok és műhelyek működési jogát, Nicolae Ceaușescu rosszallását fejezi ki a piactudomány felé kacsintgató „kísérletezések” tekintetében, és hitet tesz a központosított, szocialista tervtudomány és a párt modernizációs szerepe mellett. A romániai gazdasági reformkísérlet egy év után elhal, 1970 után pedig ismét fokozódik a centralizáció.

1967. december 8. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa közreműködésével létrehozott megállapodás arra kötelezi Görögországot, hogy a ciprusi Nemzeti Gárda görög tagjainak létszámát csökkentsék 6000 főre, továbbá parancsnokát, Grivasz tábornokot hívják vissza 1968 augusztusáig. – Hatályba lép az NSZK és Görögország között a kettős adóztatás elkerüléséről szóló megállapodás.

1967. december 9. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés Nicolae Ceaușescut, az RKP főtitkárát választja az államtanács elnökévé, figyelmen kívül hagyva a tisztségek halmozásának tilalmát. A minisztertanács elnökének tisztségébe pedig újraválasztják Ion Gheorghe Maurert. Ceaușescu december 14–15-én baráti látogatást tesz a Szovjetunióban.

1967. december 11–12. Az Albán Munkapárt KB határozatot hoz, hogy 1971 novemberéig valamennyi falut el kell látni elektromos árammal.

1967. december 13. II. Konsztantin görög király kísérlete az uralom visszaszerzésére (junta elleni puccs). Nem sikerül végrehajtani a tervet, Szalonikit bevenni. Ezt követően a király és a miniszterelnök kénytelen elhagyni Görögországot. Az akció után a junta Georgiosz Zoitakisz tábornokot Görögország régensévé nevezi ki. A miniszterelnök Georgiosz Papadopoulos lesz (hivatalban 1973. október 8-ig). A király december 14-én érkezik meg Rómába. Formálisan 1973-ig Görögország államfője marad.

1967. december 15. Görögországban kiadja első juntaellenes kiáltványát a pár napja megalakult diktatúraellenes diákszervezet, a Rigasz Fereosz.

1967. december 27–28. A BKP KB plénuma elfogadja az ifjúsággal való munka téziseit, és megvitatja az ország demográfiai fejlődésére vonatkozó problémákat.

1967. december 28. A BKP KB és a minisztertanács rendeletet bocsát ki az ötnapos munkahét bevezetéséről.

1968. január 1. Helyreállítják a diplomáciai kapcsolatokat Jugoszlávia és a Német Szövetségi Köztársaság között.

1968. január 3–4. Ion Gheorghe Maurer román miniszterelnök jugoszláviai látogatásán Tito jugoszláv államfővel tárgyal.

1968. január 22. Görögországban a hatóság megsértésének vádjával 9 és fél hónap börtönbüntetésre ítélik Mikisz Theodorakisz zeneszerzőt.

1968. január 22–23. Ion Gheorghe Maurer román kormányfő Olaszországba látogat, ahol Aldo Moro olasz miniszterelnökkel találkozik. Január 24-én Maurert nem hivatalos audiencián VI. Pál pápa is fogadja.

1968. január 23. Az Egyesült Államok elismeri a junta kormányát. Két nap múlva, 25-én – a tiltakozások ellenére – hasonlóképpen tesz a Szovjetunió és Nagy-Britannia is.

1968. január 23. – február 2. Román kormányküldöttség utazik Nagy-Britanniába, ahol gazdasági kérdésekről tárgyalnak a brit miniszterelnökkel, Harold Wilsonnal.

1968. január 27. Az Amnesty International közzétesz egy jelentést – amelyet két, Görögországban járt ügyvéd, Anthony Marreco és James Becket írt – az emberi jogok megsértéséről. Ezt követően a három skandináv ország 1968 márciusában újabb keresetet nyújt be az emberi jogok európai egyezménye megsértése miatt.

1968. február 2. A Macedón Kommunista Szövetség KB tanácskozást rendez, melyen megállapítják: a macedón nemzet mint történelmi kategória a 19. században, a kapitalizmus idején jött létre. A macedón–bolgár kapcsolatok 1963–1968 között pozitív irányba mozdultak el, ennek egyik jele a határ megnyitása.

1968. február 5–15. A Görög Kommunista Párt 12., Budapesten tartott plénumán a hazai és a nemzetközi helyzet, mindenekelőtt a Szovjetunió szerepének (az attól való függés) megítélésében éles nézeteltérések kerülnek felszínre. Három politikai bizottsági tagot (Micosz Parcalidisz, Ziszisz Zografosz, Panosz Dimitriu) kizárnak. A kizártak a szakítást követően megalakítják az eurokommunista irányultságú, a Szovjetunióval – különösen a prágai tavasz után – kritikus Belső Görög Kommunista Pártot.

1968. február 17. Romániában az alkotmánymódosítás keretében felszámolják a tartományi rendszert és visszaállítják a megyéken alapuló közigazgatási beosztást. Az országban 39 megyét alakítanak ki, a 237 város közül 56 municípium, számos falu önállósága megszűnik (összevonják vagy városokhoz csatolják őket). A közigazgatási reform a Maros–Magyar Autonóm Tartomány megszűnésével is jár, a Székelyföld területén létrehozzák a magyar többségű Hargita és Kovászna, valamint az enyhe román többségű Maros megyét.

1968. február 22. A Bolgár Nemzetgyűlés Elnöksége törvényerejű rendeletet hoz a termékenység buzdítása érdekében.

1968. február 26. – március 5. Budapesten 81 kommunista és munkáspárt képviselői találkoznak. A Román Kommunista Párt delegációja – miután a szíriai kommunisták nacionalizmussal vádolják meg az RKP-t – tiltakozásul elhagyja a rendezvényt.

1968. február 27. *Andreasz Papandreu Svédországban megalapítja a Pánhellén Felszabadítási Mozgalmat.*

1968. március 5. Bulgáriában a Tekszim nevű állami gazdasági vállalatra alapozva egy önfenntartó gazdasági társaságot hoznak létre Bolgár Kereskedelmi Flotta névvel. A vállalatcsoport magában foglalja a hajózást, a hajóépítést, a hajójavítást, a kikötőket, valamint a kereskedelmi és banktevékenységet, 45 ezer alkalmazottja van, és komoly gazdasági eredményeket ér el.

1968. március 6–7. Szófiában tanácskozik a Varsói Szerződés politikai tanácskozó testülete. Békedeklarációt fogad el az amerikai–vietnami háború kapcsán. Románia elutasítja a csehszlovákiai helyzet megvitatását, ezt követően az országot nem hívják meg a Csehszlovákiát érintő tanácskozásokra.

1968. március 20–26. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és kormányfő Törökországba látogat. Március 22-én Zsivkov és Süleyman Demirel török miniszterelnök áttelepülési egyezményt írnak alá (1925 óta a másodikat), amely az 1952-ben kitelepítettek rokonaira vonatkozik. Az egyezmény 1969-ben lép hatályba, miután ratifikálja a török kormány. 81 299 bulgáriai török nyújt be kitelepedési kérvényt, 1977-ig pedig 52 392 fő hagyja el Bulgáriát. 1978-ban a két fél kölcsönösen felmondja az egyezményt.

1968. március 29. A BKP KB plénuma megtárgyalja a csehszlovákiai fejleményeket. A többség egyetért azzal, hogy ha Csehszlovákia nem tudja megállítani az ellenforradalmat, segíteni kell neki.

1968. április 22–25. Az RKP KB plenáris ülésén megtárgyalják az 1945 óta elkövetett túlkapasokat és bűnöket, ami során érintik Gheorghe Gheorghiu-Dej és társai (Nicolae Ceaușescu főtitkár lehetséges riválisai) felelősségét is. Alexandru Drăghici miniszterelnök-helyettest, a Securitate volt vezetőjét éles kritikák érik, majd kizárják a pártvezetésből (május 25-én miniszterelnök-helyettesi tisztségéből is visszahívják, később pedig lefokozzák és teljesen háttérbe szorítják).

1968. április 23–26. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és kormányfő Csehszlovákiába látogat a bolgár–csehszlovák barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés megújítása céljából.

1968. április 28–30. Tito jugoszláv vezető ázsiai útjáról (Japán, Mongólia, Irán) hazatérőben megáll Moszkvában, és hangot ad a csehszlovákiai fejleményekkel kapcsolatos, a szovjet vezetéstől eltérő nézeteinek. Óva inti a szovjet vezetőket a katonai beavatkozástól.

1968. május 8. Öt kelet-európai szocialista ország (Bulgária, az NDK, Lengyelország, Magyarország és a Szovjetunió) vezetői Moszkvában tárgyalnak, és elítélik a „prágai tavasz” nevezett csehszlovákiai reformfolyamatot.

1968. május 14–18. Charles de Gaulle francia köztársasági elnök Romániába látogat. A két ország közötti gazdasági, kulturális és tudományos együttműködés fokozásáról folynak a tárgyalások, amelyek végén kiemelik, hogy az államközi kapcsolatok alapját az egyes országok szuverenitása és függetlensége, valamint a belügyekbe való be nem avatkozás alkotja. De Gaulle kifejezi, hogy támogatja Románia független külpolitikáját.

1968. május 21. A BKP KB Politikai Irodája döntést hoz Bulgária többkötetes történetének megírásáról. A bolgár történettudomány foglalkozhat az eddig tiltott macedónkérdéssel is.

1968. május 23. Jennie Lee, a brit Munkáspárt elnöke egy küldöttség élén Romániába látogat.

1968. május 27. – június 1. Román pártküldöttség látogat Belgrádba Nicolae Ceaușescu vezetésével. A találkozó végén a két ország pártvezetői közleményükben támogatják Alexander Dubček csehszlovák pártvezető politikáját.

1968. május 29–30. A Szerb KSZ KB ülésén a nemzetek egyenjogúságáról tárgyalnak. Jovan Marjanović történész és Dobrica Ćosić író felhívja a figyelmet, hogy erősödik a koszovói albánok nacionalizmusa és szerbellenessége, valamint egyre határozottabb szeparatista tendenciák figyelhetők meg. Álláspontjukat nacionalistának bélyegzik, és idővel kizárják őket a KB-ból.

1968. május A Macedón Kommunista Szövetség KB bizottságai több ülésen megvitatják a nemzeti oktatás és tömegtájékoztatás helyzetét Jugoszlávián belül. Kifogásolják, hogy a macedóniai diákok szerb és horvát tankönyvekből tanulják a történelmet (nem macedón nemzetiből). Azt állapítják meg, hogy a macedón történelmet és nemzeti vonatkozásokat háttérbe szorítják a tájékoztatásban és az oktatásban.

1968. június 3–10. Diáklázadás robban ki Belgrádban, amelyet a rendőrség elfojt. A nyolcnapos sztrájk alatt a diákság politikai akcióprogramot dolgoz ki. A dokumentum bírálja a fennálló viszonyokat, az egyenlőtlenségeket, a munkanélküliséget, a demokratikus jogok hiányát. A megmozdulások átterjednek a többi köztársaság egyetemi központjaiba, Zágrábba, Szarajevóba és Ljubljanába is. A párt szociális okokra vezeti vissza a megmozdulásokat, és intézkedéseket ígér (a Szerb Kommunista Szövetség Elnöksége és Végrehajtó Bizottsága június 9-i közös ülésén irányelveket fogadnak el). Tito 9-i televíziós beszédében támogatásáról biztosítja az egyetemistákat, és felszólítja őket, hogy térjenek vissza az egyetemekre.

1968. június 12. A Jugoszláv Diákszövetség Elnökségének ülésén állásfoglalást adnak ki a diákmegmozdulásokkal kapcsolatban: a haladó és demokratikus mozgalomba bizonyos szocializmusellenes elemek is beszivárogtak.

1968. június 14. A Szerb Kommunista Szövetségének Végrehajtó Bizottsága tanácskozást folytat a *Borba* és *Politika* című lapok, valamint a belgrádi rádió és televízió igazgatóival. Útmutatást adnak, miként kell kezelni a diákság követeléseit a médiában. A diákság mozgalmát fel kell számolni, a Kommunista Szövetségen kívül nem létezhet más szervezett politikai erő.

1968. június 21. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés több törvényt is elfogad: a büntető törvénykönyv új, 114. szakasza pszichiátriai kezelésre kényszeríti a

társadalomra veszélyesnek ítélt másként gondolkodókat. A konvertibilis valutában zajló kereskedelem lebonyolítására létrehozzák a Román Külkereskedelmi Bankot (a Bancorexet, amelynek irányítását a hírszerző központ, a DIE látja el); egy másik törvény pedig lehetővé teszi a hatóságoknak az állampolgárok jövedelmeinek folyamatos ellenőrzését.

1968. június 27. Nicolae Ceaușescu romániai magyar értelmiségiekkel tanácskozik az RKP KB-ban, majd július 3-án hasonló megbeszélést tart romániai németekkel. A találkozók célja, hogy szemléltettesse a nemzetiségi kérdés marxi–lenini szellemiségben történő megoldását Romániában.

1968. június Francia tudományos és műszaki dokumentációs központot avatnak Szófiában.

1968. július 14–15. Öt kelet-európai szocialista ország (Bulgária, az NDK, Lengyelország, Magyarország és a Szovjetunió) vezetői Varsóban tanácskoznak a csehszlovákiai válságról, majd újabb levélben fordulnak Alexander Dubček csehszlovák pártvezetőhöz, hogy állítsa le Csehszlovákia demokratizálását. Todor Zsivkov bolgár pártvezető szükség esetén a Varsói Szerződés haderejének bevetését javasolja.

1968. július 16. A JKSZ KB ülésén úgy értékelik, hogy Csehszlovákiában a szocializmus gyökeres megreformálásán dolgoznak.

1968. július 24–26. A BKP KB plénuma elfogadja *A népgazdaság irányítási rendszerének további fejlődésére vonatkozó alapelveket*. Előírányozzák az állami szervek szerkezetének és tevékenységének módosítását (az államtanács létrehozását).

1968. augusztus 3. Az öt kelet-európai (bolgár, keletnémet, lengyel, magyar és szovjet) és a csehszlovák kommunista párt vezetői Pozsonyban tanácskoznak, és megtárgyalják a jövőbeni kölcsönös együttműködés lehetőségét.

1968. augusztus 9–11. Tito prágai látogatása során támogatást ígér a csehszlovák reformintézkedésekhez. Vendéglátóival, a csehszlovák vezetőkkel egyetért abban, hogy a szocialista országok közötti kapcsolatoknak az egyenrangúságon kell nyugodniuk. Barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződést kötnek.

1968. augusztus 13. Görögországban Alexandrosz Panagulisz vezetésével merényletet kísérelnek meg Georgiosz Papadopoulosz ellen. A miniszterelnök sértetlen marad.

1968. augusztus 15–17. Nicolae Ceaușescu vezetésével román kormányküldöttség látogat Prágába. A román pártfőtitkár – a csehszlovákiai liberalizálódással kapcsolatos fenntartásai ellenére – tárgyalásokat folytat csehszlovák kollégájával, Alexander Dubčekkel és Ludvík Svoboda elnökkel, és húsz évre szóló barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést írnak alá a két ország között.

1968. augusztus 19–24. Bulgáriában bíróság elé állítják az 1966-ban megalapított **Marxista–Leninista Bolgár Kommunista Párt (illegális)** szervezet vezetőit: Mihail Doktorov, Ivan Mladenov folytatni akarták a harcot Todor Zsivkov ellen. A vádlottakat 5-től 10 évig terjedő fegyházbüntetésre ítélik.

1968. augusztus 20. A romániai Piteștiben felavatják a Dacia autógyárat. Az első román gyártmányú személyautót francia (Renault) licenc alapján állítják össze.

1968. augusztus 20–21. A Varsói Szerződés tagországainak (Románia és Albánia kivételével) csapatai bevonulnak Csehszlovákiába. A bolgár csapatok is részt vesznek az intervencióban, két, összesen 2164 emberből álló gépesített ezreddel. A bolgár egységek szovjet parancsnokság alatt Besztercebányán állomásoznak. A bolgár értelmiség egy része tiltakozik a bevonulás ellen.

1968. augusztus 21. A JKSZ KB Végrehajtó Bizottsága, majd két nap múlva a KB elítéli a Varsói Szerződés katonai intervencióját Csehszlovákiában.

1968. augusztus 21. Romániában az RKP KB, az államtanács és a kormány közös ülésén megtárgyalják a csehszlovákiai eseményeket. A hivatalos nyilatkozat elítéli a „testvéri, szabad és független szocialista ország nemzeti szuverenitásának (...) megsértését”, és a megoldást a csapatok sürgős kivonulásában látja. Nicolae Ceaușescu román pártvezető még aznap nagygyűlést hív össze Bukarest központjába, ahol a több mint százezer fős tömeg előtt szintén elítéli a Varsói Szerződés akcióját, az emberek pedig támogatásukról biztosítják a román vezetést. Az országban rémhírek terjednek arról, hogy a Szovjetunió készen áll ismét megszállni Romániát. Megerősítik a határőrizetet. Másnap a Nagy Nemzetgyűlés rendkívüli ülése elfogadja a *Románia külpolitikájának alapelveire vonatkozó nyilatkozatot*, amely a szocialista államok közötti együttműködés hangoztatásán kívül hitet tesz az államok függetlenségének és szuverenitásának tiszteletben tartása, illetve a belügyekbe való be nem avatkozás mellett. Továbbá megjegyzi, hogy a Varsói Szerződés antiimperialista védelmi szövetségként jött létre, így semmi esetre sem lehet felhasználni egy másik szocialista ország ellen, végül pedig elítéli a csehszlovákiai katonai beavatkozást.

1968. augusztus 22. Az Albán Munkapárt KB és a minisztertanács elítéli és „fasiszta típusú agresszióknak” nevezi a Varsói Szerződés államainak katonai beavatkozását Csehszlovákiában.

1968. augusztus 24. Nicolae Ceaușescu román pártvezető Tito jugoszláv elnökkel tárgyal Versecen. A találkozóra a csehszlovákiai fejlemények következtében kerül sor.

1968. augusztus 26. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és kormányfő részt vesz az öt kelet-európai szocialista állam vezetője és a szovjet csapatok által őrizetbe vett csehszlovák párt- és állami vezetőség moszkvai értekezletén.

1968. augusztus 29. Romániában megünneplik a Securitate (állambiztonság) fennállásának húszéves évfordulóját, megfélekedve arról, hogy a pártvezetés részéről nemrég komoly bírálatok érték a szervezetet az ötvenes években elkövetett visszaélései miatt.

1968. szeptember 4. Romániában több, az ország védelmét fokozó intézkedést hoznak. Szeptember 4-én az üzemekben ismét létrehozzák az 1962-ben megszüntetett felfegyverzett alakulatokat („Hazafias Gárdák”), november 1-jén rendelet szabályozza a katonai képzés fejlesztését, majd pedig elfogadnak egy, a fiatalok alapvető honvédelmi képzését előíró törvényt.

1968. szeptember 5. Az Albán Munkapárt KB ülészakán megvitatják a nemzetközi helyzetet. Elhatározzák, hogy Albánia kilép a Varsói Szerződésből. Szeptember 13-án az albán parlament határozatot hoz a VSZ elhagyásáról. Albánia egyébként már hét éve gyakorlatilag nem vesz részt a szervezet munkájában.

1968. szeptember 16. Todor Zsivkov bolgár pártvezető baráti látogatást tesz a Szovjetunióban, ahol megállapodást köt, hogy a Szovjetunió gázt, olajat és áramot szállít Bulgáriának. Az egyezmény a bolgár–szovjet kapcsolatok új korszakának kezdetét jelenti.

1968. szeptember 26. A *Pravda* először fejt ki a Nyugaton utóbb „Brezsnyev-doktrínaként” emlegetett koncepciót a szocialista országok „korlátozott szuverenitásáról”.

A Brezsnyev-doktrínától a helsinki értekezletig

Meghiúsult reformkísérletek a szocialista országokban, a görög junta bukása

1968. szeptember 29. Szavazást tartanak az új alkotmányról Görögországban. Annak ellenére, hogy kötelező a részvétel és a távolmaradókat büntetéssel fenyegetik, a részvételi arány 77,7%-os. A szavazók 92%-a az új alkotmány elfogadása mellett voksol. Az alkotmány november 15-én lép életbe. (Előzmények: a junta 1967 májusában felállít egy alkotmány-előkészítő bizottságot, melynek javaslatát azonban a junta vezetői decemberben elvetik. Az új tervezetet július 11-én mutatják be.) Az alkotmány sok pontjában megismétli az 1952. évi alkotmányt. Az alkotmány szerint Görögország monarchia, ugyanakkor az átmeneti rendelkezések értelmében a király alkotmányos jogköreit a hivatalban lévő köztársasági elnök gyakorolja. Az alkotmány kivonja a fegyveres erőket bármilyen parlamentáris és kormányzati ellenőrzés alól (feladatuk az állam területi integritásának, valamint az uralkodó államformának és társadalmi rendnek a védelme minden támadással szemben, a főparancsnokot, valamint a hadsereg, a flotta és a légierő parancsnokait a törvényes követelményeknek megfelelő személyek közül a törvény alapján megalakított Legfelsőbb Védelmi Tanács választja), valamint korlátozza a politikai pártok működését. Kilátásba helyezi a parlament visszaállítását, immár csak 150 képviselővel. Választásokat azonban nem tartanak.

1968. október 10. Romániában megjelenik a *România Literară*, az Írószövetség irodalmi-művészeti hetilapjának első száma.

1968. október 12. Jugoszlávia és az NSZK egyezményt köt a délszláv vendégmunkások nyugat-németországi munkavállalásáról, és rendezik a társadalombiztosítási kérdéseket.

1968. október 21. *Arisztotelisz Onasszisz feleségül veszi az egykori amerikai first ladyt, Jacqueline Kennedyt.*

1968. október 22. *A State Department bejelenti, hogy enyhítenek a katonai puccs után Görögországgal szemben bevezetett fegyverembargón.*

1968. október 24–25. Az RKP KB plenáris ülése határozatot hoz a politikai, szakmai és társadalmi szervezeteket tömörítő Szocialista Egységfront (FUS) létrehozásáról. A kommunista párt ellenőrzése alatt, a Népi Demokratikus Front utódjaként működő FUS lesz az egyetlen szervezet, amely jelölteket javasolhat a törvényhozási és helyi választásokra. A FUS Nemzeti Tanácsa november 19-én alakul meg, élén Nicolae Ceaușescuval, az RKP főtitkárával és az államtanács elnökével.

1968. október–december Adil Çarçani albán miniszterelnök-helyettes nyolchetes látogatásra utazik Kínába, ahol gazdasági együttműködési megállapodást, kínai hitelnyújtási szerződést kötnek, valamint megegyeznek, hogy kínai segítséggel fontos létesítmények épülnek Albániában.

1968. november 1. Meghal az 1967-ben letartóztatott és házi őrizetben fogva tartott Georgiosz Papandreu egykori miniszterelnök. November 3-i temetése diktatúraellenes tömegtüntetéssé alakul.

1968. november 15. Romániában a nemzetiségek irányába tett gesztusként létrehozzák a Romániai Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsát és a Romániai Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsát. Az 1989-ig fennálló testületek ugyanakkor semmilyen konkrét jogkörrel nem rendelkeznek, és gyakorlatilag az „együttélő nemzetiségek” kirakatszervezeteiként működnek.

1968. november 27. Koszovóban albán tüntetésekre kerül sor a *Zászló napja* nevű albán nemzeti ünnepen. A megmozdulásokon az albán lakosság nagyobb vagy teljes önállóságot követel. Ez az első nyílt albán fellépés 1945 óta. A rendőrség és a katonaság elfojtja a megmozdulásokat. Másnap utasítást adnak ki, hogy a tartományban a hadsereg biztosítsa a középületeket.

1968. november 28. Gyulafehérváron, Erdély Romániához való csatlakozásának ötvenedik évfordulója közeledtével felavatják Vitéz Mihály (Mihai Viteazul) lovas szobrát. A havasalföldi vajda, aki 1600-ban rövid időre meghódította Erdélyt és Moldvát is, a 19. században a román nemzeti egységtörekvések szimbólumává vált. Vitéz Mihályt – Mircea cel Bătrân és Ștefan cel Mare vajdákkal együtt – a nemzeti kommunista történelemszemlélet is a román függetlenség (és egység) jelképeként használta fel, kultuszukat pedig számos szoborral ápolta (Vitéz Mihálynak például 1976-ban Kolozsvárott és 1982-ben Sepsiszentgyörgyön is lovas szobrot emeltek).

1968. november A Bolgár Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete történeti-politikai elemzést jelentet meg a macedónkérdésről. Összefoglalja a bolgár álláspontot: Vardari-Macedónia lakosságának kétharmada bolgár etnikai eredetű, és politikai nyomásnak vetették alá, hogy macedónná váljon (erőszakos macedonizálás); a JKP átvette a szerb burzsoázia elméletét, miszerint a macedóniai szlávok külön nemzetet alkotnak, ezzel szakított korábbi helyes elméletével és céljával (vagyis a macedóniai nemzetek egyesített és független államának megteremtésének eszméjével). A történészek megállapítják: a bolgár kommunisták is hibát követtek el,

amikor nyomásra beleegyeztek, hogy Pirini-Macedónia lakossága macedónnak vallja magát az 1946-os népszámláláson, és ennek nyomán kulturális autonómiát biztosítottak az ott élőknek. A BKP kijavította a hibát: az 1965-ös népszámlálás idején mindenki szabadon megválaszthatta nemzetiségét, és nagyon kevesen vallották magukat macedónnak.

1968. december 18. Újabb alkotmánymódosításokra kerül sor Jugoszláviában (VII–XIX. kiegészítések). Növelik a köztársasági hatásköröket, és csökkentik a központi beleszólást a tartományi beruházások esetében. Koszovó autonóm tartományból autonóm köztársasággá válik, ami lehetővé teszi, hogy saját jogi és végrehajtó rendszer épüljön ki az albán többségű régióban.

1968. december 22–23. A koszovói tüntetésekhez kapcsolódva, Tetovóban és Gostivarban az albán lakosság megmozdulásokon az albán zászló szabad használatát követeli, illetve kifejezi elszakadási céljait. A rendőri erők elfojtják a tüntetéseket.

1969. január 10–17. Mika Špiljak jugoszláv kormányfő Párizsban tárgyal. Elhatározzák, hogy rendszeresen magas szintű konzultációkat tartanak a két ország külpolitikájának összehangolására.

1969. január 30. *Az Európa Tanács parlamenti közgyűlése határozatában felszólítja a görög juntát, hogy állítsák helyre az emberi jogokat Görögországban, különben kizárják az országot az Európa Tanácsból.*

1969. február 1. Romániában átadják az ország első villamosított fővonalát, a Bukarest–Brassó vasútvonalat.

1969. február 1–2. Tito jugoszláv elnök Romániába látogat. Jugoszlávia és Románia közös nyilatkozatban elveti a Breznyev-doktrínát (miszerint az egyetemes kommunista mozgalom érdekei előrébb valók, mint az egyes országok érdekei).

1969. február 11. Jugoszláviában honvédelmi törvényt fogadnak el. Agresszió esetén az egész lakosság fegyveres ellenállásra kötelezhető, emellett a törvény rendelkezik a területvédelmi egységek létrehozásáról. Az ezt konkretizáló újabb, decemberi törvény a területvédelmi egységeket köztársasági és tartományi alapon szervezi meg.

1969. február 21. Nicolae Ceaușescu román pártvezető fellép a „korlátozott szuverenitás” breznyevi doktrínája ellen. A fegyveres konfliktussá fajuló szovjet–kínai ellentétben Románia Kína álláspontját támogatja.

1969. február 27. Bulgária, a Szovjetunió, az NDK, Lengyelország, Románia, Mongólia, Magyarország és Csehszlovákia megállapodnak egy Tudományos és Műszaki Információs Nemzetközi Központ létrehozásában.

1969. március 4. A bolgár minisztertanács rendeletet hoz a bankrendszer átszervezéséről.

1969. március 11–15. A JKSZ IX. kongresszusa hitet tesz az öngazgatás folytatása mellett. A párt az átszervezés keretében új státútumot fogad el. Bevezetik a paritásos képviselőket a pártelnökségben, mindegyik köztársaságból azonos számú tag kerül be az elnökségbe (rajtuk kívül még Tito tagja az elnökségnek); elhatározzák, hogy évenként pártkonferenciát tartanak; elvetik a „korlátozott szuverenitás” szovjet doktrínáját. Románia kivételével a Varsói Szerződés tagállamainak kommunista pártjai nem küldenek delegációt.

1969. március 12–14. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés újraválasztja az állami vezetőket: Nicolae Ceaușescu az államtanács élére, Ion Gheorghe Maurer a minisztertanácsra és Ștefan Voitec a törvényhozás elnökévé. Törvényt fogadnak el a Védelmi Tanács megalakításáról.

1969. március 17. A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete Budapesten ülészik. A testület megismétli a három évvel azelőtti bukaresti javaslatát – felhívást bocsát ki, hogy valamennyi európai állam részvételével rendezzenek konferenciát az európai béke és biztonság kérdéseiről. Válaszképpen a NATO-külügyminiszterek április 10–11-i washingtoni értekezletükön úgy döntenek, hogy készek az összes európai állam és az USA részvételével megtartandó tárgyalásokra. December 5-én a NATO elfogadja a felkérést a tárgyalásokra, egyben javasolja, hogy a katonai biztonság, valamint a határok sérthetlenségének kérdésein túl tárgyaljanak a blokkok közötti együttműködés lehetőségeiről (kultúra, környezetvédelem stb.). Ezzel kezdetét veszi a helsinki folyamat.

1969. március 24–29. Nicolae Ceaușescu román pártvezető feleségével, Elenával Törökországba látogat, ahol megbeszéléseket folytat Cevdet Sunay török elnökkel a balkáni országok közötti jó kapcsolatok fejlesztéséről.

1969. március 29. Bulgáriában először sugároznak színes tévéadást.

1969. április 1. Az albániai népszámlálás szerint az ország összlakossága 2 068 155 fő. A népsűrűség 72 fő/km², a városi lakosság aránya 31,5%.

1969. április 3. Az ENSZ keretében működő genfi leszerelési bizottság román tagjai javaslatot tesznek, hogy a következő évtizedet nyilvánítsák a „leszerelés évtizedévé”.

1969. április 13. és 23. Választásokat rendeznek a jugoszláviai köztársasági és szövetségi parlamentek különböző házaiba.

1969. május 18. Jugoszláviában hivatalba lép a Mitja Ribičič vezette kormány (1971. július 30-ig).

1969. május 26. A Horvát KSZ Végrehajtó Bizottsága az irodalmi folyóiratok ideológiai-politikai orientációjáról tárgyal. Elfogadhatatlannak nevezi a *Hrvatski književni list* (*Horvát Irodalmi Újság*) lapot, és számos más újságban megjelent írást is kritizál.

1969. június 5–17. Moszkvában megrendezik a kommunista és munkáspártok harmadik nemzetközi tanácskozását, 75 párt képviselőinek részvételével. A résztvevők egyöntetűen támogatják az imperializmus elleni harcot, a vietnami felszabadító mozgalmat, valamint az arab népeket. A jugoszláv és az albán párt nem vesz részt a tanácskozáson.

1969. június 15. A szófiai Vígszínházban elkezdődik Georgi Markov *Én voltam Ő* című színdarabjának zárt körű bemutató előadása. A színdarab további bemutatását nem engedélyezik, szerzőjét pedig élesen bírálják. – Ugyanazon a napon délután Georgi Markov elhagyja az országot. Később Nagy-Britanniában telepedik le, és a BBC bolgár szekciójában dolgozik 1978 szeptemberéig, amikor a bolgár titkosrendőrség meggyilkolja.

1969. június 20. Albánia felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Svédországgal. A diplomáciai nyitás az európai nyugati országokkal a következő években folytatódik (1970. július 20. Svájc, szeptember 18. Hollandia, november 12. Belgium, 1971. május 6. Görögország, május 29. Norvégia, 1972. február 14. Luxemburg, 1977. június 22. Portugália).

1969. június 20–21. Bukarestben megalapítják az Orvostudományi Akadémiát.

1969. július 3. Az Amerikai Egyesült Államok és Törökország közös védelmi együttműködésről szóló szerződést köt.

1969. július 3. Romániában minisztertanácsi rendelet erősíti meg a nemzeti kisebbségekhez tartozók azon jogát, hogy mindazokból a tantárgyakból, amelyeket nem román nyelven tanultak, az anyanyelvükön vizsgázhatnak.

1969. július 8–11. Kádár János, a MSZMP első titkára és Fock Jenő miniszterelnök látogatást tesz Bulgáriában. Július 10-én új barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt kötnek a két ország között.

1969. július 17. Bulgária kormánya egyezményt köt Lengyelország, az NDK, a Szovjetunió, Magyarország és Csehszlovákia kormányaival az Interchim nevű vegyipari cég létrehozásáról.

1969. július 17. Románia nagyköveti szintre emeli diplomáciai képviseletét Izraelben. Ezt a nyár folyamán több muzulmán ország ellenlépése követi – például Irak és Egyiptom visszahívja diplomatáit Romániából, Szíria pedig megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat Bukaresttel.

1969. július 18. Bulgária és Jugoszlávia kulturális együttműködésről szóló munkatervet írnak alá.

1969. július 31. A jugoszláv szövetségi kormány úgy határoz, hogy bár korábban beleegyezett a szlovén kérésekbe, nem támogatja, hogy hitelt vegyenek fel a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Banktól (IBRD) a szlovén utak fejlesztésére. Helyette szerbiai és montenegrói útfejlesztéseket részesít előnyben. A szlovén közvélemény és sajtó elítéli a szövetségi kormányt, úgy véli – és ennek hangot is ad –, hogy Szlovénia nem tudja megfelelően érvényesíteni érdekeit a föderációban. A központi vezetés viszont a jugoszláv egység veszélyeztetésének tartja a szlovén akciót.

1969. augusztus 2. Tito szkopjei, az ASNOM megalakulásának 25. évfordulóján elmondott beszédében – válaszul a macedónokkal kapcsolatos hivatalos bolgár felfogásra, amely nem ismeri el a macedón nemzetet – kifejti: a macedónok elleni támadás egyben a jugoszláv nemzet elleni támadás is. Bulgáriát régi, meghaladott eszmék felelevenítésével vádolja.

1969. augusztus 6–12. A Román Kommunista Párt X. kongresszusa elfogadja a következő ötéves tervet, illetve a gazdaságfejlesztési irányvonalat. A tervekben továbbra is jelentős túlsúlyban vannak az ipari beruházások, ami fokozza Románia eladósodását. Az RKP vezetői testületeiben nagymértékű cserékre kerül sor, Gheorghe Gheorghiu-Dej híveit Ceaușescu emberei váltják fel. Nicolae Ceaușescut az RKP

főtitkárává választják, míg egyik lehetséges riválisát, Gheorghe Apostolt eltávolítják a párt vezetéséből. Ceaușescu azzal is megerősíti a hatalmát, hogy a főtitkárt ezt követően a kongresszus választja a Központi Bizottság helyett. Ezenkívül megszűnik a funkcióhalmozás tilalma, és egyre jobban kibontakozik Ceaușescu személyi kultusza is. A kongresszuson a pártvezető először használja a „társadalom homogenizálása” szintagmát, amikor a „kizsákmányoló osztályok” felszámolását követően a szocialista társadalomban végbemenő homogenizációs folyamatról beszél.

1969. augusztus 7. Tito a szlovén útügy miatt összehívja a JKSZ KB Elnökségének Végrehajtó Bizottságát. Az ülésen keményen elítélik a szlovén magatartást, mondván, az veszélyezteti a jugoszláv egységet.

1969. augusztus 23. Nicolae Ceaușescu román pártvezető meghívására Richard M. Nixon amerikai elnök hivatalos látogatásra érkezik Romániába. Az esemény jelentőségét növeli, hogy Nixon az első amerikai elnök, aki a második világháború után szocialista országba látogat (egyúttal pedig az első, aki Romániába látogat). A tárgyalásokon hangsúlyozzák az államok függetlenségének és szuverenitásának, valamint az egymás belügyeibe való be nem avatkozásnak a fontosságát.

1969. szeptember 2–6. Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter Jugoszláviában tárgyal. Gromiko a két ország között a csehszlovákiai intervenció után felerősödött feszültséget kívánja enyhíteni. (A jugoszláv vezetés ugyanis az 1968-as csehszlovákiai beavatkozást a Brezsnyev-doktrína alkalmazásaként értelmezte, annak érvényben tartása pedig akármikor Jugoszláviára nézve is veszélyt jelenthet. Gromiko viszont azt hangoztatja: a Szovjetunió politikai megoldást keresett, de végül a szovjetellenes megnyilvánulások után más eszközt választott.) Szóba kerülnek a macedón nemzet elismerése körüli jugoszláv–bolgár ellentétek is, a szovjet külügyminiszter kijelenteti: nem avatkozna bele a két ország vitájába, ugyanakkor azt is leszögezi: két szocialista ország vitája árt a szocializmus ügyének.

1969. szeptember 16–21. Atlétikai Európa-bajnokságot rendeznek Pireuszban, ami azt is mutatja, hogy csökken a görög juntaval szembeni nemzetközi fellépés.

1969. október 1. Bulgáriában megünneplik a Bolgár Tudományos Akadémia megalapításának 100. évfordulóját. Az akadémiát Georgi Dimitrov-érdemrenddel tüntetik ki, amelyet az elnöknek Todor Zsivkov ad át.

1969. október 6–11. Bukarestben, a Román Akadémia szervezésében megtartják az első román–francia történeti kollokviumot.

1969. október 13–18. Nicolae Ceaușescu és Ion Gheorghe Maurer Indiába látogatnak, ahol a román politikusok megbeszéléseket folytatnak az indiai elnökkel, Varahagiri Venkata Girivel és Indira Gandhi miniszterelnökkel.

1969. november 10. A bolgár minisztertanács megszünteti a Bolgár Tengeri Flotta nevű cégcsoportot, annak ellenére, hogy 1969 márciusában 27 millió levás tiszta jövedelmet mutatott ki. A döntés mögött nem gazdasági, hanem politikai okok húzódnak meg, vagyis a „prágai tavasz” utáni szigorítások. A cégcsoport vezetőjét kizárják a pártból és bíróság elé állítják, majd 20 év fegyházra ítélik.

1969. november 24–29. Ion Gheorghe Maurer román kormányfő Nagy-Britanniába látogat, ahol a Harold Wilson brit miniszterelnökkel folytatott tárgyalások mellett fogadja II. Erzsébet királynő is.

1969. december 8–13. Ivan Basev bolgár külügyminiszter Belgrádba látogat. A tárgyalásokon Macedónia kapcsán mindkét részről éles kritika hangzik el a másik féllel szemben. Végül megegyeznek, hogy az 1967. júniusi Zsivkov–Tito szóbeli megállapodás szellemében a macedónkérdésnek nem szabad befolyásolnia az államközi kapcsolatokat.

1969. december 12. Panajiotisz Pipinelisz görög külügyminiszter bejelenti, hogy Görögország kilép az Európa Tanácsból. Ezzel elébe megy a kizárást indítványozó javaslatnak. (Előzmény: 1968-ban és 1969 elején az Európa Tanács emberi jogi bizottságának képviselői a görögországi emberi jogi helyzetet vizsgálják, ennek során tanúkat hallgatnak ki, és tényfeltáró missziót küldenek Görögországba, annak munkáját a hatóságok azonban megakadályozzák. A kiküldöttek így is egy 1200 oldalas jelentést állítanak össze, amelyet 1969 októberében nyújtanak be az Emberi Jogok Európai Bizottságának. A jelentés alapján a bizottság megállapítja emberi jogok európai egyezménye megsértését. 1969. december 12-én az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága Görögországról tárgyal. Amikor nyilvánvalóvá válik, hogy Görögország elveszíti a szavazást, és megbüntetik, a görög külügyminiszter felmondja az emberi jogi egyezményt. Görögország az 1974-es görög demokratikus átmenet után visszatér a szervezetbe.)

1969. december 15. Romániában megalapítják a Kriterion Könyvkiadót, amely elsősorban a kisebbségi (magyar) nyelvű munkák kiadásával foglalkozik. Élén Domokos Géza áll.

1969. december 16. Aláírják a Bulgária és Törökország energiarendszereinek összekapcsolásáról szóló egyezményt.

1970. január 5. A romániai kulturális olvadás eléri tetőpontját. Bukarestben nagy sikerrel vetítik Lucian Pintilie addig betiltott 1968-as filmjét (*Reconstituirea*), a kommunista mindennapi valóság keserű kritikáját.

1970. január 12–16. Ion Gheorghe Maurer román miniszterelnök Jugoszláviába látogat.

1970. január 14–17. A Horvát Kommunista Szövetség KB plénumán megvitatják a nemzeti kérdést. Az ülés közvetlen előzménye, hogy Miloš Žanko, a szövetségi parlament alelnöke a *Borbá*ban megjelent cikkében bírálta Horvátországot, mert ott szerinte erősödik a nacionalizmus, és azt a horvát vezetők hagyják. Savka Dabčević-Kučar, a Horvát KSZ elnöke visszautasítja ezeket a vádakot. A plénum álláspontja szerint a bürokratikus centralizmus és az unitarizmus veszélyezteti a szocializmus fejlődését. Terítékre kerül a nemzeti jövedelem és a megtermelt deviza elosztásának kérdése is. Kibontakozik az úgynevezett „horvát tavasz” reformmozgalom.

1970. január 21. Bulgária hosszú távú kereskedelmi egyezményt ír alá Olaszországgal, január 23-án pedig Franciaországgal.

1970. január 24. Görögország és Albánia 40 év után ismét kereskedelmi kapcsolatba lép. Június 2-án egy albán delegáció jár Görögországban, és a felek megkötik az első kereskedelmi szerződést.

1970. január 27. A Bolgár Történelmi Társulat első kongresszusa.

1970. január 31. Románia és az NSZK nagyköveti rangra emeli diplomáciai képviselőjét.

1970. február 15. Koszovóban megalakítják az önálló pristinai egyetemet.

1970. február 20. Romániában a különféle társadalomtudományi kutatóintézeteket (történelmi, régészeti stb.) kivonják a Román Akadémia szervezetéből, és a frissen létrehozott Társadalom- és Politikatudományi Akadémia alá rendelik. Szeptember 1-jén az orvostudományi intézetek és kutatóintézetek is átkerülnek az Akadémiától az Orvostudományi Akadémia alá, tovább csökkentve a Román Akadémia szerepét. A folyamat később is folytatódik: 1974 áprilisában számos természet- és bölcsészet-

tudományi intézetet választanak le az Akadémiáról (néhányat például az oktatási minisztérium alá rendelnek).

1970. március 5. Románia a genfi leszerelési bizottság elé terjeszti javaslatait az általános leszerelésről.

1970. március 6. A Közös Piac és Jugoszlávia három évre szóló szerződést ír alá. Ez a Közös Piac első teljes körű kereskedelmi szerződése egy kelet-európai állammal.

1970. március 8. Sikertelen merényletkísérlet Makariosz ciprusi érsek ellen.

1970. március 11. *Görögország és Bulgária hosszú lejáratú kereskedelmi szerződést köt.*

1970. március 16–18. A JKSZ VB ülésén a párton belüli, az egyes köztársaságok részéről megnyilvánuló dezintegrációs törekvéseket bírálják.

1970. április 4. A Macedón Kommunisták Szövetsége KB megvitatja a nemzetek közötti viszonyt, a nyelvhasználat gyakorlatát a Jugoszláv Néphadseregben, valamint az előző évi tetovói és gostivari megmozdulásokat. Büntetéseket helyeznek kilátásba egyes személyek esetében.

1970. április 11. Romániában rendelet szabályozza a társadalmi együttélés, a közrend és köznyugalom védelmét.

1970. április 13. *A nemzetközi tiltakozás hatására szabadon engedik Mikisz Theodorakis zeneszerzőt, aki Párizsba távozik. Ettől kezdve minden egyes fellépése a diktatúra elleni tiltakozással kezdődik.*

1970. április 13–17. Cevdet Sunay török elnök Romániába látogat.

1970. április 22. Moszkvában ünnepélyes keretek közt emlékeznek meg Vlagyimir Iljics Lenin születésének századik évfordulójáról.

1970. április 27–28. A BKP KB plénuma megtárgyalja a mezőgazdaság további, ipari alapú központosítását – a termelésben használandó új ipari technológiák, valamint a mezőgazdaság irányításában alkalmazandó ipari módszerek bevezetése révén. Az elképzelés a jövőben létrehozandó agrár-ipari komplexumok alapját képezi.

1970. május 12–14. A KGST 24., Varsóban megtartott ülésén elfogadják az USA indokínai akcióit elítélő nyilatkozatot.

1970. május 18–19. Nicolae Ceaușescu, az RKP főtitkára Moszkvában tárgyal Leonyid Brezsnyevvel, az SZKP főtitkárával a szovjet–román államközi és pártközi kapcsolatokról. Május 29-én Ion Gheorghe Maurer miniszterelnök is találkozik szovjet kollégájával, Alekszej Nyikolajevics Kosziginnel.

1970. május–június Hatalmas áradások sújtják Romániát. A víz több mint 166 emberi életet követel, és egymillió hektárnyi területet borít el.

1970. június 15–19. Nicolae Ceaușescu, a Román Kommunista Párt főtitkára és az államtanács elnöke, valamint felesége, Elena Párizsba látogat. Találkozik Georges Pompidou francia köztársasági elnökkel. A kapitalista és szocialista országok közti viszonylatban elsőként megállapodásokat írnak alá harmadik piaci együttműködésről, valamint a kulturális és tudományos együttműködés bővítéséről.

1970. június 22–26. Ion Gheorghe Maurer román kormányfő az NSZK-ba látogat, ahol megbeszéléseket folytat többek közt Willy Brandt szövetségi kancellárral.

1970. június 24–30. Mitja Ribičič jugoszláv miniszterelnök Alekszej Koszigin szovjet miniszterelnökkel tárgyal Moszkvában a szovjet–jugoszláv kapcsolatokról. Megkezdik egy újabb ötéves gazdasági szerződés előkészítését. Brezsnyev nem fogadja a jugoszláv kormányfőt, vagyis a pártok közötti ideológiai feszültségek nem oldódnak, de ezek kiélézése a Szovjetunióknak sem érdeke, tekintettel Moszkva külpolitikai céljaira (a szocialista blokk egyben tartása, egy nemzetközi biztonsági konferencia megszervezése, az el nem kötelezett államokkal való kapcsolatok javítása).

1970. június 26. Bukarestben ENSZ-információs központot alapítanak.

1970. június 26. – július 1. Reza Pahlavi iráni sah és felesége Romániába látogat.

1970. június 28. Pekingben román–kínai megállapodást írnak alá, amely alapján Kína vissza nem fizetendő anyagi támogatást nyújt Romániának.

1970. június A BKP KB Politikai irodája elfogadja *A Titóval való tárgyalás alapelveit*. Egy részük szerepel Zsivkov levelében, amelyet a hónap végén Titóhoz intéz, és amelyben a következőket írja: „Egy nemzet megalakulása és létezése nem azon múlik, hogy egy harmadik oldal elfogadja-e vagy elutasítja-e ezt a nemzetet, hanem csupán

az illető lakosság nemzeti önrendelkezéséről van itt szó; az önrendelkezésnek demokratikus alapokon és erőszakmentesen kell megtörténnie, a nemzeti öntudatot pedig nem a másik ország iránt tanúsított ellenséges érzelmekre kell felépíteni.” Zsivkov azt javasolja, hogy a két állam kormányai írjanak alá egy közös dokumentumot, amelyben kijelentik, hogy nincsenek területi igényeik egymással szemben.

1970. július 6–8. Alekszej Koszigin szovjet miniszterelnök bukaresti látogatása során húsz évre szóló szovjet–román barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási megállapodást ír alá. A megállapodás rögzíti, hogy a két fél közötti kapcsolat a marxizmus–leninizmuson és a proletár internacionalizmuson, valamint a függetlenség és szuverenitás tiszteletén alapul. A szerződés a csehszlovákiai bevonulás miatt megromlott szovjet–román viszony normalizálódását jelzi.

1970. július 15. Romániában megalakul a városi és vidéki települések „szisztematizálásának” kérdésével foglalkozó bizottság. November 17-én, az Építészsövetség ülésén megvitatják a településrendezés programját.

1970. július 17. A BKP KB Titkársága döntést hoz „a bulgáriai mohamedánok nemzeti öntudatra ébredéséről és hazafias neveléséről”, mivel az indoklás szerint a muzulmán lakosság az iszlám fundamentalizmus hatása alatt áll. Először bukkan fel hivatalos iratban a névváltoztatás önkéntes és adminisztratív, erőszakmentes megoldása.

1970. augusztus 8. Jugoszlávia újból felveszi a diplomáciai kapcsolatokat a Vatikánnal.

1970. augusztus 28. – szeptember 2. Bukarestben megrendezik a latin nyelv és irodalom népszerűsítésével foglalkozó első nemzetközi kongresszust.

1970. szeptember 7. A Macedón Kommunista Szövetsége KB Titkársága a nemzetek közötti viszonyról foglalkozik. Megállapítják, hogy Macedóniában a szláv származású, a macedón nyelvet anyanyelvként használó muszlimok macedónok, az iszlám vallású macedónok albánosításnak és törökösítésnek voltak kitéve 1945 után, a hatóságok semmit sem tettek a nemzeti kultúra és emancipáció érdekében, és 1954 után nagyszámú iszlamizált macedón is kitelepült a törökökkel együtt. Az üresen marad területekre albánok érkeztek a környező vidékekről.

1970. szeptember 20. Parlamenti választásokat tartanak Albániában; 99,9%-os részvételi arány mellett a Népfront jelöltjeire 99,9% szavazat jut.

1970. szeptember 21. A zágrábi politikai aktíván Tito bejelenti a föderáció átalakítását. Megkezdődnek az alkotmány módosításával kapcsolatos munkálatok.

1970. szeptember 27. Együttműködési megállapodást ír alá a tiranai és a pristinai egyetem.

1970. szeptember 30. – október 2. Richard Nixon amerikai elnök Belgrádba látogat. Ez az első amerikai elnöki látogatás Jugoszláviában. A két államfő megállapodik a kapcsolatok további fejlesztésében. Nixon – némiképp szokatlanul – nemcsak az ország fővárosába látogat el, hanem Zágrábba is, amivel burkoltan kifejezésre juttatja, hogy támogatja a demokrácia megteremtését szorgalmazó törekvéseket. Emellett felkeresi Tito szülőfaluját is. Nixon jelzi, hogy az USA érdekelt Jugoszlávia gazdasági fejlődésében, valamint megéri külpolitikai törekvéseit (az el nem kötelezettek mozgalmá vonatkozásában).

1970. október 6–11. Tito vezetésével jugoszláv állami delegáció látogat Belgiumba (október 6–9.), Luxemburgba (október 9–11.) és a Német Szövetségi Köztársaságba (október 11.). Belgiumban Tito megkapja a legmagasabb belga hadi kitüntetést, a „Léopold-rend” nagykeresztjét. Főképp gazdasági témák kerülnek előtérbe mindhárom országban: a jugoszláviai nyugati befektetések, valamint a jugoszláv vendégmunkások fogadásának kérdése.

1970. október 11–25. Bukarestben megrendezik az első Bukaresti Nemzetközi Vásárt, 26 európai és amerikai ország ipari vállalatának részvételével.

1970. október 13–27. Izland és Kanada érintésével (október 12–13.) Nicolae Ceaușescu román pártvezető és felesége látogatást tesz az Amerikai Egyesült Államokban. Ceaușescu október 19-én felszólal az ENSZ-ben, 26-án pedig találkozik Richard Nixon amerikai elnökkel.

1970. október 20–23. Tito vezetésével jugoszláv állami delegáció látogat Hollandiába (október 20–23.) és Franciaországba (október 23.). Nyugati körútja során Tito Párizsban tárgyal Georges Pompidou francia köztársasági elnökkel. Megállapítják, hogy hasonló állásponton vannak az európai biztonság és együttműködés kérdéseit illetően.

1970. október 22. A szerb parlament elnöksége és a szerb kormány együttes ülésén arról tárgyalnak, hogy a szerb vezetés milyen álláspontot foglaljon el a szövetségi gazdasági politika tekintetében.

1970. október 25. Albániában kihirdetik, hogy az ország elektromos árammal való ellátásának tervét idő előtt megvalósították.

1970. november 3. Los Angelesben meghal II. Péter, Jugoszlávia egykori királya.

1970. november 3–4. Nicolae Ceaușescu román pártfőtitkár Jugoszláviába utazik, ahol megbeszéléseket folytat Tito elnökkel.

1970. november 10–13. Władysław Gomułka, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára vezetésével lengyel küldöttség érkezik Romániába. Kölcsönös barátsági, együttműködési és segítségnyújtási szerződést írnak alá.

1970. november 18–21. Nicolae Ceaușescu Bulgáriába látogat. November 19-én aláírják a Románia és Bulgária közötti második barátsági, együttműködési és segítségnyújtási egyezményt.

1970. november 20–26. Gheorghe Rădulescu, a román minisztertanács elnök-helyettese vezetésével román delegáció utazik a Kínai Népköztársaságba, ahol megállapodást írnak alá a Peking által Bukarestnek felajánlott hitelről. 1971 márciusában újabb román látogatásra kerül sor, amely során további gazdasági együttműködésről esik szó a két ország között.

1970. december 1. A romániai Giurgiuban egyezményt írnak alá a Szovjetunió és Bulgária közötti földgázvezeték megépítéséről.

1970. december 2. Nicolae Ceaușescu román pártvezető részt vesz a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének berlini ülésén.

1970. december 4–21. Bulgária árucseré-egyezményeket köt az 1971–1975 közötti időszakra Romániával (december 4.), Magyarországgal (december 9.), Jugoszláviával (december 10.) és az NDK-val (december 21.).

1970 A Bolgár Kommunista Pártnak 696 156, a Bolgár Földműves Népi Szövetségnek 120 000, a Népfrontnak 3 753 533, a Dimitrovi Kommunista Ifjúsági Szövetségnek pedig 1 024 120 tagja van (az ország lakossága körülbelül 8,3 millió fő).

1970 Megjelenik Blagoja Korubin macedón író, publicista esszéje a nemzetről, a nemzeti tudatról és a nyelvről „a macedón nemzet és a macedón irodalmi nyelv

szemszögéből”. A jugoszlávizmus néhány formája – áll az írásban – unitarista, hegemonista, és a centralizációt szolgálja a soknemzetiségű államban, ezért nem demokratikus.

1970 Megkezdí működését az első hőerőmű a Peloponnészosz déli részén lévő Megalopoliban.

1971. január 1. Moszkvában megkezdí működését a KGST által létrehozott Nemzetközi Beruházási Bank. A bank megalapításában részt vett a Szovjetunió, Bulgária, az NDK, Lengyelország, Magyarország, Románia, Csehszlovákia és Mongólia.

1971. január 10–27. Bulgária árucserre-egyezményt köt az 1971–1975 közötti időszakra Csehszlovákiával (január 10.) és Lengyelországgal (január 27.).

1971. január 23. Jugoszláviában 16,7%-kal leértékelik a dinárt (15 dinár = 1 USA-dollár).

1971. február 9. Bulgária és a Szovjetunió kulturális és tudományos együttműködési munkatervet ír alá az 1971–1973 közötti időszakra.

1971. február 10. Egy művészekkel és írókkal folytatott tanácskozáson Nicolae Ceaușescu pártvezető felhívja a hallgatóság figyelmét arra, hogy az értelmiség feladata aktívan közreműködni az új szocialista ember létrejöttében. Romániába visszatér az ideológiai dogmatizmus. A KB február 10–11-i plenáris ülésén többek közt külkereskedelmi kérdésekről tárgyalnak, továbbá Ion Iliescut az RKP KB titkárává választják, felmentve a Kommunista Ifjúsági Szövetség első titkári és ifjúsági miniszteri tisztéből.

1971. február 11. Románia képviselői Washingtonban, Moszkvában és Londonban aláírják a nukleáris és tömegpusztító fegyverek további terjesztésének tilalmáról szóló egyezményt.

1971. február 12. Bulgária hosszú távú árucserre-, gazdasági és műszaki együttműködési egyezményt ír alá az NSZK-val.

1971. február 18–19. A Varsói Szerződés tagországainak külügyminiszterei Bukarestben tárgyalnak egy európai együttműködési, biztonsági és békekonferencia előkészítéséről.

1971. március 9–10. A Szerb KSZ III. konferenciáján az alkotmánymódosítással összefüggésben elvetik a koszovóiak arra irányuló javaslatát, hogy az autonóm köztársaságok is a föderáció egységei legyenek.

1971. március 14. A görögországi népszámlálás szerint az ország lakossága 8 768 372 fő (379 819 főnyi gyarapodás az 1961. évi népszámlálás óta), népsűrűsége 66,4 fő/km², a városi népesség aránya 53,2%. Vallásra és anyanyelvre vonatkozó adatokat ezúttal sem gyűjtene.

1971. március 17–18. A román Nagy Nemzetgyűlés által elfogadott törvények egyike tovább korlátozza a lakosok szabad költözködését, egy másik pedig egy, a demográfiai folyamatokat vizsgáló bizottság létrehozásáról rendelkezik. A bizottság júniusban alakul meg.

1971. március 18. A BKP KB Politikai Irodája és a Bolgár Földműves Népi Szövetség együttes értekezletén közös együttműködési programot fogadnak el a fejlett szocialista társadalom felépítéséről.

1971. március 18–19., 22. A belgrádi egyetemen a jogi kar oktatói által szervezett tanácskozáson a napirenden lévő alkotmánymódosításokról vitatkoznak. Megállapítják: a módosítások megváltoztatják Jugoszlávia államiségének jellegét, Jugoszlávia már nem egységes, szövetségi állam lesz, hanem – akár egymással szemben álló – önálló, független nemzetállamok jönnek létre.

1971. március 19. Jugoszlávia kereskedelmi és együttműködési szerződést köt az Európai Gazdasági Közösséggel.

1971. március 26–27. Tito jugoszláv államfő Olaszországba és a Vatikánba látogat. A pápa első ízben fogad hivatalosan szocialista országból érkező vezetőt.

1971. március 31. Népszámlálást tartanak Jugoszláviában. Az ország lakossága 20 522 972 fő (10,6%-os növekedés 1961 óta), népsűrűsége 80 fő/km². Nemzetiségi összetétele: szerb 8 143 246, 39,7%, horvát 4 526 782, 22,1%, bosnyák 1 729 932, 8,4%, szlovén 1 678 032, 8,2%, albán 1 309 523, 6,4%, macedón 1 194 784, 5,8%, montenegrói 508 843, 2,5%, magyar 477 374, 2,3%, jugoszláv 273 077, 1,3%, török 127 920, 0,6%, szlovák 83 656, 0,4%, roma 78 485, 0,4%, bolgár 58 627, 0,3%, román 58 570, 0,3%, ruszin 24 640, 0,1%, cseh 24 620, 0,1%, vlach 21 990, 0,1% és egyéb. A köztársaságok lakossága: Szerbia 8 446 591 ([szerb 6 016 811, 71,2%, albán 984 761, 11,6%, magyar 430 314, 5,1%, horvát 184 913, 2,2%, bosnyák 154 330, 1,8%,

montenegrói 125 260, 1,5%, jugoszláv 123 824, 1,5%] A Vajdaság és Koszovó nélküli, úgynevezett „szűkebb” Szerbia 5 250 365 [szerb 4 699 415, 89,5%, bosnyák 124 482, 2,3%, albán 65 507, 1,2%), Vajdaság 1 952 533 [szerb 1 089 132, 55,7%, magyar 423 866, 21,7%, horvát 138 561, 7,1%, szlovák 72 795, 3,7%, román 52 987, 2,7%, jugoszláv 46 928, 2,4%], Koszovó 1 243 693 [albán 916 168, 73,6%, szerb 228 264, 18,3%, montenegrói 31 555, 2,5%, bosnyák 26 357, 2,1%, török 12 244, 0,9%]), Horvátország 4 426 221 (horvát 3 513 647, 79,4%, szerb 626 789, 14,2%, jugoszláv 84 118, 1,9%, magyar 35 488, 0,8%, szlovén 32 497, 0,7%), Bosznia-Hercegovina 3 746 111 (először haladja meg a bosnyákok száma és aránya a szerbekét: 1 482 430, 39,5%, illetve 1 393 148, 37,2%, horvát 772 491, 20,6%, jugoszláv 43 796, 1,1%), Szlovénia 1 727 137 (szlovén 1 624 029, 94,0%, horvát 42 657, 2,4%, magyar 9785, 0,6%), Macedónia 1 647 308 (macedón 1 142 375, 69,3%, albán 279 871, 16,9%, török 108 552, 6,6%, szerb 46 465, 2,8%), Montenegró 529 604 (montenegrói 355 632, 67,1%, bosnyák 70 236, 13,2%, szerb 39 512, 7,4%, albán 35 671, 6,7%).

1971. április 4. A zágrábi egyetemen a diákszövetség elnökének megválasztásánál komoly vita bontakozik ki a különböző irányultságot képviselő jelöltek között. A nemzeti elkötelezettségű Dražen Budiša győz.

1971. április 6. Zágrábban megjelenik a Matica Hrvatska lapja, a *Hrvatski tjednik* (*Horvát Hét*) első száma. A folyóirat kulturális és társadalmi kérdésekkel foglalkozik.

1971. április 20–25. A BKP X. kongresszusa közvetlen feladatként elfogadja a fejlett szocialista társadalom felépítését, jóváhagyja a hatodik ötéves tervet (1971–1975), tovább folytatja az ország gyorsított iparosításának irányvonalát, hangsúlyozza a gépipar, az energetika, a kohászat és a vegyipar fejlesztését. A plénum újraválasztja Todor Zsivkovot a Politikai Iroda tagjának, valamint a KB első titkárának.

1971. április 27. Romániában több intézkedés is születik a termelészövetkezeti tagok szociális juttatásainak gyarapításáról (ingyenes orvosi ellátás, gyermeksegély, üdülési kedvezmények stb.).

1971. április 28–30. A jugoszláv pártelnökség brioni ülésén az újjáéledő nemzeti törekvésekről és a nemzeti, nemzetiségi feszültségek kezeléséről tárgyalnak. Tito arról tájékoztatja az elnökség tagjait, hogy telefonon beszélt Brezsnyev szovjet pártfőtitkárral, aki katonai segítséget ígért a jugoszláv válság megoldása érdekében. Az elnökség tagjai támogatják Titót.

1971. május 6. Romániában bevezetik „A Román Szocialista Köztársaság Hőse” elnevezésű címet és „A Szocializmus Győzelme” kitüntetést, amelyeket Nicolae Ceaușescu meg is kap. Másnap, az RKP megalapításának ötvenedik évfordulója alkalmából Ceaușescu bejelenti, hogy Romániában elkezdődött a „sokoldalúan fejlett szocialista társadalom” létrehozásának szakasza.

1971. május 6. *Titkos tárgyalások után bejelentik: Görögország és Albánia ismét felveszi a diplomáciai kapcsolatokat (ezzel a hadiállapot hivatalosan véget ér). Az előkészítés során megállapodnak: Görögország lemond területi követeléseiről Észak-Epiruszban, Albánia biztosítja az egyenlő jogokat a görög kisebbség számára.*

1971. május 16. Bulgáriában népszavazást tartanak a Bolgár Népköztársaság új alkotmányának elfogadásáról. Az új alkotmányra 6 135 218 fő szavaz, ellene pedig 15 477. Május 18-án, az V. Nemzetgyűlés 16. ülészakán ünnepélyesen kihirdetik az új alaptörvényt, amely ugyanazon a napon lép hatályba. A dokumentum a BKP-t a társadalom és az állam vezető erejének nyilvánítja. Létrejön egy új, folyamatosan működő állami szerv – az államtanács –, amelynek döntéshozó és végrehajtó funkciói vannak.

1971. június 1–24. A Ceaușescu házaspár látogatást tesz Kínában, Észak-Koreában, Vietnamban és Mongóliában, ahol találkozik az ottani politikai vezetőkkel. A távolkeleti utazás benyomásainak hatása alatt Nicolae Ceaușescu neosztálinista fordulatot jelentő „kis kulturális forradalmat” hirdet Romániában. A változásokat bíráló renitens politikusok, például Ion Iliescu, később kegyvesztetté válnak.

1971. június 23. A Macedón Kommunisták Szövetsége KB ülésén Kamuran Tahir, a szkopjei városi bizottság titkára javaslatot tesz a JKP és a társadalom átalakítására és demokratizálására (hasonlóakat, mint amilyenek az északi tagköztársaságokban megfogalmazódtak), a reformpártiakat azonban idővel kiszorítják.

1971. június 30. Több hónapos vita után a jugoszláv parlament két háza újabb decentralizáló alkotmánymódosításokat fogad el (XX–XLII. kiegészítések). Bizonyos szövetségi ügyekben kötelező a köztársaságok és az autonóm tartományok hozzájárulása. Az autonóm tartományok a föderáció alkotórészei lesznek, szinte a köztársaságokat megillető jogokkal. Az ország egységének megóvása érdekében kollektív államelnökséget hoznak létre (első ízben július 29-én választja meg a szövetségi parlament, elnöke Tito). Hivatalba lép az új jugoszláv kormány Džemal Bijedić vezetésével (1977. január 18-ig).

1971. június Romániában hat új magyar és két német tannyelvű líceumot alapítanak.

1971. július 4. A Horvát KSZ KB zárt ülésén Tito elítéli a horvát nacionalizmust, amely szerinte az ország fő problémájává vált. Határozott fellépést vár, mindenekelőtt a Matica Hrvatska és a diákszövetség vezetésében. Ismét megemlíti telefonbeszélgetését Brezsnyevvel.

1971. július 4. Bulgáriában Kirill pátriárka halála után Makszim érseket (metropolitát) választják meg pátriárkának.

1971. július 6. Az RKP KB Végrehajtó Bizottsága megszavazza a „júliusi tézisek” néven ismert intézkedési csomagot. Tovább fokozzák az ideológiai nevelést, az ateista propagandát, különös hangsúlyt fektetnek az amatőr művészet pártolására és a román népzene népszerűsítésére. A rendezőket és művészeket arra utasítják, hogy nagyobb figyelmet szenteljenek a kortárs valóság ábrázolásának.

1971. július 7. Bulgáriában a VI. Nemzetgyűlés megválasztja a Bolgár Népköztársaság államtanácsát. Az államtanács elnökévé Todor Zsivkovot, miniszterelnökké Sztanko Todorovot, a nemzetgyűlés elnökévé pedig Georgi Trajkovot választják.

1971. július 14. Bulgária tudományos és műszaki együttműködési munkatervet köt Görögországgal.

1971. július 15. A Román Kommunista Párt KB Végrehajtó Bizottsága határozatokat fogad el Románia és a KGST-tagországok együttműködésének fejlesztéséről.

1971. július 25. Kizárják a JKSZ soraiból Marko Veselica és Sime Đodan közgazdászokat, akik arról írtak, hogy Horvátországot gazdaságilag hátrányosan kezelik Jugoszlávián belül.

1971. július 27–29. Bukarestben megrendezik a KGST XXV. ülését. Elfogadják a tagországok együttműködésének elmélyítéséről és tökéletesítéséről szóló programot, egyúttal megerősítik, hogy a KGST alapját a szocialista internacionalizmus mellett a nemzeti érdekek, a szuverenitás és függetlenség kölcsönös tisztelete, valamint az egyenlőség alkotja.

1971. július 29. A jugoszláv parlament összes háza Titót élete végéig a kollektív államelnökség elnökévé választja.

1971. augusztus 15–22. Kínai katonai delegáció látogat Albániába.

1971. augusztus 17. A bolgár államtanács jóváhagyja Bulgária új címerét. A módosítások szerepelnek az 1971-es alkotmányban: az oroszán alá fogaskerék kerül, és az 1944. szeptember 9. felirat helyett 681–1944 áll.

1971. szeptember eleje A ciprusi Nemzeti Gárda egykori parancsnoka illegálisan visszatér a szigetre, és a görög junta megbízásából megkezd az EOKA B szervezését. (Az EOKA B egy félkatonai szervezetet. Jobboldali, nacionalista ideológiát követ, végső célja Ciprus Görögországgal való egyesülésének elérése. Ennek érdekében igyekszik megakadályozni minden olyan kísérletet, amely más megoldást kínál a ciprusi kérdés rendezésében. Többek között különböző terveket dolgoz ki Makariosz elnök megbuktatására. 1978. február 11-én oszlatja fel magát.)

1971. szeptember 19. *Jorgosz Szeferisz Nobel-díjas görög költő halála.*

1971. szeptember 20. Bukarestben amerikai–román emlékiratot írnak alá a nukleáris energia terén való együttműködésről (békés célokra).

1971. szeptember 22–25. Leonyid Brezsnyev szovjet pártfőtitkár jugoszláviai látogatást tesz, amelynek során cáfolja, hogy a Brezsnyev-doktrína Jugoszláviára is vonatkozhat. A közös közleményben elismerik, hogy a szocializmus építése az egyes országokban a helyi sajátosságok figyelembevételével zajlik. Ugyanakkor Brezsnyev kritizálja az öngazgatás és a liberalizmus politikáját, ezek ugyanis a nemzeti ellentétek ismételt kiéleződéséhez vezettek.

1971. október 4–6. A BKP KB plénuma megvitatja a nemzetközi helyzetet, továbbá a tudomány és a felsőoktatás átalakítását a káderek felkészítése és a tudomány termeléssel való integrációja céljából. A tudományos tevékenység szervezésének alapvető formája a tudományos egyesülés, ami tudományos központok létrehozását irányozza elő.

1971. október 9. Befejeződik a Jugoszláv Néphadsereg „Szabadság '71” nevű hadgyakorlata Karlovac–Slunj–Plitvice térségében. A gyakorlat azt hivatott demonstrálni, hogy a hadsereg megőrzi a rendet Horvátországban.

1971. október 13. Brassóban két oktatási intézményből létrehozzák a Brassói Egyetemet.

1971. október 20–23. A Bolgár Földműves Népi Szövetség XXXII. kongresszusán a parasztpárt elfogadja a BKP fejlett szocialista társadalomról szóló programját.

1971. október 21. A román Nagy Nemzetgyűlés elfogadja a következő ötéves tervet. A terv ismét növeli a nehézipari beruházások arányát, tovább torzítva a romániai gazdaság szerkezetét.

1971. október 27. – november 8. Tito az USA-ba (október 27. – november 2.), Kanadába (november 2–7.) és Nagy-Britanniába (november 7–8.) látogat. Mindhárom országban megvitatják a nemzetközi helyzetet. A nyugati országok elismerik Tito és Jugoszlávia erőfeszítéseit az el nem kötelezettek mozgalmában. Tárgyalnak a gazdasági kapcsolatok bővítéséről.

1971. október 30. Romániában elkezd teljes kapacitással üzemelni a Vaskapu I. vízerőmű. A hajózási és erőműrendszert hivatalosan 1972. május 16-án avatják fel.

1971. november 1–7. Az Albán Munkapárt VI. kongresszusán – annak ellenére, hogy a Kínai Kommunista Párt nem küldött delegációt – éltetik a megbonthatatlan albán–kínai barátságot.

1971. november 3–5. Az RKP KB plenáris ülése. Nicolae Ceaușescu ismerteti az ideológiai munka javítására és a szocialista nevelés fokozására vonatkozó elképzeléseit. Romániában folytatódik az „ideológiai offenzíva”, és lezárul a Ceaușescu hatalomra kerülésével meginduló viszonylagos liberalizáció időszaka.

1971. november 14. Románia (Csehszlovákia és Lengyelország után a szovjet blokkból a harmadikként) tagja lesz a GATT-nak.

1971. november 15–18. Corneliu Mănescu román külügyminiszter Párizsban tárgyal.

1971. november 22. – december 3. Zágrábban több ezer horvát egyetemista tüntet Horvátország önállóságának, illetve befolyásának növeléséért, valamint a gazdasági változásokért.

1971. november 23–24. Temesváron megbeszélésre kerül sor Nicolae Ceaușescu és Tito között.

1971. november 24. Ljudmila Zsivkovát, Todor Zsivkov bolgár pártvezető és államfő lányát kinevezik a külfölddel való baráti és kulturális kapcsolatok bizottságának első elnökhelyettesévé.

1971. november 31. – december 1. Tito a Horvát KSZ VB tagjaival áttekinti a horvátországi politikai helyzetet. Bírálatban részesítik a horvát vezetés egy részét amiatt, hogy a politikai és a közéletben nacionalista, sovinszta tendenciák uralkodtak el Horvátországban.

1971. december 1. Szófiában megalapítják a Mezőgazdasági Akadémiát.

1971. december 2–3. A JKSZ Elnöksége Karađorđevóban ülészik. Megállapítja, hogy Horvátországban nacionalista mozgalom jött létre, amelynek egyik centruma a Matica Hrvatska. Az egyetemisták tüntetéseit ellenforradalmi cselekménynek minősíti. Az ülésen elítéli a horvát nacionalizmust és a Matica Hrvatskát, továbbá nem tartják megfelelőnek a horvátországi pártvezetés tevékenységét. A szerb pártvezetés liberális szárnyát egyelőre nem támadják. Rendpárti fordulat következik be a legfelső vezetésben. Megerősítik, hogy a JKSZ Elnökségének joga van beavatkozni a köztársasági pártvezetések tevékenységébe.

1971. december 9. A Macedón Kommunisták Szövetsége Elnöksége ülésén Lazar Koliševski (1945–1963 között az MKP, majd az MKSZ első titkára) fellép a liberálisabbnak számító Krste Crvenkovski (1963–1969-ben az MKSZ titkára, 1969-től a JKSZ KB Végrehajtó Bizottsága tagja) ellen, sovinsztának minősítve őt.

1971. december 12–13. A Horvát KSZ KB ülésén a horvátországi eseményeket úgy értékelik, hogy az osztályellenség ellenforradalmat szervezett az öngazgató szocialista rendszer ellen, továbbá a nemzetek egyenlőségének és a szocialista Jugoszlávia lerombolására. Lemond a KB elnöke, Savka Dabčević-Kučar és Miko Tripalo, a JKSZ KB Végrehajtó Bizottságának tagja, majd tisztogatás kezdődik a vezetésben. A Horvát KSZ KB elnökévé Milka Planincot választják.

1971. december 15. Moszkvában aláírják a bolgár, csehszlovák, kubai, lengyel, magyar, mongol, keletnémet, román és szovjet tudományos akadémiák közötti sokoldalú együttműködési egyezményt.

1971. december 16–17. Romániában törvényt fogadnak el a lakosság részvételéről a társadalmi munkában (munkával vagy pénzzel történő hozzájárulásról), továbbá az

országból elmenekült, illetve a Románia ellen szervezkedő személyek állampolgárságának megvonásáról.

1971. december 17. Ivan Basev, a balesetben meghalt bolgár külügyminiszter helyébe Petar Mladenov lép, aki egészen 1989. november 17-ig tölti be ezt a posztot.

1971. december 17. Romániában az államtitok védelmét szabályozó, 23. törvény előírja, hogy az állampolgár köteles jelenteni a hatóságoknak minden külföldi személlyel történő érintkezését.

1971. december 18. A JKSZ KB Elnöksége ülésén Tito a horvátországi eseményeket és helyzetet értékelve kifejtette, hogy Zágrábban és több helyen az alkotmányreform szeparatista tendenciákat váltott ki, melyeket meg kell fékezni.

1971. december 27. A jugoszláv tagköztársaságok megállapodnak a megtermelt valuta megosztásában: 20% maradhat a megtermelőnél, a turisztikai jövedelmek esetében 45%. A valutaelosztás módosítása – vagyis hogy az egyes köztársaságok nagyobb arányban részesüljenek a területükön megtermelt valutából – volt az egyik legfontosabb horvát gazdasági követelés.

1971. december 28. Romániában az RKP KB Végrehajtó Bizottsága megvitatja és jóváhagyja az előző évben elindított településrendezési tervet („szisztematizálás”). Az erőltetett urbanizációt előírányzó program célja, hogy 15–20 éven belül jelentősen csökkenjen a falusi lakosság aránya és a város és vidék közötti különbség – számos falu megszüntetése és városias jellegű gazdasági-társadalmi központok létrehozása révén. Az elképzelés megvalósulása tovább fokozná a lakosság kiszolgáltatottságát a rendszernek.

1971 Törökországban bezárják az 1844 óta működő Halki szemináriumot, a helyi ortodoxia legfontosabb teológiai iskoláját. Arra a törvényre hivatkozva, mely szerint minden magánfőiskolának állami egyetemhez kell tartoznia (ezt követően minden magán felsőoktatási intézmény vagy az állami egyetemek részévé vált, vagy bezárt).

1972. január 11. Horvátországban letartóztatják a Matica Hrvatska 11 vezető személyiségét, a hónap végéig pedig több száz pártfunkcionáriust lecserélnék.

1972. január 21. Bukarestben átadják az ENSZ Fejlesztési Programjának képviselőjét.

1972. január 25–27. A JKSZ II. konferenciája jóváhagyja és üdvözli a horvátországi intézkedéseket, harcot hirdet a nacionalizmus ellen, és akcióprogramot fogad el a párt ideológiai befolyásának erősítésére.

1972. február 24–26. Kádár János, az MSZMP első titkára vezetésével magyar kormány- és pártküldöttség látogat Romániába. A látogatás során aláírják a magyar–román barátsági, együttműködési és segítségnyújtási egyezményt.

1972. március 1. Bulgáriában megkezdí működését az Interinsztrument nevű tudományos és termelési társaság, amelyet bolgár, csehszlovák, magyar, keletnémet, lengyel és szovjet gazdasági szervezetek, gyárak, külkereskedelmi társaságok és kutatóintézetek hoztak létre.

1972. március 2. Sikertelen egyházi puccs Cipruson, amely nem tudja eltávolítani Makariosz érseket.

1972. március 21. Görögországban Georgiosz Papadopoulos lesz a régens.

1972. április 4. Bukarestben megalapítják a „Románia Egyesületet”, a román származású „lojális” emigrációval ápoló kapcsolatok fejlesztésére.

1972. április 10. Moszkvában, Washingtonban és Londonban Románia képviselői aláírják a biológiai fegyverek korlátozására irányuló egyezményt.

1972. április 18. Az RKP KB plénuma határozatot hoz az úgynevezett „káderrotációs” rendszer bevezetéséről az állami és pártstruktúrákban. A rendelkezés célja a hatalmi gócek kialakulásának megakadályozása, következménye pedig a főtitkár hatalmának további erősödése.

1972. április 20–21. A romániai Nagy Nemzetgyűlés módosítja az ország alkotmányát – a törvényhozás és a (helyi) néptanácsok képviselőit ezek után négy helyett ötévenként választják meg.

1972. április 21. A bolgár minisztertanács rendeletet bocsát ki a BTA és a Szófiaí Egyetem átalakításáról, létrehozzák az úgynevezett „egységes tudományos központokat”, az egyetem visszakapja kutatási lehetőségeit. Az alkalmazott tudomány válik elsődlegessé, az egyetem 600 oktatója mellé 300 akadémiai kutató társul.

1972. április 30. – május 4. **A Francia Szocialista Párt küldöttsége François Mitterand első titkár vezetésével Romániába látogat.**

1972. május 1. **Bulgáriában létrehozzák az Orvosi Akadémiát a Népegészségügyi Minisztérium keretén belül.**

1972. május 4–7. **Golda Meir izraeli miniszterelnök Romániába látogat – izraeli kormányfő első ízben látogat szocialista országba. A kapcsolat hátterében a romániai zsidók könnyített kivándorlása áll (a kivándorlókért Románia 1989-ig több száz millió dollárt kap).**

1972. május 9. **Bulgáriában kihirdetik a tudományos címekről és fokozatokról szóló törvényt.**

1972. május 16. **Tito és Ceaușescu jelenlétében ünnepélyesen átadják a Vaskapu-erőművet. Az erőmű – az akkori megfogalmazások szerint – szimbolizálja Jugoszlávia és Románia megbonthatatlan szövetségét. (A Vaskapu I erőmű 1964 és 1972 között épült. 2 × 2052 MW kapacitásával elkészültek a világ egyik legnagyobb vízerőműve.)**

1972. május 18–19. **A Macedón Kommunisták Szövetsége III. konferenciáján Angel Čemerski, az MKSZ KB elnöke elítéli a liberalizmust és határozottan fellép ellene. Bírálják és elhallgattatják a politikai élet demokratizálását szorgalmazókat.**

1972. május **A délnyugat-bulgáriai jakorudai és bunceví törökök tiltakoznak a névváltoztatás ellen. A zavargásokban Jakorudában megölik a Népfront városi bizottságának titkárát.**

1972. június 5. **Görögország és Kína formálisan felveszi a diplomáciai kapcsolatokat.**

1972. június 5–10. **Josip Broz Tito hivatalos látogatást tesz a Szovjetunióban. Titót 80. születésnapja alkalmából Lenin-érdemrenddel tüntetik ki. A látogatás során kerülnek az ideológiai ellentétek felvetését, a közös közleményben pedig megemlítik az 1956. évi moszkvai deklaráció érvényességét (vagyis hogy különböző utak lehetségesek a szocializmus építésében). A két ország közötti kapcsolatok a jugoszláv belső válság leküzdése (a „horvát tavasz”, illetve a szerb liberálisok eltávolítása) után javulnak. Egy nagy összegű hitelről, valamint a gazdasági kapcsolatok fejlesztéséről is tárgyalnak. November 2-án a két ország gazdasági együttműködési szerződést köt.**

1972. június 11–12. **Harold Wilson brit munkáspárti vezető Romániába látogat.**

1972. július 3–7. A bilaterális tárgyalásokat követően 35 európai és észak-amerikai ország külügyminiszterei egyeztetnek az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletről. Albánia nem vesz részt a tanácskozáson.

1972. július 5. Zágrábban megkezdődik a zágrábi egyetemi hallgatók vezetőinek pere. Októberben mindegyiküket többéves börtönbüntetésre ítélik.

1972. július 11. A JKSZ Elnökségének 34. ülésén a szerbiai köztársasági pártvezetést bírálják, mert eltúrte a nacionalista megnyilvánulásokat. Támadják és elutasítják a „modern Szerbia” jelszavával indított gazdasági liberalizációs elképzeléseket.

1972. július 13. Đemal Bijedić jugoszláv és Alekszej Koszigin szovjet miniszterelnök megállapodást ír alá a Jugoszlávia és a KGST közötti együttműködésről. Megegyeznek, hogy Jugoszlávia megfigyelő lesz a KGST ülésein.

1972. július 19–21. A Román Kommunista Párt országos konferenciája az új irányvonal szellemében deklarálja, hogy Románia „fejlődő szocialista ország”. Meghirdetik a nemzet „homogenizálásának” programját (ami lényegében a kisebbségek asszimilálását takarja).

1972. szeptember 18. A JKSZ Elnöksége úgy dönt, hogy nyílt levelet intéz a tagsághoz, amelyben „az ellenforradalom veszélyére” figyelmeztet, és a JKSZ politikájának közös, egységes megvalósítására szólít fel, valamint felhívja a figyelmet a tagság marxista szellemben való ideológiai nevelésének fontosságára.

1972. október 9–12. A Tito vezetésével folytatott beszélgetéseken, illetve a belgrádi politikai aktíván támadást indítanak a szerb vezetés liberalizmusa ellen.

1972. október 10. Megalapítják az Albán Tudományos Akadémiát.

1972. október 11. Zágrábban horvát nacionalista tevékenység vádjával többéves börtönbüntetésre ítélik Franjo Tuđmant és Bruno Bušićot.

1972. október 17. II. Erzsébet brit királynő Jugoszláviába látogat.

1972. október 21. Az éles támadások nyomán a Szerb Kommunisták Szövetsége KB ülésén lemond Marko Nikezić, a Szerb Kommunisták Szövetsége KB elnöke, valamint

Latinka Perović, a KB titkára. Mindketten a szerb liberális vezetőkhez tartoztak. Rövidesen számos szlovén, vajdasági és macedón vezető is megváltik posztjától.

1972. október 22. A Szerb Írószövetség pártaktíváján az írók visszautasítják azt a vádat, hogy a szervezet „lefejt a nacionalizmusnak”. Három nap múlva Dobrica Ćosić lemond elnöki tisztéről.

1972. október 30. A JKSZ Elnöksége 14 pontos programot fogad el az ország gazdasági és szociális helyzetének javítására.

1972. november 4. Romániában egy rendelet engedélyezi a román–külföldi vegyes vállalatok létrehozását a gazdaság több ágazatában is. Az első román–amerikai vegyes vállalatot (egy számítástechnikai gyártóüzemet) 1973 áprilisában alapítják meg.

1972. november 10. A második világháború befejezése óta először érkezik Albániába olasz kormánydelegáció. Aláírnak egy kereskedelmi szerződést.

1972. november 12. Albánia belép az ENSZ szakosított szervezetébe, a Mezőgazdasági és Élelmezési Világszervezetbe (FAO).

1972. november 16. Romániában egy rendelet alapján új címereket kapnak a municípiumok és a megyék.

1972. november 19. Albánia elutasítja a részvételt a helsinki konferencián.

1972. november 20–25. Tiranában ortográfiai kongresszust rendeznek. A résztvevők megállapodnak az albán irodalmi nyelv standardjaiban.

1972. november 22. Helsinkiben megkezdődnek az európai biztonsági konferencia záródokumentumával kapcsolatos nagykövetségi szintű tárgyalások, egyeztetések.

1972. november 27. Bulgáriában kihirdetik a külföldi állampolgárok bulgáriai tartózkodásáról szóló törvényt.

1972. november 27. Az ENSZ Közgyűlése elfogadja a nemzetek közötti együttműködést, a nemzetközi béke és biztonság erősítését és a nemzetközi jog érvényesítésének támogatását szorgalmazó román határozatot. December 8-án újabb román határozatot fogadnak el.

1972. december 1. Föld körüli pályára állítják a bolgár műszerekkel felszerelt Interkozmosz 8 nevű műholdat.

1972. december 15. A KGST és a Varsói Szerződés első országaként Románia csatlakozik a Nemzetközi Valutaalaphoz (IMF). Az IMF-hez és a GATT-hoz való csatlakozás nyomán Románia nyugati hitelekhez jut, ami idővel – az elhibázott gazdaságpolitika következtében – az ország súlyos eladósodásához vezet.

1972. december 27–28. A romániai Nagy Nemzetgyűlés elfogadja a honvédelem megszervezéséről szóló törvényt, amely állandó (honvédelmi és belügyi fegyveres erők) és nem állandó (hazafias gárdák, ifjúsági honvédelmi előkészítő különítmények, civil védelem) védelmi erőkkel számol. Egy másik törvény fokozza a gazdasági és társadalmi központosítást és az RKP ellenőrző szerepét.

1972 Bulgáriában 170 agrár-ipari komplexum működik, amelyek körülbelül 23 ezer hektár földdel rendelkeznek. – Megjelenik a Bolgár Történelmi Társulat *Vekove (Századok)* című folyóirata.

1973. január 8. Athénban Görögország és az Egyesült Államok szerződést ír alá. A haditengerészeti megállapodás lehetővé teszi, hogy Egyesült Államok Hatodik Flottájának a Földközi-tengeren állomásozó két repülőgép-hordozó egysége, 6500 katona Pireuszban állomásozzon a következő öt évben (a „homeport” program keretében). 1975 áprilisában újra tárgyalnak róla.

1973. január 18. és február 4. A Macedón Kommunisták Szövetsége KB két ülésén összecsap a liberálisabb és a kemény vonalas irányzat. A Tito-párti vonal teljes győzelmet arat.

1973. január 25. Nicolae Ceaușescu román pártvezetőt 55. születésnapja alkalmából a Bukaresti Egyetem szenátusa tiszteletbeli doktorrá avatja. A Ceaușescu házaspár növekvő személyi kultuszáról tanúskodik az is, hogy május 24-én a New York-i Tudományos Akadémia a tagjai közé fogadja a román diktátor feleségét, Elenát.

1973. január 31. Bukarestben aláírják a Románia és az ENSZ Fejlesztési Programja, valamint a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség közötti együttműködési és támogatási szerződést, a nukleáris technológia romániai fejlesztésének céljával.

1973. február 18. A köztársaságielnök-választás napja Cipruson. Mivel a hivatalban lévő elnök, Makariosz az egyetlen jelölt, a választást nem tartják meg, és automatikusan

Makariosz lesz az elnök. Az alelnökválasztásra viszont sor kerül: Rauf Denктаş ellenjelölt nélkül indul, és megválasztják.

1973. február 21. *Az athéni egyetem diákjai elfoglalják a jogi kar épületét. A rendőrség brutális fellépése miatt sok diák megsérül. Ez az első jelentősebb nyilvános tiltakozó akció a diktatúrával szemben.*

1973. február 27. Stane Dolanc, a JKSZ Elnöksége Végrehajtó Bizottságának tagja Szófiában találkozik Todor Zsivkovval. Egy nem sokkal korábban Bulgáriában megjelent, Szkopjében rendkívül éles kritikával illetett történelmi könyv kapcsán megvitatják a macedónkérdést. Zsivkov álláspontja nem mutat változást.

1973. március 5–8. Bohuslav Chňoupek csehszlovák külügyminiszter hivatalos látogatást tesz Belgrádban. Ez az első magasabb szintű kapcsolatfelvétel az 1968-as csehszlovákiai intervenció után.

1973. március **A délnyugat-bulgáriai Kornica faluban (Pirini-Macedónia, Blagoevgrad megye) bulgáriai törökök a névváltoztatások ellen tiltakoznak, török nyelvű iskolákat és kisebbségi jogokat követelnek, hogy hivatalosan töröknek ismerjék el őket. A március 28-i rendőri fellépés során három török életét veszti, és több rendőr is megsebesül.**

1973. április 1. **A bolgár minisztertanács rendeletével megalapítják a Nemzeti Történelmi Múzeumot.**

1973. április 10–19. **Görög–bolgár megállapodás születik a szaloniki kikötő bolgár használatáról.**

1973. április 16–19. Willy Brandt nyugatnémet szövetségi kancellár Jugoszláviába látogat. A látogatás során egy 700 millió márkás hitel folyósítását helyezik kilátásba az NSZK részéről.

1973. május 4–8. Edward Gierek lengyel pártfőtitkár jugoszláviai látogatása során a lengyel–jugoszláv kapcsolatok újbóli kiépítéséről tárgyalnak.

1973. május 10–11. A JKSZ IV. konferenciáján megállapítják, hogy jól megvalósították a Tito levelében foglalt feladatokat.

1973. május 13. Romániában egy törvényrendelet új szabályozást vezet be a nemzetiségi oktatásban. Az általános iskolákban a nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatásban az ötödik osztály indításához minimum 25, a középfokú oktatásban pedig 36 jelentkezőre van szükség. Mindazon községekben, ahol az „együttélő nemzetiségek” nyelvén oktató iskolák működnek, román tannyelvű tagozatokat vagy osztályokat is kell létesíteni. A többségi nemzetet nyíltan előnyben részesítő, a kisebbségeket pedig diszkrimináló törvény nagy felháborodást kelt a magyar kisebbség körében.

1973. május 16. Romániában megalakul a romániai társadalom vizsgálatával foglalkozó Legfelsőbb Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Tanács. A testület csupán konzultatív jogkörrel rendelkezik, élén pedig Nicolae Ceaușescu áll.

1973. május 21–28. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és felesége Olaszországba látogatnak, ahol találkoznak Giovanni Leone olasz elnökkel és Giulio Andreotti kormányfővel, 26-án pedig VI. Pál pápával is.

1973. május 22. Egy nyugati bankkonzorcium jelentős hiteleket nyújt Jugoszlávia modernizációjához.

1973. május 23. *A görög haditengerészet 207 tisztje és altisztje (főképpen királypártiak) lázadást kísérel meg a junta ellen. Gyorsan leverik. Két nap múlva, május 25-én a hadgyakorlaton részt vevő, Velosz elnevezésű rombolóhajó, amelynek parancsnoka Nikolasz Pappasz volt, 31 tisztjével és legénységével együtt Olaszországban köt ki, és politikai menedékkéretet kér.*

1973. június 1. *A görög haditengerészet akciója után, mivel annak hátterében a junta vezetői a királyt sejtik, rendkívüli alkotmánykiegészítést adnak ki, amely szerint megfosztják a királyt a trónjától, Görögország köztársaság lesz. Elnöki rendszert vezetnek be (az elnök Georgiosz Papadopoulos).*

1973. június 2–5. Reza Pahlavi iráni sah Romániába látogat, ahol hosszú távú román–iráni gazdasági és tudományos együttműködési megállapodást ír alá.

1973. június 5. Bulgária és a Szovjetunió aláírják a tudományos és kulturális együttműködésről szóló munkatervet.

1973. június 11–18. Görögország és Bulgária 60 millió dollár értékű árucseres-egyezményt köt.

1973. június 13. Jugoszláviában 13 évre, 1985-ig szóló hosszú távú gazdasági fejlesztési tervet fogadnak el.

1973. június 15–17. Indira Gandhi indiai miniszterelnök Jugoszláviába látogat, ahol az el nem kötelezett államok előtt álló feladatokról, valamint az olajválság nyomán kialakult gazdasági helyzetről tárgyal.

1973. június 18–19. Az RKP KB plenáris ülésén – a családi uralom kiépítésének jeleként – Nicolae Ceaușescu román pártvezető feleségét, Elena Ceaușescut az RKP Végrehajtó Bizottsága tagjává választják. Továbbá elhatározzák a Duna–Fekete-tenger-csatorna 1953-ban felfüggesztett építésének újrakezdését, valamint egy új tengeri kikötő kiépítését Constantában.

1973. június 25. Az Európai Közösségek és Jugoszlávia öt évre szóló kereskedelmi szerződést kötnek.

1973. június 26–28. Az Albán Munkapárt KB pléniumán a kultúrpolitika kérdéseivel foglalkoznak. Harcot hirdetnek az idegen jelenségek és a liberális álláspont ellen. Az ülést követően tisztogatások kezdődnek a kulturális élet területén.

1973. június 26–30. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és felesége az NSZK-ba látogat. A Willy Brandt szövetségi kancellárral és Gustav Heinemann elnökkel folytatott megbeszélések során román–német gazdasági, ipari és műszaki együttműködési megállapodást írnak alá.

1973. július 2. Londonban megkezdzi működését az Angol–Román Bank.

1973. július 3–7. Helsinkiben 33 európai állam, valamint az USA és Kanada külügyminisztereinek részvételével megkezdzi munkáját az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet. Albánia nem vesz részt.

1973. július 10–13. Kádár János, az MSZMP első titkára baráti látogatást tesz Jugoszláviába. A kapcsolatok kiszélesítését határozzák el.

1973. július 11. A jugoszláv kormány felszabadítja a dinár árfolyamát.

1973. július 17–19. A BKP KB plénuma megvitatja az ország külpolitikáját és a szocialista integrációt. Bulgáriának a Szovjetunióval való szoros együttműködését a KGST-n belüli integráció szempontjából közelítik meg.

1973. július 21–22. Pierre Messmer francia miniszterelnök és Michel Jobert külügyminiszter Bulgáriában tárgyal. Ez az első francia kormányfői vizit Bulgáriában a második világháború óta.

1973. július 29. Népszavazást tartanak Görögországban a junta június 1-jei alkotmánykiegészítéseiről: a monarchia eltörléséről és a köztársasági rendszer bevezetéséről (Georgiosz Papadopoulosz a köztársasági elnök). A 85%-os részvétel mellett tartott referendumon az igenek aránya 78,6% (21,4% nem szavazat). Az alkotmány szerint az elnök közvetlen és kizárólagos végrehajtó hatalommal rendelkezik a közrend, a külügyek és a honvédelem területén. Az alkotmány a görög parlament mellett az elnököt is törvényhozási jogkörrel ruházza fel. A parlament 150-ről 200 tagúra bővül, de csak 180 képviselőt választanak, a fennmaradó 20-at az elnök nevezi ki. Ezt követően Papadopoulosz ígéretet tesz a demokratikus és parlamentáris kormányzáshoz való visszatérésre. Szeptemberben, hogy polgári kormány jöjjön létre, Szpirosz Markezinisz miniszterelnöknek nevezi ki (hivatalban október 8. – november 25.), valamint 1974. február 10-re választásokat ír ki. Papadopoulosz – részben a külkapcsolatok érdekében – megkísérli a külvilág előtt elfogadhatóbbá tenni, liberalizálni a rendszert, de a polgári politikusok nagy része nem hajlandó részt venni abban.

1973. augusztus 2–5. és 5–7. Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára Bulgáriába, majd Romániába látogat.

1973. augusztus 23. Georgiosz Papadopoulosz görög miniszterelnök felszólítja Georgiosz Grivaszt, az EOKA B vezetőjét, hagyjanak fel a harccal és támogassák Makariosz elnököt. Grivasz augusztus 27-én kijelenti, hogy a végső sikerig folytatják a harcot az enózisért.

1973. szeptember 17. Várnában megnyílik a 15. Nemzetközi Filozófiai Kongresszus.

1973. szeptember 18–21. Leonyid Brezsnyev bulgáriai látogatása. A szeptember 21-i magántalálkozón Todor Zsivkovval Bulgária balkáni terveiről beszél. Zsivkov Jugoszláviát azzal vádolja, hogy területi követeléseik voltak a második világháború végén, a délszláv föderációs terveknek az volt a célja, hogy Jugoszlávia „lenyelje” Bulgáriát, Dimitrov nem látta a Pirini-Macedóniának adott autonómia igazi célját (Szkopje nacionalista agitációját és törekvéseit). Sztálin gátolta meg, hogy Bulgária

kedvezőtlen helyzetbe kerüljön. Bulgária jelenlegi célja, hogy megakadályozza Jugoszláviát abban, hogy az el nem kötelezettek mozgalmára és bilaterális szerződésekre támaszkodva csökkentse a szovjet befolyást a Balkán-félsziget térségében. Brezsnyev egyetértését fejezi ki, és leszögezi: nem szabad megengedni, hogy szocialistaellenes politikai blokk jöjjön létre.

1973. szeptember 24. – október 1. Alekszej Koszigin szovjet kormányfő hivatalos látogatáson Jugoszláviában jár. Felkeresi Belgrádot, Zágrábot, Szarajevót és Szkopjét. Koszigin főképp gazdasági kérdésekről tárgyal vendéglátóival (például arról, hogy a Szovjetunió kész olajat és gázt szállítani Jugoszláviának a kirobbant olajválság idején), de a macedónkérdés és a jugoszláv–bolgár ellentétek kapcsán utal a „szocialista internacionalizmusra”, valamint a párt vezető szerepére, miközben a vitában nem foglal határozottan állást. A közös közleményben megerősítik, hogy a két ország kapcsolatai gyümölcsözőek.

1973. október 3–6. Varahagiri Venkata Giri indiai elnök Romániába látogat.

1973. október 9. Tito jugoszláv elnök fogadja a belgrádi szovjet nagykövetet, és a napokban kitört újabb arab–izraeli háborúról, az arab országok megsegítésének lehetőségeiről egyeztetnek (mint 1967-ben, most is engedélyezik a jugoszláv légtér használatát a szovjet repülőgépek számára).

1973. október 23–26. Gustáv Husák csehszlovák pártfőtitkár Belgrádba látogat. A vizit az 1968 óta rossz csehszlovák–jugoszláv kapcsolatok javítását szolgálja.

1973. október 31. Bulgáriában elfogadják a népegészségügyről szóló törvényt. Az orvosok magánpraxisát továbbra sem engedélyezik.

1973. november 1. A török kormány közzétesz egy nyilatkozatot, melyben kutatási engedélyt ad a török állami kőolajvállalatnak az Égeikum kontinentális talapzatán. A nyilatkozat egy térképet is tartalmaz, amelyen az Égei-tenger azon területei – beleértve görög területeket is – láthatóak, amelyekre az ankarai kormány kiadta az engedélyt. Ezzel erősödnek a görög–török feszültségek. (Előzmények: A törökök majdnem az Égei-tenger felét, 11 ezer négyzetkilométert a török kontinentális talapzathoz tartozónak határozzák meg, majd 1974 júliusáig még két ízben kiterjesztetik ezt a területet. Törökország az 1958-as genfi egyezmény 5. pontjára hivatkozva igényli ezeket a területeket, azt hangsúlyozva, hogy ez „különleges” esetet képez, így a szabályozás lehetőséget ad a középvonaltól való eltéréshez. A török kormány a „különleges” esetet azzal magyarázza, hogy a Kelet-Égeikum Kis-Ázsia természetes meghosszabbodása, és így

geomorfológiailag az Égei-tenger közepéig húzódik a török kontinentális talapzat. Ennek szemléltetésére kiadott a török külügyminisztérium egy térképet, melyen bejelölték a kontinentális talapzatok határát: a felezővonal a Halkidiki-félszigettől keletre indul dél felé, egészen Kréta szigetéig. Görögország 1961-től ad ki engedélyeket az Égei-tenger talapzatának vizsgálatára, olajat keresve azon a területen, amelyet görög kontinentális talapzatnak tart.)

1973. november 4–7. Jugoszláv–bolgár külügyminiszteri találkozóra kerül sor. A zárónyilatkozatban mindkét fél kiáll a területi integritás és az egymás belügyébe való be nem avatkozás mellett.

1973. november 12–15. Tito jugoszláv elnök az SZKP meghívására hivatalos látogatást tesz a Szovjetunióban. Külpolitikai kérdésekről, a közel-keleti helyzetről, a macedón-kérdésről, valamint az előző évi hitelmegállapodásról egyeztetnek a szovjet vezetőkkel.

1973. november 13. Az olajválság következményeként Romániában ideiglenesen bevezetik a benzinjegyet. November 18-án rendelet jelenik meg az üzemanyagok energiatakarékos felhasználásáról. Az év végén kiadott rendeletek is az üzemanyag-hiányt tükrözik, ám a vezetés gazdaságpolitikája továbbra sem változik.

1973. november 14. Az athéni Műszaki Egyetemen (Politechnikum) az ezredesek diktatúrája elleni felkelés veszi kezdetét. A tüntetők elfoglalják az épületet, 16-án közzéteszik követeléseiket. Az átmeneti, Szpirosz Markezinisz-kormány 17-én tankokat vet be. A megmozdulás során 24 civil és diák hal meg.

1973. november 25. Egy újabb – vértelen – katonai puccs a kemény vonalas Dimitriosz Joannidesz tábornok vezetésével. Eltávolítják a tisztek egy része számára enyhe kezűnek tűnő Georgiosz Papadopouloszt a hatalomból. Hadiállapotot hirdetnek. A köztársasági elnök Phaedón Gizikisz, a miniszterelnök Adamantisz Androcopulosz lesz (hivatalban 1974. július 24-ig, a junta bukásáig).

1973. december 3. Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK, Románia és a Szovjetunió egyezményt köt az Intertextilmas nevű nemzetközi gazdasági egyesülés létrehozásáról, amely a textilipar számára fog technológiai felszereléseket gyártani. December 13-án egy újabb egyezmény születik az Interatomenergo nemzetközi gazdasági egyesülés megalakításáról.

1973. december 3–7. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és államfő Magyarországra látogat.

1973. december 4–7. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és felesége Richard Nixon amerikai elnök meghívására Washingtonba látogat. Közös nyilatkozatot adnak ki a gazdasági és tudományos együttműködésről, és aláírnak egy gazdasági keretegyezményt.

1973. december 11. A BKP KB Politikai Irodájának határozata értelmében Bulgáriában megkezdzi működését a második televíziós csatorna.

1973. december 17. A görög Iparügyi Minisztérium engedélyt ad a kanadai Oceanic vállalatnak, hogy Thaszosz szigetének környékén 3170 méter mélységig próbafúrásokat végezzen.

1973. december 21. A nyugatnémet Brandt–Scheel-kormányzat által folytatott új keleti politika („Neue Ostpolitik”) jegyében sor kerül a diplomáciai kapcsolatok felvételére a Német Szövetségi Köztársaság és a Bolgár Népköztársaság között. (Magyarországgal együtt a balkáni ország az utolsó a Varsói Szerződés államai közül, amely megteszi ezt a lépést.) Az ezt követő időszakban számos miniszteri szintű látogatásra és együttműködési szerződések megkötésére kerül sor a két ország között.

1974. január 1. Az Európai Gazdasági Közösség általános vámkedvezményt nyújt Romániának. Bővül a nyugat-európai országokkal folytatott kereskedelem volumene.

1974. január 17. A romániai Piatra Neamț városában felavatják Ștefan cel Mare 15–16. századi moldvai vajda szobrát.

1974. január 26–27. A *Süddeutsche Zeitung*ban megjelenik a jugoszláviai értelmiségiekből álló, ellenzéki Praxis Kör *Vissza a sztálinizmushoz?* című írása, amely a JKSZ 1971 óta követett politikáját bírálja.

1974. január 27. Meghal Georgiosz Grivasz, a ciprusi ellenállási szervezet, az EOKA korábbi vezetője.

1974. február 12. Jugoszlávia, Magyarország és Csehszlovákia aláírja az Adriai-kőolajvezeték megépítéséről szóló szerződést. A kőolajvezetéken tengeren szállított, arab kőolajat kívánnak a horvátországi Omišalj kikötőjéből Magyarországra, Százhalombattára, majd a Barátság-vezetéken át Csehszlovákiába továbbítani. Az első szállítmány 1980-ban érkezik Magyarországra.

1974. február 12–21. Nicolae Ceaușescu román pártvezető hivatalos körutat tesz a Közel-Keleten: Líbiában, Libanonban, Szíriában és Irakban.

1974. február 21. Jugoszláviában elfogadják a korábbi decentralizációs módosításokat tartalmazó alkotmányt. Az alkotmányban szabályozzák a köztársaságok jogait, a megtermelt jövedelmekkel való rendelkezést, a munkásigazgatás rendszerét. Az alkotmány egyenlő nemzetek és nemzetiségek szövetségi államaként határozza meg az országot. A nemzetek, nemzetiségek szabadon egyesülnek saját és közös érdekeik megvalósítása érdekében a testvériség és az egység elvei, a nemzetek önrendelkezési joga – beleértve az az elszakadás jogát is – alapján. (Ugyanakkor az alkotmány számos olyan rendelkezést tartalmaz, amelyek – úgy is értelmezhetők, hogy – tagadják a föderáció tagjainak elszakadási jogát. A 203. cikk kifejezetten megtiltja az alkotmányos jogok felhasználását a fennálló alkotmányos rend aláadására, míg a 244. cikk garantálja az ország területi integritását. Az 5. cikk Jugoszlávia határainak megváltoztatásához valamennyi köztársaság és tartomány hozzájárulását írja elő. Az alkotmány nem mondja ki egyértelműen, hogy lehetséges-e a föderációtól való egyoldalú elszakadás, vagy csak akkor keletkezik ilyen jog, ha a szövetségi hatóságok és a többi köztársaság és tartomány beleegyezik abba.) Bevezetik az egy föderális egység – egy szavazat elvét. Mind a hat tagköztársaság (Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Macedónia, Montenegró, Szerbia, Szlovénia) a helyi ügyekben erős autonómiát és a szövetségi szintű kérdésekben vétójogot kap (a szövetségi képviselőházban a döntéseket csak konszenzussal lehet meghozni). Szerbián belül autonómiát kap a Vajdaság és Koszovó. Az államelnöki tisztséget felváltja a tagköztársaságok delegáltjaiból álló kollektív államfői testület, a 9 fős elnökség (6 fő a köztársaságokból, 2 fő az autonóm köztársaságokból és az élete végéig államelnök Tito), amely Tito halála után rotációs rendszer alapján működik (az egyes köztársaságok és tartományok képviselői 1-1 évig látják el a testület vezetését). Gazdasági téren is több önállóságra tesznek szert a köztársaságok. Társadalmi-gazdasági vonatkozásban az alkotmány megerősíti az öngazgatási rendszert, a társadalmi tulajdont, a szocialista öngazgató demokráciát, biztosítja az emberi és polgári szabadságjogokat, továbbá a JKSZ különleges szerepét a társadalomban.

1974. február 28. – március 2. A Román Akadémia rendkívüli közgyűlésén megválasztják az új rendes és levelező tagokat, köztük – az RKP utasítására – Elena Ceaușescut, a román pártvezető feleségét is. Elena és férje 1974. márciusi argentinai és brazil látogatásuk során megkapják a Buenos Aires-i és a Bahía Blanca-i egyetemek tiszteletbeli doktori címét is.

1974. március 25–26. Az RKP KB ülésén a potenciális ellenfelek (elsősorban Ion Gheorghe Maurer miniszterelnök) leváltása az 1989-ig fennálló Ceaușescu-féle

irányvonal teljes és végleges győzelmét jelenti. Nicolae Ceaușescu pártvezetőt és az államtanács elnökét – teljhatalmának intézményesítéseként – a Nagy Nemzetgyűlés 28–29-i ülésén Románia elnökévé is választják. Az államigazgatás és az RKP összefonódása tovább fokozódik, hatékonyabbá téve a társadalom irányítását és ellenőrzését.

1974. április 11–13. Az új alkotmány elfogadása után összeülő Macedón Kommunisták Szövetsége VI. kongresszusán Angel Čemerski „anarcholiberalis és nacionalista” elhajlással vádolja Krste Crvenkovskit és társait. A tényleges reformoknak útját állják. A visszarendeződés jegyében Lazar Koliševski (az 1945–1963 közötti első titkár) ismét nagyobb szerepre tesz szert, később ő lesz Macedónia képviselője a kollektív államelnökségben.

1974. április 16–20. Bukarestben megtartják az Interplanetáris Unió ülését, amelyre a Föld hatvan országából érkeznek küldöttek.

1974. április 17–18. Nicolae Ceaușescu államfő vezetésével román delegáció utazik Varsóba a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülésére. A találkozón elfogadnak egy közleményt, amely síkra száll a NATO és a Varsói Szerződés egyszerre történő feloszlása mellett.

1974. április 18–29. Bukarestben megrendezik az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának 39. ülését.

1974. május 3. Makariosz levelet küld a görög kormánynak, amelyben azt állítja: egyes Cipruson állomásozó görög katonatisztek a ciprusi kormány aláaknázására törekszenek. A görög kormány azt válaszolja, hogy kivonja a szóban forgó tiszteket.

1974. május 23–24. Romániában megtartják a Szocialista Egységfront első kongresszusát. A tisztán formálisan működő szervezetet 1980-tól Demokratikus és Szocialista Egységfrontnak nevezik.

1974. május 27–30. Összeül a JKSZ X. kongresszusa. A kongresszuson megerősítik a szocialista öngazgatás politikáját. Fellépnek a párt föderalizálása ellen, és kiállnak a demokratikus centralizmus elve mellett. Titót örökös elnöknek választják.

1974. május 29. Törökország bejelenti a szeizmográfiai kutatások kezdetét az Égei-tenger kontinentális talapzatán.

1974. június 21. Szófiában Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Magyarország, az NDK, Románia és a Szovjetunió egyezményt köt az Interchimvolokno nevű, műszalak gyártására szakosodott nemzetközi gazdasági egyesülés létrehozásáról. Ugyanitt Bulgária, Csehszlovákia, Kuba, Magyarország, az NDK és a Szovjetunió egyezményt ír alá az egységes KGST-szabványok alkalmazásáról.

1974. június 24–27. Tito jugoszláv államfő a Német Szövetségi Köztársaságba látogat, ahol a vendégmunkások kérdéséről tárgyal.

1974. június 27. Az UNESCO Várnában tart gyűlést.

1974. július 2. Makariosz, hogy megszüntesse a görög junta ellenőrzését Ciprus felett és biztosítsa ciprusi Nemzeti Gárda lojalitását, egy levélben felszólítja Phaedón Gizikisz görög elnököt, hogy minden görög tiszt hagyja el a szigetet.

1974. július 8–11. Tito jugoszláv elnök látogatást tesz Romániában.

1974. július 15. Az „ezredesek államcsínykísérlete” Cipruson. A görög rezsim támogatásával, Dimitriosz Joannidisz vezetésével puccsot hajtanak végre III. Makariosz ciprusi érsek-elnök ellen a sziget Görögországhoz csatolása (enózisz) érdekében. Az akció a zürichi és londoni megállapodások egyértelmű megsértése. Az érseket az Athén-barát nacionalista (terrorista) Nikosz Szampszon váltja az elnöki poszton néhány napra.

1974. július 16. Makariosz ciprusi elnök a brit Királyi Légierő szállító repülőgépével Máltára, majd onnan másnap reggel Londonba repül.

1974. július 19. Makariosz részt vesz az ENSZ Biztonsági Tanácsának New York-i ülésén, és beszédet mond, amelyben kijelenteti: Ciprust Görögország megszállta. – Néhány óra múlva megkezdődik a török hadsereg inváziója Ciprus szigetén.

1974. július 20. Miután Nagy-Britannia elutasítja a garanciavállaló hatalmak közös fellépését, Törökország csapatokat tesz partra Cipruson (Attila hadművelet). Egy NATO-n belüli fegyveres konfliktus fenyeget. – Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának ugyanezen a napon egyhangúlag elfogadott 353. számú határozata a Ciprusi Köztársaságban tartózkodó valamennyi külföldi katonai személy azonnali kivonását követeli, valamint felszólítja Görögországot, Törökországot és az Egyesült Királyságot, hogy haladéktalanul kezdjenek tárgyalásokat a sziget békéjének és az alkotmányos kormányzat helyreállítása érdekében. – Ugyanezen a napon fegyverszünet áll be a török

és ciprusi görög csapatok között. Ugyanakkor megkezdődik a második török partraszállás.

1974. július 22. *A török invázió Cipruson megosztja a görög tiszteket. A görög hadsereg főparancsnoka, Bonamosz tábornok kijelenteti: „nincs lehetőség a ciprusi Nemzeti Gárda harcának támogatására”, és ezzel konfliktusba kerül Dimitriosz Joannidisszel. A 3. (macedóniai) hadtest 250 tisztje a kormány lemondását és a király visszatérését követeli. A felhívást a Deutsche Welle és a BBC közvetíteti Görögországba. (Joannisz Davosz, a 3. hadtest parancsnoka és a Joannidisz-csoport ellenfele irányítja a Törökország elleni mozgósítás óta a fegyveres erők nagy részét. Részben az ő aktív fellépése kényszeríti a fegyveres erők vezetését arra, hogy megbuktassák a junta erős emberét és átadják a hatalmat a polgári kormánynak.)*

1974. július 23. *Athénban Petrosz Arapakisz, a haditengerészet főnöke reggel a katonai kormányt leköszöntnek nyilvánítja. Joannidisz elbúcsúzik, és két nap szabadságot kér a hadsereg vezetésétől. Délután a vezető politikusok és tisztek gyűlésén Phaedón Gizikisz köztársasági elnök felhívja telefonon Konsztantinosz Karamanliszt, aki késznek mutatkozik átvenni a miniszterelnöki tisztséget. Este 7 órakor jelenti be a rádió a junta döntését, hogy átadja a hatalmat a polgári kormánynak. Hatalmas tömegdemonstráció kezdődik Athénban.*

1974. július 23. *Cipruson Szampszon elnök lemond (mivel támogatója, a görög junta is összeomlik), helyére Glafkosz Kleridesz kerül, aki az alkotmány szerint mint a képviselőház elnöke Makariosz utódja.*

1974. július 24. *Athénban a párizsi emigrációból hazatérő Konsztantinosz Karamanlisz kerül hatalomra. Első intézkedésként bejelentik: a politikai elítéltek amnesztiában részesülnek, a politikai foglyokat kiengedik.*

1974. július 25. *Genfben – a brit külügyminiszter kezdeményezésére – görög–török–brit tárgyalások folynak Ciprusról. Néhány napon belül megegyeznek, hogy Törökország leállítja csapatai előrenyomulását, azzal a feltétellel, hogy a politikai rendezésig a szigeten maradnak. Új tűzszüneti vonalban állapodtak meg. (Ugyanakkor a török erők tovább haladnak előre, miközben a görögök újabb török enklávékat foglaltak el.) Július 30-án az országok képviselői kijelentetik, hogy a török erők kivonását „igazságos és tartós, minden érintett fél számára elfogadható rendezéshez” kell kötni. Két autonóm közigazgatási egység létrehozását említik (a ciprusi görög közösség, illetve a ciprusi török közösség számára).*

1974. július 25–26. Az Albán Munkapárt plénuma az ország védelemének kérdéseivel foglalkozik. Az ülést követően tisztoztatások kezdődnek a hadseregen belül, majd folytatódnak a VI. plénumot (december 16–17.) követően is. Július–augusztusban eltávolítják Beqir Balluku védelmi minisztert, továbbá a helyettesét, a vezérkari főnököt, valamint a hadsereg politikai parancsnokát. Azzal vádolják őket, hogy puccsot szerveztek.

1974. augusztus 1. Görögországban eltörlik a katonai diktatúra által kihirdetett alkotmányt, és újra életbe léptetik az 1952-es alkotmányt, kivéve az államfőt érintő rendelkezéseket (a monarchiát nem állítják vissza). Az újra bevezetett alkotmány lehetővé teszi a polgári ellenőrzést a hadsereg felett, továbbá visszaállítja az egyéni és politikai szabadságjogokat.

1974. augusztus 8–14. Újabb tárgyalási fordulót tartanak a ciprusi kérdésről, ezúttal a ciprusi közösségek képviselői részvételével. A Törökország által támogatott ciprusi törökök az elkülönülést, a két tagból álló föderációt javasolják, amit az egységes állam mellett kiálló Makariosz elutasít (a görögök katonális berendezkedésbe egyeznének bele). Augusztus 14-én Törökország azt követeli, hogy Görögország fogadja el a ciprusi szövetségi államot, ami azt eredményezte volna, hogy a ciprusi törökök – akik a lakosság 18%-át és a földtulajdon 10%-át birtokolják – megkapták volna a sziget 34%-át. A tárgyalások eredménytelenül érnek véget, majd Törökország második offenzívát indít.

1974. augusztus 14. Az Attila hadművelet második fázisában a török erők ellenőrzésük alá vonják Ciprus 37%-át. 3000 ember meghal vagy eltűnik, 200 ezer elmenekül. Görögország még aznap visszahívja erőit a NATO katonai parancsnokságából. A hadművelet nemzetközi jogi szempontból illegitim, mivel az 1959. évi garanciaszerződés csak a szerződésben meghatározott állapot helyreállítása céljából engedélyezi a garanciát vállaló államoknak a fellépést. Augusztus 16-án újabb tűzszünetet kötnek. A tűzszüneti vonal ellenőrzését az Egyesült Nemzetek Ciprusi Békefenntartó Erőire (UNFICYP) bízják.

1974. augusztus 14. Karamanlisz miniszterelnök bejelenti a görög kormány döntését: Görögország kilép a NATO katonai szervezetéből, de a politikai szervezetnek továbbra is tagja marad.

1974. augusztus 19–30. Bukarestben megtartják az ENSZ népesedési konferenciáját. A rendezvényen több mint 130 ország delegációja vesz részt. Augusztus 29-án megalapítják a Románia–ENSZ Demográfiai Központot a népesedési kérdések kutatására.

1974. augusztus 21–23. Fock Jenő, a magyar minisztertanács elnöke hivatalos látogatást tesz Bulgáriában.

1974. augusztus 30. Felavatják Thesszaloniki tengerparti sétányán, a Fehér Torony melletti téren az Evangelosz Musztakasz által készített Nagy Sándor lovas emlékművet.

1974. szeptember 3. Görögországban – a katonai diktatúra bukása után – Andreasz Papandreu új pártot alapít, a szocialista-baloldali Pánhellén Szocialista Mozgalmat (PASZOK).

1974. szeptember 4–10. Bukarestben sor kerül a Délkelet-Európai Tanulmányok III nemzetközi konferenciájára.

1974. szeptember 5. Az északkelet-bulgáriai Devnájában megnyílik a vegyi kombinát. Előtte egy nappal üzembe helyezik a kozloduji atomerőmű 1. reaktorát.

1974. szeptember 5–11. Georgiosz Mavrosz külügyminiszter látogatást tesz Franciaországban, a Német Szövetségi Köztársaságban, Cipruson, a NATO főhadiszállásán és az Európai Közösség központjában. Tájékoztatót ad a junta bukását követő görögországi változásokról és az ország törekvéseiről.

1974. szeptember 7. Bulgáriában műemlékvárossá nyilvánítják a Fekete-tenger partján fekvő Szozopolt.

1974. szeptember 8. A TWA 841-es járatának szerencsétlensége során 88 ember zuhan a Jón-tengerbe és leli halálát.

1974. szeptember 20. Romániában megkezdik a Déli-Kárpátokon átvezető „Transzfogarasi autóút” építését.

1974. szeptember 23. Görögországban eltörölik az 509. számú törvényt, amely betiltotta a Kommunista Pártot. A Görög Kommunista Párt 27 év után ismét legális párttá válik.

1974. szeptember 27. Evangelosz Averoff-Toszicasz görög védelmi miniszter az Európa Tanács ülésén kéri, hogy állítsák helyre Görögország tagságát az Európa Tanácsban.

1974. szeptember A görög kormány veszélyesnek nyilvánítja a repülést az Égei-tenger térségében, és egészen 1980 februárjáig, ameddig Törökország vissza nem vonja

követelését, az 1974 augusztusában kiadott NOTAM (Notice to Air-men) 714-et, szünetel a légi forgalom a térségben. [Előzmény: a probléma abból adódik, hogy Görögország esetében nem esik egybe a tengeri felségvíz határa (6 tengeri mérföld) a légtér határával (10 mérföld). 1944-ben, a polgári repülést szabályozó chicagói egyezményben (Chicago Convention for Civil Aviation) az athéni légi irányító központot bízták meg az Athén repüléstájékoztató körzet (FIR) ellenőrzésével (az Athén FIR magában foglalta szinte a teljes görög szárazföldi és tengeri területeket, a hozzájuk tartozó nemzeti légtérrel együtt, amit még 1931-ben – rendőrségi ellenőrzés céljából – 10 tengeri mérföldben határoztak meg). Ezt 1958-ban megerősítették Genfben, ahol Törökország is fenntartás nélkül elfogadta a 10 mérföldet a görög nemzeti légtér határának. 1974-ben azonban, rögtön a ciprusi eseményeket követően, Ankara megkérdőjelezte a határvonalat (NOTAM 714), és egy új határvonalat húzott meg az Égei-tenger keleti térségében, a görög szárazföldi határtól (az Evrosz folyó torkolatvidékétől) egészen a Dodekannészosz-szigetekig, amit Athén elutasított. Ettől kezdve a törökök rendszeresen és folyamatosan megsértették a görög nemzeti légtérrel, de legtöbbször csak a Törökország által el nem ismert 6 és 10 mérföld közötti sávban. Törökország ugyanis azt szerette volna elérni, hogy a felségvíz 6 tengeri mérföldig terjedő határáig érjen csak a nemzeti légtér határa, azaz a görög légtér ne nyúljon be a nemzetközi vizek fölé.]

1974. október 1. Makariosz érsek elnökként tér vissza Ciprusra, immár kisebb területen és görög támogatással gyakorolva hatalmát.

1974. október 3. Enver Hodzsa albán pártvezető beszédet tart a proletár elvek politikájáról: kampányt hirdet a bürokrácia és a liberalizmus ellen. Hodzsa megkezdi belső ellenzékének kiszorítását, egy éven belül az osztályharc jegyében eltávolítják a „Këllezi–Theodhosi–Ngjela-csoportot” (Abdyl Këllezi a tervhivatal elnöke, Koço Theodhosi ipari, Kiço Ngjela kereskedelmi miniszter volt).

1974. október 4. Konsztantinosz Karamanlisz a görög katonai diktatúra összeomlása után Új Demokrácia néven liberális-konzervatív jobbközép pártot alapít. Karamanlisz, aki emigrációja előtt a Nemzeti Radikális Unió vezetője volt, a korábbinál liberálisabb és haladóbb programmal széles rétegek számára vonzóvá teszi a pártot. Kormányzása idején szorosabb kapcsolatot épít ki Nyugat-Európával és az Európai Közösségekkel, javítja a kapcsolatokat a balkáni szocialista államokkal és a Szovjetunióval, tiszteletben tartja a parlamentarizmust.

1974. október 6. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. 100%-os részvétel mellett a Népfront kapja a szavazatok 100%-át.

1974. október 16. Romániában, a Kolozsvár első említésének 1850. évfordulója alkalmából tartott ünnepségen a várost (román nevén *Cluj*) *Cluj-Napocává* nevezik át. Az elnevezés az erdélyi város római múltját hivatott kiemelni, háttérbe szorítva magyar történelmét.

1974. október 29–30. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés elfogadja – többek közt – a településrendezési törvényt („A terület- és a városi és falusi települések szisztematizálására vonatkozó törvény”), amely szerint úgynevezett „közigazgatási központokat” kell létrehozni a községközpontokban. A nem fejlesztendő falvakat és falurészeket le kell bontani, az ott élő lakosságot pedig el kell költöztetni.

1974. november 1. A ciprusi kérdésben elfogadják az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 3212. számú határozatát, amely felszólít minden államot, hogy tartsa tiszteletben a Ciprusi Köztársaság szuverenitását, függetlenségét, területi integritását. Sürgeti minden külföldi fegyveres erő és külföldi katonai személyzet mielőbbi kivonását. Egyúttal további tárgyalásokra szólít fel.

1974. november 2. Romániában megjelenik a „Román Szocialista Köztársaság nemzeti kulturális vagyonának oltalmazásáról” rendelkező törvény, amely gyakorlatilag államosít minden műkincset, kulturális hagyatékot, legyen az egyházi vagy magántulajdonban.

1974. november 3–4. Henry Kissinger amerikai külügyminiszter Romániába látogat. A tárgyalások során megerősítik az 1973-as megállapodásokat. Ezt követően – november 4-én – Kissinger Belgrádba utazik, ahol találkozik Tito jugoszláv elnökkel és Džemal Bijedić miniszterelnökkel. A nemzetközi helyzetről (Közel-Kelet, Ciprus, mellyel kapcsolatban Tito korábbi beszédében a CIA-t beavatkozással vádolta), valamint az amerikai–jugoszláv gazdasági kapcsolatok fejlesztéséről tárgyalnak. A jugoszláv vezetés Gerald Ford elnököt hivatalos látogatásra hívja meg.

1974. november 17. *A diktatúra utáni első szabad választásokat a Konsztantinosz Karamanlisz vezette Új Demokrácia nyeri meg a szavazatok 54,3%-ával, 220 mandátumot szerezve a 300 tagú parlamentben. Karamanlisz pártjának jelszava: „Karamanlisz vagy a tankok”, ami jelentheti azt is, ha nem nyer Karamanlisz, akkor vérbe borul az ország, illetve azt is, hogy a hadsereg is Karamanliszt „javasolja” kormányfőnek. A Centrum Unió – Új Erő 20,4%-kal 60, a PASZOK 13,5%-kal 12 mandátumot nyer el. A választásokat követően Karamanlisz alakít kormányt november 21-én.*

1974. november 22. A líbiai–bolgár együttműködés kezdete (1980-ig tart). A diplomáciai kapcsolatok megélénkülése mellett Bulgária kereskedik az arab országgal, továbbá tudományos tanácsadókat küld.

1974. november 25–28. Az RKP XI. kongresszusán elfogadják a „sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtésének és Románia kommunizmus felé haladásának” programját. A program az iparosítás folytatását tűzi ki célul. Ceaușescu gazdaságpolitikájának több bírálója háttérbe szorul, őket különféle aktivisták, az államfő lojális hívei váltják fel.

1974. november 30. – december 4. Jugoszláv meghívásra Jugoszláviába látogat Jasszer Arafat, a Palesztin Felszabadítási Szervezet vezetője.

1974. december 8. Népszavazást tartanak Görögországban az államforma kérdésében. A 75%-os részvétel mellett megtartott referendumon a többség (69,1%) a köztársaság mellett dönt, a népszavazáson részt vevő állampolgárok 30,8%-a az alkotmányos monarchiára voksol. (Karamanlisz semlegesnek mutatkozik a kérdésben, de nem felejt el a korábbi sérelmeket, ezért sem támogatja a monarchia visszaállítását.) A köztársasági elnököt a parlament választja meg december 18-án, a párton kívüli Mihail Sztaszinopuloszt az Új Demokrácia támogatja (hivatalban 1975. június 19-ig).

1974. december 9. Megjelenik a román államtanács december 6-i törvényerejű rendelete, amelynek értelmében magánszemélyeknek megtiltják a külföldiek elszállásolását (az első fokú rokonok kivételével). A rendelet megszegőit 5–15 ezer lejre büntethetik. A „szállástörvény” elsősorban a Magyarországról érkezőket sújtja, és széles körű felháborodást okoz.

1974. december 20. A román Nagy Nemzetgyűlés új választási törvénye egyes választókerületekben lehetővé teszi több személy jelölését is, ám ez csak formális intézkedés, hiszen az RKP hagy jóvá minden képviselői jelölést – a Szocialista Egységfront pedig továbbra is az egyetlen jelölő szervezet marad.

1975. január 31. A görög kormány követeli, hogy vizsgálják felül a „homeport”-szerződéseket és a görögországi NATO-támaszpontokról szóló megállapodásokat.

1975. február 5. Életbe lép az USA fegyverszállítási embargója Törökországgal szemben, amit a ciprusi konfliktus miatt rendeltek el. Válaszul 1975. július 26-án Törökország felfüggeszti a területén lévő amerikai katonai létesítmények működését. Az embargó három évig marad életben, 1978. július 28-án függesztik fel, közben azonban

1976. március 26-án Gerald Ford amerikai elnök új védelmi és gazdasági együttműködési megállapodást ír alá Törökországgal. A megállapodás négyéves időszakra egymilliárd dolláros, új katonai segélyprogramot irányoz elő, és rendelkezik a Törökország által az 1975-ös fegyverembargó elfogadása után bezárt amerikai állomások újbóli megnyitásáról is, valamint arról, hogy 26 támaszponton tartózkodhatnak amerikai katonák Anatóliában.

1975. február 13. A török kormány Ankarában bejelenti, hogy Cipruson létrehozzák a török föderatív egységet/államot (a ciprusi államon belül), valamint török telepések Ciprusra küldését.

1975. február 21. Jugoszláviában beszünteti működését az ellenzéki hangvételű *Praxis* című folyóirat.

1975. február 24. *A kora reggeli órákban, otthonukban, alvás közben letartóztatják a görög hadsereg 39, a jutával szimpatizáló, összeesküvést szervező tisztjét („pizsamás puccs”), köztük a Görög Katonai Rendőrség (ESA) egykori vezetőjét, Joannisz Alexakiszt. Ezt követően tömeges tisztogatást hajtanak végre a fegyveres erőkben. A katonai bíróság augusztus 9-én 14 tisztet 4–12 év szabadságvesztésre ítél az összeesküvésben való részvételért.*

1975. február 25. *A Német Szövetségi Köztársaság úgy dönt, hogy újra nyújt védelmi segítséget Görögországnak. Ennek keretében 1976. július 2-án, illetve 1979. február 8-án szerződést kötnek a fegyver- és anyagszállításokról.*

1975. március 17–18. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés újraválasztja Nicolae Ceaușescut az ország elnökévé, és megalakul a Manea Mănescu vezette kormány. Egyik alelnöke Fazekas János, aki egyben belkereskedelmi miniszter is.

1975. március 19–21. Džemal Bijedić jugoszláv kormányfő az USA-ba utazik. A világháború óta első ízben látogat hivatalos meghívásra az Amerikai Egyesült Államokba jugoszláv miniszterelnök. A közel-keleti kérdésben nem közeledik a két ország álláspontja, de tárgyalnak a gazdasági kapcsolatok fejlesztéséről is.

1975. március 26–29. Az Albán Munkapárt pléniumán megvitatják a gazdaság kérdéseit. Az ülést követően tisztogatások kezdődnek.

1975. április 10. Ford amerikai elnök a Kongresszus előtt tartott beszédében nagyobb körültekintésre kéri a képviselőket a ciprusi ügy kapcsán (utalva a Törökország elleni fegyverembargóra). Kijelenti: jelentős lépéseket tesznek a méltányos megoldás

meztalálása érdekében, hogy elejét vegyék egy szélesebb konfliktus kialakulásának. Hangsúlyozza viszont: Törökország a Szovjetunió szomszédságában és a Közel-Kelet kapujában fekszik, így létfontosságú a Földközi-tenger keleti részének, továbbá a nyugati szövetségesek, a NATO tagjainak kollektív biztonsága szempontjából. Utal még a Törökországban lévő amerikai katonai támaszpontok jelentőségére.

1975. április 17–19. Nicolae Ceaușescu román elnök Törökországba látogat.

1975. április 28. Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára új jószolgálati misszióba kezd a ciprusi válság megoldása érdekében. A következő tíz hónap során az érdemi kérdésekben (a terület elhatárolása és a központi kormány) nem érnek el eredményt. A tárgyalások öt forduló után, 1976 februárjában megszakadnak.

1975. május 14. Bulgária és az NSZK egyezményt ír alá a gazdasági, ipari és műszaki együttműködésről.

1975. május 14–17. *Konsztantinosz Karamanlisz görög miniszterelnök a Német Szövetségi Köztársaságba látogat, és a két ország közötti gazdasági és kulturális kapcsolatok fejlesztéséről tárgyal.*

1975. május 26–27. *Karamanlisz görög miniszterelnök Romániába látogat.*

1975. május 30. Romániában törvényrendelet szabályozza a végzős egyetemi hallgatók munkába állását. A „kihelyezés” központilag szabályozottá és kötelezővé válik. A kihelyezett személy szakmája függvényében különböző időszakot (legtöbbször három évet) köteles letölteni a kijelölt munkahelyen.

1975. június 1. A romániai Piteștiben üzembe helyezik az ország legnagyobb pirolízis berendezését.

1975. június 7. *A görög parlament új, az 1952. évit felváltó alkotmányt fogad el. A kormánypártiak (208-an) szavaznak az alkotmány mellett, az ellenzékiek tiltakozásul távol maradnak. Június 11-én lép életbe. Az alkotmány 120 cikkből áll. Az első rész az államformát határozza meg: Görögország „elnöki parlamentáris demokrácia” (az elnöki kifejezés az államformára utal, valójában köztársaságot jelent, a köztársasági elnököt a parlament választja, azaz nem elnöki rendszert határoz meg az alkotmány). Az állam feladata az emberi méltóság biztosítása. Az országban az uralkodó vallás a keleti keresztény ortodox vallás. A második rész a személyes és szociális jogokat sorolja fel, a*

harmadik rész az államszerkezetet írja le, a negyedik rész az átmeneti rendelkezéseket tartalmazza.

1975. június 11–12. Latin-amerikai hivatalos látogatásáról hazafelé jövet Nicolae Ceaușescu Washingtonban találkozik Gerald Ford amerikai elnökkel, Londonban pedig Harold Wilson brit miniszterelnökkel.

1975. június 12. Konsztantinosz Karamanlisz görög miniszterelnök benyújtja Görögország hivatalos csatlakozási kérelmét az Európai Gazdasági Közösséghez.

1975. június 19. A parlament Konsztantinosz Cacoszt választja meg köztársasági elnöknek (210 igen, 65 nem, 20 tartózkodás).

1975. június 20. A Todor Zsivkov vezette bolgár párt- és állami küldöttség június 16–20. közötti romániai látogatása végén Bulgária hosszú távú gazdasági, tudományos és műszaki együttműködési egyezményt köt Romániával.

1975. július 1. Bulgáriában a Művészeti és Kulturális Bizottság VII. plénuma elnökének választja Ljudmila Zsivkovát, Todor Zsivkov pártvezető és államfő leányát.

1975. július 4. Romániában szükségállapotot rendelnek el a rendkívüli esőzéseket követő áradások miatt.

1975. július 21–22. Az RKP KB és a Legfelsőbb Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Tanács plenáris ülésén értékeli a következő ötéves időszakra szóló fejlesztési terveket. Nicolae Ceaușescu tovább növeli az 1974-es terv szerint iparosításra fordítandó összegeket. Egy év múlva, 1976. július 1-jén, az újabb közös ülésen ismét módosítják a tervet. Nicolae Ceaușescu javaslatára 34%-ra emelik a nemzeti jövedelem fejlesztésére (főleg ipari jellegű beruházásokra) fordítandó hányadát.

1975. július 26. Az amerikai fegyverembargóra válaszul Törökország felmondja az Egyesült Államokkal 1969-ben kötött katonai megállapodást: bezárja az ország területén lévő amerikai és NATO-támaszpontokat, és 1978 októberéig nem engedélyezi az amerikai hírszerzés működését a területén.

1975. július 27–28. Jacques Chirac francia miniszterelnök Bukarestbe látogat. Célja Románia függetlenségi törekvéseinek támogatása.

1975. július 28. Az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa – az április 2-án Bukarestben aláírt amerikai–román megállapodás értelmében – megadja Romániának a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt.

1975. július 28. Görögországban kezdetét veszi a junta vezetőinek pere (ítélhirdetés augusztus 23-án). Georgiosz Papadopouloszt, Nikolaosz Makarezoszt és Sztilianosz Pattakoszt halálra, Dimitriosz Joannidiszt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélik. A halálos ítéleteket később (humanitárius okokból) életfogytiglani szabadságvesztésre módosítják.

1975. július 29. – augusztus 1. Helsinkiben megrendezik az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) konferenciájának harmadik ülését, amelyen 33 európai ország, valamint az USA és Kanada állam- és kormányfői vesznek részt. Jugoszláviát Tito, Romániát Ceaușescu, Bulgáriát Zsivkov képviseli. A konferencián az államok kötelezettséget vállalnak, hogy betartják a közösen elfogadott elveket. Ezek kiterjednek az európai biztonságra, az államok közti kapcsolatokra (például az államok integritása, a határok sérthetetlensége, az egymás belügyeibe való be nem avatkozás, a viták békés rendezése, a népek egyenjogúsága és önrendelkezése), a gazdasági, tudományos és környezetvédelmi együttműködésre, továbbá az emberi jogokra. A konferencia szentesíti a kétpólusú világrendet, és bár a szocialista országok is aláírják a szerződés harmadik, az emberi jogok tiszteletben tartását garantáló kosarát, ez nem befolyásolja a pártállami rendszerek jellegét és működését.

A helsinki értekezlettől a Varsói Szerződés felbomlásáig

A régi gárda makacs ragaszkodása a hatalomhoz, görög–török viszály és a megbékélés kezdete

1975. augusztus 2. Az ENSZ égisze alatt Bécsben megkötik a ciprusi önkéntes lakosságcsere-megállapodást. Ennek értelmében a délen maradt ciprusi törökök északra, az északon maradt ciprusi görögök pedig délre költöznek, kivéve néhány száz ciprusi görögöt, akik úgy döntenek, hogy északon maradnak. Ezt követően megtiltják a belső menekültek visszatérését az ENSZ által őrzött zöld vonalon keresztül.

1975. augusztus 2–3. Gerald R. Ford amerikai elnök hivatalos látogatást tesz Romániában, ahol aláírják az áprilisi amerikai–román kereskedelmi egyezmény ratifikációs dokumentumait. Augusztus 3–4-én az amerikai elnök Belgrádba látogat. Az előző évek tárgyalásai ellenére továbbra is fennáll a nézetkülönbség a közel-keleti kérdésben, mivel Jugoszlávia az arab államokat támogatja. Tito elnök bírálja az USA közel-keleti politikáját.

1975. augusztus 20. Albánia visszautasítja a részvételt az athéni Balkán-konferencián.

1975. augusztus 27–29. Süleyman Demirel török miniszterelnök Romániába látogat.

1975. szeptember 12. *Ítéletet hoznak a Görög Katonai Rendőrség (ESA) vezetőinek és tagjainak perében. (Az ESA a hadsereg katonai rendőri szerve volt az 1951–1974 közötti időszakban. 1967–1974 között, a görög katonai junta idején a fő biztonsági [titkosrendőrségi] és hírszerző szervezet lett. Az ESA a junta politikai ellenfeleinek ezreit tartóztatta le, akiket az úgynevezett börtönszigetekre küldött. A junta bukása és a demokrácia 1974-es helyreállítása után feloszlatták.)*

1975. szeptember 13. **Bulgária hosszú távú gazdasági, ipari, műszaki és tudományos együttműködési egyezményt köt Törökországgal.**

1975. szeptember 15–18. Harold Wilson brit miniszterelnök Romániába látogat, ahol hosszú távú román–brit gazdasági és műszaki együttműködési megállapodást ír alá.

1975. szeptember 15–20. Várnában az UNESCO támogatásával megrendezik **A szláv kultúrák és a Balkán** című nemzetközi tudományos konferenciát.

1975. szeptember 23. Albániában rendeletet hoznak, miszerint albánosítani kell minden olyan személy- és helynevet, amely „politikai, ideológiai vagy erkölcsi tekintetben” nem megfelelő.

1975. október 1. Osimóban aláírják az olaszországi szlovén kisebbség helyzetét rögzítő megállapodást.

1975. október 15. A jugoszláv szövetségi parlament 10 évre szóló gazdasági tervet fogad el, amely 7,3%-os éves GDP-növekedést tűz ki célul.

1975. november 10. Az osimói egyezményben véglegesítik Jugoszlávia és Olaszország határait. Felosztják a két állam között a trieszti szabad területet: Trieszt kikötővárosa és egy keskeny északnyugati parti sáv (A zóna) Olaszországhoz, az Isztriai-félsziget északnyugati területének egy része (B zóna) Jugoszláviához kerül.

1975. november 11–13. Petar Mladenov bolgár külügyminiszter Jugoszláviába látogat, ahol – Tito kivételével – fogadja a legfelső jugoszláv vezetés. A külügyminiszterek megállapítják, hogy néhány vitás kérdéstől (például a macedónkérdés) eltekintve rendezettek a viszonyok. A vitás ügyekben elmozdulás nem történik, de a felek hajlandóak a tárgyalásra.

1975. november 24–28. Todor Zsivkov, a Bolgár Kommunista Párt főtitkára és az államtanács elnöke látogatást tesz az NSZK-ban, ahol kulturális egyezményt ír alá a két ország között.

1975. november 27. – december 1. Nicolae Ceaușescu és felesége Iránba látogat, ahol mindketten megkapják a Teheráni Egyetem tiszteletbeli doktori címét.

1975. november 28. Az *Izvesztijja* című szovjet újság egyik cikke kiáll a szovjet–albán kapcsolatok normalizálása mellett.

1975. december 4–5. Hans Dietrich-Genscher, az NSZK szövetségi alkancellárja és külügyminisztere Romániába látogat.

1975. december 5. Szófiában átadják a Hriszto Botevről elnevezett „egyetemi várost”.

1975. december 5–6. Bulgáriában a Művészeti és Kulturális Bizottság jóváhagyja az „Egyesített programot az össznépi esztétikai nevelésről”. A program célja – a bizottság

elnökének, Ljudmila Zsivkovának a szavaival – „az egyén harmonikus fejlődése a fejlett szocialista társadalomban”.

1975. december 21–25. Bulgária hosszú távú kereskedelmi egyezményt köt az 1976–1980 közötti időszakra az NDK-val (december 21.) és a Szovjetunióval (december 25.).

1975. december 23. A November 17. Forradalmi Szervezet (N17) merényletet követ el Richard Welch, a CIA athéni vezető ügynöke ellen. A terrorista szervezet erőteljes Amerika-, NATO- és törökellenes politikai vonalat képvisel, ideológiáját a marxizmus, kommunizmus, anarchizmus gondolatai határozzák meg. Céljait terrorcselekményekkel próbálja megvalósítani, 2002 nyaráig több mint 20 személy meggyilkolásáért felelős. 2002-ben egy sikertelen merényletet követően sikerül felgöngyöltetni a szervezetet, vezetőjét, Alexandrosz Jotopuloszt is letartóztatják.

1976. január 1. Az ENSZ Közgyűlésének 1975. október 20-i döntése nyomán Románia a Biztonsági Tanács választott tagja lesz – 1977. december 31-ig.

1976. január 8. Helmut Schmidt német szövetségi kancellár görögországi látogatása során német befektetésekről tárgyal.

1976. január 13. Az amerikai védelmi minisztérium bejelenti, hogy 15 év után Jugoszlávia kérésére ismét kész katonai felszereléseket eladni. (1961-ben a belgrádi vezetés nem újította meg a katonai egyezményeket.)

1976. január 22. A BKP KB kihirdeti téziseit a tudományos és műszaki előrehaladás alapvető irányvonalairól a hetedik ötéves tervhez kapcsolódóan (1976–80).

1976. január 26. – február 5. Athénban tanácskoznak a görög, a török, a román és a bolgár kormány szakértői. A második világháború utáni időszakban ez az első széles körű balkáni együttműködést célzó konferencia. A találkozót követően intenzívebbé válnak a balkáni országok közti kapcsolatok (Ceașescu március 26–29-én, Zsivkov április 9–11-én, Tito május 10–13-án látogat Athénba).

1976. március 6–8. Fidel Castro kormányfő, a Kubai Kommunista Párt KB főtitkára Jugoszláviába látogat. Castro mint az el nem kötelezett államok következő vezetője tiszteletét teszi Titónál. A találkozón már megnyilvánulnak az ellentétek a mozgalom külpolitikai orientációjával kapcsolatban. Castro szovjetbarát álláspontot foglal el.

1976. március 26–29. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és államfő feleségével Görögországba látogat, ahol tárgyalásokat folytat Konsztantinosz Cacosz (Tszatszoz) elnökkel és Konsztantinosz Karamanlisz miniszterelnökkel.

1976. március 27. Bulgáriában üzembe helyezik a kozloduji atomerőmű 2. reaktorát.

1976. március 29. – április 2. A BKP XI. kongresszusa elfogadja a hetedik ötéves terv (1976–1980) alapvető irányvonalait. Fő feladatnak a termelés minőségének és hatékonyságának javítását tekinti. Todor Zsivkovot újraválasztják a Politikai Iroda (Politbüro) tagjává és a BKP KB első titkárává.

1976. április 8–10. Anvar Szadat egyiptomi elnök Jugoszláviába látogat. Megállapítják: a közel-keleti rendezés alapja, hogy Izrael vonja ki csapatait az 1967-ben megszállt területekről.

1976. április 13. Romániában az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága oktatási kérdéseket vitat meg. Az RKP vezetése egyre inkább az ipari és agráripari líceumok fejlesztésére összpontosít, aminek eredményeként a nyolcvanas évekre az összes líceum több mint 90%-a ilyen profilú lesz, a szocialista iparfejlesztés koncepciójának megfelelően.

1976. április 15. Romániában a Nagy Nemzetgyűlés megszavazza a vízgazdálkodást szabályozó 30 éves távlati tervet, amelyben két nagyszabású csatorna (Duna–Fekete-tenger és Bukarest–Fekete-tenger) és számos víztározó megépítését irányozzák elő. A csatornaépítés terve feleleveníti az ötvenes évekbeli vállalkozást, amelyen több ezer kényszermunkás dolgozott, gyakran embertelen körülmények között. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága 1978. május 9-én hagyja jóvá a Duna–Fekete-tenger-csatorna megépítésének tervét.

1976. április 15. *A görög parlament elfogadja az oktatási rendszer szerkezetéről szóló, 309. számú törvényt, amely ismét hatályba helyezi az 1964. évi oktatási rendelkezéseket (ezeket a junta idején visszavonták). Kötelező a hatéves elemi és a hároméves alsó középiskolai oktatás. A törvény 2. cikke kimondja, hogy az 1977–1978-as tanévtől kezdődően az oktatás minden szintjén kizárólag az újjörög nyelvet kell használni. Ily módon a korábbi dimotiki, azaz a népnyelv lesz a hivatalos nyelv Görögországban, így megszűnik az addig meglévő kettősnyelvűség. Mindezzel lezárul a nyelvviita. [Előzmények: az általános iskolák már 1917-ben a dimotikit tették hivatalos nyelvvévé, de a középiskolákban és az egyetemeken továbbra is a katharevuszát használták. A görög nyelvvel kapcsolatos problémák és nyelvészeti viták alapja a görög kettősnyelvűség,*

aminek gyökerei a Kr. u. 1. századig nyúlnak vissza. Ekkor jelentkezett először az a törekvés, hogy írásban ne az akkori élő nyelvet, a koinét használják, hanem a már halott attikai nyelvjárást. Ez a felfogás az atticizmus, amely a tudás közvetítésére egyedül az attikai nyelvjárást tartotta méltónak. Rövid időn belül az írásban rögzített tudomány hivatalos nyelve lett, majd a keleti (ortodox) egyház is ezt a nyelvet kezdte el használni. Később a bizánci kormány és államigazgatás hivatalos nyelvéné tette. Így a görög nyelv története kettévált: az élő (beszélt) és az írott (holt) nyelvre. A nyelvészeti vita az írott nyelv („tisztá nyelv”, katharevusza) és a beszélt nyelv (népnyelv, dimotiki) hívei között a 18. század végén, a görög felvilágosodás idején bontakozott ki (a 18. század utolsó két évtizedétől a 19. század elejéig tartó időszakot, a görög nemzeti megújulás mozgalmát szokták görög felvilágosodásnak nevezni). A vita a beszélt nyelv híveinek győzelmével ért véget, így a beszélt nyelv vált a mai újjörög nyelv alapjává. Hivatalosan azonban csak az 1976-os nyelvészeti reform és oktatási törvény jelenti a végleges győzelmét. Így Görögországban a nyelvújítás folyamata 150 évig tartott.]

1976. április 16. Washingtonban megállapodnak egy új görög–amerikai védelmi szerződés alapelveiről. Az USA négy év alatt 700 millió dolláros katonai segílyt nyújt, egy része ennek ajándék, az USA négy (tengeri, illetve légi) bázist használhat (Nea Makri, Szuda-öböl, Heraklion, Ellenikon), melyek görög parancsnokság alatt állnak, és a görög személyzetnek el kell érnie az 50%-ot. Ezt követően a tárgyalások elhúzódnak, a szerződést 1977. július 30-án parafálják Athénban. (Görögország biztonságát bilaterális szerződésekkel kívánja megerősíteni. Karamanlisz ugyanezen a napon, április 16-án kijelenti: elképzelhetetlen, hogy Görögország szövetségi rendszeren kívüli [el nem kötelezett] politikát folytasson, mert a Nyugattal való szakítás háború estén védtelenné tenné Görögországot, mivel az a politika Törökország erejét és jelentőségét Görögország hátrányára megnövelné.)

1976. április 26–28. Bukarestben megrendezik a Romániai Zsidó Közösségek Kongresszusát, amely kifejezi a romániai zsidók hálóját Nicolae Ceaușescu iránt. Ekkor már közel 20 éve zajlik a zsidók kivándorlása az országból, amit titkos román–izraeli szerződések szabályoznak. A kivándorlás engedélyezéséért és a kivándorlókért 1989-ig a román állam jelentős dollárbevételeben részesül.

1976. április 30. A kínai segítséggel épült elbasani vasmű avatásán Enver Hodzsa albán pártvezető az albán–kínai kapcsolatok fontosságáról beszél. Cáfolja a híreszteléseket, melyek szerint a két ország között megromlott volna a viszony.

1976. május 10–13. Tito jugoszláv államfő hivatalos látogatást tesz Görögországban, ahol Jugoszlávia blokkokon kívüli szerepéről, a macedón nemzetről (amelynek létét vendéglátói tagadják), valamint a gazdasági együttműködésről tárgyal.

1976. május 11. A rilai kolostort nemzeti műemlékké nyilvánítják Bulgáriában.

1976. június 2–4. A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács első kongresszusán elhatározzák a „Megéneklünk Románia” (Cîntarea României) elnevezésű fesztivál kétévenkénti megrendezését. A fesztivál célja a tömegek aktív szórakoztatása, egyúttal pedig Nicolae és Elena Ceaușescu dicsőítése.

1976. június 7–8. Romániába látogat Helmut Kohl, a német Kereszténydemokrata Unió (CDU) elnöke.

1976. június 8–11. Tito hivatalos látogatást tesz Törökországban, ahol megvitatják a közel-keleti és a ciprusi helyzetet.

1976. június 15. A bolgár nemzetgyűlés újraválasztja Todor Zsivkovot az államtanács elnökének, Sztanko Todorovot miniszterelnöknek és Vladimir Bonevet a nemzetgyűlés elnökének. Június 17-én Sztanko Todorov megalakítja új kormányát.

1976. június 15. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága, a Legfelsőbb Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Tanács Állandó Irodája és a minisztertanács közös ülésén elfogadják az élelmiszeripari fejlesztési programokat az 1976–1980-as időszakra.

1976. június 17. Albánia hosszú lejáratú kereskedelmi és árucsereszerződést köt Jugoszláviával.

1976. június 22–25. Nicolae Ceaușescu és felesége Törökországba látogat, ahol találkozik Fahri S. Korütürk elnökkel és Süleyman Demirel kormányfővel.

1976. június 29–30. Kelet-Berlinben, huszonkilenc európai kommunista és munkáspárt értekezletén elfogadják *Az európai békéért, biztonságért, együttműködésért és társadalmi haladásért* című dokumentumot. Az értekezlet felszólalói erőteljesen hangsúlyozzák az egyes szocialista országok szuverenitását korlátozó „proletár internacionalizmus” jelentőségét, miközben a Romániát képviselő Nicolae Ceaușescu az egyenlőségre és szuverenítésre helyezi a hangsúlyt. Ezúttal a JKP is részt vesz az ülésen. A jugoszláv politikusok örömmel konstatálják, hogy az el nem kötelezett államok szerepét pozitívnak ítélik, mozgalmukat a világpolitika jelentős tényezőjének tekintik, de

nem értenek egyet azzal, hogy ezeknek az államoknak támogatniuk kellene a szovjet külpolitikát.

1976. július 5. A jugoszláv szövetségi parlament öt éves gazdasági tervet fogad el. 7% körüli éves GDP-növekedést, a nyersanyagtermelésbe nagymértékű befektetéseket irányoz elő.

1976. július 5. *A török flotta hadgyakorlatba kezd az Égei-tengeren, demonstrálva a tenger nemzetközi jellegét. A Hóra nevű török hajó megjelenésére a görög hadiflotta is felvonul a görög vizek határán, fokozva a két ország közötti feszültséget. Válaszul, 15-én Demirel török miniszterelnök azt nyilatkozza: „Senkinek nincs joga a görög felségvizeken kívüli kutatásainkat megakadályozni. Soha nem fogunk beleegyezni abba a helyzetbe, amit Görögország próbál kialakítani, hogy magának követeli az Égeikumot, mintha az saját tava lenne. Ha megakadályozzák a Hóra kifutását az Égei-tengerre, akkor azt török beavatkozás fogja követni.” Erre a fenyegetésre válaszolva másnap a görög kormány kijelenteti, hogy álláspontja világos és egyértelmű: Görögország a hágai Nemzetközi Bírósághoz fog fordulni, ha Törökország nem ismeri el a görög felségvizek határát.*

1976. július 14. Az RKP KB határozata értelmében Nicolae Ceaușescu főtitkár személyesen vezeti a párt ideológiai bizottságát. Romániában fokozatosan erősödik a cenzúra, és megszűnik a belső viták lehetősége.

1976. július 30. *A Sismik I. elnevezésű török hajó olyan kontinentális talapzaton kezd kutatásokba, melyre Görögország igényt tart.*

1976. augusztus 2–12. Nicolae Ceaușescu és felesége a Szovjetunióban nyaralnak, ebből az alkalomból ellátogatnak a Moldáviai SZSZK-ba, illetve a Szovjetunió kaukázusi tagköztársaságaiba. A Krímben találkozóra kerül sor Leonyid Brezsnyevvel, az SZKP főtitkárával.

1976. augusztus 5. **Bulgáriában „nemzeti agrár-ipari komplexumot” hoznak létre az egységes mezőgazdasági és élelmiszeripari politika végrehajtása céljából. Az év végéig 185 gazdasági szervezet társul, amelyből 144 agrár-ipari komplexum, a többi pedig állami gazdaság, egyetem, tudományos intézet.**

1976. augusztus 10. *Görögország az ENSZ Biztonsági Tanácsához és a hágai Nemzetközi Bírósághoz fordul. (Görögország azzal vádolja Törökországot, hogy kutatásokat végez az Égei-tengeren a Görögország által igényelt kontinentális talapzaton. Eközben Törökország egy török civil kutatóhajó zaklatására és*

megfélemlítésre hivatkozva tiltakozik.) Augusztus 25-én a BT 325. számú határozatában nyugalomra és önmérsékletre szólítja Görögországot és Törökországot, a döntést a bíróságra bízva. Szeptember 12-én a hágai Nemzetközi Bíróság nem tartja szükségesnek a Görögország által kért biztonsági intézkedéseket. Ítélet nem születik.

1976. augusztus 18. Frankfurti székhellyel létrehozzák az első román–nyugatnémet vegyes bankot (Frankfurt–Bukarest A. C.). Október 21-én Resicabányán átadnak egy másik román–nyugatnémet vegyes vállalatot is, a Reșița–Renk S. A.-t.

1976. szeptember 13–15. Szófiában 15 ország megalapítja a balkáni népek történetéről és a Földközi-tenger országaival való kapcsolataikról tudósító Nemzetközi Információs Központot (SIBAL).

1976. szeptember 16–18. Mao Ce-tung kínai kommunista pártvezető halálát követően többnapos állami gyászt tartanak Albániában. Az albán vezetők részvétáviratban méltatják a kínai pártvezető emlékét.

1976. október 25. Leonyid Brezsnyev szovjet pártvezető kijelenti, hogy a Szovjetunió kész a kapcsolatok normalizálására Albániával.

1976. november 1–7. Az Albán Munkapárt VII. kongresszusán Enver Hodzsa pártvezető közli, hogy felszámolták az ellenséges csoportosulásokat, amelyek az ideológia, a kultúra, a gazdaság terén, valamint a hadseregben ártottak az országnak. A külpolitikai kérdésekben burkoltan jelzi nézeteltéréseit a Kínai Kommunista Párttal (kifejti, hogy az igazi marxista–leninista pártok önállóak, valamint hangsúlyozza a pártok közötti konzultációk fontosságát). Kína december 8-án jegyzéket ad át Albániának, amelyben tudatja, hogy támadás érte az Albán Munkapárt VII. kongresszusán.

1976. november 2–11. *Genfben Görög- és Törökország képviselői a kontinentális talapzat hovatartozásának meghatározásáról tárgyalnak.*

1976. november 3. **Bulgária kulturális és tudományos együttműködési egyezményt köt a Szovjetunióval.**

1976. november 4–5. A román Nagy Nemzetgyűlés törvényt fogad el – többek közt – a munkaerőről: a 16 éven felüli munkaképes lakosoknak kötelezően dolgozniuk kell, ellenkező esetben egy évre munkára oszthatók be különféle építkezéseken, a mezőgazdaságban stb.

1976. november 15–16. Leonyid Brezsnyev, az SZKP főtitkára Jugoszláviába látogat. Megerősítik az együttműködés szükségességét a belgrádi (1955. június 2.) és a moszkvai (1956. június 20.) nyilatkozat szellemében. A közös közlemény kiemeli, hogy a fennálló különbségek a szocializmus építésének módjában nem lehetnek gátjai az együttműködésnek.

1976. november 22–24. Leonyid Brezsnyev, az SZKP főtitkára Romániába érkezik, ahol aláírják a két állampártnak a marxizmus–leninizmus, a proletár internacionalizmus, a jogegyenlőség és a kölcsönös tisztelet alapján nyugvó együttműködéséről szóló nyilatkozatot.

1976. november 25. A jugoszláv parlament elfogadja a társult munkáról szóló törvényt, amivel átszervezik az öngazgatás intézményeit.

1976. december 2. Szófiában megtartják az európai, ázsiai, afrikai és latin-amerikai parasztpártok nemzetközi értekezletét.

1976. december 6–7. Valéry Giscard d'Estaing francia köztársasági elnök hivatalos látogatásra Belgrádba utazik. A tárgyalások során megállapítják: a főképpen Algéria kérdéséből adódó ellentétek kora lejárt. Nyilatkozatban hívnak fel az államok közti párbeszédre a függetlenség és az egyenlőség alapján, elutasítva a „blokkpolitikát”. Megállapodnak a gazdasági kapcsolatok fejlesztésében.

1976. december 10. Megkezdik a Giurgiu–Rusze közös román–bolgár gépgyár építését.

1976. december 14–17. Manea Mănescu román kormányfő Franciaországba látogat, ahol megállapodnak egy személyautókat gyártó közös vállalat létrehozásáról. December 30-án aláírják az Olcit román–francia vegyes vállalatról szóló egyezményt, 1977 júniusában pedig Craiovában elkezdik építeni a gyárat.

1976. december 28. Albániában új alkotmányt fogadnak el. Az ország nevét *Albán Szocialista Népköztársaságra* változtatják. Az alkotmány preambuluma kimondja: Albánia eljutott a szocializmus felépítésének végső stádiumába. Az alkotmány rögzíti a kommunista párt vezető szerepét a társadalomban, megtiltja az „antidemokratikus”, vallási és szocializmusellenes szervezetek működését. A marxizmus–leninizmust Albánia hivatalos ideológiájává nyilvánítja, ebben a szellemben kell folytania a nevelésnek és az oktatásnak is. Az alkotmány megtiltja a gazdasági kapcsolatokat a burzsoá vagy revizionista országokkal (koncessziók nyújtása, közös gazdasági vállalkozások, hitelek

elfogadása), és kimondja, hogy az állam semmilyen vallást nem ismer el, és ateista propagandát folytat a tudományos világszemlélet meggyökereztetése érdekében.

1976 során Albánia és Görögország ötéves kereskedelmi szerződést ír alá, amely jelentősen növeli a Görögországgal folytatott kereskedelem volumenét. 1972-ben a Görögországgal folytatott kereskedelemben az export és az import is körülbelül 400 ezer dollárnyi értékű, míg 1976-ra Athén 6,6 millió dollár értékben szállít főleg mezőgazdasági gépeket és felszerelést, és 5 millió dollár értékben kap elsősorban gyapotot és gyapjúipari termékeket.

1977. január 5. A romániai népszámlálás adatai szerint a 21,6 millió lakos 89,1%-a román; 7,7%-a (1,67 millió) magyar nemzetiségűnek vallja magát. A németek száma stagnál (359 ezer fő; 1,5%), míg a zsidóké 24 700-ra esik vissza az izraeli kormánnyal kötött titkos „kivásárlási” egyezmény nyomán. A cigány lakosság száma hivatalosan is dinamikus növekedést mutat (227 398 fő; 1,1%).

1977. január 18. Jugoszláviában új kormány alakul Veselin Đuranović vezetésével (1982. május 16-ig).

1977. február 4. Romániában közösen ülésezik az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága, a Legfelsőbb Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Tanács Állandó Irodája és a minisztertanács. Módosítják, növelik az ötéves terv mutatóit.

1977. február 12. Makariosz érsek és Rauf Denктаş aláírja a további tárgyalások alapját képező megállapodást. Beleegyeznek egy, két közösségből álló szövetségi köztársaság létrehozásába.

1977. február 28. Aláírják a második pénzügyi egyezményt az Európai Közösség és Görögország között. Az EK rendkívüli hitelt ad Görögországnak a gazdaságfejlesztésre.

1977. március 4. Románia délkeleti részét és a fővárost a Richter-skála szerinti 7,2-es erősségű földrengés rázza meg. A katasztrófának 1570 áldozata van, a sebesültek száma 11 300. Több mint 30 ezer lakóház és 763 üzem megsemmisül vagy súlyos károkat szenved. A földrengést követően, március 22-én Nicolae Ceaușescu pártvezető és államfő nagyszabású újjáépítési és városrendezési tervvel áll elő Bukarest vonatkozásában. Ennek alapján épül ki a főváros új politikai és közigazgatási központja (a „Nép Háza” – Casa Poporului és környéke). A nyolcvanas években a bukaresti belváros több mint egyharmadát lebontják, de országszerte – Suceavától Csíkszeredán át Craiováig – is városok tucatjainak képét változtatják meg az átépítések. Egyes

városokban akár a városközpont 90%-a is a sajátos szocialista modernizáció áldozatává esik.

1977. május 20–21. Walter Mondale, az USA alelnöke európai útja során Jugoszláviába látogat. A vizit célja, hogy bizonyítsa a jugoszláv vezetés előtt: Jugoszlávia fontos helyet foglal el az amerikai külpolitikában. Az amerikai alelnök felhívja a figyelmet az emberi jogok tiszteletben tartására, ezt azonban Tito visszautasítja.

1977. május 25–27. Giulio Andreotti olasz miniszterelnök Romániába látogat.

1977. május 26–27. Bukarestben megtartják a nemzeti írókonferenciát. Az Írószövetség elnökévé George Macovescut választják meg, az alelnökök közé pedig bekerül Sütő András is.

1977. május 27. – június 1. Helmut Schmidt NSZK-kancellár látogatást tesz Jugoszláviában.

1977. június 10. Jean Sauvagnargues francia külügyminiszter Bukarestbe látogat.

1977. június 13. A JKSZ Elnöksége elfogadja Edvard Kardelj előterjesztését az egypártrendszerből az „önigazgató pluralizmusba” való átmenetről.

1977. június 15. Belgrádban harmincöt ország részvételével megkezdődik a „helsinki folyamat” első utókonferenciája. A tárgyalások két részben zajlanak: az előkészítő szakasz 1977. augusztus 17-ig tart, a fő szakaszra 1977. október 4. és 1978. március 9. között kerül sor. Újabb dokumentumot nem fogadnak el, a tárgyalásokon a helsinki alapelvek alkalmazásáról vitatkoznak.

1977. június 15–16. Debrecenben és Nagyváradon Nicolae Ceaușescu tárgyalásokat folytat Kádár Jánossal. A román és a magyar pártvezető megállapodik a gazdasági és kulturális együttműködés bővítéséről, valamint a kolozsvári magyar és a debreceni román konzulátus felállításáról. Nem közelednek azonban az álláspontok a magyar kisebbség helyzetének értékelése kapcsán: Kádár János a kisebbség „híd-szerepét” hangsúlyozza, Nicolae Ceaușescu szerint viszont a nemzetiségi kérdés belügy.

1977. június 19. Romániában beiktatják Iustin Moisescu új pátriárkát, akit Iustinian Marina halála után választottak a Román Ortodox Egyház élére.

1977. június 21–23. A KGST 31., Varsóban tartott ülészakán elfogadják a KGST-országok 1981–1985. évi gazdasági terveinek egyeztetésére vonatkozó programot.

1977. június 28–29. Az RKP KB plenáris ülésén megvitatják a párt- és állami szervezetek szerepét és felelősségét a dolgozók tájékoztatásában és nevelésében. Átalakul a cenzúra, amit egy jóval összetettebb rendszer vált fel.

1977. július 7. Az albán *Zëri i Popullit* című újság *A forradalom elmélete és gyakorlata* című vezércikke elítéli a kínai külpolitikai stratégia alapját jelentő, a három világról szóló elméletet, azzal, hogy az nem kellőképpen osztályharcos. A marxizmus–leninizmus elárulásával, a nemzeti felszabadító mozgalmak cserben hagyásával vádolják meg Kínát.

1977. július 27. Tito a Szerb KSZ KB, a Vajdasági KSZ KB és a Koszovói KSZ KB tagjaival megbeszéléseket folytat az alkotmánymódosításokról – a köztársaság és az autonóm tartományok viszonyáról. Elvetik azt a szakértői anyagot (*Kék könyv*), amelyben a köztársaság pozícióinak növelését javasolják. (A „szerbkérdést” felvető, nem teljesen legálisan terjesztett kötetet több fórumon megvitatják, és centralistának, unitaristának és öngazgatás-ellenesnek bélyegzik.)

1977. július 30. Az Egyesült Államok és Görögország új, négy évre szóló védelmi szerződést köt. Görögország 700 millió dolláros katonai segílyt kap.

1977. augusztus 1–3. A romániai Zsil-völgyben bányászok sztrájkolnak: munka- és életkörülményeik javítását követelik. A sztrájkban körülbelül 35 ezer fő vesz részt – a kommunista rendszer bevezetése óta ez a legnagyobb szervezett munkás-megmozdulás Romániában. A Bukarestből odautazó Ilie Verdeț KB-titkárt és miniszterelnök-helyettest a sztrájkolók túszul ejtik, és kikényszerítik Nicolae Ceaușescu „munkalátogatását”. Ceaușescu augusztus 3-án ígéretet tesz a bányászok követeléseinek azonnali teljesítésére, ám a hatóságok a következő hónapokban szisztematikusan fellépnek a sztrájkolók és vezetőik ellen.

1977. augusztus 3. Makariosz ciprusi érsek és a Ciprusi Köztársaság első elnökének halála.

1977. augusztus 8. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága jóváhagyja a „Daciada” nevezetű tömeges nemzeti sportverseny szabályzatát. A verseny több millió embert mozgat meg Romániában.

1977. augusztus 16–19. Tito hivatalos baráti látogatáson vesz részt a Szovjetunióban. Megvitatják a nemzetközi kommunista mozgalom kérdéseit, az eurokommunizmus jelenségét. Tárgyalnak a hosszú távú gazdasági együttműködésről, valamint a folyamatban lévő projektekről és hitelekről.

1977. augusztus 24–27. Hamilton Shirley Amerasinghe, az ENSZ Közgyűlése XXXI. ülésének elnöke, az ENSZ Tengerjogi Konferenciájának elnöke és az El Nem Kötelezett Országok Mozgalmát Koordináló Iroda elnöke Romániába látogat.

1977. augusztus 26–30. Menahem Begin izraeli kormányfő Romániába látogat.

1977. augusztus 30. – szeptember 7. Tito jugoszláv államfő észak-koreai látogatását (augusztus 24–29.) követően Kínába érkezik. Pekingben koszorút helyez el Mao Ce-tung mauzóleumánál. Megkezdik a jugoszláv–kínai állami kapcsolatok normalizálását (amelyek 1958, a szovjet–jugoszláv ellentétek ismételt kiéleződése, valamint a JKSZ 1958. évi ljubljanai kongresszusa után romlottak meg, 1958-ban kölcsönösen visszahívták a nagyköveteket, 1970-ig a nagykövetségeket ügyvivők vezették). Tárgyalások folynak a gazdasági kapcsolatok fejlesztéséről is. Az albán pártvezetés úgy értékeli Tito kínai útját, hogy Peking nyíltan együttműködik a revizionistákkal.

1977. szeptember 1–2. Lázár György, Magyarország minisztertanácsának elnöke Bulgáriába látogat.

1977. szeptember 16. *Maria Callas Amerikában született görög származású opera-énekesnő halála.*

1977. szeptember 28. – október 4. Edvard Kardelj amerikai látogatása során Jimmy Carter elnökkel és Walter Mondale alelnökkel tárgyal. Megállapítják, hogy javultak a jugoszláv–amerikai kapcsolatok.

1977. szeptember A BKP KB Politikai Irodája jóváhagyja *A népgazdaság és a társadalmi élet villamosításáról szóló nemzeti programot*, amely a hetedik ötéves terv keretében valósítandó meg.

1977. október 10. Szófiában megnyitják a Régi Nyelvek és Kultúrák Nemzeti Gimnáziumát (az úgynevezett Klasszikus Gimnáziumot).

1977. október 13. Tito jugoszláv elnök Párizsba érkezik. Fogadásán a francia köztársasági elnökön kívül a teljes francia kormány is megjelenik, ami az első ilyen esemény a francia protokoll történetében.

Az amerikai védelmi miniszter belgrádi látogatása során jugoszláv–amerikai megegyezést kötnek a katonai együttműködés fokozásáról – növelik az amerikai fegyverreladást, továbbá jugoszláv tisztek kiképzését tervezik.

1977. október 26–27. Az RKP KB plénuma határozatot fogad el az első „független és központosított” dák állam megalapítása 2050. évfordulójának megünnepléséről. A döntés a nemzeti kommunista rezsim által erőltetett – a dákoromán kontinuitást és őshonosságot hirdető – román történelemszemléletet tükrözi.

1977. október 28. A román Nagy Nemzetgyűlés elfogadja az új román himnuszt (a szövegét Nicolae Ceaușescu írta), és az új megszólításokról rendelkező törvényt (az „urat”, „hölgyet” stb. kötelező jelleggel az „elvtárs”/„elvtársnő” vagy „állampolgár” váltja fel).

1977. november 14. Ankarában megkötik az 1968-as bolgár–török áttelepedési egyezményt kiegészítő pótegyezményt. Törökország beleegyezik a kivándorlókvóta megemelésébe, és 1978 novemberéig hetente 1300 (korábban csak 300) embert fogad be. A jegyzőkönyv szerint még 62 ezer fő települhet ki Törökországba. (1969 és 1978 között körülbelül 130 ezer fő települt át Bulgáriából Törökországba).

1977. november 17–18. Az Albán Munkapárt KB plénumán Enver Hodzsa albán pártfőtitkár *A nemzetközi munkásmozgalmon belüli revizionista áramlatok elleni harc kérdései* címmel tart beszédet. Ismerteti az albán–kínai nézeteltérések okait. Az ülészakon megvitatják a Kínához fűződő kapcsolatokat.

1977. november 20. *Parlamenti választásokat tartanak Görögországban. A junta bukása utáni második szabad választásokat (81%-os részvétel mellett) ismét a Konsztantinosz Karamanlisz vezette Új Demokrácia nyeri (42%, 171 mandátum), de 12%-kal csökken a támogatottsága 1974-hez képest, míg a PASZOK 11%-ot erősödik, és a szavazatok 25%-ával 93 mandátumhoz jut. A Centrum 12%-ot (16 mandátum), a Görög Kommunista Párt 9%-ot kap (11 mandátum). A választásokat követően ismét Karamanlisz alakít kormányt (hivatalban 1977. november 28. – 1980. május 10.).*

1977. november 25. *Manolisz Andronikosz egyetemi tanár feltárja Verginában a makedón királysírokat. Itt találják meg II. Filipposz makedón uralkodó larnaxát (hamvvedrét), rajta a makedón uralkodódinasztia szimbólumával, a makedón csillaggal,*

amelyet később a függetlenné váló Macedónia (Észak-Macedónia) szimbólumaként választ, politikai viharokat kavarva.

1977. december 2. A bolgár minisztertanács rendeletet bocsát ki a településeggyüttesekben élő népesség „gazdasági önellátásáról”. December 5-én újabb rendelet jelenik meg a „települési rendszerek” létrehozásáról és ezek fejlesztéséről. Az elképzelés szerint a településeggyüttesbe összevont települések községet alkotnak, a településeggyüttes központjában van a megválasztott községi népi tanács székhelye.

1977. december 3. Tito jugoszláv és Nicolae Ceaușescu román államfő leteszi a Vaskapu II. vízerőmű alapkövét.

1977 folyamán Jugoszláviában az újonnan bevezetett devizagazdálkodási szabályok lehetővé teszik, hogy a külföldi fizetőeszközökkel azok a gazdasági alanyok, illetve köztársaságok rendelkezzenek, amelyek azokat megtermelték.

1977 folyamán Romániában Paul Goma író szolidaritást vállal a csehszlovákiai „Charta '77” nevű ellenzéki mozgalommal. Gomát ezért sorozatosan zaklatják, majd 1977 novemberében emigrációba kényszerítik.

1978. január 6–7. Helmut Schmidt nyugatnémet szövetségi kancellár romániai látogatása alkalmával tíz évre szóló szerződést kötnek Románia és az NSZK között. A „családegyesítési program” keretében a nyugatnémet állam a következő évtizedben gyakorlatilag „kivásárolja” a romániai németek jelentős részét. Ezzel fokozatosan felszámolódnak a 12. század óta Erdélyben élő nagy múltú szász, illetve a később létrejött német közösségek (például a bányási vagy szatmári „svábok”).

1978. január 23. Bukarestben Nicolae Ceaușescu 60. születésnapja alkalmából megnyílik az elnöki párt dicsőítő kiállítás. A Nemzeti Történelmi Múzeumban berendezett – és 1989-ig működő – kiállítás a Ceaușescut övező személyi kultusz jellemző megnyilvánulása. Az állam- és pártvezető másnap doktori címet kap a Közgazdasági Egyetemtől és a Ștefan Gheorghiu Akadémiától (pártakadémia).

1978. február 17. Tito jugoszláv államfő Herceg Noviban fogadja Andreasz Papandreut, a Pánhellén Szocialista Mozgalom vezetőjét.

1978. március 1. Romániában rendelet jelenik meg a településrendezéssel és Bukarest szisztematizálásával és építészetével foglalkozó állami és pártbizottságok megszervezéséről és működéséről.

1978. március 7. Romániában bevezetik az első miniszterelnök-helyettes tisztségét, amelyet elsőként Ilie Verdeț és Gheorghe Oprea töltenek be.

1978. március 7–9. Tito amerikai útján találkozik Jimmy Carter elnökkel. Megállapítják, hogy folytatni kell a kapcsolatok fejlesztését, valamint intenzívebbé kell tenni a gazdasági kapcsolatokat. Megvitatják a nemzetközi helyzetet, a közel-keleti kérdés megítélésében továbbra is fennállnak az ellentétek. Carter megismétli, hogy az USA kiáll Jugoszlávia szuverenitása és területi integritása mellett.

1978. március 10–11. Tito Nagy-Britanniában Jugoszlávia és az Európai Gazdasági Közösség közötti kapcsolatokról tárgyal James Callaghan miniszterelnökkel és brit politikusokkal.

1978. március 10. A görög és a török miniszterelnök montreux-i találkozójukon megállapodnak, hogy konzultációkat fognak folytatni a vitás ügyekben (ciprusi kérdés, égei-tengeri felségterületek).

1978. március 22–23. Az RKP KB döntése nyomán a munkások részesednek vállalatuk nyereségéből. Erre azonban csak ritkán – a terv túlteljesítése esetén – kerül sor.

1978. március 28. Megindul az Albánia és Görögország közötti légi forgalom.

1978. április 5. Todor Zsivkov bolgár és Nicolae Ceaușescu román államfő megegyezik a vegyipar közös fejlesztéséről. Elkezdődik a Nikápoly–Turnu Magurele vegyi kombinát építése.

1978. április 8. Romániában az 1968 óta fennálló Állambiztonsági Tanács helyett létrehozzák a belügyminisztérium keretén belül működő Állambiztonsági Hivatalt (Departamentul Securității Statului – DSS). Az új struktúrába integrálják a külföldi hírszerzést is (Direcția de Informații Externe – DIE). Az állambiztonsági szerveket 1987-ig Tudor Postelnicu vezeti.

1978. április 12–17. A román elnöki pár az USA-ba látogat. Nicolae Ceaușescu találkozik Jimmy Carter elnökkel, több gazdasági megállapodás születik, román–amerikai vegyes vállalatokról is.

1978. április 24. A Varsói Szerződés tagországainak külügyminiszterei Szófiában tanácskoznak.

1978. május 15–30. Nicolae Ceaușescu és felesége – egy hivatalos küldöttséggel – ázsiai körútkon ellátogatnak Kínába, Észak-Koreába, Vietnamba, Laoszba, Kambodzsába és Indiába.

1978. május 19. Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország és a Szovjetunió egyezményt köt az Interlihter nevű nemzetközi gazdasági hajózási vállalat létrehozásáról.

1978. június 8–9. Willy Brandt, a nyugatnémet Szociáldemokrata Párt elnöke látogatást tesz Romániában.

1978. június 10. A Prizreni Liga megalakulásának 100. évfordulója alkalmából Pristinában és számos egyéb helyen röplapokat szórnak szét, amelyek arra hívják fel az albánokat, hogy harcoljanak Koszovó felszabadításáért és Albániához csatolásáért.

1978. június 13–16. Nicolae Ceaușescu felesége kíséretében Nagy-Britanniába utazik, ahol fogadja a brit uralkodói pár. A román államfő találkozik James Callaghan brit miniszterelnökkel, és aláírnak egy román–brit műszaki együttműködési megállapodást.

1978. június 20. A Richter-skála szerint 6,5-es magnitudójú (a Mercalli-skála szerinti 9-es intenzitású) thesszaloniki földrengés 35 ember halálát eredményezi.

1978. június 20–23. A JKSZ XI. kongresszusán megállapítják, hogy a gazdasági szerkezet nem változik megfelelő gyorsasággal, a fogyasztás növekedése a gazdaság fejlődéséhez képest túl gyors. Titót örökös pártelnökké választják. A kongresszuson szóba kerül a macedónkérdés is. Felszólítják Bulgáriát, hogy tartsa tiszteletben az ottani macedón kisebbség jogait.

1978. július 7. A kínai külügyminisztérium jegyzéke szerint Kína megszünteti az Albániának nyújtott gazdasági és katonai segítség folyósítását, visszavonja a kínai szakértőket, mivel az albán fél nem teljesítette a megállapodásokat. (A jegyzék szerint Kína több mint 10 milliárd jüan segílyt nyújtott, 142 gazdasági objektum tervezésében, építésében vett részt, valamint hatezer szakértőt küldött Albániába.)

1978. július 16. Jaltán találkozik Todor Zsivkov bolgár pártvezető és Leonyid Brezsnyev, az SZKP főtitkára. Zsivkov tájékoztatja Brezsnyevet Bulgária külső adósságállományáról, valamint a két ország közötti kereskedelemben létrejött nagy

aránytalanságokról. Zsivkov azt is nyíltan kimondja, hogy a KGST-árak alakítása nem felel meg Bulgária érdekeinek.

1978. július 24. A bolgár külügyminisztérium a JKSZ kongresszusán elhangzottakra reagálva *A bolgár–jugoszláv bilaterális kapcsolatok fejlődése* címmel brosúrát ad ki (a kongresszuson felszólították Bulgáriát, hogy tartsa tiszteletben a macedónok nemzetiségi jogait). Ebben ismételtlen leszögezi a bolgár álláspontot, miszerint macedón nemzet nincs, és Bulgária területén nem él macedón kisebbség; ezenkívül javasolja, hogy a két ország írjon alá egy egyezményt a határok sérthetlenségéről, a másik ország területi integritásának tiszteletben tartásáról, valamint a másik ország belügyeibe való be nem avatkozásról. Javasolja még, hogy a vitás történeti kérdéseket hagyják a történészekre.

1978. július 25–30. Belgrádban tartja ülését az el nem kötelezett országok külügyminiszteri konferenciája. A politikai kérdéseken túl egy új gazdasági világtrend lehetőségéről tárgyalnak.

1978. július 28. A román hírszerző szolgálat (DIE) vezetőhelyettese, Ion Mihai Pacepa tábornok az NSZK-ban menedékjogot kér az Amerikai Egyesült Államok kormányától. Augusztus 17-én a román hatóságok távollétében halálra ítélik a tábornokot, továbbá komoly átszervezésre kerül sor az állambiztonsági szolgálatban és a külügyminisztériumban is, mivel Pacepa disszidálásával több száz román hírszerző dekonspirálódott.

1978. július 29. Megjelenik az Albán Munkapárt és az albán kormány válaszevele a Kínai Kommunista Párt KB-nak, illetve a kínai kormánynak. A levél a korábbi kínai segítséget imperialista jellegűnek nevezi, és bírálja a jelenlegi és a korábbi kínai vezetést, hogy nem eléggé következetes az amerikai imperializmus, a „szovjet szociálimperializmus” és a modern revizionizmus elleni harcban. Bírálja a kulturális forradalmat, valamint Kína balkáni törekvéseit is.

1978. augusztus 2. Az Illés-napi felkelés 75. évfordulóján Tito Szkopjében tartott beszédében elismeri a VMRO történelmi érdemeit.

1978. augusztus 7. Nicolae Ceaușescu román államfő a Szovjetunióban találkozik Leonyid Brezsnyevvel.

1978. augusztus 14. Todor Zsivkov a Krímben találkozik Leonyid Brezsnyevvel. Zsivkov gazdasági segítséget kér, ugyanakkor Hua Guofeng kínai pártelnök romániai és

jugoszláviai látogatása előtt kifejti: Bulgária segítette Vietnambot az agresszív kínai fellépés miatt, továbbá ellenlépések kellene tenni a kínai balkáni törekvésekkel, a kínai–jugoszláv közeledéssel szemben, és ebbe Albániát is be lehetne vonni. Brezsnyev elutasítja az Albániával kapcsolatos elképzeléseket.

1978. augusztus 16–21. Hua Guofeng, a Kínai Kommunista Párt elnöke és a minisztertanács elnöke Romániába látogat. Utána, augusztus 21-én – Tito előző évi pekingi látogatását viszonyozva – Jugoszláviába érkezik, és 29-ig itt tartózkodik. Ezúttal sor kerül a pártközi kapcsolatok helyreállítására is; Kína támogatja Jugoszlávia független külpolitika folytatására irányuló törekvéseit (különösképpen a Szovjetunió tengeri előrenyomulási kísérleteivel szemben). A kínai politikus 24-én ellátogat Szkopjéba is, amivel jelzi, hogy Kína elismeri a macedón nemzet létét (hangsúlyozza hagyományait és sikereit a szocializmus építésében), és a jugoszláv–bolgár vitában Jugoszlávia mellett áll.

1978. szeptember 4–10. Georgiosz Rallisz görög külügyminiszter látogatása a Szovjetunióban. Rallisz az első görög kormánytag, aki a Szovjetunióban jár. Konzuli megállapodást ír alá és kulturális-tudományos szerződéseket köt.

1978. szeptember 11. Meghal a bolgár emigráns ellenzék vezéralakja, a szeptember 7-i londoni merényletben megsérült Georgi Markov, aki a Deutsche Welle rádióműsorában támadta Zsivkov politikáját. (Augusztus 26-án merényletet követtek el a volt állambiztonsági tiszt, a Párizsban élő Vladimir Kosztov, a Szabad Európa Rádió bolgár műsorának szerkesztője ellen is.)

1978. szeptember 24–29. Nikola Ljubičić jugoszláv védelmi miniszter amerikai látogatása során – hosszú idő után ismét – jelentős értékű fegyverbeszerzésről köt szerződést. Különösen a repülőgépmotorok pótlása volt sürgető. (Jugoszlávia 1,7 milliárd dolláros fegyversegélyben részesült az elmúlt 30 év alatt.)

1978. szeptember 27. Albánia felmondja a hajózási vegyes vállalat ügyében Kínával kötött szerződést.

1978. szeptember Bulgáriában kiadják a *Macedonia. Documents and Material* című háromkötetes dokumentumkötetet. A középkor és a második világháború közötti korszak dokumentumait angol fordításban adják közre.

1978. október 7. Tito szkopjei látogatása során beszédében azokat a környező országokat bírálja (Görögországot, Bulgáriát, Ausztriát), ahol nem biztosítják megfelelő módon a kisebbségi jogokat.

1978. november 12. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. 100%-os részvétel mellett 100%-os a Népfront jelöltjeire leadott szavazatok aránya.

1978. november 12. Marosvásárhely főterén felavatják Avram Iancu román szabadsághős lovas szobrát. Iancu a magyar köztudatban az 1848–49-es szabadságharc ellen az Erdélyi-középhegységben harcoló népvézérként van jelen, akinek a szabadcsapatai nem egy esetben kegyetlenül léptek fel a (magyar) civil lakossággal szemben is.

1978. november 20. Carlo Bernini, az észak-olaszországi Veneto tartomány elnökének kezdeményezésére olasz, német és osztrák tartományok, valamint a jugoszláviai Szlovénia és Horvátország részvételével Velencében megalakul az „Alpok–Adria Munkaközösség”. Az együttműködés célja a különböző politikai és gazdasági rendszerekhez tartozó határ menti régiók fejlődésének összehangolása.

1978. november 22–23. A Varsói Szerződés moszkvai ülésén Románia nem fogadja el a katonai költségvetés emelését, a VSZ egyesített parancsnokságának átszervezésére irányuló javaslatot, ismét hitet tesz a VSZ kizárólagos európai jelenléte mellett, és nem írja alá a Közel-Keletre vonatkozó nyilatkozatot.

1978. november 22–23. A Varsói Szerződés moszkvai politikai konzultációs ülésén Todor Zsivkov bolgár államfő Moszkvától kér segítséget Bulgária eladósodásának megállítására: 1974–1978 között 3-ról 5,5 milliárd dollárra nő a kapitalista országokkal szembeni bolgár államadósság.

1978. december 22. *Görögországban hivatalosan elfogadják a nemzeti zászló ma is használatos formáját. A zászlót kilenc vízszintes sáv alkotja, amely öt kék és négy fehér csíkból tevődik össze. A lobogó bal felső sarkában egy kék háttér előtt álló fehér kereszt látható. Ez a kereszt szimbolizálja az ország ortodox vallását.*

1979. január 7. Az albániai népszámlálás szerint az ország összlakossága 2 590 600 fő, népsűrűsége 91 fő/km², a városi lakosság aránya 33,5%. Nemzetiség szerint albán 97,9%, görög 1,9%, macedón 0,2%.

1979. február 1. Az RKP KB plenáris ülésének határozata alapján Romániában kialakítják az állami és szövetkezeti agrár-ipari egységes tanácsok rendszerét. A tanácsok az állami és szövetkezeti termelőegységek vezetését és koordinálását látják el, a hónap végéig több mint 700 tanács alakul meg.

1979. február 10. Ljubljánában meghal Edvard Kardelj.

1979. február 23. *A görög kormány az infláció elleni harc jegyében az 1978. december 31-i szinten befagyasztja az árakat.*

1979. március 8–10. Valéry Giscard d'Estaing francia államfő Romániába látogat, ahol román–francia műszaki és gazdasági együttműködési megállapodásokat ír alá.

1979. március 10. Romániában létrejön az első „szabad”, nem hivatalosan elismert szakszervezet (Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România – SLOMR). Számos fiókszervezete alakul, négy hét alatt 2400 fős tagságot sikerül toboroznia, majd a hatóságok felszámolják. Kezdeményezőjét, Vasile Paraschiv ploiești-i munkást durva pszichiátriai kezelés alá helyezik, néhány tagot pedig több év börtönre ítélnék.

1979. március 16. Albánia jegyzéket ad ki a kapcsolatok normalizálásának feltételeiről a Német Szövetségi Köztársasággal.

1979. március 18–20. *Konsztantinosz Karamanlisz görög kormányfő Romániába látogat.*

1979. március 19. A ciprusi görög és török közösség vezetői, Szpirosz Kiprianu (Makariosz utódja) és Rauf Denктаş 10 pontos megállapodást kötnek. Egyetértenek abban, hogy biztosítani kell a Ciprusi Köztársaság függetlenségét, szuverenitását, területi integritását. A további tárgyalások alapját az 1977. februári megállapodás és az ENSZ határozatai képezik. Minden állampolgár emberi és alapvető szabadságjogait tiszteletben kell tartani.

1979. március 19–20. Josip Vrhovec jugoszláv külügyminiszter Párizsban tárgyal. Egyetértve a francia külpolitikával, felhívja a figyelmet arra, hogy minden államnak joga van a szabad és független fejlődésre.

1979. április 1. Romániában a termelékenység fokozására bevezetnek egy új mutatót, amely alapján – a terv nem teljesítése esetén – csökkenthető a dolgozó fizetése.

1979. április 10. A szovjetunióbeli Bajkonurban fellövik a Szozuz–33 űrhajót, fedélzetén – a szovjet Nyikolaj Rukavisnyikov mellett – Georgi Ivanovval, az első bolgár űrhajóssal. Az űrhajó leszállóegysége április 12-én ér földet.

1979. április 15. Földrengés pusztít Montenegróban és a környező területeken, Szkopje is súlyosan megsérül. 101 fő életét veszti, az anyagi kár eléri a 70 milliárd dinárt.

1979. április 30. Kanadában román–kanadai hitelegyezményt írnak alá, amely alapján egy bankkonzorcium egymilliárd dolláros hosszú lejáratú hitelt nyújt a Román Külkereskedelmi Banknak egy romániai atomerőmű megépítésére.

1979. április Olivier Stirn francia külügyi államtitkár Bulgáriába látogat.

1979. május 16–21. Tito jugoszláv államfő a Szovjetunióba látogat. Ez hetedik, egyben utolsó találkozója Leonid Brezsnyevvel, akivel külpolitikai kérdésekről tárgyal. Tito jelzi, hogy Jugoszlávia Kína-politikája nem irányul a Szovjetunió és a szovjet érdekek ellen Indokínában. A közel-keleti kérdéssel kapcsolatban megállapítja, hogy a Camp David-i egyezmény Jugoszlávia számára elfogadhatatlan. A macedónkérdéssel kapcsolatban Tito felveti, hogy a Szovjetunió a bolgár álláspontot támogatja, amely területi igényekkel lép fel Jugoszláviával szemben. Brezsnyev megismétli a korábbi kijelentéseket: a Szovjetunió semleges.

1979. május 28. *Karamanlisz miniszterelnök Athénban aláírja az Európai Közösségbe való belépési okmányokat. A parlament június 28-án ratifikálja a szerződést. Görögország 1981. januártól lesz az Európai Közösség teljes jogú tagja.*

1979. június 7–8. A Nemzeti Tudomány- és Technológiaügyi Tanács plenáris ülésén Elena Ceaușescu, a román pártvezető és államfő feleségét a tanács elnökévé választják.

1979. június 18–20. Kádár János, az MSZMP első titkára vezetésével magyar párt- és kormányküldöttség látogat Bulgáriába. Elfogadják az 1990-ig tartó bolgár–magyar gazdasági, tudományos és műszaki együttműködés alapelveit.

1979. június 23–26. Szpirosz Kiprianú ciprusi elnök Romániába látogat.

1979. július 1. Romániában municípiummá nyilvánítanak egy sor várost, köztük a szilágysági Zilahot, valamint a székelyföldi Csíkszeredát és Sepsiszentgyörgyöt.

1979. július 9–11. Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára Romániába látogat.

1979. július 16–17. A BKP KB plénuma jóváhagyja az oktatás fejlesztéséről szóló téziseit. Egy új, háromszintű oktatási modellt vezetnek be Bulgáriában, amely 1991-ig

érvényes (1. közoktatás: 1–10. osztály; 2. általános szakképesítési kurzus: 11. osztály; 3. szakképesítési kurzus: 12. osztály). A 2. és 3. fokozat az úgynevezett „oktatási és szakmai komplexumokban” érhető el. A modellt azonban nem sikerül alkalmazni, és megmarad a 11 osztályos képzési rendszer.

1979. július 25. A második olajválság hatására a román államtanács megszorító intézkedésekről dönt: a rendelet nyomán korlátozzák az üzemanyag- és vízfogyasztást, megemelik több élelmiszer árát. Július 31-én takarékosági intézkedéseket foganatosítanak az elektromos és a hőenergia fogyasztása terén is. Augusztusban szigorítják a külföldiek üzemanyag-vásárlását is (csak valutáért vásárolhatnak a benzinkutaknál), ami súlyosan érinti a turizmust.

1979. július Milánóban megkezdzi működését a Román–Olasz Történeti Tanulmányok Központja.

1979. augusztus 1. Nicolae Ceaușescu Leonyid Brezsnjevvel találkozik a Krímben. A román párt- és államfőt – 60. születésnapja alkalmából – kitüntetik a Lenin-érdemrenddel.

1979. augusztus 2. Ștefan Andrei román külügyminiszter Párizsban tárgyal.

1979. szeptember 3–9. Az el nem kötelezett országok VI., havannai konferenciáján, amelyen több mint 90 ország vesz részt, éles vita alakul ki Tito és Fidel Castro között. A jugoszláv államfő továbbra is kiáll a blokkoktól való egyenlő távolság megtartása mellett. A kubai vezető ezzel szemben erősen bírálja az imperializmust, a szocialista tábor viszont természetes szövetségesüknek nevezi, és támogatja a Szovjetunió külpolitikai elképzelését.

1979. szeptember 15. Aláírják az egyezményt Bulgária Szovjetunióval való kooperációjáról (1990-ig).

1979. szeptember 21. Bukarestben létrehozzák a Trakológiai Intézetet. A trákok, géták és dákok történetének tanulmányozását a rezsim a – bizonyos elméletek szerint részben géta–dák eredetű – román nemzet őshonosságának hangsúlyozására használja fel.

1979. október 1. Karamanlisz – elsőként a görög miniszterelnökök közül – a Szovjetunióba látogat. A tárgyalások során mindkét fél megállapítja, hogy a kölcsönös

tisztelet jegyében a kapcsolatokat fejleszteni kell. A látogatás végén közös nyilatkozatot adnak ki, és szovjet–görög gazdasági és műszaki együttműködési szerződést írnak alá.

1979. október 8–10. Valéry Giscard d'Estaing francia köztársasági elnök Romániába látogat. A francia és a román fél egyaránt javasolja egy európai leszerelési konferencia megtartását.

1979. október 11–12. Hans-Dietrich Genscher, az NSZK alkancellárja és külügyminisztere Romániába látogat, ahol német tőkebefektetéseket támogató egyezményt ír alá. **1980. április 29-én** átadják a Frankfurt–Bukarest Bank A. G. román–német vegyes bank bukaresti fiókját.

1979. október 18. Odiszéasz Elítiszt irodalmi Nobel-díjjal tüntetik ki.

1979. október 22–23. Petar Mladenov bolgár külügyminiszter Párizsban tárgyal. A francia–bolgár közös nyilatkozat javasolja, hogy az európai országok, valamint az Amerikai Egyesült Államok és Kanada részvételével hívjanak össze „bizalomerősítő” konferenciát a fegyverzet tényleges csökkentése érdekében.

1979. november 8–9. François Mitterand, a Francia Szocialista Párt első titkára látogatást tesz Romániában.

1979. november 11. Római székhellyel megalakul az Olasz–Román Bank.

1979. november 19–23. Az RKP XII. kongresszusán kitűnik, hogy az aktuális ötéves tervet nem sikerült teljesíteni, ezért – első alkalommal – mérséklék a következő, 1981–1985-re vonatkozó terv mutatóit (kivéve a külkereskedelmieket). A kongresszuson a tekintélyes Constantin Pârvulescu éles kritikával illeti Nicolae Ceaușescu pártvezető és államfő politikáját és az erősödő személyi kultuszt. Pârvulescut azonban félbeszakítják, a küldöttek pedig megvédik a főtitkárt.

1979. december 11. és 14. Az ENSZ Közgyűlése jóváhagyja a katonai költségvetések csökkentésére és az államközi ellentétek békés kezelésére irányuló román javaslatokat.

1979. december 19. Bukarestben átadják a metró első, 8,9 kilométer hosszú szakaszát. A román fővárosban folytatódik a metróépítés, 1989-re az összes vonal hossza eléri a 60 kilométert.

1979. december 21. Albániában megünneplik Sztálin születésének 100. évfordulóját.

1979. december 22. A horvátországi Omišaljban felavatják az Adria kőolajvezetékét.

1980. január 30. Szófiában országos értekezletet tartanak az új gazdasági mechanizmus alkalmazásáról.

1980. január 31. – február 2. Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter és az SZKP KB Politikai Bizottságának tagja Romániába látogat.

1980. február Jean François-Poncet francia külügyminiszter Belgrádba látogat. Kifejti, hogy az 1979 decemberében kezdődött afganisztáni szovjet katonai beavatkozás elfogadhatatlan Franciaország számára.

1980. március 9. Romániában nemzetgyűlési és néptanácsi választásokat rendeznek. A képviselők háromötödét nem választják újra.

1980. március 12–14. Lord Peter Alexander Rupert Carrington brit külügyminiszter Romániába látogat.

1980. március 26. Jugoszláviában törvényt hoznak a nem termelő gazdasági beruházások tilalmáról.

1980. március 28–29. A román Nagy Nemzetgyűlés újraválasztja Nicolae Ceaușescu elnököt, továbbá betölti a többi állami vezetői tisztséget is: a kormányfő Ilie Verdetț lesz, az egyik első helyettesének pedig Ceaușescu feleségét, Elenát választják meg.

1980. március 29. Az Amerikai Egyesült Államok és Törökország gazdasági és katonai együttműködésről szóló megállapodást köt Ankarában.

1980. április 5. Jugoszlávia új együttműködési szerződést ír alá az Európai Gazdasági Közösséggel. Az ipari termékek jelentős részénél eltörlik a vámokat. Megállapodnak, hogy bizonyos közlekedésfejlesztési projekteket közösen finanszíroznak.

1980. április 11. Romániában ünnepélyesen megnyílik a Magyar Népköztársaság kolozsvári főkonzulátusa.

1980. május 4. Jugoszláviában, életének 88. évében meghal Tito jugoszláv államfő. Halála után bevezetik a rotációs rendszert a párt- és állami vezetésben, az első soros

államelnök Lazar Koliševski lesz. Tito május 8-i temetésén 80 állami és 60 pártküldöttség képviselteti magát, az elnököt több százezren búcsúztatják.

1980. május 5. *Görögországban a parlament a hivatalban lévő miniszterelnököt, Konstantinosz Karamanliszt választja köztársasági elnöknek. Az új kormányfő május 10-től Georgiosz Rallis (Új Demokrácia) lesz, a kormány 1981. október 21-ig marad hivatalban.*

1980. május 22–27. Szófiában ülésezik a szocialista országok kulturális minisztereinek 10. értekezlete.

1980. június 8–9. Jean-François Poncet francia külügyminiszter látogatást tesz Romániában.

1980. június 9–12. Ljudmila Zsivkova, a Művészeti és Kulturális Bizottság elnöke hivatalos látogatást tesz Magyarországon.

1980. június 24–25. Jimmy Carter amerikai elnök Jugoszláviába látogat. Biztosítja a jugoszláv vezetést az USA barátságáról, támogatásáról és együttműködéséről, hogy Jugoszlávia független fejlődése töretlen maradjon.

1980. július 6. A jugoszláv szövetségi kormány közleményében megállapítja, hogy az országban komoly gazdasági nehézségek vannak. (A dinár újabb leértékelése egy hónappal korábban, június 6-án történt meg, 1 USA-dollár = 27,3 dinár.)

1980. július 14. Nedin Hodzsa albán külkereskedelmi miniszter Jugoszláviába látogat. A két ország kereskedelmi szerződést köt.

1980. július 23–26. Nicolae Ceaușescu román államfő és pártfőtitkár feleségével Párizsba látogat. Megbeszéléseket folytat Valéry Giscard d'Estaing francia elnökkel, és több ízben kifejezi az afgán válság politikai megoldásának fontosságát. Az egyre romló román emberjogi helyzet miatt a látogatás a korábbi elnöki viziteknel langyosabb légkörben zajlik.

1980. július 28. Románia és az Európai Gazdasági Közösség (EGK) kereskedelmi szerződést ír alá az ipari termékek forgalmazásáról és román–EGK vegyes bizottság megalakításáról.

1980. augusztus 4. Nicolae Ceaușescu meglátogatja Leonyid Brezsnyevet a Szovjetunióban.

1980. augusztus 8. Zsivkov újabb krími látogatása során – a gazdasági kérdések mellett – szóba kerül a Balkán helyzete. Zsivkov kifejti Brezsnyevnek: Bulgária arra törekszik, ne jöjjön létre Szovjetunió- és Bulgária-ellenes regionális szövetség a Balkánon. Brezsnyev szerint az új jugoszláv vezetés (Lazar Koliševskivel az élén) folytatni fogja a Szovjetunióval szembeni kiegyensúlyozott politikát, nem fogja hagyni, hogy megromoljon Jugoszlávia viszonya a szocialista országokkal. Zsivkov felismeri: a Szovjetunió nem helyesli, hogy a macedónkérdés befolyásolja a bolgár–jugoszláv kapcsolatokat.

1980. augusztus 21. A délnyugat-romániai Calafaton felavatják a Függetlenségi Emlékművet. Az 1877-es események emlékére ebben az évben több helyen is szobrokat állítanak: januárban a moldvai Vasluiban, szeptemberben pedig Iași-ban is.

1980. szeptember 3–6. *Konsztantinosz Karamanlisz görög elnök látogatást tesz Romániában.*

1980. szeptember 16. Szófiában megrendezik a IV. szláv régészeti kongresszust..

1980. szeptember 23–27. 134 ország képviselőinek részételével Szófiában ülésezik a Népek a Békéért szervezetének világkongresszusa.

1980. szeptember 23. – október 28. Belgrádban megrendezik az UNESCO XXI. általános kongresszusát.

1980. szeptember 29. Gyulafehérváron hosszas betegség után meghal az 1939 óta kormányzó Márton Áron római katolikus püspök. Utóda Jakab Antal, a korábbi segédpüspök lesz.

1980. október 16–17. A román Nagy Nemzetgyűlés törvényt fogad a külföldi turistautak szabályozásáról (egyéni utakra csak a szocialista országokba lehet utazni), valamint a lakásépítésről és -forgalmazásról. Megtiltják, hogy egy családnak több mint egy lakás legyen a birtokában. Ezzel párhuzamosan fokozatosan csökkennek a magánembereknek lakásépítésre nyújtott állami hitelek.

1980. október 19–20. Varsóban ülésezik a Varsói Szerződés tagországainak Külügyminiszteri Bizottsága.

1980. október 20. *Görögország hat év után visszatér a NATO katonai szövetségébe (1974-ben, a ciprusi válság idején lépett ki belőle).*

1980. október 20–22. Ksenofon Nushi albán külügyminiszter-helyettes látogatást tesz Párizsban.

1980. október 29. A jugoszláv szövetségi parlament alkotmánykiegészítéseket fogad el az egyes tisztségekbe való újraválaszthatóságról és azok betöltési idejéről.

1980. október 30. Jugoszláviában a Szövetségi Végrehajtó Tanács (kormány) a termékek 30%-a esetében megszünteti az árkontrollt.

1980. november Első ízben rendeznek „bolgár kulturális hetet” a Német Szövetségi Köztársaságban. Bulgária részt vesz az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet tagországainak madridi találkozásán.

1980. december 5. Moszkvában találkoznak a Varsói Szerződés tagállamainak pártvezetői és államfői.

1980. december 17. Bulgáriában üzembe helyezik a kozloduji atomerőmű harmadik reaktorát.

1980. december 18–19. A román Nagy Nemzetgyűlés egy sor, a fogyasztást korlátozó („racionalizáló”) törvényt fogad el, többek közt bevezetik a jegyrendszert a cukorra és olajra, de korlátozzák más élelmiszerek forgalmazását is.

1980 folyamán A Szófia melletti bojanai templom felkerül az UNESCO világörökség-listájára.

1981. január 1. *Miután az Európai Gazdasági Közösség kilenc tagállama és a görög parlament ratifikálta az athéni egyezményt, Görögország az Európai Közösség tagja lesz.*

1981. január 20. Budapesten „bolgár kulturális hetet” tartanak a bolgár államalapítás 1300. évfordulója alkalmából.

1981. január 26–27. Szófiában *Bulgária és a Balkán 681–1981* címmel konferenciát rendeznek a bolgár államalapítás 1300. évfordulója alkalmából.

1981. január 28. Bulgária hosszú távú árucseré-egyezményt köt a Szovjetunióval az 1981–1983 közötti időszakra.

1981. február 7. *Friderika egykori görög királyné halála Madridban. Férje, Pál 1947 és 1964 között volt görög király.*

1981. február 8. *A görög futballtörténelem legnagyobb tragédiája az athéni Karaiszkakis stadionban. Az Olimpiakosz Pireusz – AEK Athén futballmérkőzést követően, amelyet 6:0-ra nyert meg az Olimpiakosz, a hazai csapat szurkolói megpróbálnak beözönlöni a pályára, de a 7-es kapu zárva volt, így agyontaposóssák egymást. A katasztrófa 21 halottal és 32 sérüléssel jár.*

1981. február 9–13. Új-Delhiben megtartják az el nem kötelezett országok miniszteri konferenciáját. Szeptember 1-jét „az el nem kötelezettség napjává” nyilvánítják. A meghívottak közt jelen van Románia is.

1981. február 11. Bulgária egyezményt köt a kulturális együttműködésről Csehszlovákiával az 1981–1985 közötti időszakra.

1981. február 12–13. Lázár György, a magyar minisztertanács elnökének bulgáriai látogatása alkalmából hosszú távú kereskedelmi egyezményt köt a két ország.

1981. február 19–21. Bukarestben sor kerül a mezőgazdasági egységek vezetői tanácsainak és az élelmiszeripari, erdészeti és vízgazdálkodási dolgozók tanácsainak kongresszusára, több mint tízezer résztvevővel. Nicolae Ceaușescu államfő egy új agrárforradalomról beszél, amelyben minden lehetséges földterületet művelés alá vonnak. Megalakul a Mezőgazdasági, Élelmiszeripari és Vízgazdálkodási Tanács.

1981. február 24. *Földrengés rázza meg Athént és Korinthoszt, ami 20 halálos áldozattal jár.*

1981. február 28. Münchenben merényletet követnek el a Szabad Európa Rádió román és csehszlovák adásának stúdiója ellen. A román állambiztonsági szervek által irányított támadás célpontja a rendkívül népszerű román adás vezetője, Emil Georgescu, akit néhány hónappal később megkéselnek, és belehal sérüléseibe.

1981. március 11. – április eleje Utcai zavargásokba torkolló tüntetések zajlanak a koszovói Pristinában és Prizrenben. A hivatalos adatok szerint 11 halálos áldozattal és 58 sebesüléssel járó megmozdulásokon Koszovó egyenrangú tagköztársasággá emelését

követelik. Április 2-án a jugoszláv államelnökség rendkívüli állapotot vezet be a tartományban, és beveti a szövetségi belügyi alakulatokat.

1981. március 16. Bulgária árucseré-egyezményt köt Jugoszláviával az 1981–1985 közötti időszakra.

1981. március 17. Elfogadják Jugoszlávia középtávú (ötéves) gazdasági tervét. A terv 4,5%-os éves növekedéssel számol.

1981. március 24. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülésén megfogalmazódik, hogy a gazdasági terveket maradéktalanul teljesíteni kell, mérsékelni kell a költségeket és növelni a termelékenységet, valamint törekedni kell az import-export arány javítására az adósságok kiegyenlítése érdekében. A bizottság április 28-i ülésén elhatározzák a funkcionáriusok számának csökkentését (a termelőmunkát végzők javára), ám valójában nem sikerül visszaszorítani a bürokráciát. Augusztus 18-án ismét hangsúlyozzák az exporttervek teljesítésének fontosságát, és az apparátus további csökkentéséről határoznak.

1981. március 31. *Vangelisz (Evangelosz Odüsszeasz Papathanassziu) görög származású világhírű zeneszerző a Tűzszekerek című film zenéjéért átveszi a legjobb filmzenéért járó Oscar-díjat.*

1981. március 31. Népszámlálást tartanak Jugoszláviában. Az ország lakossága 22 424 711 fő (9%-os növekedés 1971 óta), népsűrűsége 88 fő/km². 625 069 fő ideiglenesen külföldi munkán tartózkodik. Nemzeti-nemzetiségi megoszlás: szerb 8 140 507, 36,3%, horvát 4 428 043, 19,7%, bosnyák 1 999 890, 8,9%, szlovén 1 753 571, 7,8%, albán 1 730 878, 7,7%, macedón 1 341 598, 6,0%, jugoszláv 1 209 024, 5,4%, montenegrói 579 043, 2,6%, magyar 426 867, 1,9%, roma 148 604, 0,7%, török 101 328, 0,5%, szlovák 80 300, 0,4%, román 54 721, 0,2%, bolgár 36 642, 0,2%, vlach 32 071, 0,1%, ruszin 23 320, 0,1%, cseh 19 609, 0,1%, olasz 15 116, 0,1% és egyéb. A köztársaságok népessége: Szerbia 9 313 476 (szerb 6 182 155, 66,3%, albán 1 303 034, 13,9%, jugoszláv 441 941, 4,7%, magyar 390 468, 4,2%, bosnyák 215 166, 2,3%, horvát 149 368, 1,6%, montenegrói 147 466, 1,6%, roma 110 956, 1,2%); az autonóm tartományok nélküli „szűkebb” Szerbia 5 694 464 [szerb 4 865 283, 85,4%, jugoszláv 272 050, 4,8%, bosnyák 151 674, 2,7%, montenegrói 77 134, 1,4%, albán 72 484, 1,3%]; Vajdaság 2 034 772 [szerb 1 107 375, 54,4%, magyar 385 356, 18,9%, jugoszláv 172 219, 8,2%, horvát 109 203, 5,4%, szlovák 69 549, 3,4%, román 47 289, 2,3%, ruszin 24 306, 1,2%]; Koszovó 1 584 440 [albán 1 226 736, 77,4%, szerb 209 498, 13,2%, bosnyák 58 562, 3,7%, roma 34 126, 2,2%, montenegrói 27 028, 1,7%, török 12 513, 0,8%]),

Horvátország 4 601 469 (horvát 3 454 356, 75,1%, szerb 531 502, 11,6%, jugoszláv 379 057, 8,2%, magyar 25 439, 0,6%, cseh 15 061, 0,3%, olasz 11 661, 0,3%), Bosznia-Hercegovina 4 124 256 (bosnyák 1 629 924, 39,5%, szerb 1 320 644, 32,0%, horvát 758 136, 18,3%, jugoszláv 326 280, 7,9%), Macedónia 1 909 136 (macedón 1 281 195, 67,0%, albán 377 726, 19,8%, török 86 691, 4,6%, szerb 44 613, 2,3%, roma 43 223, 2,3%, bosnyák 39 555, 2,2%), Szlovénia 1 891 867 (szlovén 1 712 445, 90,5%, horvát 55 625, 2,9%, szerb 42 182, 2,2%, jugoszláv 26 263 1,4%, magyar 9496, 0,5%), Montenegró 584 310 (montenegrói 400 486, 68,5%, bosnyák 78 080, 13,3%, albán 37 735, 6,4%, jugoszláv 31 243, 5,6%, szerb 19 407, 3,3%). A foglalkoztatottak aránya 43,4%.

1981. március 31. – április 4. A BKP XII. kongresszusa jóváhagyja a hetedik ötéves terv (1976–1980) téziseit, és meghatározza a nyolcadik ötéves terv feladatait. Egy beszámoló szerint a BKP 826 ezer taggal rendelkezik (a lakosság 9,3%-a).

1981. április 4. A BKP újraválasztott KB plénumán Todor Zsivkovot főtitkárrá választják (eddig első titkár volt).

1981. április 5. A görögországi népszámlálás szerint az ország lakossága 9 739 441 fő (az elmúlt 10 évben 971 069 fővel gyarapodott), népsűrűsége 73,8 fő/km², a városi népesség aránya 58%. A népszámlálás során rákérdeznek a felekezethez tartozásra, de az adatokat nem teszik nyilvánossá.

1981. április 7. Megjelennek az első albán nyilatkozatok a koszovói megmozdulásokkal kapcsolatban. A *Zëri i Popullit* súlyosan kárhoztatja Jugoszlávia Koszovó-politikáját.

1981. április 13–16. Ilie Verdeț román miniszterelnök látogatást tesz Nagy-Britanniában, ahol találkozik Margaret Thatcher brit miniszterelnökkel.

1981. április 19. Bulgáriában az államalapítás 1300. évfordulóját ünneplik.

1981. május 5. A Koszovói KSZ tartományi bizottsága leváltja Mahmud Bakalit, az addigi első titkárt. Júliusig több mint 400 embert zárnak ki a pártból. Másnap a Szerb KSZ KB ülésén a koszovói „ellenforradalmi akciókról” és következményeiről tárgyalnak.

1981. május 8. A Román Kommunista Párt megalakulásának hatvanadik évfordulója alkalmából Nicolae és Elena Ceaușescut kitüntetik a „Román Szocialista Köztársaság Hőse” címmel.

1981. május 12. Dušan Ristić koszovói parlamenti elnök felmondja a Koszovó és Albánia közötti kulturális egyezményt.

1981. május 12. A délnyugat-romániai Craiovában a városrendezési munkálatok – azaz a régi városrész lebontása – után felavatják az új, modern városközpontot.

1981. május 13. Rómában merényletet kísérelnek meg II. János Pál pápa ellen. A merénylő egy török fiatalember, Mehmet Ali Ağca, akit elfognak, majd életfogytiglani börtönbüntetésre ítélnék, de a szövevényes ügy szálai Bulgáriába és a KGB-hez (is) vezetnek.

1981. május 14. Jugoszlávia jegyzékben tiltakozik Albániánál a „belügyekbe való beavatkozás” miatt. A belgrádi albán nagykövet elutasítja a tiltakozó jegyzék átvételét.

1981. május 14–15. Ştefan Andrei román külügyminiszter az USA-ba látogat, ahol tárgyalásokat folytat amerikai kollégájával, Alexander Haiggal.

1981. május 22. A Szovjetunióban sikeresen földet ér a május 14-én felbocsátott Szojuz-40 űrhajó, fedélzetén a szovjet Leonyid Ivanovics Popovval és az első román űrhajóssal, Dumitru Prunariu őrnaggyal.

1981. május 23. Támadás éri a tiranai jugoszláv követséget.

1981. május 23. – június 3. Bulgáriában a bolgár államalapítás 1300. évfordulója alkalmából megrendezik az I. Nemzetközi Bulgarisztikai Kongresszust.

1981. június 1–12. Szófiában megtartják a kétévente megrendezett építészeti világtalálkozót.

1981. június 10. Milorad Pešić jugoszláv külügyminiszter-helyettes parlamenti expozéjában kijelenti, hogy Tirana az irredentizmus bázisa, az albán vezetés pedig kalandor utat választott, amely veszélyes lehet.

1981. június 15. Románia három év alatt visszafizetendő, 1,322 milliárd dollár összegű új hitelt kap az IMF-től. A Nemzetközi Valutaalap által szorgalmazott „stabilizációs” program keretében élelmiszer-vásárlást és élelmiszertartást korlátozó államtanácsi rendelet jelenik meg („a lakosság jó ellátását károsan érintő egyes cselekedetek megelőzésére és leküzdésére vonatkozó intézkedésekről”). A rendelet megszegőit és az üzérkedőket 6 hónaptól 5 évig terjedő börtönbüntetéssel sújthatják.

1981. június 16. Bulgáriában megkezdí munkáját a VIII. Nemzetgyűlés. Az államtanács elnökének Todor Zsivkovot választják, miniszterelnöknek Grisa Filipovot, a nemzetgyűlés elnökének pedig Sztanko Todorovot. A 400 mandátumból 217 a BKP-é, 99 a Bolgár Földműves Népi Szövetségé és csak 30 a pártonkívlíeké. A tagok közül 87 nő. Június 18-án megalakul Grisa Filipov kormánya.

1981. július 1–4. Romániában megrendezik az 1989-es fordulat előtti utolsó országos írószövetségi konferenciát. Az írószövetség tanácsának elnöke továbbra is Dumitru Radu Popescu marad, az egyik alelnök Domokos Géza. Tovább erősödik az ideológiai nyomás és a vezérkultusz.

1981. július 2–4. Szófiában sor kerül a KGST 35. ülészakára.

1981. augusztus 7. Fellövik az Interkozmosz-Bulgária 1300 nevű műholdat.

1981. szeptember 20. *Egy hónappal a parlamenti választások előtt Andreasz Papandreu kijelenti: elsődleges feladat, hogy elismerjék a nemzeti ellenállás érdemeit (vagyis a baloldali ellenállási mozgalmat is), és lehetőséget kell teremteni a (baloldali) politikai menekültek hazatérésére. (Kormányra kerülése után több rendelkezést hoznak ezekben a kérdésekben.)*

1981. szeptember 22. – október 1. „Bolgár napokat” tartanak Párizsban.

1981. október 6. Jugoszláviában megalakul a gazdasági reformot előkészítő, Sergej Kraigher vezette bizottság.

1981. október 15. Az ENSZ Közgyűlése Romániát beválasztja a világszervezet Gazdasági és Társadalmi Tanácsába.

1981. október 18. Romániában állandósul az élelmiszer-ellátási válság. Az ellátást államtanácsi rendelet szabályozza, a lakosok csak lakó- és munkahelyükön juthatnak élelmiszerhez, vidéken pedig kötelesek részt venni a mezőgazdasági munkákban. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának október 20-i ülése a mezőgazdasági termelés további növeléséről tárgyal, valamint döntés születik a táplálkozást „racionalizáló” program kidolgozásáról (meghatározzák, hogy miből mennyit lehet fogyasztani).

1981. október 18. A bulgáriai Plovdivban megnyílik az antik görög színház a nagyközönség előtt.

1981. október 18. Parlamenti választásokat tartanak Görögországban. Az Andreasz Papandreu vezette PASZOK a szavazatok 48%-ával 172 mandátumot szerez. A Georgiosz Rallis vezette Új Demokrácia 36%-ot ér el (115 mandátum). A választáson újra induló Görög Kommunista Pártra leadott 620 ezer szavazat (11%) 13 mandátumot eredményez. Az október 21-én megalakuló kormány élén Andreasz Papandreu áll (két választási ciklusban, 1989. július 2-ig miniszterelnök). A szocialista kormány programja a hatalom „demokratizálását”, a gazdaság „szocializálását”, a közlekedésfejlesztését, az orvosi ellátás javítását, az életviszonyok és életszínvonal javítását tűzi ki célul. A külpolitikában szakítani akar a nyugati orientációval a semlegességet előtérbe helyezve, erőteljesen képviselve a görög nemzeti érdekeket (főleg Törökországgal szemben).

1981. október 26–30. Karl Carstens, az NSZK elnöke Romániába látogat.

1981. október 28–30. Szófiában megrendezik a szocialista országok akadémiai elnökeinek értekezletét, és felhívást intéznek a világ tudósaihoz a béke védelméért.

1981. október 31. Első ízben tartanak európai parlamenti választásokat Görögországban (a többi tagállamban még Görögország csatlakozása előtt, 1979-ben volt a választás). A 24 görög mandátumból a két nagy párt közül a PASZOK (40,1%-nyi szavazattal) 10-et, az Új Demokrácia (31,3%-kal) 8-at szerez meg. A Kommunista Párt 3, a Belső Kommunista Párt 1 mandátumhoz jut.

1981. november 1–7. Megtartják az Albán Munkapárt VIII. kongresszusát. Az önerőre való támaszkodás jegyében az albán kommunisták tovább folytatják harcukat a kapitalista-revizionista világ ellen. Enver Hodzsa pártfőtitkár kijelenti: Albániának nincsenek területi követelései Jugoszláviával szemben, de az országnak nem közömbös a koszovói albánok sorsa. Támogatják az ottani albánok harcát, hogy Koszovó Szerbián belüli autonóm tartományi státuszából köztársasági szintre emelkedjen.

1981. november 25–26. Az RKP KB és a Legfelsőbb Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Tanács plenáris ülésének egyik fontos témája a romániai élelmiszer-ellátási válság megoldása. Több vezető funkcionáriust is felmentenek.

1981. november 27. A JKSZ KB ülésén megállapítják, hogy Koszovóban a nacionalista hullám megjelenését a hibás politika tette lehetővé. Akcióprogramot fogadnak el a

szocialista öngazgatás, a testvériség és a közélet, valamint a gazdaság fejlesztése érdekében. A plénumon Albániát beavatkozással vádolják meg.

1981. november 27–28. A román Nagy Nemzetgyűlés jóváhagyja a megyék élelmiszer-önellátásáról rendelkező programot, továbbá a fegyverkezés korlátozására szólítja fel Európa, Kanada és az USA népeit és kormányait. A törvényhozás elfogad egy törvényt is, amely arra kötelezi az állami vezetőket, szakértőket és aktivistákat, hogy tevékenységük helyén lakjanak.

1981. december 2–3. Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter Romániába látogat.

1981. december 10. Ünnepeles keretek között átadják Nobel-díjakat. Elias Canetti (1905–1994), egy bulgáriai születésű szefárd zsidó író nyeri el az irodalmi Nobel-díjat.

1981. december 18. Mehmet Shehu albán miniszterelnök ismeretlen körülmények között öngyilkosságot követ el. Előző nap a Politikai Bizottság ülésén a külpolitikai kérdésekben magára maradó politikust (ellenezte Albánia teljes izolációját) súlyos vádak érték családjával kapcsolatban.

1981. december 18–19. Nicolae Ceaușescu román pártvezető a Szocializmus Győzelme Érdemrenddel tünteti ki Moszkvában Leonyid Iljics Brezsnyevet a szovjet pártfőtitkár 75. születésnapja alkalmából.

1981. december 24–25. A Szerb KSZ KB ülésén elvetik azokat az alkotmánymódosító javaslatokat, amelyek szélesebb jogkört biztosítanak az autonóm tartományoknak és gyengítenék a köztársasági kontrollt. Döntenek a biztonsági erők megerősítéséről Koszovóban.

1981. december 29. Elena Ceaușescu akademikust, Románia első miniszterelnök-helyettesét, a Nemzeti Tudomány- és Technológiaügyi Tanács elnökét a Tudomány és Béke Emberei Román Nemzeti Bizottságának alakuló ülésén az új szervezet és a végrehajtó bizottság elnökévé választják.

1982. január 14. Adil Çarçanit választják Albánia miniszterelnökévé, egyúttal pedig átalakítják a kormányt.

1982. január Az egész bolgár gazdaságban hatályba lép az új gazdasági mechanizmus. A cél a tudományos-technikai forradalom és a tervezés decentralizálása, a termékek minőségének és külpiaci versenyképességének javítása.

1982. február 3. **Bulgária árucseré- és tudományos-műszaki együttműködési egyezményt köt Lengyelországgal.**

1982. február 12–13. Alexander Haig amerikai külügyminiszter Romániába látogat.

1982. február 15. Rajnai Sándor bukaresti magyar nagykövet rejtjeltáviratában arról értesíti a magyar hatóságokat, hogy a jövőben – központi utasítás alapján – korlátozni fogják a Magyarországgal történő kapcsolattartás lehetőségeit. A szerkesztőségek Magyarországgal kapcsolatos anyagot csak akkor közölhetnek, ha erre utasítást kapnak, a tömegtájékoztatásban dolgozók pedig sem hivatalos, sem magánjellegű látogatásra nem utazhatnak a szomszédos országba.

1982. február 21. Miután Bukarest az év elején az ország pénzügyi válsága miatt adósságátütemezést kért a nyugati államoktól, az USA – a Románia hitelképességével kapcsolatos kételyek miatt – elutasítja az újabb román hitelkérelmet, majd júniusban ismét engedélyezi annak folyósítását egy újabb, a korábbinál még drasztikusabb megszorító csomag elfogadása fejében.

1982. február 22. **A BKP KB Politikai Irodája korlátozó intézkedéseket hoz a bulgáriai törökökkel szemben: nem engedik őket megtelepedni és dolgozni Burgasz, Jambol, Haszkovo és Kardzsali megye bizonyos településein. A cél a török migráció kiváltása, az etnikai tömbök fellazítása.**

1982. február 24. Az Albán Munkapárt PB államosítja a magánkézben lévő állatállományt.

1982. február 26. A Szerb KSZ VIII. kongresszusán az egyik legfontosabb téma a koszovói szerbek elvándorlásának megakadályozása.

1982. március 19. Az 1981-ben hatalomra került baloldali kormányzat egy memorandumot nyújt be az európai Miniszterek Tanácsához és a Bizottsághoz a görög csatlakozási egyezmény egyes pontjainak újratárgyalása érdekében. Bizonyos igények végül bekerülnek az 1985-ben elfogadott Integrált Mediterrán Programokba.

1982. március 23. **Átnevezik az 1944 novemberétől működő Szláv Bizottságot a Külföldön Élő Bolgárok Bizottságává. Célja a határon túli bolgárok közötti hazafias tevékenység.**

1982. március 31. Az RKP KB plenáris ülésén a növekvő romániai energiahiány a téma. Több intézkedést terveznek bevezetni a válság megoldására (például a szénhidrogének használatának kizárása vagy új bányák nyitása révén), ám a fő okot – a nagy energiafogyasztó és gazdaságtalanul működő vállalatokat – nem szüntetik meg.

1982. április 3. Az albánok nagy demonstrációt tartanak a koszovói Uroševacon (albánul Ferizaj). A hatóságok 133 főt letartóztatnak.

1982. április 5–8. Törökország elnöke, Kenan Evren tábornok Romániába látogat.

1982. április 9. Románia csatlakozik a Genfben 1980-ban elfogadott fegyverzet-korlátozási egyezményhez. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülésén az export növeléséről és az újabb hitelekkel való lemondásról határoznak. A kivitelnek kell biztosítania az ipari beruházásokhoz (például az atomerőmű megépítéséhez) szükséges devizát, ám az export prioritásként való meghatározása (kényszerexport) további ellátási problémákhoz és a lakosság életszínvonalának fokozatos csökkenéséhez vezet.

1982. április 13–21. Nicolae Ceaușescu és felesége Kínába és Észak-Koreába utaznak, ahol állami és pártvezetőkkel tárgyalnak, és több gazdasági és műszaki együttműködési megállapodást kötnek.

1982. május 4–7. A román elnöki pár Görögországba látogat, ahol találkoznak Konsztantinosz Karamanlisz elnökkel és Andreasz Papandreu kormányfővel, és aláírnak egy román–görög gazdasági és műszaki fejlesztési programot.

1982. május 16. Jugoszláviában hivatalba lép az első női miniszterelnök, Milka Planinc kormánya (1986. május 15-ig).

1982. május 21. Az RKP KB masszív kádercserével reagál a romló gazdasági helyzetre. Leváltják Ilie Verdeț miniszterelnököt és több gazdasági miniszterét, beleértve Fazekas János belkereskedelmi minisztert is. A Nagy Nemzetgyűlés Constantin Dăscălescut választja a kormány élére.

1982. május 28. Törökország kétségbe vonja Görögország égei-tengeri légtérhatárát a már említett 6 és 10 mérföld között. Ezzel a görög–török kapcsolatok újra mélypontra kerülnek.

1982. május 29. Az Albán Munkapárt Politikai Bizottsága a hivatali struktúra és a pártapparátus átalakításáról határoz. Megkezdődik a leszámolás Mehmet Shehu

híveivel. Szeptember 24-én az Albán Munkapárt KB plénuma a Shehu-üggyel foglalkozik, november 10-én pedig Enver Hodzsa beszédében ügynöknek nevezi Shehut.

1982. június 1. Todor Zsivkov bolgár államfő és Richard Nixon volt amerikai elnök „négy szemközt” találkoznak Evkszinogradban (amerikai elnök ez alkalommal látogat először Bulgáriába).

1982. június 3. Harminchat romániai magyar vezető értelmiségi beadvánnyal fordul Nicolae Ceaușescu pártvezetőhöz és államfőhöz egy áprilisban megjelent, a romániai magyarságot súlyosan sértő könyv – Ion Lăncrăjan *Cuvînt despre Transilvania (Szónoklat Erdélyről)* című munkája – miatt.

1982. június 7–11. Bukarestben román, jugoszláv, bolgár, görög és török tárgyalásokra kerül sor egy balkáni energia- és energetikai együttműködésről.

1982. június 22. és 30. A román kormányzat új megszorító intézkedésekről dönt. Drasztikusan csökkentik az olajtermékek fogyasztását, egyidejűleg pedig fokozzák a földgázkitermelést és az ez irányú kutatásokat. Takarékosági intézkedéseket vezetnek be a közvilágításban és a fűtésben is.

1982. június 24–25. Bukarestben megrendezik a Szocialista Kultúra és Politikai Nevelés II. Kongresszusát. Elfogadják a „szocialista tudatú új ember” megteremtésének programját.

1982. június 26–29. A JKSZ XII. kongresszusa megállapítja, hogy a jugoszláviai gazdasági fejlődés lelassult, és felülvizsgálják az 1981–1985-ös gazdasági tervet.

1982. június 29. Amerikai szenátorok levelet intéznek Nicolae Ceaușescu román elnökhöz, amelyben emberjogi kérdések miatt kétségeiket fejezik ki a legnagyobb kedvezmény elvének megújításával kapcsolatban.

1982. július 14. Romániában közzéteszik a lakosság „tudományos táplálkozási programját” (az emberek racionális táplálkozása kalóriákra és fehérjearányra lebontva).

1982. július 19–21. Az ENSZ főtitkára, Javier Pérez de Cuéllar Romániába látogat. Szeptember 29-én Románia újabb javaslatokat terjeszt az ENSZ elé, többek közt a konfliktusok békés megoldásának szükségességéről és a fegyverkezés korlátozásáról.

1982. augusztus 19. *Görögországban háromnapos parlamenti vitát követően elfogadják az 1285/1982. számú törvényt, amely a nemzeti történelem részévé teszi a második világháború ideje alatti baloldali nemzeti ellenállási mozgalmat. Az állam elismeri az EAM szerepét az ellenállásban.*

1982. szeptember 8. *Athénban Karamanlisz köztársasági elnök jelenlétében felavatják az 1980–1982-ben épült Olimpiai Stadiont, melyet Szpirosz Luisz olimpiai bajnokról neveznek el (Luisz 1896-ban, az első olimpián a maratoni futásban győzött). Itt tartják az 1982-es atlétikai Európa-bajnokságot (szeptember 6–12.), majd 2004-ben az olimpia egyik fő stadionja lesz.*

1982. szeptember 20. *Életbe lép a háborús veteránok helyzetét rendező törvény. Elismeri a második világháború idején a megszállók elleni nemzeti ellenállásban részt vevők nyugdíjjogosultságát. Mind a két ellenállási mozgalom tagjaira vonatkozik a törvény (a baloldali EAM, ELASZ tagjaira is).*

1982. szeptember 24. *A JKSZ KB 12 pontból álló gazdasági tervet fogad el, amelynek lényege: fokozni kell a konvertibilis valutával fizető piacra történő termelést, és csökkenteni kell a fogyasztást.*

1982. október 22. *Romániában törvényerejű rendeletet bocsátanak ki, amely szerint a kitelepülők kötelesek konvertibilis valutában „visszatéríteni” az iskoláztatásukra, orvosi ellátásukra és üdültetésükre fordított állami költségeket. Mivel az intézkedés elsősorban az NSZK-ba kivándorolni szándékozó erdélyi németeket érinti, a rendelet feszültséget okoz a nyugatnémet–román kapcsolatokban, de befolyásolja a román–amerikai viszonyt is: 1983-ban az amerikai kormányzat erre hivatkozva kezdeményezi a legnagyobb kedvezmény elvének visszavonását Bukaresttől, ám 1984. május 31-én Ronald Reagan amerikai elnök még egy évvel meghosszabbítja azt.*

1982. november 6. *Romániában megkezdődnek a házkutatások, letartóztatások, őrizetbe vételek a nagyváradi *Ellenpontok* nevű magyar nyelvű szamizdat megjelenése után, elsősorban Nagyváradon, Kolozsváron, Marosvásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön.*

1982. november 10. *Meghal Leonyid Iljics Brezsnyev, a Szovjet Kommunista Párt KB főtitkára (1964–1982), a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke (1977–1982). Főtitkárságának idejéhez kapcsolódik a Brezsnyev-doktrína kialakítása és alkalmazása. Gazdasági-társadalmi tekintetben az utolsó évtizedet a pangás (zasztoj) időszakaként értékelik. November 12-én az SZKP KB rendkívüli ülésén Jurij*

Vlagyimorovics Andropovot választják az SZKP KB főtitkárává (haláláig, 1984. február 9-ig tölti be tisztségét).

1982. november 14. Parlamenti választásokat tartanak Albániában. A részvételi arány 100%-os, a Népfront jelöltjei kapják a szavazatok 99,99%-át.

1982. november 19. Bulgária kulturális, oktatási, tudományos és műszaki együttműködési szerződést köt az USA-val 1983–1984-re vonatkozóan.

1982. november 25. Az olasz hatóságok Rómában letartóztatják Szergej Antonovot, a Balkan bolgár légitársaság tisztviselőjét. Antonovot azzal vádolják, hogy szerepet vállalt a II. János Pál pápa elleni merényletben. Két nap múlva a Bolgár Távirati Iroda közleménye „Bulgária elleni provokációnak” minősíti a tisztviselő letartóztatását.

1982. december 21–22. A Szovjetunió létrejöttének 60. évfordulója alkalmából Moszkvában megrendezett ünnepen Nicolae Ceaușescu találkozik Jurij Andropovval, az SZKP új főtitkárával.

1982. december 28. Görögországban törvényt fogadnak el a görög származásúak szabad hazatéréséről és állampolgárságuk visszakapásáról. A törvényben általános amnesztiát hirdetnek az 1945–1949-ben politikai okokból emigrációba kényszerült baloldali személyek vagy leszármazottaik számára, lehetővé téve a visszatérést Görögországba (ugyanakkor a törvény nem vonatkozik a szláv/macedón anyanyelvűekre, akik a menekültek 35–40%-át tették ki). A hazatérők között a legismertebb Markosz Vafiadis, a Görög Demokratikus Hadsereg parancsnoka, aki 77 éves korában, 1983. március 25-én tér vissza a Szovjetunióból. (Fontos volt a törvényi elismerés mellett a beilleszkedéshez szükséges anyagi háttér biztosítása is. Magyarország esetében 1984-ben írják alá a magyar–görög társadalombiztosítási egyezményt, amely rendezi a hazatérő görög emigránsok nyugdíjügyét.)

1982 vége Bulgáriában megjelenik Zselju Zselev filozófus *Fasizmus* című műve. A könyvet azonnal elkobozzák a könyvesboltokból, mivel a német nemzetiszocialista állam leírása a szocialista államra emlékeztet.

1982 során A görög oktatási minisztérium rendelete visszahívja a macedón tagköztársasági egyetemekről a görögországi hallgatókat, mivel nem ismerik el a macedón nyelven szerzett diplomákat.

1983. január 15–19. Az IMF és a jugoszláv kormány képviselői Svájcban megállapodnak egy 600 millió dolláros hitel folyósításáról, valamint egy három hónapos visszafizetési haladékról (a már meglévő hitelekre).

1983. január 21–24. Moammer Kadhafi líbiai diktátor hivatalos látogatást tesz Romániában, ahol aláírják a két ország közötti barátsági és együttműködési szerződést.

1983. január 23. New Yorkban az Amerikai Magyar Szövetség, az Erdélyi Világszövetség és a Romániai Emberi Jogokért Bizottság (Committee for Human Rights in Romania, CHRR) szervezésében tüntetést tartanak a Román Népköztársaság állandó ENSZ-képviselőtének épülete előtt. A több ezres tömeg a bukaresti kormány kisebbségellenes politikája ellen tiltakozik.

1983. január 24. Görögországban a parlament elfogadja az úgynevezett családi törvényt, amelynek értelmében bevezetik a polgári házasságkötést. Egészen idáig csak az egyházi házasságkötést ismerték el törvényesnek, és nem lehetett az ortodoxoknak más vallásúval házasságra lépni. Az óriási tiltakozás hatására a PASZOK-kormányzat kompromisszumot köt, és az egyházi házasságkötést is törvényesnek ismeri el.

1983. február 8–9. A KGST-országok kommunista és munkáspártjainak KB-titkárai a gazdasági, tudományos és műszaki együttműködésről tanácskoznak Moszkvában.

1983. március 15. Hatalmas béketüntetést tartanak Athénban, többek között a görögországi amerikai/NATO katonai bázisok felszámolását is követelik. (Egy éve tartanak már a tárgyalások az amerikai–görög védelmi szerződésről.)

1983. március 21–25. Nyikolaj Tyihonov szovjet miniszterelnök Belgrádba látogat, ahol a legmagasabb szintű jugoszláv állami és pártvezetők fogadják. A titói és brezsnyevi időszak utáni első magas szintű tárgyalás idején mindkét fél igyekszik jóindulatot mutatni, megfelelő kapcsolatot kialakítani. A közös közleményben az ideológiai különbségeket nem említik. Hosszú távú, 1990-ig szóló gazdasági és kulturális együttműködésről tárgyalnak. Emellett megállapodnak a szovjet olajszállítások 20%-os növeléséről.

1983. március 28. Miután az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága 1982 novemberében megvizsgálta, a román államtanács elfogadja a Duna-delta fejlesztésének tervét. A program veszélybe sodorja a régió egyedülálló természeti értékeit. Az államtanács elfogadja a sokszorosító készülékekről és írógépekről szóló rendeletet is, amely a „közrendet és az állam biztonságát” fenyegető személyek

befolyásának korlátozására irányul (vagyis arra, hogy megakadályozza illegális írások és szamizdatok készítését).

1983. március 30. **Bulgáriában jóváhagyják a népszavazásról szóló törvényt.**

1983. április 13. Ştefan Andrei román és Hans-Dietrich Genscher nyugatnémet külügyminiszter és alkancellár az NSZK-ban tárgyal. Genscher május 31. – június 1-jén viszonzozza Bukarestben a látogatást, amikor megújítják a román–német gazdasági és műszaki együttműködési szerződést. Augusztusban Genscher ismét Romániába látogat.

1983. április 20–22. Claude Cheysson francia külügyminiszter Bukarestbe látogat, ahol találkozik román kollégájával, Ştefan Andrei-jel. A román kívánságok ellenére sem állapodnak meg államfői találkozóban. A román tárgyalók viszont nem fogadják el, hogy a francia atomtőerőt ne számítsák be a nyugati atomfegyverek közé, és elutasítják az emberi jogok megsértésére vonatkozó felvetéseket is.

1983. május 5–10. Hu Jaobang, a Kínai Kommunista Párt KB főtitkára Romániába látogat.

1983. május 13. Az ENSZ Közgyűlése elfogadja a 37/253. számú határozatot, amely a Ciprust megszálló erők azonnali kivonására szólít fel, valamint üdvözöli a teljes demilitarizálásra vonatkozó ciprusi görög javaslatot. A határozat a ciprusi görögök szempontjából újabb nemzetközi sikert jelent, a ciprusi török azonban novemberben független köztársaságuk kikiáltásával reagálnak.

1983. május 16–18. Ştefan Andrei román külügyminiszter az USA-ba látogat, és amerikai kollégájával George Shultz-cal tárgyal, majd fogadja George Bush alelnök is.

1983. május 20–23. Nicolae Ceauşescu és felesége Törökországba látogat, ahol megbeszéléseket folytat Kenan Evren török elnökkel. Elena Ceauşescut az Ankarai Közép-Keleti Műszaki Egyetem tiszteletbeli doktorává avatják.

1983. május 25–27. **Megrendezik a Bolgár Kultúra IV. Kongresszusát, amelyen elfogadják a békéről és a nemzetközi kulturális együttműködésről szóló deklarációt.**

1983. június 14–16. Todor Zsivkov bolgár államfő Magyarországra látogat. A két fél aláírja „a Bolgár Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság közötti gazdasági, tudományos-műszaki együttműködés és szocialista integráció távlati fejlődésének alapelveire” vonatkozó dokumentumot.

1983. június 21–23. Todor Zsivkov bolgár államfő hivatalos látogatást tesz az NDK-ban, ahol gazdasági-kulturális-tudományos együttműködési megállapodást ír alá.

1983. június 28–29. A jugoszláv szövetségi parlament hosszú távú gazdasági stabilizációs reformtervet fogad el, amelyben kilátásba helyeznek számos, a piaci körülményeket figyelembe vevő reformot.

1983. június 29. – július 11. A román Nagy Nemzetgyűlés elfogadja többek közt a fizetések és jövedelmek elveit szabályozó törvényt. A fizetést a terv teljesítéséhez kötik, aminek következtében általában csökkennek a bérek. A folyamatosan romló gazdasági helyzetben egyre több ilyen jellegű rendelkezéssel próbálják „serkenteni” a termelékenységet. Elfogadnak egy, a mezőgazdasági termelés biztosítását szolgáló programot is („országos parancsnoksága” július 9-én alakul meg), ám az intézkedés nem sok eredménnyel jár.

1983. július 26. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülésén jóváhagyják a lakosság ideológiai és politikai nevelésére irányuló programot. Az intézkedés az ötvenes évek szellemiségét idézi (ideológiai szemináriumokon és konferenciákon való kötelező részvétel, a párt befolyásának és ellenőrző szerepének fokozása).

1983. augusztus 2–3. A romániai Mangalián széles körű ideológiai tanácskozást tart a kommunista pártvezetés Nicolae Ceaușescu irányításával. A tanácskozás többek közt a sztálinista szellemiségű, kisebbségellenes kultúrpolitikai irányzat megerősödését eredményezi, ami főként a rádió, a televízió, valamint a film- és színházművészet területén jelentkezik.

1983. augusztus 15–18. Jichak Rabin izraeli külügyminiszter Romániába látogat, ahol találkozik román kollégájával, Ștefan Andrei-jel.

1983. augusztus 20. Szarajevóban 11 muszlim vallású embert ítélik el államellenes tevékenység vádjával. Köztük van Alija Izetbegović, akinek *Iszlám deklaráció* című műve – a vád szerint – egy iszlám köztársaság képét vetíti előre.

Meghal Aleksandar Ranković volt jugoszláv alelnök (1963–1966), korábban belügyminiszter és a titkosszolgálatok vezetője (1944–1966). Augusztus 22-i belgrádi temetésén közel százezer ember gyűlik össze, mivel a közvélemény egy része úgy véli, hogy Ranković Koszovóban alkalmazott „keménykéz-politikájával” a szerb érdekeket védte.

1983. augusztus 22. Nicolae Ceaușescu román állam- és pártvezető azt javasolja a Szovjetunióknak és az USA-nak, hogy halasszák el a közepes hatótávolságú nukleáris rakéták európai telepítését, ne növeljék a katonai költségvetést és kezdjenek tárgyalásokat annak csökkentéséről. A román törvényhozás november 16-án felhívást tesz közzé az atomfegyverek korlátozására és a béke védelmére.

1983. szeptember 7–9. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet résztvevőinek külügyminiszterei Madridban tanácskoznak.

1983. szeptember 8. *Másfél éves tárgyalások után Athénban aláírják az öt évre szóló görög–amerikai védelmi szerződést. A dokumentum szerint az USA-t az a törekvés vezérli, hogy fenntartsa az egyensúlyt a katonai erőviszonyokban a régióban (ennek része Görög- és Törökország hasonló mértékű támogatása). Görögország katonai segélyben részesül (500 millió dollár 1983–1984-ben), fennmaradnak az amerikai bázisok (a szerződés részletesen felsorolja az amerikai létesítményeket és azok tevékenységét). A biztonsági záradék Görögországnak jogot ad az amerikai hadsereg tevékenységek felfüggesztésére, ha a nemzeti érdekek veszélybe kerülnek.*

1983. szeptember 18–19. George Bush amerikai alelnök Romániába látogat, ahol találkozik Nicolae Ceaușescu román államfővel.

1983. október 30. Romániában befejezik a Ceaușescu-rezsim egyik szimbolikus presztízsberuházásának számító, 64,2 kilométer hosszú Duna–Fekete-tenger-csatorna, valamint a cernavodäi és constantai kikötő építési munkálatait. A csatornát 1984. május 26-án avatják fel, nyártól pedig újabb csatornákat kezdenek el tervezni.

1983. november 15. A ciprusi törökök kikiáltják az Észak-Ciprusi Török Köztársaság függetlenségét. Három nappal később az ENSZ Biztonsági Tanács az 541. számú határozatában jogilag érvénytelennek nyilvánítja a függetlenségi nyilatkozatot. Az Észak-Ciprusi Török Köztársaságot csak Törökország ismeri el.

1983. november 29. Szófiában országos értekezletet tartanak a mezőgazdaság helyzetéről.

1983. november 29–30. Romániában közzéteszik az RKP KB november 14–15-i plenáris ülésén elfogadott két programot, amelyek célja a termelékenység növelése, a munkaszervezés tökéletesítése és a termékek minőségének javítása a következő évekre. A programokat a Nagy Nemzetgyűlés 1984. március 23–24-i ülése fogadja el.

1983. december 2. Szófiában országos értekezletet tartanak a könyvtárakról és egy egységes országos könyvtári rendszer létrehozásáról.

1983. december 2. Romániának sikerül megújítania az Európai Gazdasági Közösséggel 1980-ban aláírt megállapodást.

1983. december 9. A szocialista országok kommunista és munkáspártjainak központi bizottsági titkárai Moszkvában a nemzetközi helyzetről és ideológiai kérdésekről tanácskoznak.

1983. december 10. A romániai „dinasztikus kommunizmus” újabb példjaként Nicolae Ceaușescu államfő és pártvezető egyik fiát, Nicu Ceaușescut a Kommunista Ifjúsági Szövetség első titkárává választják.

1983. december 13–16. François Mitterand francia köztársasági elnök Belgrádba látogat. A tárgyalások során a jugoszláv fél az el nem kötelezettek szövetségesének nevezi Franciaországot, és további együttműködést javasol Párizssal a harmadik világ érdekében. A francia elnök megerősíti Jugoszlávia jelentőségét a francia külpolitika számára, és fontosnak nevezi egységének fennmaradását.

1983. december 15. A román törvényhozás elhatározza, hogy 1984-ben 25%-kal kell csökkenteni az ország külső adósságát. A felvett kölcsönök gyorsított visszafizetése tovább rontja a már évek óta gyengülő életszínvonalat.

1983. december 24. A jugoszláv szövetségi kormány az árak befagyasztásáról dönt.

1984. január 3. A BKP KB plénumán Todor Zsivkov államfő jelentést tesz a bolgár gazdaság helyzetéről, valamint a gazdaságirányítás tökéletesítéséről. Másnap a BKP KB határozata alapján szerkezeti és személyi változásokat hajtanak végre a kormányzatban.

1984. január 5–6. A szocialista országok fő pártlapjainak szerkesztői Szófiában gyűlnek össze a valódi szocializmus eredményeinek propagandájáról szóló tapasztalatcserére.

1984. január 16. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága jóváhagyja a romániai háztáji gazdaságok termelésének fejlesztési programját, amely a termények rögzített áron történő eladására kötelezi a gazdákat.

1984. január 23. Romániában államellenes összeesküvés vádjával bíróság elé állítják a „Mozgalom a Társadalmi Igazságosságért és Szabadságért” nevű ellenzéki csoportosulás tagjait. Az ellenzékieket többéves börtönbüntetésre ítélik, ám az augusztusi amnesztiával kiszabadulnak.

1984. január 30. – február 1. Andrej Gromiko külügyminiszter vezetésével szovjet küldöttség látogat Romániába.

1984. február 8–19. Szarajevóban téli olimpiai játékokat rendeznek.

1984. február 13–19. Athénban konferenciát tartanak a Balkán-félsziget atomfegyvermentes övezetté nyilvánításáról, az atomenergia békés felhasználásáról, a nukleáris szennyeződés kiküszöböléséről, valamint a műszaki együttműködésről. A részt vevő országok (Bulgária, Görögország, Jugoszlávia, Románia; Törökország mint megfigyelő vesz részt) már előzetesen kinyilvánítják óhajukat, hogy a Balkán atomfegyvermentes övezet legyen. Közös közleményt nem adnak ki, de megállapodnak a további tárgyalásokban. Az USA ellenzi, hogy a Balkán atomfegyvermentes övezet legyen, arra hivatkozva, hogy a Görög- és Törökországban lévő fegyverek biztosítják a stratégiai egyensúlyt a Varsói Szerződéssel szemben a Földközi-tenger keleti medencéjében.

1984. február 19–25. Albán kereskedelmi delegáció látogat Törökországba, ahol árucserre-forgalmi jegyzőkönyvet írnak alá.

1984. február 20. Nyikolaj Tyihonov szovjet miniszterelnök hivatalos athéni látogatása során hosszú távú programot írnak alá a gazdasági, ipari, tudományos és műszaki együttműködésről. A tárgyaló felek nyilatkozatot fogadnak el az együttműködésről.

1984. február 21. Andreasz Papandreu görög miniszterelnök az északnyugat-görögországi (dél-epiruszi) Janinában tartott beszédében kijelenti: Görögország nem tűri, hogy megsértsék a görögök jogait Albániában. Az Albán Munkapárt március 1-jén visszautasítja a vádakat.

1984. február 24. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága többek közt megtárgyalja a romániai demográfiai kérdést, tekintettel a tiltott terhesség-megszakításokra. Az erőltetett népességnövelési programot – a lakossági ellenállás dacára – szigorú intézkedésekkel (egészségügyi ellenőrzések, büntetések kilátásba helyezése stb.) próbálják megvalósítani a román hatóságok. Március 7-én, Nicolae

Ceaușescu részvételével, plenáris ülést tart a Legfelsőbb Egészségügyi Tanács, amely a terhességmegszakítás feltételeinek további szigorításáról határoz.

1984. március 1. Szófiában országos értekezletet tartanak az erőforrás-, energia- és üzemanyag-takarékosságról.

1984. március 7–8. Kádár János magyar pártvezető Belgrádba látogat, ahol találkozik a legmagasabb szintű párt- és állami vezetőkkel. Kádár személyesen is megismerkedik a Tito utáni korszak vezetőivel. A jugoszláv politikusokat a magyar gazdasági reform érdekli. Kádár kifejti: Magyarország érdeke, hogy szomszédságában Jugoszlávia erős, fejlődő, szocialista ország legyen. A közös közleményben megerősítik, hogy a jugoszláv–magyar baráti kapcsolatok a szuverenitás, a területi integritás, a függetlenség, az egyenrangúság, a be nem avatkozás elveinek tiszteletben tartásán, továbbá a szocialista fejlődés saját útjainak és a két ország nemzetközi helyzetében megnyilvánuló különbségek elfogadásán alapulnak. A nemzetiségek híd-szerepet töltenek be. Mindkét ország érdekelt az európai béke fenntartásában.

1984. március 17. A külföldi bankok hétéves haladékot adnak Jugoszláviának tartozásai kifizetésére.

1984. március 18–24. Bulgáriában, Romániában és Magyarországon közös hadgyakorlatot tartanak a Varsói Szerződés tagországai (Szojuz–84).

1984. március 20. A jugoszláv parlament elfogadja a Nemzetközi Valutaalap által támasztott feltételeket (az árak befagyasztása, a dinár leértékelése stb.), így lehetővé válik a jugoszláv adósság átütemezése (Jugoszlávia tartozása 20,5 milliárd USD).

1984. március A görög kormány döntését követően Komotini és Xanthi két török kisebbségi középiskolájában az addig törökül tanult tantárgyakból görög nyelven is érettségi vizsgát kell tenni. Ez drasztikusan lecsökkenti az itt tanulók létszámát. Míg az 1983–1984-es tanévben 532 tanuló jár a két török tanítási nyelvű iskolába, addig 1986-ban már csak 127. A rendelet azonban nem érinti a 241 kisebbségi általános iskolát, ahol mintegy 11 ezer diák tanul.

1984. április 20. Belgrádban, Milovan Đilas „szabad egyetemi” előadása előtt 28 embert letartóztatnak. Többek ellen perek kezdődnek, augusztus 6-án hat főt 5–15 év börtönbüntetésre ítélik.

1984. április 30. **II. János Pál pápa Todor Zsivkov bolgár államfőnek írt levelében kéri a helsinki egyezmény emberi szabadságjogokra vonatkozó pontjainak betartását.**

1984. május 7. A macedón belügyi titkárság (minisztérium) közli, hogy erősödik az ellenséges albán nacionalista tevékenység, 1983-ban három illegális csoportot lepleztek le és oszlattak fel.

1984. május 11. Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa elfogadja az 550. számú határozatot. Elítéli a Ciprusi Köztársaság Törökország által megszállt területeknek az elszakadásra irányuló tevékenységét. Felszólítja az ENSZ tagállamait, hogy ne ismerjék el az úgynevezett Észak-Ciprusi Török Köztársaságot.

1984. május 16. **Lázár György, a magyar minisztertanács elnöke hivatalos látogatást tesz Bulgáriában.**

1984. május 31. Milka Planinc jugoszláv miniszterelnök az USA-ba látogat. Ennek során az amerikai külügyminiszter Washington támogatásáról biztosítja a jugoszláv kormányt a szükséges gazdasági reform bevezetéséhez.

1984. június 4. Nicolae Ceaușescu román államfő és pártvezető a Szovjetunióba látogat, ahol megbeszéléseket folytat Konsztantyin Usztyinovics Csernyenkóval, az SZKP KB főtitkárával a KGST-vel kapcsolatban, egyúttal megkapja Az Októberi Forradalom-kitüntetést.

1984. június 12–13. Jugoszláviában a JKSZ KB ülészakán elfogadják, hogy a pártnak nagyobb befolyással kell bírnia a társadalomban. Ugyanakkor felerősödik a vita azzal kapcsolatban, hogy miként – konszenzussal vagy pedig többséggel – kell meghozni a párton belül a döntéseket.

1984. június 12–13. A KGST tagállamai Moszkvában tanácskoznak. Elfogadják a fejlődés fő elveire és a gazdasági és tudományos együttműködés elmélyítésére irányuló nyilatkozatot.

1984. június 17. *Európai parlamenti választásokat tartanak Görögországban. A 24 görög mandátumból a két nagy párt közül a PASZOK 10-et (41,5%-nyi szavazat), az Új Demokrácia 9-et (38%) szerez meg. A Kommunista Párt 3, a Belső Kommunista Párt 1, a jobboldali Nemzeti Politikai Unió (EPEN) 1 mandátumhoz jut.*

1984. június 19. A BKP KB Politikai Irodája határozatot hoz „a bulgáriai törököknek a szocializmushoz és a BKP politikájához való további közelítéséről”. Előírányozzák a vegyes házasságok ösztönzését, az iszlám korlátozását, a bulgáriai törököknek a helyi és a központi irányító szervezetekben való nagyobb részvételét, továbbá megtiltják új mecsetek építését, és a közterületeken kizárólagossá teszik a bolgár nyelv használatát.

1984. június 25. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és államfő leteszi a bukaresti új városközpont (a „Nép Háza” és „A Szocializmus Győzelme” sugárút) alapkövét. Az új kormányzati negyed építése és egyéb építkezések miatt egész városrészeket – közel harminc templomot és több ezer lakóházat – bontanak le. A munkálatokban körülbelül harmincezer munkás és építész vesz részt, rendszeresen sorkatonákat is dolgoztatnak a gigantikus építkezéseken. Bukarest belvárosának átépítése hatalmas összegeket emészt fel, miközben Románia egyre súlyosabb gazdasági nehézségekkel küszködik.

1984. június 29. A román Nagy Nemzetgyűlés elfogadja „a népesség tudományos táplálkozási programját”.

1984. július 28. – augusztus 12. A XXIII. nyári olimpiai játékok Los Angelesben. A Szovjetunió nyomására – válaszul arra, hogy az 1980-as moszkvai olimpiát a Szovjetunió afganisztáni bevonulása miatt (1979. december 26.) az Egyesült Államok és számos nyugati állam bojkottálta – a szocialista országok nagy része nem vesz részt az olimpián (a balkáni országok közül Bulgária). Politikai okokra hivatkozva Albánia sem küld sportolókat Los Angelesbe, de nem csatlakozik a szovjet bojkotthoz. A némiképp különutas külpolitikát folytató Románia, illetve Jugoszlávia (amely nem tagja a Varsói Szerződésnek) részt vesz az olimpián. Románia (20 arany-, 16 ezüst- és 17 bronzérem, az éremtáblán a második) és Jugoszlávia (7 arany-, 4 ezüst- és 7 bronzérem) a legjobb eredményét éri el az olimpiai szereplései során.

1984. augusztus 18–20. Franz-Josef Strauss bajor miniszterelnök látogatást tesz Albániában, ahol Manush Myftiu miniszterelnök-helyettes fogadja. Strauss egyike azon kevés nyugati vezetőknek, akik a Hodzsa-korszakban Albániába utaznak. A látogatás egyelőre nem eredményezi a második világháború óta fennálló vitás kérdések rendezését (például jóvátétel), valamint a két ország közötti diplomáciai közeledést, kapcsolatfelvételt.

1984. augusztus 27–29. Li Xiannian, Kína elnöke Romániába látogat, ahol kitüntetik a Román Szocialista Köztársaság Csillaga Érdemrenddel.

1984. augusztus 30. Bulgáriában bombamerényletekre kerül sor a plovdivi pályaudvaron és a várnai repülőtér parkolójában. A török terroristák által vállalt merényleteknek egy halálos áldozata és több mint negyven sérültje van.

1984. október 15–17. Nicolae Ceaușescu és felesége az NSZK-ba látogat. Tárgyalásokra kerül sor Helmut Kohl kancellárral és Richard von Weizsäcker elnökkel. Még az utazás előtt Romániában felszámolnak egy Ceaușescu-ellenes összeesküvést. Egy magas rangú katonatisztekiből álló csoport éppen a román elnöki pár németországi látogatására időzítette akcióját, ám a terveket elárulták, és a hatóságok még a németországi út előtt megakadályozták a hatalomátvételt. A szervezkedés vezetőit félreállítják.

1984. október 22. *Megkezdí háromnapos lengyelországi látogatását a görög miniszterelnök. Andreasz Papandreu az első nyugati vezető, aki a hadiállapot kihirdetése (1981) után Varsóba utazik. Papandreu kifejezi: Wojciech Jaruzelski patrióta, és attól, hogy a tábornok egyenruhát visel, a lengyelországi rendszer nem katonai rezsím. A közös közlemény szerint sok nemzetközi kérdésben hasonló a két állam álláspontja. Ugyanakkor a NATO és az Európai Közösség diplomatái jelzik: a görög miniszterelnök kijelentései ismét ellentmondanak az általános nyugati politikának, ahogyan ez 1981-ben is történt, amikor Görögország volt az egyetlen nyugat-európai ország, amely elutasította a lengyel katonai rezsím elleni szankciókat.*

1984. október 26. A jugoszláv parlament megszavazza, hogy Belgrád kérje az 1985–1988-ban esedékes hiteltörlesztés átütemezését.

1984. november 19–23. Bukarestben megtartják az RKP XIII. kongresszusát. A Központi Bizottság tagja marad Létay Lajos, Hajdu Győző, Koppándi Sándor és Fazekas Lajos, a Politikai Végrehajtó Bizottságnak pedig Szász József. Sütő András, Domokos Gézá és Fazekas Jánost nem jelölik a KB-ba. Ekkor hallható először a „magyar nemzetiségű román” kifejezés.

1984. november 26–28. *Konsztantinosz Karamanlisz görög államfő látogatást tesz Romániában.*

1984. november 27. Több tárgyalási forduló után Javier Pérez de Cuéllar ENSZ-főtitkár javaslatot nyújt be a ciprusi kérdés rendezésére. Ciprus független, szövetségen kívüli, föderális, két zónából álló köztársaság, amelyben mindkét közösség egyenlő politikai státusszal rendelkezne. A javaslat azt is tartalmazza, hogy a ciprusi török közösség az 1974 óta általa ellenőrzött terület mintegy 25%-át átengedi a ciprusi görög közösségnek.

A megállapodás aláírására 1985 januárjában New Yorkban került volna sor, a görögök végül nem támogatják, mert csak a török csapatok részleges, de nem teljes kivonását irányozza elő a tervezet. A ciprusi törökök úgy értelmezik, Kiprianu elutasítja a két zónából álló, szövetségi államot. 1985 áprilisában pedig Denктаş veti el az átdolgozott változatot, mert annak kidolgozásában a ciprusi törökök nem vettek részt.

1984. november 27. Jugoszláviában törvényt fogadnak el a külföldi befektetések lehetőségéről: a külföldi részesedés maximuma 49% lehet.

1984. december 1. Romániában takarékosági okokra hivatkozva megszüntetik a kisebbségek nyelvén sugárzott televízióadást. Megszüntetik adásaikat a vidéki rádióstúdiók is.

1984. december 3–6. Karolosz Papouliasz görög külügyminiszter Albániába látogat. Vendéglátóival a kétoldalú kapcsolatok fejlesztéséről tárgyalnak, többek között megállapodnak az albán–görög határ megnyitásáról. Görögország az egyik első nyugati állam, amely irányába Albánia hosszú évtizedek után nyit.

1984. december Bulgáriában erőszakos névváltoztatási kampány zajlik, amely során a bulgáriai törökök nevét bolgár nevekre cserélik. Az akció 1985 első hónapjaiban is folytatódik. A kampány hatására a növekvő feszültség és ellenállás miatt Kardzsaliban bevetik a belügyminisztérium alakulatait is, az összecsapások halálos áldozatokat is követelnek. 1984–1985-ben 800 ezer bulgáriai török nevét változtatják meg.

1984 vége A bolgár külső adósságállomány kétmilliárd dollár.

1984 Jugoszláviában a legmagasabb a munkanélküliek aránya Európában: 14% (több mint egymillió fő), segélyben azonban alig részesül valaki. A legkisebb arányú a munkanélküliség Szlovéniában (2,8%), a legnagyobb Koszovóban (28%).

1985. január eleje Jugoszláviában felszabadítják az árakat. Ezentúl csak az alapvető élelmiszerek, az energia, a postai és vasúti szolgáltatások árai maradnak állami ellenőrzés alatt.

1985. január 13. Romániában az RKP PB határozatot hoz az energiaforrások „racionális” fogyasztásáról. Kötelezővé teszik a vasárnapi munkát, megtiltják az éttermek és szórakozóhelyek este kilenc óra utáni nyitva tartását, felére csökkentik a közvilágítást. A tömbházlakásokban 14°C-ra korlátozzák a központi fűtést. Egyre gyakoribbak az áramkimaradások is. Az országot sújtó válság egyre nagyobb

mértékben nehezedik a lakosságra, miközben a gazdasági szerkezet változatlan marad (sőt újabb és újabb nehézipari egységeket helyeznek üzembe), a fogyasztás túlnyomó többségét is az ipari vállalatok pazarló energiafelhasználása teszi ki.

1985. január 15–16. Milka Planinc jugoszláv kormányfő Párizsban tárgyal, ahol kéri a jugoszláv államadósság átütetmezését és Franciaország támogatását a Jugoszlávia egységét fenyegető nacionalista mozgalmak ellen.

1985. január 18. Bulgáriában a BKP Politikai Irodája és Titkársága találkozik a megyei pártbizottságok első titkáraival. Georgi Atanaszov beszámol a bulgáriai törökök névváltoztatási kampányának eredményeiről: január 14-ig 310 ezer ember változtatott nevet Kardzsali, Haszkovo, Burgasz és Plovdiv megyékben. A *bolgár szocialista nemzet egységének és etnikai homogenitásának megerősítése* című iratot szétküldik a helyi pártvezetőknek, a dokumentumban először esik szó „újjáéledési folyamatról” és „névváltoztatásról”. A cél a bulgáriai törökök (akik e felfogás szerint az egykor az iszlámra áttért bolgárok leszármazottai) bolgár nemzeti öntudatának megerősítése. A BKP KB január 28-i értekezletén beszámolnak arról, hogy a névváltoztatási folyamat az egész országban befejeződött, a BKP KB február 12–13-i plenumán pedig „igazi népi mozgalomként” értékelik a folyamatot.

1985. február 11–14. *Andreasz Papandreu hivatalos látogatása a Szovjetunióban. Konzultációs jegyzőkönyvet írnak alá, valamint a Görögországba visszatérő görög politikai emigránsok nyugdíjára és szociális ellátására vonatkozó megállapodást.*

1985. február 13–14. Hans-Dietrich Genscher nyugatnémet alkancellár és külügyminiszter Romániába látogat.

1985. február 20–22. Simon Peresz izraeli miniszterelnök látogatást tesz Romániában.

1985. március 1. Romániában belügyminiszteri rendelet tiltja meg, hogy a családtagok egy időben utazzanak külföldre. Az USA fellépésének köszönhetően az intézkedést később visszavonják, illetve csak bizonyos esetekben alkalmazzák.

1985. március 9. Török terroristák este bombát robbantanak a Burgasz–Szófia vasút egyik járatán. Hét ember meghal (ebből kettő gyermek). Fél órával később bomba robban a közép-bulgáriai Szliven városában, a Szliven Szállóban, 23 ember megsebesül.

1985. március 10. *Alkotmányos válság alakul ki Görögországban. Papndreu váratlanul bejelenti: nem Konsztantinosz Karamanliszt, hanem Hrisztosz Szardzetakiszt támogatja a köztársasági elnöki poszton. Erre hivatali ideje lejárta előtt néhány nappal lemond Karamanlisz köztársasági elnök. (A miniszterelnök motivációja: a köztársasági elnök alkotmányos hatáskörét szűkíteni kívánja, a végrehajtó hatalmat a miniszterelnökre akarja ruházni.) A parlamenti szavazás első fordulójára március 17-én eredménytelenül zárul, Szardzetakiszt 178 szavazatot kap (180 szavazat szükséges). Csak a március 29-i harmadik szavazási fordulóban sikerül 180 szavazattal Szardzetakiszt öt évre megválasztani a PASZOK és a Kommunista Párt támogatásával. Március 30-i beiktatását a konzervatív ellenzéki képviselők bojkottálják.*

1985. március 28–29. *A romániai Nagy Nemzetgyűlés újra Nicolae Ceaușescut választja államfővé, továbbá megválasztják többek közt az államtanács tagjait és a minisztertanácsot is. A miniszterelnök Constantin Dăscălescu lesz.*

1985. április 11. *Albániában meghal Enver Hodzsa, az Albán Munkapárt első titkára. Április 13-án a KB Ramiz Aliát választja meg a párt élére.*

1985. április 18–20. *Újvidéken összeül a Jugoszláv Írószövetség IX. kongresszusa. Erőteljesen érződnek a nemzeti-politikai ellentétek. A kongresszuson az írók felvetik, hogy töröljék a jugoszláv büntető törvénykönyvből az ellenséges propaganda fogalmát.*

1985. április 26. *Varsóban Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK, Románia és a Szovjetunió vezetői húsz évvel meghosszabbítják az 1955-ben harminc évre kötött Varsói Szerződés érvényességét.*

1985. május 27. *Rómában elkezdődik a bolgár Szergej Antonov, Todor Ajev és Zseljo Vaszilev elleni per, akiket a pápa ellen 1981. május 13-án elkövetett merényletben való részvétellel vádolnak.*

1985. június 2. *Görögországban parlamenti választásokat tartanak, amelyeket ismét a PASZOK nyer meg 45,8%-kal, 161 képviselői helyet szerezve, amivel abszolút többséghez jut a 300 fős parlamentben. Az Új Demokrácia 40,8%-ot kap, és 126 helyet szerez. A Kommunista Párt 9,9%-kal 12 mandátumhoz, a Belső Kommunista Párt 1,8%-kal 1 mandátumhoz jut. Andreasz Papandreu marad a miniszterelnök.*

1985. június 11–13. *Kenan Evren török elnök látogatást tesz Romániában.*

1985. július 10. A Román Akadémia közgyűlése Nicolae Ceaușescut az akadémia rendes tagjává és tiszteletbeli elnökévé választja. Egy héttel később a bukaresti Román Történeti Múzeumban megnyílik a „Ceaușescu-korszak” eredményeit bemutató kiállítás. A két esemény a román állami és pártvezető személyi kultuszának újabb tipikus megnyilvánulása.

1985. július Az Amnesty International jelentést tesz az ENSZ Emberi Jogok Bizottságának, amelyben aggodalmát fejezi ki a bulgáriai törökök helyzetével kapcsolatban. A bolgár kormányzat intézkedései következtében 1985 közepén létrejön a Bulgáriai Török Nemzeti Felszabadító Mozgalom nevű illegális szervezet, amely az 1985 és 1987 között megalakult illegális török szervezetek közül a legnagyobb (körülbelül 100 taggal rendelkezik). Programját decemberben dolgozzák ki a Bolgár Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetében tudományos munkatársként dolgozó Medi Doganov (ma Ahmed Dogan) tevékeny részvételével.

1985. augusztus 6. Ohridban Metód halálának 1100. évfordulóján múzeum nyílik a szláv írásbeliséget bemutató állandó kiállítással.

1985. augusztus 29. Görögországban Konsztantinosz Micotakiszt választják az Új Demokrácia párt élére.

1985. szeptember 9. Jean-Michel Baylet francia külügyi államtitkár Tiranába utazik. 1946 óta az első eset, hogy francia kormánytag Albániában jár.

1985. szeptember 17. Albánia hosszú lejáratú kereskedelmi szerződést köt Jugoszláviával.

1985. szeptember 20. Bukarestben egy illegális alkotói kör, a Molnár Gusztáv vezette Limes megtartja első találkozóját. 1987. februári lebukásukig több vitát rendeznek a nemzettudat kérdéséről, a népi írók ideológiájáról, a transzilvanizmusról és a magyar kisebbség helyzetéről.

1985. október 7–15. Nicolae Ceaușescu és felsége Kínába és Észak-Koreába látogat.

1985. október 8. – november 9. Szófiában ülésezik az UNESCO 23. közgyűlése.

1985. október 17–18. Lubomír Štrougal csehszlovák miniszterelnök Romániába látogat. December 11–12-én Gustáv Husák elnök tesz látogatást Romániában.

1985. október 18. Romániában – az ellátási nehézségekre hivatkozva – katonai ellenőrzés alá helyezik az energiatermelést és a gazdasági kulcspozíciókat.

1985. október 24. Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár látogatást tesz Bulgáriában. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és államfő gazdasági segítséget kér a Szovjetuniótól, és megemlíti, hogy Bulgáriában már nem azt tekintik feladatnak, hogy az ország a Szovjetunió 16. tagköztársasága legyen, hanem hogy új viszonyokat teremtsenek. Gorbacsov azonban visszautasítja a bolgár kérést, nem azért mert „nem szeretnék, hanem mert nem tudunk” segíteni, ám az egymilliárd rubeles bolgár tartozás kifizetését 5 évvel meghosszabbítja. Zsivkov a NATO ötödik hadoszlopának nevezi a bulgáriai törökséget, és attól tart, hogy a bulgáriai törökök demográfiai mutatóik következtében 2000-re elérik az egymillió fős létszámot.

1985. november 5. Bulgáriában az 1981-ben meghalt Ljudmila Zsivkova elképzelései alapján megnyitják a Külföldi Szépművészet Nemzeti Galériáját.

1985. november 8. Az ENSZ Közgyűlése Románia kezdeményezésére felhívást intéz a konfliktusban álló országokhoz, hogy hagyjanak fel az erőszakkal, és ellentéteiket rendezzék békés úton, továbbá hogy ne avatkozzanak be egymás belügyeibe.

1985. november 15. Görögországban nyilvánosságra hozzák a stabilizációs programot, melynek keretében 15%-kal leértékelik a drachmát, adókat emelnek, bizonyos termékek árát szabályozzák. A fizetéseket új módszerrel, a feltételezett infláció mértéke szerint indexálják.

1985. november 26. Átadják a Shkodra–Titograd (ma Podgorica) vasútvonalat, amivel Albánia bekapcsolódik a nemzetközi vasúti hálózatba.

1985. december 12. Thesszaloniki ikonikus épületében, a Fehér Toronyban megnyitják a Bizánci Történeti Múzeumot.

1985. december 15–17. George Schultz amerikai külügyminiszter Bukarestbe (december 15-én), majd Belgrádba látogat. Bírálathoz részesíti a jugoszláv vezetést, mert az elutasítja olyan palesztin terroristák kiadatását, akik részt vettek az Achille Lauro nevű hajó eltérítésében (1985. október 7.).

1985. december 17–18. Moszkvában rendkívüli ülést tart a KGST, amelyen elfogadják egy 2000-ig tartó műszaki-tudományos fejlesztési programot.

1985. december 26. Romániában egy rendelet megszigorítja a terhesség-megszakítást. Abortuszjogot kizárólag a 42 év fölötti, illetve az öt vagy annál több gyermeket nevelő nők kapnak.

1985 Athén Európa kulturális fővárosa.

1986. január 5. A romániai Sepsiszentgyörgyön öngyilkosságot követ el Visky Árpád színész, akit 1983-ban koncepció perben öt év börtönre ítélték nacionalizmus vádjával.

1986. január 14–15. A JKSZ KB ülése a gazdasági-politikai nehézségek leküzdése érdekében átfogó változtatásokra készül. Első lépésként megtárgyalja *Az öngazgatás politikai rendszere működésének kritikai elemzése* című dokumentumot, amely részletesen elemzi a fennálló rendszer hiányosságait.

1986. január 15. A *Književne novine* című lapban kétezer koszovói szerb által aláírt felhívás jelenik meg. Első ízben tiltakoznak szervezeten és nyilvánosan a szerb értelmiségiek a szerbek koszovói helyzete miatt, elűzésük ellen.

1986. január 24–25. A Szerb KSZ KB Elnöksége kibővített ülésén hosszas vita után úgy határoz, hogy a más funkcióba kerülő Ivan Stambolić KB-elnök helyére – több jelölt közül – Slobodan Miloševićet jelöli.

1986. február 26. Slobodan Miloševićet az Szerb KSZ KB elnökévé választják. – E napon első ízben tiltakoznak koszovói szerbek Belgrádban (100 fő), hogy az albánok elűzik a szerbeket Koszovóból.

1986. március 6. A jugoszláv államelnökség és a JKSZ határozata megállapítja, hogy Koszovóban irredenta erők működnek, Albánia pedig a nagybán nacionalizmus szellemében beavatkozik a jugoszláviai belügyekbe.

1986. március 6. Alkotmánymódosításokat fogadnak el Görögországban. A köztársasági elnök hatáskörét jelentős mértékben korlátozzák (az 1974-es katonai uralom után kialakult tényleges gyakorlatnak megfelelően). A tisztán parlamentáris kormányzati rendszert mindegyik politikai erő támogatja.

1986. március 22. Baloldali csoportok az „amerikai imperializmus” elleni tiltakozás jegyében felrobbantják az 1963-ban felállított athéni Truman-szobrot. Több mint egy év múlva, 1987. augusztus 7-én állítják fel újra a restaurált szobrot.

1986. március 24. Bulgáriában leváltják Grisa Filipov miniszterelnököt, helyére Georgi Atanaszov kerül, és újabb kormányzati átszervezések történnek (például megszüntetik az energetika, a vegyipar, a gépipar, a kohászat minisztériumát, létrehozzák a földművelési és erdőügyi minisztériumot stb.).

1986. március 29. Pérez de Cuéllar ENSZ-főtitkár egy keretmegállapodás-tervezetet nyújt be a ciprusi görög, illetve török közösségnek. A tervezet ismételtlen egy független, szövetségen kívüli, két közösséget és két zónát magában foglaló ciprusi állam létrehozását irányozza elő. A ciprusi görögök azonban elégedetlenek a javaslatokkal, azzal érvelve, hogy nem foglalkozik a tervezet a török erők Ciprusról való kivonásának kérdésével, valamint a szigeten egyre növekvő számú török telepes hazatelepítésével. Ellenzik, hogy a javasolt államszerkezet konföderális jellegű. A megállapodásra irányuló további erőfeszítések kudarcba fulladnak. 1988-ban véglegesen elvetik.

1986. április 2. A koszovói hatóságok letartóztatják Kosta Bulatovićot, a koszovói szerbek vezetőjét. A helyi szerbek is szervezkedésbe fognak, és gyűlést hirdetnek a Pristinától 10 kilométerre lévő Rigómezőre (Kosovo polje). Ivan Stambolić, az Szerb KSZ Elnökségének elnöke április 6-án meglátogatja a szerbek elűzése ellen a Rigómezőn tiltakozó koszovói szerbeket. Másnap 550 szerb érkezik Belgrádba, ahol az államelnökség vezetőjével tárgyalnak.

1986. május 7. Labdarúgásban a Steaua București nyeri meg a Bajnokcsapatok Európa Kupáját (a barcelonai döntőben a döntetlenre, 0:0-ra végződő mérkőzés után büntetőpárbajban győz). A Steaua București az első kelet-európai csapat, amely elnyeri a trófeát. (A régióból csak a belgrádi Crvena zvezdának sikerül még ez, 1991-ben.)

1986. május 13. A BKP KB Politikai Irodája megtárgyalja a csernobili atomerőmű szerencsétlensége miatt kialakult helyzetet, de nem tájékoztatja a lakosságot, és óvintézkedéseket sem tesz. Ennek következtében a lakosságot nagyobb mértékben érinti a sugárzás, noha a radioaktív szennyezés kisebb, mint a szomszédos országokban.

1986. május 16. Jugoszláviában megválasztják az új szövetségi kormányt, vezetője Branko Mikulić. A kormány a gazdaság stabilizálását és a dinár értékének megőrzését tekinti legfőbb feladatának.

1986. május 16. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és államfő Moszkvába látogat, ahol találkozik Mihail Gorbacsovval, az SZKP főtitkárával. Aláírnak egy 2000-ig tartó, gazdasági és tudományos együttműködésről szóló programot.

1986. május 19–29. Franz-Josef Strauss bajor miniszterelnök újabb látogatást tesz Albániában. Fogadja az albán miniszterelnök, de gazdasági megállapodásra, diplomáciai kapcsolatfelvételre nem kerül sor.

1986. május 22. Pristinában börtönbüntetésre ítélik 27 albánt, az úgynevezett Koszovói Marxisták–Leninisták Szervezetének tagjait.

1986. június 11. Mariborban, a Jugoszláv Írószövetség kongresszusán heves vita bontakozik ki a szerb elnökjelölt megválasztása kapcsán. A rotációs rend szerint szerb nemzetiségűnek kellene betöltenie a tisztséget, ám a jelöltet a szlovén, horvát és koszovói írók szerb nacionalizmussal vádolják. Az elnöki tisztség betöltése sokáig nem oldódik meg.

1986. június 19. Georgi Atanaszov bolgár miniszterelnök új kormányt alakít, első helyettesei Andrej Lukanov és Sztojan Markov lesznek. A Politikai Iroda döntést hoz arról, hogy programot dolgoznak ki a csernobili típusú kozloduji atomerőmű biztonságának fokozásáról.

1986. június 25–28. Összeül a JKSZ XIII. kongresszusa, amelyen megállapítják, hogy egyre erősebbek a szocializmusellenes tendenciák. Többféle ellenzéki erő jelentkezik a politikában, a nacionalista erők szerint egyes nemzetek, nemzetiségek jogfosztott helyzetben vannak, és elvetik az osztályharcot. Az öngazgatással szemben állók is támadják a fennálló rendet. Úgy határoznak, hogy fel kell lépni a társadalmi és gazdasági dezintegráció ellen. Emellett megerősítik a szocialista öngazgatás elvét. A Központi Bizottságba való bekerüléshez első ízben meg kell szerezni a küldöttek kétharmadának támogatását.

1986. június 27. A romániai Nagy Nemzetgyűlés megszavazza az 1986–1990-es időszakra vonatkozó gazdasági-társadalmi fejlesztési tervet, amely továbbra is jelentős bővülést irányoz elő például az ipari termelésben.

1986. augusztus 30. A Richter-skála szerinti 6,5-ös erősségű földrengés sújtja a délkelet-romániai Vrancea megyét.

1986. szeptember 8. Jugoszlávia megállapodik hitelezőivel az adósságok visszafizetésének átütemezéséről. Az egyezséget decemberben írják alá.

1986. szeptember 11. *Andreasz Papandreu görög miniszterelnök és Todor Zsivkov bolgár pártfőtitkár barátsági, jó szomszédi és együttműködési szerződést ír alá.*

1986. szeptember 24. A jugoszláv sajtóban (*Večernje novosti*) is megjelenik a szerb tudósok által írt, a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia által jegyzett *Memorandum*. Az írás szerzői a gazdasági válságból indulnak ki. Véleményük szerint a decentralizáció dezintegrációhoz, az egységes piac megszűnéséhez vezetett. Emellett kifogásolják, hogy az 1974. évi alkotmány – a gyenge Szerbia, erős Jugoszlávia elvének szellemében – konföderalizálta az országot, a tagköztársaságok érdekeit a jugoszláv összérdekek elé helyezte. A szerbeken kívül a többi nemzet célja Jugoszlávián belül a föderáció gyengítése, a szeparatizmus. Az alkotmány nem biztosítja a szerbek integrációját Jugoszláviában, valamint nem ad megfelelő szerepet Szerbiának, de az autonóm tartományok fennállása miatt Szerbia saját államisága sincs megfelelően biztosítva. A *Memorandum* felsorolja a szerbek sérelmeit is (például a koszovói és horvátországi szerbek problémáit).

1986. október 7. Bulgária nem hivatalos tárgyalásokat kezd az Európai Gazdasági Közösséggel a társult tagjelölti státusról és a gazdasági segítségnyújtás feltételeiről.

1986. október 15–16. *Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter Romániába látogat.*

1986. október 22–28. A JKSZ KB Elnöksége és az államelnökség közös ülésén titkos dokumentumot fogadnak el *Információ a társadalom és a JKSZ eszmei-politikai állapotának alapvető jellegzetességeiről, valamint a polgári jobboldal és más szocialistaellenes erők előretöréséről* címmel. A dokumentumban elítélik az „osztályharcot tagadókat”, a „polgári restaurációra törőket”, valamint a „nacionalistákat”, „szeparatistákat” és egyéb civil mozgalmakat. „Szét kell zúzni az ilyen tevékenységet” – áll a dokumentumban.

1986. november 1. Súlyos ipari baleset következik be az északkelet-bulgáriai devnjai vegyi kombinát klórgyárában. A baleset következtében húszan meghalnak és tizennyolcan megsebesülnek.

1986. november 1–7. Az Albán Munkapárt IX. kongresszusa továbbra is kiáll az önerőre való támaszkodás politikája mellett.

1986. november 3–5. A KGST bukaresti értekezletén elfogadják a távfűtést szolgáló atomerőmű-építési programot (2000-ig). November 10–11-én Moszkvában újabb KGST-találkozóra kerül sor.

1986. november 9. A Román Ortodox Egyház szinódusa Teoctist Arăpașut, iași-i érsekét és Moldova és Suceava metropolitáját választja pátriárkává. Az új román egyházfőt november 16-án iktatják be.

1986. november 20. A Macedón KSZ KB ülés a megvitatják azokat a tényezőket, melyek a nemzetek közti ellenségeskedést előidézik Tetovóban és Gostivarban. Meghatározzák az erőszakos albán nacionalizmus letörésének módját és eszközeit.

1986. november 23. Szocialista országban első ízben tartott népszavazáson Románia népe egyhangú igennel (100%-os arányban!) „jóváhagyja” a katonai kiadások 5%-os csökkentését. A gondosan megszervezett népszavazás eredményét december 4-én az ENSZ Közgyűlésének hivatalos dokumentumaként terjesztik.

1986. december 2–15. Bukarestben a nemzetközi tiltakozások ellenére lebontják a 18. század első felében épült văcărești-i ortodox kolostort. A nyolcvanas évek második felében több mint harminc bukaresti templom és más egyházi épület esett Ceaușescu városfejlesztési terveinek áldozatául.

1986. december 19. *Török járőrök az Evrosz folyó mentén, Feresz város közelében görög területre lépnek. A kialakuló tűzpárbajban két görög és két török katona veszti életét. A törökök jelentései szerint viszont az incidens a határ török oldalán történt, és a görög katonák lépték át először a határt. Mindkét ország fokozza katonai készségét a térségben, de a konfliktus nem eszkalálódik.*

1986 A magyarországi statisztikák 9445 romániai bevándorlót tartanak nyilván, akik részben illegálisan (a „zöldhatáron” át), igaz, érvényes útlevelel érkeztek az országba, de megtagadták a visszatérést Romániába.

1987. január 21. A jugoszláv államelnökség vitára bocsátja az alkotmánytervezetet. Az elnökség alkotmánymódosító javaslata február elején jelenik meg a sajtóban. A javaslatot a bosznia-hercegovinai és a montenegrói parlament támogatja, a szerbiai a központi szervek hatáskörének kiterjesztését szeretné, a szlovéniai viszont ellenzi a szövetség jogkörének bővítését.

1987. február 1. Az albániai parlamenti választásokon 100%-os részvételi arány mellett a szavazatok 100%-át a Népfront jelöltjei kapják.

1987. február 7. Romániában rendeletileg korlátozzák az energiafelhasználást. A rendelet megszegőit súlyos börtönbüntetésre ítélik. Az áramfelhasználás korlátozása és a kollégiumokban uralkodó rossz állapotok február 16-án tüntetésre készítetik a diákokat a kelet-romániai Iași-ban. November 11-én újabb rendeletet bocsátanak ki az energiafogyasztás „érszserűsítéséről”.

1987. február 26. Jugoszláviában inflációellenes lépésként bérfagyasztást rendel el a kormány, majd március 20-án csökkenti az élelmiszerárakat.

1987. március 13. Romániában megjelenik Mircea Mușat és Florin Constantiniu *Tudatos történelemhamisítás a Magyar Tudományos Akadémia égisze alatt* című pamfletje. A szöveget közreadják a nyugati sajtóban (többek között a londoni *The Timesban*) is. A következő hónapban is folytatódik aháromkötetes *Erdély története* című történelmi szintézis megjelenése miatt a Magyar Tudományos Akadémia elleni román kampány.

1987. március 16. A szlovén írók vitát rendeznek Ljubljanában az alkotmány-módosítási javaslatról. A javaslatokat centralizálónak tartják.

1987. március 26. *Sismik-incidens. Görög–török, majdnem harci cselekményekig fajuló vita kezdődik az Égei-tengerben lévő szénhidrogén-lelőhelyek feletti jogokat illetően. A törökök elindítanak egy szeizmikus rezgéshullámokkal a tengerfenéket kutató hajót (Sismik I), amely a görög kontinentális talapzaton is kutatásokat szándékozik végezni. Ugyanezen a napon, március 26-án a török kormány kijelenti, hogy Ankara a török felségvizeken kívüli területre is ad ki kutatási engedélyeket kőolajvállalatoknak, és ha a kutatóhajókat görög hadihajók zavarják meg, az azonnali török válaszlépéseket von maga után. Papandreu miniszterelnök elrendeli a török hajó elsüllyesztését, ha görög vizekre ér. (Előzmény: 1973-ban Thaszosz szigeténél olajat fedeztek fel. Görögország igényt tart az összes égei-tengeri szigete alatt húzódó kontinentális talapzat ásványkincsjegaira. Törökország azt javasolja, hogy a kontinentális talapzatot tárgyalások útján osszák fel.)*

1987. március Megjelenik a *Nova Revija* folyóirat *Adalékok a szlovén nemzeti programhoz* nevet viselő különszáma, amely 16 tanulmányt tartalmaz. A tanulmányok a szlovének helyzetét, valamint a szlovén államiság szükségességét elemzik.

1987. április 14. Törökország benyújtja hivatalos csatlakozási kérelmét az Európai Gazdasági Közösséghez.

1987. április 24. Slobodan Milošević, a Szerb KSZ elnöke egy rigómezei (Kosovo polje) nagygyűlésen a támogatásáról biztosítja az albán elnyomásra panaszkodó helyi szerbeket.

1987. április 24. *A November 17. csoport merényletet követ el amerikai katonai személyzetet szállító buszok ellen Athén közelében. 16 amerikai (közülük négy civil) és két görög (a buszsofőr és egy civil gépkocsivezető a közelben) megsebesül.*

1987. május 7. Románia megkezdi a kőolaj kitermelését a Fekete-tenger román szakaszán.

1987. május 15. A Szerb Írószövetség szervezésében megkezdődik a *Koszovóról Koszovóért* című ellenzéki előadássorozat, amelynek alapvető mondandója, hogy Koszovó a szerb nemzet életbe vágóan fontos kérdése, amit csak az 1974. évi alkotmány módosításával lehet megoldani. Az esti előadások május 23-ig tartanak.

1987. május 25–27. Mihail Gorbacsov hivatalos látogatást tesz Romániában. A román és a szovjet politikusok közötti légkört a bizalmatlanság jellemzi, a szovjet pártfőtitkár és Nicolae Ceaușescu találkozásán egyre nyilvánvalóbbá válnak a reformer szovjet és a dogmatikus román vezető közötti nézetkülönbségek. A román vezetés visszautasítja a szovjet főtitkár felhívását a reformok (*peresztrojka*) beindítására. Látogatása során Gorbacsov találkozik Király Károly (kegyvesztett) romániai magyar kommunista politikussal is, aki a Nyugatra kijuttatott írásaival felhívta a külföldi közvélemény figyelmét a magyar kisebbség helyzetére.

1987. június 2. Az Amerikai Egyesült Államok ismét megadja Romániának a legnagyobb kedvezményt, noha a Kongresszus részéről egyre erősebb nyomás nehezedik Ronald Reagan elnökre, hogy az emberi jogok megsértése miatt az USA alkalmazzon retorziókat a Ceaușescu-rendszerrel szemben.

1987. június 3–14. *A Pireuszban megrendezett kosárlabda Európa-bajnokságon a bajnoki címet a görög nemzeti válogatott szerzi meg Nikosz Gallisz vezérletével.*

1987. június 19. A Jugoszláv Írószövetség varasdi (Varaždin) gyűlésén nem választanak elnököt. Az egyes köztársaságok képviselői nem támogatják a szerbek jelöltjét, Miodrag Bulatovićot. (A bevett rotációs szokásrend alapján a jelölés joga a Szerb Írószövetséget

illette meg.) A nemzeti ellentétek következtében a Jugoszláv Írószövetség működése megszűnéssel fenyeget.

1987. július 6. A bilaterális kapcsolatok javulásának jeleként Szófia részéről hivatalosan is megszüntetik a Deutsche Welle rádióadó bolgár nyelvű adásainak zavarását.

1987. július 14. Bulgáriában törvényerejű rendelet ösztönzi a gazdasági kezdeményezéseket (vállalkozásokat) és a vámszabad területek létrehozását.

1987. július 26–27. A JKSZ KB ülése után kiadott állásfoglalás szerint Jugoszlávia legnagyobb problémáját az albán nacionalizmus jelenti.

1987. július 28–29. A BKP KB plénumán Todor Zsivkov pártvezető és államfő az úgynevezett júliusi koncepcióról beszél, amely szerint radikális reformokat és liberalizációt hajtanak végre Bulgáriában, progresszívebbet a Szovjetunióban végbemenő „peresztrojkánál”. Az elképzelés szerint az állami tulajdonú gyárak a munkások tulajdonába kerülnének, lehetővé tennék a szabad vállalkozást, megszüntetnék az ünnepélyes felvonulásokat.

1987. július 29. A román államtanács rendelete alapján megpróbálják érdekeltté tenni a dolgozókat a termelésben. A cél az export növelése.

1987. június–augusztus Macedóniában erősödik az albán lakosság ellenállása az építési törvénnyel szemben, mivel a rendelkezés értelmében a nem megfelelő magasságú kerítések és építményeket le kell bontani. Több helyen rendőri intézkedéssel végződő incidensekre kerül sor a hivatali emberek és a lakosság között. A kumanovói albánok a szövetségi gyűlésnél tiltakoznak, azt állítva, hogy a kerítések szabályozása az albánellenes politika megnyilvánulása.

1987. augusztus 10. A November 17. csoport az Athéntól délre fekvő Vula tengerpart közelében egy távirányítású autóbombával merényletet követ el amerikai katonák ellen. 11 amerikai (közte egy civil nő) és a görög buszvezető megsebesül.

1987. augusztus 13. Bulgáriában letartóztatják az 1984–1985 közötti merénylet-sorozatért felelős törököket. **1988. április 25-én** halálra ítélik, majd kivégzik őket.

1987. augusztus 17–20. Jicak Samir izraeli miniszterelnök Romániába látogat.

1987. augusztus 19. Bulgáriában az úgynevezett júliusi koncepció szellemében megszüntetik a minisztertanácshoz tartozó tanácsokat (a gazdaságit, a társadalmi, a tudományos fejlődést ellenőrző tanácsot, valamint a mező- és erdőgazdaságit), az Állami Tervezési Bizottságot, és átalakítják a minisztériumokat.

1987. augusztus 26. Jugoszláviában kirobban az Agrokomerc (boszniai élelmiszeripari vállalat) 220 milliárd dináros fedezetlen váltókibocsátásának botránya, ami több boszniai politikus, így például Hamdija Pozderac jugoszláv alelnök bukásához vezet.

1987. augusztus Az új közigazgatási reform szerint Bulgária 28 megyéjét 9 terület váltja fel.

1987. szeptember 3. A közép-szerbiai paraćini laktanyában egy albán származású katona ismeretlen okokból megöli négy társát. Az esemény az albánellenes propaganda erősödését vonja maga után. Szeptember 11-én a belgrádi városi KSZ elnöke, Dragiša Pavlović sajtótájékoztatóján a gyilkosságot követő visszhanggal kapcsolatban nacionalista hisztériáról beszél.

1987. szeptember 15. A JKSZ KB júliusi ülése szellemében a Macedón KSZ KB plénumán megvitatják az albánkérdést. Megállapítják: olyan szándékok jelentkeznek, melyek megpróbálják az albán nacionalizmust és szeparatizmust kihasználni, tisztán albán etnikai területet kialakítani Nyugat-Macedóniában, az ifjúságot albán szellemben nevelni, a török és cigány lakosságra nyomást gyakorolni és asszimilálni, megakadályozni a macedón nyelv tanulását és az integrációt a jugoszláv közösségbe, továbbá hátráltatják az albán nők emancipációját is. Mindez hátrányosan hat a nemzetek közti viszonyra.

1987. szeptember 22. A Szlovén Írószövetség nyilatkozatában felszólítja a szlovén parlamentet, hogy követelje a szövetségi parlamenttől az alkotmánytervezethez benyújtott kiegészítések visszavonását, valamint terjesszen be a társadalom demokratizálásához elengedhetetlen javaslatokat (valóban demokratikus választások, a politikai pluralizmus bevezetése, sztrájkjog, a bíróságok valódi függetlenségének biztosítása).

1987. szeptember 23–24. A Szerb KSZ KB ülésén Dragiša Pavlovićot kritizálják, majd megfosztják tisztségétől. Az ülés egyértelműen Slobodan Milošević megerősödését jelenti Ivan Stambolićsal szemben, aki napirendre sem kívánta vetetni a kérdést. Az ülésen bírálják az antikommunista és nacionalista tendenciákat is. A plénumon a

fiatalabb generáció veszi át az irányítást, és megkezdődik a korábbi vezetők, Dragiša Pavlović és Ivan Stambolić híveinek kiszorítása a vezetésből.

1987. szeptember 30. Alexandru Babe román pénzügyminiszter a Nemzetközi Valutaalap és a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank éves közös értekezletén előterjeszti a román kormánynak az adósságok elengedésére vagy csökkentésére vonatkozó javaslatát.

1987. október 2. Albánia felveszi a diplomáciai kapcsolatokat a Német Szövetségi Köztársasággal.

1987. október 15. A Bolgár Írók Szövetségének *Literaturen front (Irodalmi Front)* című lapjában – a romániai giurgiui vegyi gyárnak a bulgáriai Ruzsét is érintő klórszennyezése kapcsán – Evtim Evtimov költő felveti az ökológiai problémák nyilvánosságának kérdését.

1987. október 16. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és államfő Moszkvába látogat. Zsivkov álláspontja szerint a szocializmus problémája nem a párt és az állam funkcióinak új elosztásában rejlik, hanem abban, hogy meg kell szüntetni azt a helyzetet, amikor a párt az állami irányítás oszlopa. Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár nem ért egyet Zsivkovval, és nem akarja a demokratikus reformokat elszüntetni. Véleménye szerint reform és demokrácia a „Párt” nélkül nem jöhet létre.

1987. október 19. Jugoszláviában a Mikulić-kormány gazdasági és antiinflációs programot fogad el. A gazdasági bajok okaként azt jelöli meg, hogy a jugoszláv gazdaság nem kellőképpen piacorientált.

1987. október 19–21. Nicolae Ceaușescu és felesége Törökországba látogat.

1987. október 20. Azzal az indokkal, hogy nem tudta megfékezni az albán nacionalizmust, kizárják a JKSZ-ből Fadil Hoxha (Hodža) veterán albán politikust.

1987. október 23. Hans-Dietrich Genscher, az NSZK külügyminisztere Albániába látogat. Néhány órás látogatása során Genscher bejelenti: Albánia hatmillió német márka értékű segélyben részesül (mezőgazdasági gépek).

1987. október 25. Rendkívüli intézkedéseket vezetnek be Koszovóban az albán, illetve az egyidejűleg zajló albánellenes megmozdulások miatt.

1987. november 1–7. Nicolae Ceaușescu vezetésével román delegáció látogat a Szovjetunióba.

1987. november 15. A romániai néptanácsi választások napján Brassóban több ezren tüntetnek a Ceaușescu-rezsim ellen. A tömeg megrohamozza a helyi pártszékházat és a megyei tanácsházat, amelyeket feldúl, az ott talált párt-funkcionáriusokat pedig megverik. A tüntetők a város főterén széttépik az államfő portréit, az épületekre rendszerellenes jelszavakat festenek, és betörnek a város sétálóutcáján az üzletek kirakatait. A kétórás késéssel beavatkozó rendőrök a hadsereg és a Securitate segítségével, vízágyúkkal és könnygázgránátokkal számolják fel a tüntetést. Négyszáz főt őrizetbe vesznek, több embert Bukarestbe szállítanak és súlyosan bántalmaznak, végül 87 személyt ítélnak el.

1987. november 17. Jugoszláviában 24,6%-kal leértékelik a dinárt.

1987. november 17–20. Karolosz Papouliasz görög külügyminiszter ismételen Albániába látogat. A nyugati államok közül Görögország az egyik első, amellyel Albánia szorosabb együttműködésre törekszik. A látogatás során több hosszú távú (ötéves) ipari, kereskedelmi és műszaki együttműködésről szóló egyezményt írnak alá.

1987. november 18. A BKP egyetemi szervezetének konferenciáján Nikola Popov professzor és Nedjalko Belev professzor a BKP gazdaságpolitikáját bírálják. Nikolaj Vaszilev filozófus a gondolat és a szó szabadságának korlátozásával vádolja a kommunista pártot. Mindhármukat kizárják a pártból.

1987. december 3. Románia lakossága eléri a 23 millió főt.

1987. december 8. A JKSZ KB XVIII. plénumán az egyik fő vitatéma a Szerb Szocialista Köztársaság és az autonóm tartományok viszonya.

1987. december 11. Albánia és az NDK nagyköveti szintűre emeli kapcsolatait. (Ezt Albánia fokozatosan több szocialista ország vonatkozásában is megteszi: 1988. január 27.: Bulgária, november 26.: Magyarország, 1989. szeptember 14.: Csehszlovákia.)

1987. december 14. Lemondásra kényszerítik Ivan Stambolicót, a Szerb Szocialista Köztársaság Elnökségének elnökét. Az indok: nem megfelelően kezelte a köztársaságban jelentkező albán nacionalizmust.

1987. december 16–17. Hans-Dietrich Genscher nyugatnémet külügyminiszter romániai látogatásán megállapodás születik, hogy az 1978-ban 10 évre kötött „családegysítési egyezmény” 1988. júniusi lejárta után is folytatják évi 12 ezer romániai német 11 ezer márkás fejkvótáért történő áttelepítését Romániából Nyugat-Németországba. A német kormány 1978-tól 10 év alatt mintegy 100 ezer főt, a romániai német kisebbség több mint egynegyedét „váltja ki”. 1980 és 1993 között 228 ezer német hagyja el Romániát.

1987. december 28. A Román Kommunista Párt vezetése úgy határoz, hogy Románia – miután óriási nehézségek árán a nyolcvanas évek végére visszafizeti hiteleit – a jövőben semmiféle külföldi kölcsönt nem vesz fel.

1987 Bulgária külső tartozása 6270 millió dollárra emelkedik, miután 1985-től kezdve a Szovjetunió csökkenti a nyersanyagszállítást Bulgária részére.

1987 A magyar bevándorlási statisztika szerint Romániából az év folyamán 10 445 menekült érkezik Magyarországra.

1987 *Felkerül az UNESCO világörökségi listájára az athéni Akropolisz, az epidauroszi Aszklepiosz-szentély és a delphói jósda.*

1988. január 7. A szerb köztársaság elnöksége javasolja, hogy hajtsanak végre változtatásokat a köztársasági alkotmányban. Szélesebb jöggöröket irányoznak elő a köztársasági szervek számára a bíróságok, a nemzeti örökség védelme és a társadalompolitika terén. Január 13-án az SZKSZ KB is hasonló javaslatokkal él. A vajdasági parlament január 28-án, a koszovói február 2-án javasolja az alkotmány megváltoztatását.

1988. január 14. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülésén határozat születik a Mezőgazdasági Termék Beszerzési Minisztérium megalakításáról, illetve a központi állami valutaalap létrehozásáról. Az új minisztérium felállítása az ötvenes évek begyűjtési rendszerét idézi.

1988. január 16. Bulgáriában megalakul a *Bulgáriai Független Társaság az Emberi Jogok Védelméért* nevű ellenzéki szervezet Ilija Minev vezetésével.

1988. január 21–25. Romániában – a személyi kultusz jegyében – ünnepi rendezvényekre kerül sor Nicolae Ceaușescu születésnapja és „forradalmi ténykedése” tiszteletére.

1988. január 28–29. Szófiában országos pártértekezletet tartanak, amelyen Todor Zsivkov pártvezető kijelenti, hogy az átalakulás élén a BKP fog állni.

1988. január 29. Komotiniben a török közösség nagy tüntetést szervez a görög kormány kisebbségpolitikája miatt (tiltakozásul, hogy a görög bíróságok több olyan nyugat-trákiai egyesületet is betiltanak, amelyek nevében szerepelt a „török” szó, arra hivatkozva, hogy Görögországban nincsenek törökök). A tüntetés ideje alatt két bomba is felrobban (az egyik a mecsetben, a másik a mecsethez tartozó muszlim temetőben). A merényletekért a görög nacionalistákat teszik felelőssé, és a nyílt agresszió miatt a helyi törökök az ENSZ-hez fordulnak jogorvoslatért.

1988. január 30–31. A davosi Világgazdasági Fórum éves találkozásán Görögország és Törökország között megbékélési, közeledési folyamat indul („davosi nyilatkozat”). Andreasz Papandreu görög és Turgut Özal török miniszterelnök megállapodik, hogy a két ország nem folytat egymás ellen háborút. Ezt követően az enyhülés és a közeledés jeleként néhány hónapon belül Törökország eltörli a görög tulajdont korlátozó 1964. évi rendeletet, Görögország felhagy az Európai Közösség és Törökország közötti társulási szerződés akadályozásával.

1988. február 16–17. Didier Bariani francia külügyi államtitkár Tiranába látogat. Ramiz Alia albán elnökkel tárgyalva megállapítja, hogy Albánia nyitott a Franciaországhoz való közeledésre, és a NATO-n belüli francia függetlenségi politikát érdeklődéssel szemléli. A két ország aláír egy ipari és műszaki együttműködésről szóló keretegyezményt.

1988. február 19. Albánia és Jugoszlávia kulturális egyezményt köt. Az egyezmény nyomán ismét felélednek az 1981-ben megszakadt kulturális kapcsolatok a két ország között.

1988. február 24–26. A balkáni országok (Albánia, Bulgária, Görögország, Jugoszlávia, Románia, Törökország) külügyminiszterei Belgrádban tanácskoznak. A második világháború után ez az első, valamennyi balkáni állam részvételével megtartott értekezlet. Albánia is képviselteti magát – először vesz részt multilaterális balkáni együttműködésben –, ami egyben elszigetelődésének végét is jelenti. Az első tanácskozást, amelyen megállapodnak az együttműködés területeiről (kereskedelem, közlekedés, környezetvédelem, gazdaságfejlesztés), a következő években több követi. Bulgária és Törökország jegyzőkönyvet írnak alá a kétoldalú viszony javításáról.

1988. február 26. Az Amerikai Egyesült Államok kormánya bejelenti, hogy az emberi jogok megsértése miatt július 3-ával megvonja Romániától az 1975 júliusában

megadott legnagyobb kereskedelmi kedvezményt. Két nappal később a román kormány bejelenti, hogy Bukarest lemond a kedvezményes elbánásról, mivel a Jackson–Vanik-kiegészítés előírja, hogy a legnagyobb kedvezményt élvező ország minden évben köteles alávétetni magát egy, az emberi jogok tiszteletben tartását ellenőrző vizsgálatnak.

1988. február Bulgáriában helyi választásokat tartanak, amelyeken először lehet több jelölt közül választani.

1988. március 2. A román hatóságok bejelentik, hogy az úgynevezett településrendezési terv keretében az ezredfordulóig felszámolnak mintegy nyolcezer falusias helységet (a tervek szerint a 13 123 faluból csak 5-6 ezer maradna meg), a megmaradó településeket pedig teljesen átépítik, városias agráripari központokká alakítva őket („falurombolás”). 1989 decemberéig közel száz falut rombolnak le, többnyire a főváros vonzáskörzetében.

1988. március 8. Bulgáriában bemutatják a ruszei klórszennyezésről szóló, *Lélegezz!* című dokumentumfilmet. Társadalmi Bizottságot alapítanak Rusze ökológiai védelmére a BKP engedélye nélkül.

1988. március 12. Todor Zsivkov bolgár pártvezető és államfő bemutatja a BKP KB Politikai Irodájának az „újjáéledési folyamat” koncepcióját. Mivel a bulgáriai törökök névváltoztatása nem volt eredményes, javasolja a török családok áttelepítését a határvidékekről az ország belsejébe.

1988. március 14–18. Mihail Gorbacsov, az SZKP KB főtitkára Jugoszláviába látogat. A felek közös nyilatkozatot adnak ki, amelyben szovjet részről először mondják ki nyilvánosan a „Brezsnyev-doktrína” érvénytelenségét, azaz a Szovjetunió elismeri a szocialista országok önállóságát és függetlenségét.

1988. március 27. Jugoszláviában megjelenik a szerb értelmiségi ellenzék (Szabad Gondolat és Kifejezés Bizottsága) *Adalékok az alkotmány nyilvános vitájához* című dokumentuma. Az írás a többpártrendszer és a vegyes gazdaság bevezetését, valamint olyan alkotmányt javasol, amelyben az autonóm tartományok elveszítik az államiságukat.

1988. március 27. Bulgáriában a pártvezetés megfogalmazza aggályát, hogy a társadalmi elégedetlenség miatt a párt elveszítheti az ellenőrzést a változások fölött.

1988. március 28. A szerbiai köztársasági elnökség javaslatára bizottság alakul a gazdasági reform előkészítésére. Elnöke Slobodan Milošević.

1988. április 3. Romániában egy párthatározat megtiltja a romániai helységnevek más nyelvű változatainak használatát nyomtatásban és az elektronikus médiában. A megyék, helységek neve csak románul jelenhet meg.

1988. április 22–23. A Szlovén KSZ kongresszusa meghirdeti az „emberarcú szocializmus” programját.

1988. május 10–14. Andrej Gromiko, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke Romániába látogat, ahol hetvenedik születésnapja alkalmából a Lenin-renddel tünteti ki Nicolae Ceaușescu román pártfőtitkárt és államfőt.

1988. május 12. Ljubljanában Szlovén Parasztszövetség (SKZ) néven új szervezet alakul, amelyből később létrejön az első új szlovén párt, a Szlovén Néppárt (SLS). Programja – vállalva az 1941 előtti Szlovén Néppárt tradícióit – a keresztény, kereszténydemokrata értékek és a paraszti érdekek képviselését tűzi ki célul.

1988. május 25. Ismételten leértékelik a jugoszláv dinárt (1535,4 dinár = 1 USA-dollár).

1988. május 27. A jugoszláv kormány egyeztetési gazdasági programját a Nemzetközi Valutaalappal.

1988. május 29. – június 1. A JKSZ rendkívüli konferenciát tart a gazdasági és politikai válságról. A tanácskozáson elvetik a többpártrendszer bevezetésének lehetőségét.

1988. május 30. – június 4. Farudin Hoxha (Hodzsa) miniszter vezetésével albán kormánydelegáció látogat a Német Szövetségi Köztársaságba, ahol aláírnak egy szerződést a gazdasági, ipari és technikai együttműködés fejlesztéséről, amit október 21-én egy újabb keretegyezmény követ a technikai-műszaki együttműködésről.

1988. május 31. Miután a *Mladina* című szlovén lap közzétett több katonai dokumentumot – köztük egy 1988. január 8-i titkos parancsot, mely szerint a hadsereg tisztjeinek Szlovéniában figyelniük kell a rendszer ellenségeit –, Ljubljanában a katonai bíróság szerb-horvát nyelven zajló pert indít a lap négy (civil!) munkatársa, köztük Janez Janša ellen. A vád: Szlovéniában támadják a Jugoszláv Néphadsereget. A vádlottakat július 17-én börtönbüntetésre ítélik, Janšát 18 hónapra. A per előzményeihez tartozik,

hogyan Szlovéniában több éve igénylik, hogy a szlovéniai katonai egységekben a szlovén nyelv legyen a vezényleti nyelv.

1988. június 7–17. A második bolgár űrhajós, Alekszander Alekszandrov a szovjet Szojuz TM–5-ös űrhajóval a Mir űrállomásra repül, ahonnan a Szojuz TM–4 űrhajón tér vissza a Földre.

1988. június 10. A szerbiai alkotmány-előkészítő bizottság elfogadja az alkotmány-módosító javaslatokat. A Vajdaság és Koszovó képviselői távol maradnak a szavazástól.

1988. június 11. A Párizsi Klub hozzájárul egymilliárd dollárnyi jugoszláv hitel-törlesztés elhalasztásához. (A Párizsi Klubban államilag kibocsátott, garantált vagy biztosított hitelek átütemezését vagy refinanszírozását tárgyalják meg, állandó tagjai között a legnagyobb hitelező államok, így többek között a G7 országai vannak.)

1988. június 13–14. Turgut Özal török miniszterelnök Görögországba látogat (36 év után ez az első török miniszterelnöki vizit) a két ország közötti konfliktusok megvitatására (az égei-tengeri török kőolajkutatók és a ciprusi kérdés, utóbbiban a görögök a török csapatoknak a szigetről való kivonását követelik, míg a törökök jogosnak tartják ottlétüket, és ragaszkodnak ahhoz, hogy a csapatkivonás a ciprusi görög és török közösség közötti megállapodástól függ). Mindkét fél a feszültségek enyhülését és a dialógus megkezdésének jelentőségét hangsúlyozza.

1988. június 17. A zimonyi Zmaj gyár munkásai a szövetségi parlament épületénél tüntetnek (5000 fő) rossz gazdasági helyzetük miatt. A megmozduláson szolidaritásukat fejezik ki a koszovói szerbek iránt.

1988. június 27. A romániai „falurombolás” ellen Budapesten megtartott – és a magyar hatóságok által engedélyezett – tömegtüntetést követően a Romániai Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának és a Romániai Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának plenáris ülésén elítélik a magyarországi hatóságok „románellenes” beállítottságát. 28-án az RKP KB plenáris ülésén felolvassák a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságával folytatott levélváltást, Bukarest pedig bezáratja a kolozsvári magyar főkonzulátust, és kiutasítja az országból az ott szolgáló diplomatákat (július 1.). Az események a magyar–román viszony rohamos romlásáról tanúskodnak.

1988. július 9. Szerbia-szerte tüntetéseken követelik az 1974. évi alkotmány módosítását, a két Szerbián belüli autonóm tartomány megszüntetését. (Október 28-ig a

Vajdaságban több mint húsz helyen követelik ugyanezt.) – Ugyanezen a napon mintegy ezer koszovói szerb érkezik Újvidékre, hogy tiltakozzon a vajdasági tartományi vezetés politikája miatt.

1988. július 19–20. A BKP KB plénuma elfogadja a tudomány, az oktatás és a kultúra átalakítására vonatkozó alapelveket.

1988. augusztus 2. A magyar–román határsávon túl is fogható magyar televízió adásán keresztül I. Mihály volt román király a román lakossághoz fordul, és falurombolással vádolja Ceaușescu.

1988. augusztus 9. Bulgária felveszi a hivatalos diplomáciai kapcsolatot az Európai Gazdasági Közösséggel.

1988. augusztus 11. Az amerikai Szenátus egyhangú határozatban elítéli Romániát az emberi jogok megsértéséért.

1988. augusztus 20–21. Titogradban (ma Podgorica) és Kolašinban a köztársaság politikai vezetése ellen tüntetnek. 21-én Verbászon Miloševićet támogató megmozdulást tartanak.

1988. augusztus 28. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és államfő Aradon Grósz Károllyal, az MSZMP főtitkárával tárgyal. Ceaușescu minden magyar felvetést, javaslatot visszautasít, és a román belügyekbe való beavatkozással vádolja a kisebbségellenes intézkedéseket sérelmező magyar kormányzatot. A találkozóra felkészületlenül érkező Grósz Károly mindenben visszakozik, a közös közlemény pedig a román javaslat alapján készül el – a találkozót román diplomáciai sikerként értékelik.

1988. szeptember 5. A szerbiai pártvezetés nyilvánosan is kiáll a két autonóm tartomány jogkörét csökkentő alkotmánymódosítási tervezet mellett. A kialakult helyzetért jórészt a koszovói vezetést (Azem Vllasi tartományi pártvezetőt), valamint a Pristina–Zágráb–Újvidék tengelyt teszi felelőssé.

1988. szeptember 24. A dél-szerbiai Nišben 150 ezer fő tüntet a koszovói szerbellenes atrocitások beszüntetését követelve.

1988. október 3. A Jugoszláv Írószövetség közgyűlésén Slobodan Selenićet választják a szövetség elnökének. (Előzőleg több kongresszuson, 1986-ban, 1987-ben a köztársasági és tartományi íróegyesületek többsége nem fogadta el a soros elnököt delegáló Szerbiai

Írószövetség addigi jelöltjét, Miodrag Bulatovićot.) Selenić 1989 januárjában lemond, mivel a szlovén, horvát és macedón írószövetségek nem kívánnak képviselőket küldeni a soron következő tanácskozásra. A szervezet összjugoszláv jellege az egyes köztársaságok távolmaradása által megszűnik.

1988. október 4. Jugoszláviában a rakovici munkások a szövetségi parlament előtt tüntetnek. 1968 óta ez a legnagyobb megmozdulás a szociális helyzet és az életkörülmények javítása érdekében.

1988. október 4–6. Nicolae Ceaușescu és felesége Moszkvába látogat. Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár a román elnök jelenlétében hosszan méltatja az emberi jogok tiszteletének fontosságát.

1988. október 5. Újvidéken tömeges demonstrációkra kerül sor az „autonomisták” ellen. A megmozdulás később a „joghurtforradalom” nevet kapja, mivel a tüntetők joghurtos dobozokat dobálnak. A tüntetők éjjel sem távoznak a közterekről, a 6-ára virradó éjjel egy rendkívüli ülésen lemond a tartományi állami és pártvezetés.

1988. október 11. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülésén elfogadják az 1988–1989-re vonatkozó energiaellátási, észszerű áramfelhasználási és munkaszervezési programot.

1988. október 14–21. Nicolae Ceaușescu és felesége Kínába és Észak-Koreába látogat.

1988. október 17–20. A JKSZ KB ülésén elfogadott határozat szerint fel kell lépni a tartományi nacionalizmussal szemben, a Szerb Szocialista Köztársaság egész területének meg kell kapnia „államiságának jellemvonását”, és meg kell akadályozni, hogy Koszovó etnikailag homogénné váljék. Egyidejűleg reformokat kell bevezetni a gazdaságban és a politikai rendszerben. Megállapítják, hogy a nacionalista tendenciák már a pártba is betörtek, ezért meg kell előzni, hogy a JKSZ nemzeti pártokra szakadjon.

1988. október 20. Görögországban ötrendbeli hamisítás és 132 millió dolláros sikkasztás miatt vádat emelnek George Koszkotasz görög–amerikai üzletember, több vállalkozás, bank, sportegyesület tulajdonosa ellen. (Koszkotasz vezetése alatt a Bank of Crete egy kis pénzügyintézetből az ország második legnagyobb bankjává nőtte ki magát.) November 7-én sikerül megszöknie a házi őrizetből, majd elmenekülnie Görögországból. November 24-én Koszkotaszt és családját a Szövetségi Nyomozó Iroda a Massachusetts állambeli Bedfordban fogja el. Koszkotasz a vizsgálat során azt állítja, hogy Andreasz

Papandreu miniszterelnök utasította az állami vállalatokat, hogy a banknál helyezzenek el pénzt, és a pénzből kenőpénzt fogadott el. A vádak több miniszter lemondását és a kormány elleni bizalmatlansági indítvány követelését eredményezték. 1989-ben a parlamenti vizsgálóbizottság két korábbi minisztert vétkesnek talál. A pénzügyi botrány hozzájárul ahhoz, hogy 1989-ben a PASZOK elveszti a parlamenti választásokat. (Utóélet: Koszkozaszt 1991-ben Görögországba toloncolják, ahol 25 év börtönbüntetésre ítélik, de 2001-ben szabadon engedik. 1992-ben a Legfelsőbb Bíróság – 7:6 arányú döntéssel – minden vád alól felmenti Papandreut.)

1988. október A bulgáriai Veliko Tarnovóban Hrisztofor Szabev szerzetes megalapítja a Felekezeti Jogokat, a Lelkiismereti Szabadságot és a Szellemi Értékeket Védő Bizottságot.

1988. november 3. A szófiai egyetemen 80 értelmiségi megalapítja a Nyilvánosságot és az Átalakulást Támogató Klubot, amely az 1971-es alkotmány megújítását követeli, és kiáll az 1987. júliusi döntések keresztülviteléért.

1988. november 12. A BKP KB Politikai Irodájának értekezletén Todor Zsivkov pártvezető váratlanul lemond a pártvezetői funkcióról, lemondását azonban nem fogadják el.

1988. november 17. A szerbiai köztársasági vezetés nyomására lemondásra kényszerül a helyiek szimpátiáját élvező koszovói tartományi és pártvezetés. Távozik posztjáról Azem Vllasi, a Koszovói Kommunista Szövetségének elnöke, valamint Kaqusha Jashari tartományi miniszterelnök. Mindkettőjükéről tudott volt, hogy nem támogatják a központosítást célzó szerbiai alkotmánymódosításokat. (A pártvezetés élére rövid átmeneti időszak után, 1989. január 27-én a Miloševićhez hű Rahman Morina kerül.) A koszovói vezetés mellett még aznap szimpátiamegmozdulások törnek ki Koszovó-szerte, főképp a trepčai (Trepča) bányavidéken. Az albán nemzetiségű munkások kiállnak az 1974. évi alkotmány által biztosított tartományi jogok mellett. A karhatalom november 24-én véget vet a koszovói tüntetéseknek, amelyek 1989 februárjában folytatódnak.

1988. november 19. Több százezer fő tüntet a koszovói szerb kisebbség mellett Belgrádban. Slobodan Milošević szerbiai pártelnök az autonóm tartományok nagyobb ellenőrzését követeli.

1988. november 20–24. Nyugatnémet politikusok szinte havonkénti látogatásai után Richard von Weizsäcker személyében első ízben jár német szövetségi elnök

Bulgáriában. A hivatalos látogatás keretében Weizsäcker a szófiai egyetem díszdoktorává avatják, és több bilaterális egyezmény aláírására is sor kerül. Így megállapodás születik kulturális intézetek létrehozásáról Münchenben és Szófiában, a szófiai műszaki egyetemen német tannyelvű gépészmérnöki és üzemgazdaságtani tanszéket nyitnak, és bolgár szerződéses munkások számára álláslehetőséget biztosítanak a Német Szövetségi Köztársaságban.

1988. november 25. Jugoszláviában elfogadják az 1974. évi alkotmány újabb módosításait (IX–XLVIII. kiegészítések). Egyrészt erősítik a közös jugoszláv piacot (egységes pénz, egységes adórendszer, közös gazdaság- és társadalomfejlesztési terv) és a föderáció törvényhozási jogát, de a vitális kérdésekben fenntartják a konszenzus szükségességét.

1988. december 1–2. A romániai Nagy Nemzetgyűlés elfogadja (többek közt) az 1989-es évre vonatkozó ellátási programot és az export serkentésére irányuló törvénytervezetet.

1988. december 27. Bulgária több mint 30 év után megszünteti a Szabad Európa Rádió adásainak zavarását.

1988. december 30. Lemond Branko Mikulić jugoszláv szövetségi miniszterelnök, mert nem fogadták el a költségvetést.

1988 során Felveszik az UNESCO világörökségi listájára az Athosz kolostorköztársaságot, a Meteóra sziklakolostorait, Rodosz középkori óvárosát és Szaloniki ókeresztény és bizánci emlékeit.

1989. január 1. Jugoszláviában életbe lép az új vállalati törvény, amely hatályon kívül helyezi a társult munkáról szóló 1976. évi törvényt.

1989. január 9. A bolgár államtanács a gazdasági tevékenységről a vállalkozói tevékenység alapvető formájának a vállalati-céges szerveződést tartja, és hozzájárul a piacgazdaság kialakulásához.

1989. január 10–11. „Antibürokratikus” fordulat következik be Montenegróban: szerbiai támogatással, tízezres tüntetés kíséretében lemondadják a montenegrói vezetést.

1989. január 11. Ljubljánában megtartja alakuló gyűlését a liberális szellemiségű Szlovén Demokrata Szövetség (SDZ). Deklarálja, hogy a jugoszláviai politikai rendszer

elavult, gyakran megsértik az emberi jogokat; Szlovénia helyzete nem megfelelő Jugoszlávián belül, a tagköztársaság elmarad az európai fejlődéstől.

1989. január 18. François Mitterand francia köztársasági elnök Bulgáriába látogat. A szófiai francia nagykövetségen reggelire látja vendégül a legismertebb bolgár ellenzékieket, köztük Zselju Zselevet, Bulgária későbbi elnökét is.

1989. január 27. Bulgáriában az állam- és minisztertanács közös értekezletén megvitatják *A haderő és a hadi költségvetés egyszeri csökkentéséről szóló javaslatot*, majd 12%-kal csökkentik a Védelmi Minisztérium költségvetését.

1989. február 1–2. Az Albán Munkapárt KB VII. ülészakán a rendszer javításának érdekében átalakítják a titkárságot, valamint személycserét hajtanak végre a minisztertanácsban. A termelőszövetkezeteknek nagyobb önállóságot biztosítanak.

1989. február 3. Zágrábban megalakul az UJDI (Jugoszláv Demokrata Kezdeményezés Szövetsége), az első többnemzetiségű nem kommunista szervezet. A mozgalom Jugoszlávia demokratikus átalakítását tűzi ki célul.

1989. február 6. Genfben, az ENSZ Emberi Jogok Bizottságában Michel Rocard francia miniszterelnök a hatalom elnyomása miatt szenvedő „szerencsétlen román népről” beszél.

1989. február 11. A bulgáriai Plovdivban Konsztantin Trencsev megalapítja a Podkrepa nevű független szakszervezetet.

1989. február 16. Szociáldemokrata és szociálliberális csoportok létrehozzák Szlovénia Szociáldemokrata Pártját (SDSS). A párt radikálisan követeli a rendszerváltást, élesen szembehelyezkedik a kommunista ideológiával és hatalmi gyakorlattal. Elnökévé Janez Janšát választják.

1989. február 21–28. Február 21-én bányászsztrájk kezdődik Koszovóban. Az albán munkások az alkotmánymódosítások ellen, az 1968. és 1974. évi szabályozás mellett tüntetnek. Február 24–25-én magas szintű szövetségi és köztársasági vezetők érkeznek Pristinába. A sztrájk kiterjed az iskolákra és a közlekedésre is, ennek hatására február 27-én rendkívüli állapotot hirdetnek ki a dél-szerbiai tartományban. Február 26-án Ljubljában nagygyűlésen tiltakoznak a bevezetés előtt álló koszovói intézkedések ellen, és az emberi jogok mellett tüntetnek. Február 27–28-án Belgrádban a koszovói albán vezetés ellen, a köztársasági vezetés mellett tüntetnek. Március 1-jén Koszovóban

letartóztatnak számos helyi albán vezetőt (Burhan Kavaja, Aziz Abrashi, Azem Vllasi), akiket azzal vádolnak, hogy ők szervezték a bányászsztrájkot.

1989. február 28. A Horvát Írószövetség kongresszusán elfogadják egy megalakítandó ellenzéki, horvát nemzeti célokat szem előtt tartó szervezet, a Horvát Demokrata Közösség programjának alapjait.

1989. március 1. Szerbia gazdasági háborút hirdet Szlovénia ellen. Kijelenti, hogy nem vásárol szlovén árukat és nem fizeti ki a szlovén vállalatokat.

1989. március 10. A vajdasági parlament alkotmánymódosításokat fogad el. – Szlovéniában Lojze Peterle vezetésével Keresztényszociális Mozgalom néven megalakul a későbbi Kereszténydemokrata Párt (SKD).

1989. március 11. Nyugaton napvilágot lát hat otthon élő veterán román kommunista vezető (többek közt Silviu Brucan, Constantin Pârvulescu és Alexandru Bârlădeanu) Ceaușescuhoz intézett levele („a hatok levele”), amelyben a településrendezési terv leállítását, az emberi és állampolgári jogok biztosítását, az élelmiszerexport leállítását stb. kérik. A levél a BBC és a Szabad Európa Rádió révén Romániába is eljut.

1989. március 16. A jugoszláv szövetségi törvényhozás megválasztja az új kormányt. A kormányfő Ante Marković.

1989. március 16. Romániában a temesvári református egyházközség presbitériuma rendkívüli gyűlésén megvitatja azt a kiszivárgott hírt, miszerint Papp László püspök el akarja mozdítani Temesvárról Tőkés László segédlelkéset. Az egyházközség tiltakozása ellenére a püspök április 1-jén – törvénytelenül – felmenti állásából Tőkést.

1989. március 23. A tankokkal körülvett koszovói parlament megszavazza a szerbiai alkotmánymódosítást. A hatályban lévő alkotmány szerint ugyanis a tartományi parlamenteknek is hozzá kell járulniuk a köztársasági alkotmánymódosításhoz. Másnap a vajdasági tartományi törvényhozás is megszavazza a módosítást. Március 28-án a szerbiai köztársasági parlament centralizáló, az autonóm tartományok jogait jelentősen csökkentő alkotmánymódosításokat hagy jóvá. Megszűnik az autonóm tartományok vétőjoga a köztársasági alkotmány módosításával szemben, továbbá a tartományok elveszítik több törvényhozói és végrehajtói hatáskört, és csökkentik a helyi bíróságok hatáskörét is. Koszovóban ismét nyugtalanság támad, a véres incidensek több halálos áldozattal járnak.

1989. április 4. Az NSZK meghatározatlan időre hazarendeli bukaresti nagykövetét. Példáját 1989 folyamán több nyugat-európai állam követi, Románia diplomáciailag elszigetelődik.

1989. április 12. Az albániai népszámlálás szerint az ország összlakossága 3 182 417 fő (az 1950. évi népszámláláshoz képest majdnem kétfélmillió fővel nőtt az ország lakossága). A népsűrűség 111 fő/km², a városi lakosság aránya 35,5%. Nemzetiség szerint albán 98,0%, görög 1,8%, macedón 0,2%.

1989. április 12–14. Az RKP KB plenáris ülésén Nicolae Ceaușescu pártvezető és államfő bejelenti: Románia visszafizette (1981-ban a Nyugattal szemben még 12 milliárd dollárnyi) külföldi adósságait, valamint hogy képes atombomba előállítására.

1989. április 17. A Macedón KSZ KB Elnöksége úgy ítéli meg, hogy az albán nacionalizmus és szeparatizmus „Nagy-Albánia” irányába mutat, vagyis Koszovó, Montenegró egyes részeinek és Nyugat-Macedónia elszakítását célozza. 1989-ben módszerei megváltoztak, nyilvános erőszakos akciók is megjelentek.

1989. május 1. **Megnyílik a szófiai Goethe Intézet.**

1989. május 6. Slobodan Miloševićet a Szerb Szocialista Köztársaság Elnökségének elnökévé választják.

1989. május 9. **A bolgár ellenzék 131 aláírással memorandumot ad át a parlamentnek. Követelik a bolgár peresztrojkát és glasznosztyot, a politikai pluralizmust, a szólásszabadságot és a nemzeti kisebbségek egyenjogúsítását.**

1989. május 15. A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság államelnökségének elnöke a 39 éves szlovén Janez Drnovšek lett, a jugoszláv történelem legfiatalabb államfője. A posztot 1990. május 15-ig tölti be.

1989. május 20. Horvát Szociál-liberális Szövetség (HSL) néven megalakul az első ellenzéki párt Horvátországban.

1989. május 20. **Az északkelet-bulgáriai Prisztoe faluban bulgáriai törökök tüntetnek az „újjáéledési folyamat” ellen. A megmozdulást rendőri beavatkozás követi, amely során 7 fő meghal, 28 pedig megsebesül. Május 29-én Todor Zsivkov pártvezető és államfő kijelenti, hogy a bulgáriai törökök szabadon választhatnak hazát, és aki**

Törökországot tartja hazájának, az kitelepülhet. Zsivkov szavai hozzájárulnak a „nagy kirándulásnak” nevezett kitelepedési hullámhoz, amely során 1989 májusa és augusztusa között mintegy 350 ezer bulgáriai török hagyja el az országot. Május 31-én 20–50 ezer bolgár tüntet a török követség előtt, helyeselve Zsivkov kisebbségi politikáját.

1989. június 6. Szlovéniában, környezetvédelmi célokat maga elé tűzve megalakul a Szlovén Zöldek (SZ) nevű párt.

1989. június 16. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága a párt- és államapparátusban dolgozók számának csökkentéséről határoz.

1989. június 17. Zágrábban, titokban megtartja alakuló közgyűlését a Horvát Demokrata Közösség (HDZ). Elnökévé az egykori partizánt és tábornokot, a kommunista nómenklatúrából kitesékelt Franjo Tuđmant választják.

1989. június 18. *Parlamenti választásokat tartanak Görögországban. A Konsztantinosz Micotakis vezette liberális-konzervatív Új Demokrácia ezúttal több szavazatot kap, mint a PASZOK. A három legerősebb pártra leadott szavazatok aránya és a mandátummegoszlás: Új Demokrácia 44,2%, 145 mandátum, PASZOK 39,1%, 125 mandátum, Színaszpizmósz 13,1%, 28 mandátum. (A Színaszpizmósz a választásokra összeállt baloldali, ökológiai szövetség, a Görög Bal, a Demokratikus Szocializmus Pártja, a Demokratikus Centrum Szövetség stb. alkotja, majd 1991-ben formálisan is egységes párttá alakul.) A választásokat követően az Új Demokrácia és a Színaszpizmósz között megállapodás születik arról, hogy átmeneti időre Cannisz Cannetakisz (Új Demokrácia) vezetésével a PASZOK egyes botrányos ügyeinek felszámolására koalíciós kormány alakul, amely azonban októberben lemond (hivatalban: 1989. július 3. – október 12.). – Ugyanezen a napon zajlanak az európai parlamenti választások is. A 24 mandátum megoszlása: Új Demokrácia 10, PASZOK 9, Színaszpizmósz 4, Demokratikus Megújulás 1.*

1989. június 23. **Mihail Gorbacsov, az SZKP főtitkára nem fogadja a Moszkvába látogató bolgár pártvezetőt, Todor Zsivkovot.**

1989. június 26–28. Az Albán Munkapárt VI. kongresszusán a reformpártiaknak nem sikerül áttörést elérniük a párt vezetésében, a konzervatívok megerősítik pozícióikat.

1989. június 28. A rigómezei csata 600. évfordulója alkalmából közel egymillió naggyűlést tartanak az ütközet színhelyén (Kosovo polje). Az ünnepségen szerb nemzeti

célokat hangoztatnak, de a megemlékezés végül Slobodan Milošević politikáját támogató demonstrációvá válik.

1989. július 7–8. A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete elfogadja a „nukleáris és vegyi fegyverek nélküli stabil és biztonságos Európa” megteremtését, valamint a hadseregek és a katonai költségek csökkentését szorgalmazó dokumentumot.

1989. július 13. *Andreasz Papandreu házassága Dimitra Liani 34 éves légiutas-kísérővel. Előző, 35 évig tartó házasságának felbontása heves visszhangot vált ki a görög közvéleményben, csökkentve Papandreu támogatottságát.*

1989. augusztus 1. **Bulgáriában a Nyilvánosságot és Átalakulást Támogató Klub tiltakozó jegyzéket nyújt be a nemzetgyűléshez a Bulgária török kisebbséget érintő politikája miatt.**

1989. augusztus 14–17. Kalkuttai Teréz anya első ízben látogat Albániába. Fogadja őt Reis Malile külügyminiszter és Nexhmije Hoxha, a Népfront elnöke is.

1989. augusztus 19. **A romániai kommunista vezetés a lengyelországi Szolidaritás-kormány lehetősége láttán körlevélben szólítja fel a Varsói Szerződés országait a beavatkozásra (azaz Ceaușescu elfogadja az 1968-ban általa még elutasított Brezsnyev-doktrínát).**

1989. augusztus 21. **Miután 350 ezer bulgáriai török települt át Bulgáriából, Törökország lezárja a török–bolgár határt. Ezt megelőzően, augusztus 9-én a NATO tiltakozott Szófia politikája ellen. A kitelepült törökökből 120 ezer fő az asszimilációs politika megszüntével később visszatér Bulgáriába.**

1989. augusztus 28. Romániában a Vallásügyi Főosztály meneszteti tisztségéből Tőkés László segédlelkészt. Október 20-án a temesvári városi bíróság elrendeli kilakoltatását, amire december 15-én kerülne sor.

1989. szeptember 19. Romániában az illegális Nemzeti Megmentési Front nevű szervezet Nicolae Ceaușescu lemondását és a legkirívóbb visszasságok megszüntetését követeli. Felhívását az RKP novemberi kongresszusának küldötteihez intézi, és Nyugaton nyilvánosságra hozza.

1989. szeptember 25–26. Az Albán Munkapárt KB VIII. plénuma a párt szerepéről tárgyal.

1989. szeptember 26. *Görögországban Pavlosz Bakojanisz, az Új Demokrácia politikusát meggyilkolja az N17 terrorista csoport.*

1989. szeptember 27. Szlovéniában alkotmánymódosítást hajtanak végre. Az új alkotmány a köztársasági törvényeket a szövetségi törvények fölé helyezi, deklarálja Szlovénia szuverenitását, fenntartva a jogot a Jugoszláviából való kiválásra. Emellett megteremtik a piacgazdaság és a politikai pluralizmus bevezetéséhez szükséges jogi kereteket. A JKSZ KB és a szövetségi parlament tiltakozik.

1989. október 2. Bank- és hitelintézeti törvényt hoznak Jugoszláviában. A pénzintézetek részvénytársaságokká alakulnak.

1989. október 3. Az ENSZ 44. ülésén a török külügyminiszter etnikai tisztogatással vádolja meg Bulgáriát. A bolgárok válaszul népirtással vádolják a törököket a kurdokkal szembeni fellépésre utalva.

1989. október 12. *Joannisz Grivasz, a Semmitőszék elnöke alakít az új választásokig ügyvivő, átmeneti kormányt. Hivatalban 1989. november 23-ig. (Előzmény: Cannetakisz lemondása után Papandreu kormányalakítási kísérleteit az Új Demokrácia és a Színaspizmosz elutasítja.)*

1989. november 3. **A bolgár Ekoglasznoszt nevű szervezet 11 ezer aláírást gyűjt össze a Rila–Meszta-projekt („a bolgár Bős–Nagymaros”) ellen.**

1989. november 5. **Petar Mladenov bolgár külügyminiszter Kínába látogat. Kínai vendéglátói előtt a magyarországi változásokat bírálja.**

1989. november 5. *Újfent parlamenti választásokat tartanak Görögországban, mert a júniusi választások után az Új Demokrácia, mivel nem szerezte meg az abszolút többséget, nem tudott kormányt alakítani. A három legerősebb pártra leadott szavazatok aránya és a mandátummegoszlás: Új Demokrácia 46,1%, 148 mandátum, PASZOK 40,7%, 128 mandátum, Színaspizmosz 10,9%, 21 mandátum.*

1989. november 9–10. **Todor Zsivkov bolgár pártvezető és államfő a Politikai Iroda értekezletén benyújtja lemondását a BKP főtitkári posztjáról, távozását Petar Mladenov külügyminiszter és Andrej Lukanov kényszerítik ki. 10-én a BKP KB plénuma megszavazza Zsivkov lemondását, helyére pedig Petar Mladenovot választják meg.**

1989. november 10–11. Budapesten négyoldalú találkozóra kerül sor az Alpok–Adria regionális együttműködésben részt vevő országok külügyminisztereinek részvételével. Az olasz kezdeményezésre megrendezett olasz–magyar–osztrák–jugoszláv tárgyalások eredményeként létrejön a Quadrangolare nevű politikai és gazdasági együttműködési fórum.

1989. november 11–12. Választásokat tartanak Szerbiában. Ez az utolsó alkalom, amikor csak egy párt indulhat a választásokon, a szavazók azonban első ízben több jelölt közül választhatnak. Egyúttal köztársasági elnöki választást is tartanak, amelyen – több jelölt közül – a szavazatok 79%-ával győz Slobodan Milošević. Miloševićet december 6-án iktatják be hivatalába.

1989. november 17. A bolgár nemzetgyűlés IX. ülészakán Todor Zsivkovot az államtanács elnöki tisztségéről is lemondatták, ezt a pozíciót is Petar Mladenov örökli meg. Az alkotmányból törlik a véleménynyilvánítást korlátozó cikkelyt.

1989. november 18. Szófiában sor kerül az ellenzék első tömeges felvonulására.

1989. november 20. Zágrábban 1945 előtti párttagok és fiatal csatlakozók részvételével újjáalakuló gyűlést tart a Horvát Parasztpárt.

1989. november 20. Megkezdí az egész Görögország területére kiterjedő műsor-sugárzást az első nem állami televíziós csatorna, a MEGA Channel. Nem sokkal később követi az ANT1 is.

1989. november 20–24. A Román Kommunista Párt XIV. kongresszusán Nicolae Ceaușescu hatodszor is megválasztják a párt főtitkárává. November 21-i beszédében Ceaușescu felveti a jaltai paktum felülvizsgálásának szükségességét (Besszarábia kérdését), ami ellen a Szovjetunió tiltakozik. Az RKP tagsága eléri a 3,8 milliót (a felnőtt lakosság közel egynegyede párttag). Nicolae Ceaușescu és hívei egyre távolabb kerülnek a realitástól, azaz a Közép- és Kelet-Európában zajló rendszerváltási folyamatoktól. Erről tanúskodik a pártvezető egy korábbi, az RKP KB október 24–25-i ülésén elmondott beszéde is (többek közt „a romániai szocializmust és kommunizmust tudatosan építő új ember formálásáról”).

1989. november 23. Görögországban – mivel a november 5-i választásokon a két nagy párt közül egyik sem szerzett abszolút többséget – Xenophon Zolotasz közgazdász, a Görög Nemzeti Bank korábbi kormányzója, párton kívüli ideiglenes miniszterelnök

vezetésével, az összes parlamenti párt részvételével alakul meg az új kormány. Az új, 1990. április 8-i választásokig marad hivatalban.

1989. november 25–27. A Macedón KSZ X. kongresszusán a küldöttek kiállnak a jugoszláv föderáció mellett: annak keretei között kell elsimítani a nemzeti ellentéteket és leküzdeni a gazdasági nehézségeket.

1989. november 29. A Szerb Népfront Szlovénia gazdasági bojkottjára szólít fel, mert a szlovén vezetés nem engedélyezi a december 1-jére Ljubljanába hirdetett, a koszovói szerbekkel szimpatizáló tüntetés megrendezését. A bojkott 1990 márciusáig tart.

1989. december 2–3. A Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok első emberei, Mihail Gorbacsov és George Bush néhány héttel a berlini fal leomlása (november 9.) után Máltán találkoznak, ahol számos kérdésben megegyeznek, noha hivatalos dokumentumot nem írnak alá. Hitet tesznek a helsinki folyamat, a nyugat–keleti kapcsolatok erősítése mellett, ami a peresztrojka számára is hasznos lehet (a Szovjetunió jobban részt vesz az együttműködésben, például a nemzetközi gazdasági szervezetekben, amit az USA nem fog akadályozni). A megbeszélések további fő témái: Európa jövője (milyen módon megy végbe Európa egyesítése; szovjet félelem: ha a nyugati értékek alapján, az nagyobb hatalmat adna az USA-nak), a leszerelés (több kérdésben egyetértenek, további tárgyalásokat folytatnak majd), Németország esetleges újraegyesítése (a Szovjetunió ellenzi, kiáll a két német állam mellett, az USA óvatos a kérdésben, de álláspontja szerint számításba kell venni a németek érzelmeit), a katonai tömbök jövője, Afganisztán, Latin-Amerika. Szóba kerülnek a Közép- és Kelet-Európát érintő változások. Gorbacsov szerint minden országnak joga van a szabad választáshoz. A csúcstalálkozót a hidegháború végeként szokták értékelni, és olyan fórumként, ahol az együttműködést hangsúlyozták, és amelyen Gorbacsov utalt arra: a Szovjetunió nem avatkozik be erőszakosan a kelet-európai államok ügyeibe.

1989. december 4. A Varsói Szerződés moszkvai csúcsértekezletén utolsó alkalommal találkozik Mihail Gorbacsov és Nicolae Ceaușescu.

1989. december 7. Bulgáriában Zselju Zselev vezetésével létrejön a Demokrata Erők Szövetsége. Tagjai a Podkrepa, az Agrárszocialista Párt, az Ekoglasznoszt, a Klub a Demokráciáért és Nyilvánosságért.

1989. december 7. Ljubljanában hat ellenzéki párt részvételével megalakul a Szlovén Demokratikus Ellenzék (Demos). A tömörülésben részt vevő pártok: Szlovén

Demokrata Szövetség, Szlovénia Szociáldemokrata Pártja, Szlovén Néppárt, Szlovén Kereszténydemokrata Párt, Szlovén Zöldek, Liberális Párt.

1989. december 8. A BKP KB plénuma döntést hoz Todor Zsivkov pártból való kizárásáról.

1989. december 11–13. Zágrábban megtartják a Horvát Kommunista Szövetség XI. kongresszusát. A köztársasági vezetésén belül egy liberálisabb szárny kerül többségbe. Elfogadják a többpártrendszer bevezetésének és a szabad választásoknak a lehetőségét. A föderációt szuverén köztársaságok közösségeként képzelik el. A KB elnökévé Ivica Račant választják.

1989. december 11–13. Szófiában a BKP KB plénuma döntést hoz a hatalmi monopóliumról való lemondásról, és javasolja a bolgár alkotmány 1. cikkelyének hatályon kívül helyezését.

1989. december 14. A kelet-romániai Iași-ban a hatóságok meghiúsítanak egy ellenzéki tiltakozó akciót.

1989. december 16. A nyugat-romániai Temesváron a hívek megakadályozzák a Ceaușescu-rendszert bíráló Tőkés László református lelkész erőszakos elköltöztetését. Másnap Nicolae Ceaușescu az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának rendkívüli ülésén összeesküvésnek minősíti az eseményeket, és gyakorlatilag szükségállapotot vezet be az országban, löparancsot adva ki. Temesváron a következő napokban az utcai tiltakozások felkeléssé terebélyesednek, a kormányzat belügyi és katonai alakulatokat vet be. A karhatalmi intézkedések áldozatainak száma megközelíti a százat.

1989. december 17. A Szerb Kommunista Szövetségének XI. kongresszusán elutasítják a többpártrendszert, kiállnak Jugoszlávia és a föderatív berendezkedés fenntartása, valamint az egységes JKSZ mellett.

1989. december 18. Ante Marković jugoszláv kormányfő stabilizációs csomagot nyújt be a szövetségi parlamentben, ám Szerbia képviselői elutasítják. – A bácskai Adán megalakul a magyarok érdekvédelmi szervezete, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK).

1989. december 18–20. Nicolae Ceaușescu román pártvezető és államfő Iránba látogat. Távolléte alatt felesége irányítja a belügyi és katonai egységeket. Temesváron folytatódnak a tiltakozások, amelyek összecsapásokhoz vezetnek a tüntetők és a

katonai és belügyi egységek között. A munkások december 20-án általános sztrájkot hirdetnek, körülbelül 200 ezres tömeg vonul az utcákra, majd megszállják a hadsereg által kiürített városközpontot. A Bukarestbe visszatért Nicoale Ceaușescu 20-án este tévé- és rádióbeszédet mond, amelyben huligánoknak, nemzetellenes és terrorista csoportoknak nevezi a tiltakozókat, akik szerinte „reakciós, imperialista, irredenta és sovinizta körökkel” és külföldi kémekkel működnek együtt. Temes megyében hivatalosan is bevezetik a szükségállapotot.

1989. december 21. Nicoale Ceaușescu az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülésén kisebb kedvezményekre tesz javaslatot, amelyekkel a lakosság elégedetlenségét kívánja csillapítani. Tömeggyűlést hív össze Bukarestbe, hogy demonstrálja rendszerének támogatottságát és szilárdságát. A gyűlést azonban megzavarják, délutánra pedig Ceaușescu-ellenes és antikommunista tüntetésekre kerül sor immár a fővárosban is. A megmozdulások Románia más területeire is áttérjednek, elsősorban Erdélyben és a nagyobb vidéki városokban (Kolozsvárott, Nagyváradon, Nagyszebenben, Aradon, Marosvásárhelyen, Brassóban, Iași-ban, Craiovában stb.) vonulnak az utcára az emberek, helyenként véres összecsapásokba is bocsátkozva a rendfenntartó erőkkel. A december 21-i megtorlás áldozatainak száma meghaladja a százat; a legtöbben Bukarestben és Kolozsvárott halnak meg.

1989. december 22. Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülése után Románia egész területére kiterjesztik a szükségállapotot, Nicoale Ceaușescu pedig délelőtt újabb beszéddel próbálja meg stabilizálni a helyzetet. Az egybegyűlteket azonban meg sem hallgatják, és betörnek a pártszékház épületébe. A hadsereg átáll, Ceaușescu és felesége elmenekül, a Ceaușescu-rendszer megbukik. Az irányítást a Ion Iliescu vezette Nemzeti Megmentési Front Tanácsa veszi át, és 11 pontos programot bocsát ki Románia demokratizálásáról. Az országban azonban még napokig meglehetősen zavaros viszonyok uralkodnak, és fegyveres összetűzések bontakoznak ki a feltételezett „terroristákkal” Bukarestben és több vidéki városban. A leghevesebb harcok december 25-ig folynak, de szórványosan az év végéig elhúzódnak a lövöldözések, összesen 1104 halálos áldozatot és 3321 sebesültet követelve (ebből december 22. után 944-en halnak meg és 2214-en sebesülnek meg).

1989. december 22–23. A Szlovén KSZ XI. kongresszusán a küldöttek szembefordulnak az előző korszak gyakorlatával, és kimondják, hogy a létező szocializmus nem váltotta be ígéreteit. Új programként a demokratikus szocializmust, a demokratikus Jugoszlávia megteremtését jelölik meg. Elfogadják, hogy a JKSZ-nek fel kell adnia hatalmi monopóliumát. Az államszerkezet vonatkozásában aszimmetrikus föderáció vagy konföderáció létrehozását javasolják.

1989. december 23. Megalakul a Koszovói Demokratikus Szövetség nevű ellenzéki párt. Programja szerint Koszovónak tagköztársasági szintre kell emelkednie a jugoszláv föderáción belül. Társadalmi tekintetben a többpárti demokrácia híve.

1989. december 24. A szovjet kormány támogatásáról biztosítja a Nicolae Ceaușescu bukása után a hatalmat átvevő Nemzeti Megmentési Frontot (FSN). A romániai fordulattal kapcsolatos egyik vélekedés szerint a Szovjetunió aktív szerepet vállalt Ceaușescu megbuktatásában és a hatalomváltás levezénylésében. Roland Dumas francia külügyminiszter a romániai válság kapcsán kijelenti: „Franciaország (...) ha egy külföldi fegyveres közbelépésre lenne szükség, az első sorban állna.”

1989. december 25. A romániai Târgovișteben egy különleges katonai bíróság rögtönzött perben népirtás, állam- és népellenes cselekedetek stb. vádjával halálra ítéli a Ceaușescu házaspárt. Az ítéletet azonnal végrehajtják. – Több vidéki szervezet létrejötte után Bukarestben megalakul a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ). A Végrehajtó Bizottság élén Domokos Géza áll, a tiszteletbeli elnök Tőkés László, a titkár pedig Verestóy Attila. Az RMDSZ a magyar kisebbség politikai képviselőiként szerveződik meg, 1990. január 28-án jegyzik be.

1989. december 26. Bulgáriában a Podkrepa megszervezi az első sztrájkot, melyen szabad választásokat követelnek.

1989. december 26. Romániában a Nemzeti Megmentési Front Tanácsa (NMFT) Petre Romant nevezi ki ideiglenes miniszterelnöknek, és eltörlik a Ceaușescu-rezsim számos szimbolikus törvényét és rendeletét. A politikai rendőrség még aktív tisztjei a belügyi tárcától a honvédelmi minisztérium felügyelete alá kerülnek. December 27-én megjelenik az NMFT rendelete a Front központi és vidéki szerveinek megszervezéséről, a Végrehajtó Bizottság élére Ion Iliescu kerül, első alelnöke Dumitru Mazilu lesz, a további alelnökök: Cazimir Ionescu, Király Károly.

1989. december 27. A szlovén parlament olyan párt- és választási törvényt fogad el, amely lehetővé teszi a többpárti választások megtartását.

1989. december 28. Romániában – két parasztpárt egyesülésével – megalakul a Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt (hivatalosan 1990. január 7-én jegyzik be), valamint Nagyszebenben a Romániai Németek Demokratikus Fóruma.

1989. december 29. A Nemzeti Megmentési Front Tanácsa egy rendelettel felosztatja a Securitatét; az állomány egy részét tartalékba helyezik, de csak kevés vezetőt bocsátanak el.

1989. december 29. A BKP KB határozata elveti az „újjáéledési folyamatot”, és engedélyezi a bulgáriai törököknek, hogy visszavegyék hagyományos neveiket. Ugyanakkor december 31-én a változást ellenző bolgárok a dél-bulgáriai Kardzsaliban megalakítják a török nevek visszaszerzését ellenző bizottságot.

1989. december 31. Romániában megjelenik a politikai pártok és társadalmi szervezetek bejegyzését és működését szabályozó rendelet.

1989 során Az UNESCO világörökség részévé nyilvánítja Olimpia ásatási területét és Misztrát.

A MAGYAR–BOLGÁR TÖRTÉNÉS Z VE G Y E S B I Z O T T S Á G K I A D V Á N Y A I

ИЗДАНИЯ НА БЪЛГАРО–УНГАРСКАТА ИСТОРИЧЕСКА КОМИСИЯ

12.

Bagdi Róbert, Balogh Ádám, Bíró László, Csaplár-Degovics Krisztián,
Demeter Gábor, Juhász József, Penka Peykovska, Zahorán Csaba

BALKÁN-KRONOLÓGIA

IV.

Válság és háború, 1919–1945

Felelős szerkesztő / lektorálta: Hornyák Árpád és Penka Peykovska

Készült a Kapitális Kft. debreceni nyomdájában 2023-ban.

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete és
az Institut za Istoricheski Izsledvaniya – Balgarska Akademiya na Naukite, Szófia.

Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató, Molnár Antal igazgató